

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra výtvarné výchovy

Obor: Učitelství výtvarné výchovy pro střední školy a základní umělecké školy

HRA(VÝ)TVOR
Využití prvků zážitkové pedagogiky v mimoškolní výtvarné výchově.
Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Petr Exler, Ph.D.

Olomouc 2013

Marcela Pospíšilová

Prohlašuji, že diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

.....

Poděkování

Na tomto místě bych především ráda poděkovala Mgr. Petru Exlerovi, Ph.D. za odborné vedení práce, cenné rady, připomínky a čas, který mi při tvorbě diplomové práce věnoval. Dále oddělení výtvarné výchovy v Domě dětí a mládeže v Olomouci, jmenovitě Ing. Vladimíru Jankovi za důvěru, kterou do mě vložil a za zaštitění kroužku HRA(VÝ)TVOR a Mgr. Ivoně Kulczycké za upřímné připomínky a rady k vedení kroužku. Dále děkuji také své rodině a příteli za pomoc a podporu během celého studia.

OBSAH

1. ÚVOD.....	5
TEORETICKÁ ČÁST.....	7
2. ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA.....	8
2. 1. Definice a vymezení pojmu.....	8
2. 1. 1. Prožitek, zážitek, zkušenost.....	11
2. 1. 2. Výhody zážitkové pedagogiky	13
2. 1. 3. Modely zkušenostního učení.....	15
2. 1. 4. Reflexe a zpětná vazba	20
2. 1. 5. Teorie komfortní zóny a stavu flow	20
2. 2. Historie a současnost zážitkové pedagogiky	26
2. 3. Zážitková pedagogika a Rámcový vzdělávací program.....	29
2. 4. Artefiletika	33
2. 4. 1. Vymezení pojmu	33
2. 4. 2. Definice artefiletiky.....	34
2. 4. 3. Cíle artefiletiky.....	35
2. 4. 4. Znamky artefiletiky v praxi	36
2. 4. 5. Teoretická východiska.....	38
2. 4. 6. Průběh artefiletické výuky.....	41
2. 5. Hra	42
2. 5. 1. Definice	42
2. 5. 2. Teorie a klasifikace her	43
2. 5. 3. Význam hry v životě člověka	46
3. VOLNÝ ČAS.....	49
3. 1. Definice a vymezení volného času.....	49
3. 2. Pedagogické ovlivňování volného času	51
PRAKTICKÁ ČÁST	55
4. PROJEKT HRA(VÝ)TVOR.....	55
4. 1. Historie projektu.....	55
4. 2. Artefiletika a hra v projektu HRA(VÝ)TVOR	59
4. 3. Zařazení činností v projektu HRA(VÝ)TVOR do RVP	63
4. 4. Realizace projektu	140
4. 5. Zhodnocení uskutečněného projektu.....	141
5. ZÁVĚR	144
6. SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	146
7. SEZNAM VYOBRAZENÍ V TEXTU.....	150
8. SEZNAM PŘÍLOH	154

1. ÚVOD

Diplomová práce na téma HRA(VÝ)TVOR vychází z mých zájmů o pedagogiku, výtvarné umění, děti a přírodu. Chci se zde pokusit nastínit některé zajímavé možnosti zážitkové pedagogiky a nabídnout pohled do mé hodiny výtvarné výchovy. Tu zaměřuji na poznávání pomocí prožitku, vnímání uměleckých kvalit, uplatnění tvořivosti a dalších aktivit, které má učitel k dispozici, aby v dětech podpořil zájem o umění, kulturu, rozvíjel všestranně jejich osobnost i sociální kompetence.

Již od mých prvních pedagogických výstupů se stále znovu mezi mými metodami práce objevovaly různé tvůrčí aktivity zážitkové pedagogiky, zejména hra, dramatizace, využívání změny prostředí a další. Čím více jsem se pohybovala v roli vyučujícího, lektora, vedoucího, tím více jsem pociťovala potřebu vést hodiny, kurzy, tábory, kroužky odlišně od běžného standardu a zapojovat tyto prvky do výuky. Proto jsem začala přemýšlet o zcela novém zájmovém útvaru pro děti.

Myšlenku na realizaci výtvarného kroužku pro děti od 7 do 15 let, který by posunul hranici tradičního výtvarného kroužku směrem k zážitku, prožitku, rozvoji osobnostních i sociálních dovedností a propojoval výtvarný obor s dalšími oblastmi lidské činnosti metodou zážitkové pedagogiky, jsem nosila v hlavě již dlouhou dobu. Mým záměrem bylo vytvoření nejen výtvarného tvořivého a hravého obsahového rámce, ale také kreativního prostoru pro setkávání dětí ve volném čase, který by se v ideálním případě mohl postupem času rozrůst ve stálou skupinu dětí, kamarádů, vedoucích a instruktorů s podobnými zájmy (umění a kultura), kteří by společně chtěli trávit svůj volný čas. I proto se stala alespoň částečně tato myšlenka námětem mé diplomové práce.

Cílem mé diplomové práce, nesoucí název HRA(VÝ)TVOR, je navrhnout, zrealizovat a zhodnotit možnosti využití prvků zážitkové pedagogiky v mimoškolní výtvarné výchově v konkrétním projektu zaměřeném na děti školního věku. Druhým, neméně důležitým, cílem práce je propojení se současnými kurikulárními dokumenty státní úrovně – Rámcovými vzdělávacími programy (dále jen RVP), podle nichž funguje dnešní vzdělávání.

Práci dělím na dvě hlavní části, teoretickou a praktickou. V první, teoretické části se zabývám zážitkovou pedagogikou, jejím definováním, historií a využitím v RVP. Dále se blíže věnuji prvkům zážitkové pedagogiky, artefietice a hře, které byly pro můj projekt stěžejní. Na závěr teoretické části zpracovávám kapitolu o volném čase, jeho vymezení a možnostech pedagogického ovlivňování. Druhá, rozsáhlejší část práce, je praktická. Zde, v kapitole „projekt HRA(VÝ)TVOR“, popisují hlavní myšlenky

a historii vzniku, konkrétní podobu prvků zážitkové pedagogiky v projektu, zařazení činností do RVP a samotný průběh a zhodnocení realizace zájmové činnosti HRA(VÝ)TVOR na Domě dětí a mládeže v Olomouci.

Věřím, že tato práce bude smysluplným obrazem úsilí uvést do praxe nové a zajímavé metody pedagogické práce a pomůže nejen mě, ale snad i dalším v rozšiřování hranic výtvarného oboru.

TEORETICKÁ ČÁST

„Chceš-li postavit loď, nedělej to tak, že svoláš chlapy, aby sehnali dříví, a rozdělíš jim práci.

Místo toho je nauč společně toužit po širém, nekonečném moři.“

Antoine de Saint-Exupéry

2. Zážitková pedagogika

„Výchova není v tom, poučovat lidi nebo jim dělat kázání, ale dát jim příležitost, aby sami myslili, sami srovnávali.“

Karel Čapek

Zážitková pedagogika je obor, který dosud není zcela akceptovaný odbornou komunitou. Hledá však své zdroje, specifika, souvislosti, systematické zařazení do souboru pedagogických disciplín, ale hlavně – bouřlivě se rozvíjí v praxi.¹

Metody zážitkové pedagogiky považují v současné době za stále více aktuální s ohledem na reformu školství, spuštěnou v roce 2005, a na přijetí nových kurikulárních dokumentů, tzv. Rámcového vzdělávacího programu, pro všechny úrovně vzdělávání. Učení zážitkem nabízí širokou škálu možností, jak dobře a zároveň nenucenou formou dojít ve výuce k naplnění cílů a klíčových kompetencí.

Cílem této kapitoly, je stručně popsat zážitkovou pedagogiku, vybrat a charakterizovat její prvky, které je možné užít při vzdělávání dětí jak ve školní, tak i v mimoškolní výtvarné výchově a popsat možnosti jejich využití s ohledem na Rámcový vzdělávací program.

2. 1. Definice a vymezení pojmu

S odbornou i populární literaturou, která se zabývá zážitkovou pedagogikou nebo z jejich principů alespoň vychází, se můžeme setkat poměrně hojně. Náš výběr ale může částečně znesnadňovat skutečnost, že i přes to, že je tato metoda nejen v názvu spojena s oblastí pedagogiky, pohybuje se stále na rozhraní pedagogiky a kinantropologie respektive rekreologie.² Jak uvádí Dohnal³, toto napětí může být příčinou, proč je a může být zážitková pedagogika pojímána odlišně v kinantropologii a pedagogice. *„Pokud bychom chtěli v běžné pedagogické literatuře nalézt*

¹ JIRÁSEK, Ivo. *Filozofická kinantropologie: setkání filozofie, těla a pohybu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. s. 203. ISBN 80-244-1176-8.

² Srov.: *„Zážitková pedagogika si v českém prostředí dosud nezískala samostatné místo v systematickém uchopení pedagogických procesů, a pokud je o ní referováno (Pávková et al., 1999, 81; Mareš & Gavora. 1999, 14, Matoušek & Kroftová, 1998, 201), pak takřka výlučně v podobě sekundárního odrazu Neumanova vymezení (Neuman. 1998). Přitom jsou promiskue používány termíny „výchova zážitkem“, „výchova prožitkem“, „výchova v přírodě“, „zážitková výchova“, „výchova dobrodružstvím“ ad. Jistě to souvisí i s pokusy o překlady obdobných směrů pěstovaných v zahraničí...“* Zdroj: Gymnasion. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku č. 1* [disk]. JIRÁSEK, Ivo 2004, s. 9 [cit. 10.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/library/gymnasion-1-jaro-2004-0>.

³ DOHNAL, Tomáš „a kol.“. *Tři dimenze pojmu rekreologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. s. 135. ISBN 978-80-244-2437-8.

členění pedagogiky s ohledem na zážitkovou pedagogiku, budeme velmi zklamáni: nikde nenajdeme samostatnou „škatulku“, vyčleňující zmiňovaný obor jako svébytné pedagogické odvětví zařazené do uceleného pedagogického systému.“⁴ Na první pohled se může zdát, že informace o zážitkové pedagogice jsou k nalezení pouze v oblasti týkající se pedagogiky volného času nebo mimoškolního vyučování. Po pečlivějším studiu zjistíme, že zážitkové postupy je možné velmi dobře uplatnit i ve školním vzdělávání. Téma prožitku se dostává stále častěji do centra pozornosti pedagogů, hledajících nové způsoby výuky, zvláště po zavedení nových kurikulárních dokumentů. V roce 2011 byla například vydána publikace *Škola zážitkem*, která nabízí učitelům zážitkovou pedagogiku, jako vhodnou metodu při výuce klíčových kompetencí a hodnocení žáků.

S výchovnými metodami založenými na prožitku a zkušenosti se můžeme setkat pod různými názvy: výchova zážitkem, výchova prožitkem, zkušenostní učení, zážitková výchova, výchova dobrodružstvím, výchova v přírodě, prázdninová pedagogika, globální výchova, expedice aj. V několika posledních letech je tu ze strany odborné veřejnosti snaha nejen o sjednocení názvu a pojmů, ale také o profilaci zážitkové pedagogiky jako samostatného vědního oboru. K uskutečnění tohoto cíle hodně pomáhá například časopis *Gymnasion* i stejnojmenný internetový portál pro zážitkovou pedagogiku. Vladimír Smékal, v předmluvě knihy Jiřího Kirchnera⁵ z roku 2009, již o zážitkové pedagogice píše jako o novém vědním oboru. V roce 2006 vzniklo také Profesní sdružení pro zážitkové vzdělávání (PSZV), které stanovuje standardy pro komerční využívání zážitkové pedagogiky ve vzdělávacích organizacích. V roce 2012 se zážitková pedagogika vyučovala jako předmět na 16 vysokých školách, jak uvádí Andrej Kirchmayer.⁶ Proto se budu držet pojmenování zážitková pedagogika i v této práci.

„Česká zážitková pedagogika zdůrazňuje především slova prožitek, zážitek, zkušenost; ty jsou vyvolány v procesu dramaturgie, tedy cíleně plánovaných a uváděných situacích, kde se nejčastěji jako prostředek používají různé podoby fenoménu hry. Celý proces je pak po celou dobu svého průběhu evaluován a zpracováván se snahou dosáhnout co největšího rozvojového potenciálu.“⁷

---

⁴ *Gymnasion*. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku č. 1* [disk]. JIRÁSEK, Ivo 2004, s. 8 [cit. 10.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/library/gymnasion-1-jaro-2004-0>.

⁵ KIRCHNER, Jiří. *Psychologie prožitku a dobrodružství pro pedagogiku a psychoterapii*. Brno: Computer Press, a.s., 2009. s. iii. ISBN 978-80-251-2562-5.

⁶ KYRCHMAYER, Andrej. *Gymnasion. Konference a semináře v oblasti zážitkové pedagogiky v roce 2012* [online]. [cit. 8.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/archive/article/konferencie-seminare-v-oblasti-zazitkovej-pedagogiky-v-roku-2012>.

⁷ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 12. ISBN 978-80-247-2816-2.

Termín zážitková pedagogika je možné vyložit dvěma základními způsoby. Prvním je druh učení, při kterém má student, žák nebo klient možnost vyzkoušet si teoreticky nabyté poznatky v praktických situacích. Nejlépe to shrnuje citace: „*Zkušenostní učení v tomto smyslu zahrnuje přímý střet s jevy, které student doposud pouze teoreticky studoval.*“⁸ Druhý způsob výkladu nepracuje s prvotním teoretickým poznatkem, ale s osobní zkušeností. Tuto osobní zkušenost získá jedinec přímou účastí na životních (pracovních) událostech a učení je dosaženo prostřednictvím každodenního zážitku.

Jak vnímají zážitkovou pedagogiku autoři odborné literatury, se pokusím demonstrovat výběrem několika definic. Nejkomplexněji zážitkovou pedagogiku definuje Jirásek: „*Teoretické postižení a analýzu takových výchovných procesů, které pracují s navozováním, rozbořením a reflexí prožitkových událostí za účelem získání zkušeností přenositelných do dalšího života. Cíle takových výchovných procesů mohou být vytyčovány a dosahovány v různorodém prostředí (školním i mimoškolním, přírodním i kulturním), v rozmanitých sociálních skupinách (diferencovaných věkem, sociálním statutem, profesním postavením či dalšími demografickými faktory) a naplňovány nejrůznějšími prostředky (hrami všech typů, modelovými situacemi, tvořivými a dramatickými dílnami, besedami a diskusemi, fyzicky i psychicky náročnými výzvolnými situacemi, sebepoznávacími i k týmové spolupráci směřujícími aktivitami). Pro zážitkovou pedagogiku je prožitek vždy pouhým prostředkem, nikoliv cílem. Cílem pro ni zůstává starořecký výchovný ideál, všestranný rozvoj k harmonii směřující osobnosti.*“⁹

Druhou, zdařilou definici uvádí Másilka: „*Zážitková pedagogika je koncepce užívající jako prostředek autentický prožitek, se kterým dále pracuje, ve smyslu vyvolání budoucích výchovných změn jedince. Zážitková, neboť výchovný prožitek, s nímž dále pracujeme, uplynul do minulosti. Pedagogika, neboť její podstatou je výchova (v širším slova smyslu zahrnující výchovu a vzdělávání – budoucí zisk zkušeností).*“¹⁰

Jirásek, Hanuš a Kratochvíl popisují: „*Zážitková pedagogika reflektuje výchovné situace a proces učení, tedy akcentuje rozvoj a růst osobnosti i kolektivu s důraznou orientací na praktické využití získaných zkušeností. Specifickým charakterem je silná emoční působivost (prožitkové přijetí) celého procesu, která je vyvolávána prostředím (nejčastěji přírodním), zvolenými prostředky (sporty, hrami, tvořivostními aktivitami, diskusemi aj.),*

---

⁸ KANTOR, Petr. *Teorie hry v učitelské praxi*. 2. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. s. 17. ISBN 978-80-7368-545-4.

⁹ Gymnasion. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku č. 1* [disk]. JIRÁSEK, Ivo 2004, s. 15 [cit. 10.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/library/gymnasion-1-jaro-2004-0>.

¹⁰ MÁSILKA, David. *Zážitková pedagogika*. Olomouc, 2003. s. 31. Diplomová práce. Univerzita palackého v Olomouci. Fakulta tělesné kultury.

osobnostmi (pedagogů, klientů – účastníků, studentů), které ve vzájemném působení vlivů vytvářejí přirozené neformální skupiny stimulující aktivní jednání a hodnotově orientované postoje. Při uvědomování (pro přechod z nevědomých složek psychiky do vědomí je významná metoda cílené zpětné vazby) jsou prožitky přes zážitkovou reflexi přetransformovány do autentické zkušenosti. Tyto zkušenosti pozitivně formují hodnoty, postoje, chování jedince i skupiny (účastníků i instruktorů, lektorů) s odkazem na smysl a hodnotový horizont prožitých událostí v celoživotním kontextu.¹¹

Na závěr si neodpustím uvést jednu více metaforickou definici: „Zážitková pedagogika je jako améba, která se rozpíná do všech možných koutů lidských interakcí. Hledá si své uplatnění přirozeně a nekontrolovatelně. O co více je rozmanitá, o to hůře se hledá způsob, jak ji uchopit a zpracovat do nějakého smysluplného systému [...] Základním principem zážitkové pedagogiky je ve všech případech využití reálného prožitku k výchově a vzdělávání. To, v čem se jednotlivé přístupy a projevy zážitkové pedagogiky liší, je způsob navození a zpracování zážitku. Hledání nejvýhodnějšího způsobu se pak odvíjí především od toho, pro koho a k jakým pedagogickým cílům je program určen.“¹²

2. 1. 1. Prožitek, zážitek, zkušenost

Všechny výše uvedené definice mají společné, stále se opakující, tři základní pojmy: prožitek, zážitek a zkušenost. Proto se je pokusím v této části blíže popsat.

Jelikož se v současném českém jazyce používají různé významy pojmu „zážitek, prožitek“ a, jak uvádí Jirásek¹³, nebyl prokázán žádný sémantický rozdíl v používání těchto dvou pojmů, je, jak uvádí Vážanský¹⁴, pro dokonalou definici potřeba jejich etymologická analýza.

Podle Rejzka¹⁵ mají oba výrazy společný původ ve slovesu „žít“. Vážanský¹⁶ podrobněji vysvětluje, že předpona „pro-“, ve výrazu prožitek, prožití, „... má kromě

¹¹ JIRÁSEK, Ivo, HANUŠ, Radek, KRATOCHVÍL, Jiří. Zážitková pedagogika a rekreologie. In: DOHNAL, Tomáš „a kol.“. *Tři dimenze pojmu rekreologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. s. 149. ISBN 978-80-244-2437-8.

¹² Gymnasion. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku č. 1* [disk]. SVOZILOVÁ, Petra 2004, s. 24 [cit. 9.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/library/gymnasion-1-jaro-2004-0>.

¹³ JIRÁSEK, Ivo. *Filozofická kinantropologie: setkání filozofie, těla a pohybu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. ISBN 80-244-1176-8.

¹⁴ VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0428-2.

¹⁵ REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda, 2001. s. 749. ISBN 80-85927-85-3.

¹⁶ VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova univerzita, 1992. s. 26. ISBN 80-210-0428-2.

jiného i význam připojení; prožitou účastí bude jedinec „bohatší“ o „vnitřní statek“. Navíc „prožil“ či „prožíval“ nejen tuto interní hodnotu, ale též vnímal vlastní a vnější skutečnost. Chápe-li se slovo „prožít“ tímto způsobem, pak vyplývá, že si jedinec praxí života něco přisvojil.“ Dále uvádí, že „zážitek tedy možno považovat za spontánní, vyzkoušený i experimentálně nebo vyzývavě „prožívaný život“, přisvojený vnitřní statek, který slouží k usmíření vnitřní s vnější realitou.“ V knize Psychologie prožitku a dobrodružství¹⁷ najdeme podobné vysvětlení slova prožitek a zážitek. Předpona „pro-“, dává slovu význam „aktivní s hodnotou emočního náboje“ a předpona „za-“, význam „uceleného, celistvého, přesahujícího“. Jirásek¹⁸ uvádí jako typické znaky prožitku komplexnost, verbální nepřenositelnost, nedefinovatelnost, jedinečnost a intencionální zaměření, tedy neoddělitelnost od jeho obsahu. Zjednodušeně můžeme tedy slovo prožitek chápat jako aktivitu či děj, který právě probíhá a jsme mu aktivně přítomni ať už tělesně nebo myšlenkově. A slovo zážitek, jako prožitek, který se stal v minulosti a my se k němu vracíme (například ve vzpomínkách), tedy to, co si ze situace zapamatujeme. Jak uvádí Jirásek¹⁹, můžeme z toho tedy odvodit, že praktické působení budeme nazývat jako „výchovu prožitkem“ a teoretické postižení oboru jako „zážitkovou pedagogiku“. Abychom se dostali od prožitku a zážitku k vysvětlení pojmu zkušenost, vypůjčím si opět slova Ivo Jirásky: „Pro zážitkovou pedagogiku je typické (a tím se odlišuje od nepedagogických aktivit využívajících fenoménu prožitek) zakotvení prožitku do jeho širších souvislostí. Tedy nejenom vyvolání prožitku, ale především znalost cílů navozování prožitkových situací, zpracování prožitku a jeho převedení do zkušenosti, jež může být opětovně využita.“²⁰

Zkušenost můžeme tedy považovat za cíl výchovy prožitkem. Je to trvalejší podoba prožité události, jejíž výsledky můžeme uplatnit i v jiných situacích. Jirásek upozorňuje na to, že „...zkušenost nezískáváme pouze přítomným prožíváním; naopak, většina zkušeností i poznatků pramení ze sociálního sdílení a komunikace, z přejímání zkušeností druhých.“²¹ V pedagogickém slovníku²² se dočteme, že pojem zkušenost obecně

¹⁷ KIRCHNER, Jiří. *Psychologie prožitku a dobrodružství pro pedagogiku a psychoterapii*. Brno: Computer Press, a.s., 2009. s. 25. ISBN 978-80-251-2562-5.

¹⁸ Gymnasion. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku č. 1* [disk]. JIRÁSEK, Ivo 2004, s. 14 [cit. 12.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/library/gymnasion-1-jaro-2004-0>.

¹⁹ Gymnasion. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku č. 1* [disk]. JIRÁSEK, Ivo 2004, s. 14 [cit. 12.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/library/gymnasion-1-jaro-2004-0>.

²⁰ Gymnasion. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku č. 1* [disk]. JIRÁSEK, Ivo 2004, s. 13 [cit. 12.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/library/gymnasion-1-jaro-2004-0>.

²¹ Tamtéž s. 14.

²² PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. s. 312. ISBN 80-7178-772-8.

znamená poznávání světa, které se opírá o smysly, prožitky, sociální styk a praktickou činnost. Zkušenost může být individuální, která je popsána jako „...*souhrn individuálních vědomostí, dovedností, návyků, zájmů, prožitků, sociálních vztahů a praktických činností získaných během života; jsou svébytné pro daného člověka ...*“ nebo kolektivní, tedy nashromážděná a sdílená určitou skupinou nebo společenstvím lidí během dlouhého období. Individuální zkušenost se obtížně předává jiným, zatímco kolektivní se sdílí s ostatními přirozeně a předává se dalším generacím. Dále slovník uvádí význam slova jako „*Prostředek i cíl některých pedagogických směrů. Předpokládající, že žáci aktivně vyhledávají jisté poznatky a činnosti („pokoušejí se o něco“), i pasivně zakoušejí důsledky něčeho („zakouší něco“), počítají s individuální zkušeností žáků, se zvědavostí, iniciativou.*“ Na závěr uvádím ještě Kirchnerův popis zkušenosti: „*Zkušenost je výsledný otisk, který má v každém jedinci jinou dimenzi, a především je to výsledek procesů uvědomování a jednání ze situací, které měly značnou emoční působivost, velkou emoční hodnotu. Pokud byla situace emočně nepůsobivá, hodnotově nízká, blízká úrovni „každodennosti“, nevzniká žádná zkušenost. Ba ani za dvě hodiny si už nepamatujeme, o co šlo, nezůstává v nás žádná zkušenost, otisk.*“²³

2. 1. 2. Výhody zážitkové pedagogiky

Výchova prožíváním využívá jedné velké výhody oproti klasické pedagogice – pracuje s vlastními zážitky. „*Plných 80% našeho poznání pramení z vlastních zážitků, které si následným racionálním zpracováním „přetavíme“ do podoby obecných poznatků – zkušeností, jimiž se nadále řídíme. Poznatky vyvozené ze silných, emocemi provázaných zážitků, mají navíc obrovskou výhodu. Jsou dlouhodobě zapamatovatelné a snadno vybavitelné.*“²⁴ Jako doklad výše uvedených tvrzení může sloužit výzkum, organizovaný IBM a UK Post (tabulka č. 1), který potvrdil, že si po třech měsících vybavíme až šestkrát více toho, co jsme sami zažili, než informací, které jsme jen slyšeli.

---

²³ KIRCHNER, Jiří. *Psychologie prožitku a dobrodružství pro pedagogiku a psychoterapii*. Brno: Computer Press, a.s., 2009. s. 26. ISBN 978-80-251-2562-5.

²⁴ KANTOR, Petr. *Teorie hry v učitelské praxi*. 2. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. s. 18. ISBN 978-80-7368-545-4.

	Poznatek získaný		
	Sdělením (byl slyšen)	Sdělením a ukázkou (byl slyšen a viděn)	Sdělením, ukázkou a zážitkem (byl slyšen, viděn a prožit)
Po 3 týdnech si vybaví	70%	72%	85%
Po 3 měsících si vybaví	10%	32%	65%

Tabulka 1: Zapamatovatelnost poznatků. (Zdroj: výzkum IBM a UK Post. Upraveno podle Kantora 2008 a Svatoše & Lebedy 2005.)

Tento výzkum můžeme srovnat pro zajímavost s výzkumem, který provedla Alena Majerská na SOŠ v Tisovci na Slovensku (tabulka č. 2). Průzkumu se zúčastnilo 36 žáků středních škol ve věku 17-18 roků a cílem bylo zjistit rozdíl vybavení si poznatků po určitém časovém úseku získaných verbálním výkladem, prostřednictvím výkladu s praktickou ukázkou a prostřednictvím zážitku na volnočasových aktivitách, které poskytuje škola. Výsledky prezentuje následující tabulka.

Získané poznatky	po 2 týdnech	po 2 měsících	po 1 roce
verbálním výkladem	66,66%	25,00%	11,11%
výkladem s ukázkou	75,00%	41,66%	25,00%
vlastním zážitkem	100%	100%	91,66%

Tabulka 2: Vybavení získaných poznatků. (Zdroj: Alena Majerská. Výchova zážitkem vo voľnočasových aktivitách stredoškolskej mládeže. In: Činčera & Kaplánek 2009. Upraveno: přeloženo ze slovenštiny do českého jazyka)

Výhody výchovy prožíváním jsou dobře patrné při srovnání s metodami klasické pedagogiky. K tomu nám poslouží následující dvě tabulky (č. 3 a 4):

	Učitel	Žák
Klasický přístup	Ví, jak je to „správně“.	Neví, je „nepopsaný list“.
	Sděluje toto poznání žákovi.	Naslouchá učiteli.
	Ilustruje na příkladech.	Snaží se pochopit, zapamatovat si.
	Zadáva kontrolní cvičení.	Procvičuje.
	Prověřuje, zda žák učivo pochopil, přijal a naučil se ho.	Aplikuje v konkrétních situacích.
Zážitkové učení	Zná obecně uznávané poznatky, je otevřen novým pohledům.	Má své životní zkušenosti.
	Předkládá úkol k řešení.	Aktivně řeší úkol.
	Motivuje žáky.	Jedná-li se o skupinový úkol, spolupracuje v řešitelském týmu.
	Pozoruje práci žáků.	Spolu s ostatními členy týmu dochází k závěrům.
	Iniciuje společnou reflexi.	Rekapituluje a hodnotí svou práci.
	Usměrňuje proces hodnocení a zobecňování poznatků.	Zajímá se o konkrétní výsledky i proces, jakým k nim sám nebo jako člen řešitelského týmu došel.

	Shrnuje závěry.	Zobecňuje odborné i procesní poznatky.
	Zasazuje do širšího rámce a porovnává s obecně uznávanými teoriemi.	Potvrzuje/upravuje si vlastní závěry srovnáním s obecně uznávanou teorií.
	Předkládá další úkol.	Nabyté zkušenosti prověřuje a rozvíjí v dalším úkolu.

Tabulka 3: Chování učitele a žáka v klasickém a v zážitkovém učení (Zdroj: Svatoš & Lebeda 2005)

	Klasická pedagogika	Zážitková pedagogika
Zdroje k učení má a předává	<i>učitel</i>	<i>každý účastník</i>
Primární zdroj/poznatek	<i>vědomosti učitele</i>	<i>zážitek jednotlivce/týmu</i>
Role studenta	<i>pasivní přijetí informace od učitele</i>	<i>aktivní řešení různých úkolů</i>
Způsob učení	<i>zapamatování a následné jednání</i>	rozbor a následné jednání
Kdo formuluje závěry	<i>učitel</i>	<i>účastníci/studenti</i>

Tabulka 4: Rozdíl pedagogických přístupů (Zdroj: Kantor, 2008)

Kantor tyto rozdíly shrnuje: „V klasickém přístupu je učitel (lektor) expert, který „ví jak“ a žákům/účastníkům kurzů své vědomosti předává. Rolí žáka pak je, aby poznatek pochopil, přijal, zapamatoval si a nadále podle něj jednal. V procesu učení je tedy primární aktivita na straně učitele/lektora, který sděluje (ukazuje), zatímco žák více či méně pasivně přijímá. Zážitkové učení je naopak založeno na osobní aktivitě žáka/účastníka kurzu. Primární je jeho zážitek vznikající při aktivním řešení nejrůznějších úkolů, reálných i modelových. Následnou reflexí (zhodnocením a zobecněním), obvykle usměrňovanou pedagogem, se zážitek transformuje do podoby v praxi využitelné zkušenosti.“²⁵

Velký přínos zážitkové pedagogiky je v tom, že vedle odborných vědomostí nabízí i dva druhy poznatků, které v klasickém přístupu příliš nenajdeme. Přírozeným způsobem se žáci seznamují s principy projektového řízení a vytváří také sociální zkušenosti, které vyplývají ze spolupráce v řešitelském týmu. Obě dvě zkušenosti jsou pro budoucí pracovní život žáků velmi cenné.

2. 1. 3. Modely zkušenostního učení

Má-li tato kapitola pojednávat o zážitkové pedagogice, nesmíme zapomenout na zkušenostní učení, jehož modely se u nás poprvé objevují po roce 1990 společně

²⁵ KANTOR, Petr. *Teorie hry v učitelské praxi*. 2. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. s. 18. ISBN 978-80-7368-545-4.

s anglosaskou literaturou. Jak nás upozorňují Hanuš a Chytilová²⁶, nejsou modely zkušenostního učení přímým vyjádřením českého konceptu zážitkové pedagogiky. Ta vyrostla ze svých svébytných a ojedinělých kořenů, využívá ve své reálné dramaturgii různé modely učení, kterými jsou projektové učení, kooperativní učení, akční učení a další, ale také zmiňované zkušenostní učení.

„Je mnoho případů, kde samotný zážitek nestačí pro dosažení specifických cílů. V takových případech se zdá lépe fungující, když je prožitek v předloženém cvičení zpracován zpětným uvažováním, diskusí nebo kreativním procesem poznání ve stále emoční návaznosti na právě prožité. V této souvislosti se užívá termín zkušenostní cykly učení.“²⁷

Hanuš²⁸ dělí zkušenostní modely podle počtu stupňů od jednoho do šesti:

- Jednostupňový model pracuje jednoduše pouze se zážitkem samotným, pokud je dostačující pro učení. Jde o výběr pravých prostředků.
- Dvoustupňový model – po zážitku následuje část reflektivní, jež usnadňuje učení.
- Třístupňový model (dva hlavní modely):
  - zážitek – reflexe – plánování,
  - pozorování okolí – znalost toho, co se stalo v podobných situacích v minulosti – úsudek, který kombinuje současné poznávání a znalosti z minulosti; Deweyho model.
- Čtyřstupňový model (konkrétní zkušenost – ohlédnutí – zobecnění – aktivní zkoušení); Kolbův model.
- Pětistupňový model (jsou navrhovány tři modely):
  - soustředění – akce – vyzdvižení důležitého – zpětná vazba – rozbor; Joplinův model (1981),
  - setkání – schválení – přezkoušení – předvídaní – investování; Kellyho model (1995),
  - konkrétní zkušenost – publikování – proces diskuse a zkoumání – generalizace – aplokace; Pfeiffer & Jones (1975).

---

²⁶ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 34. ISBN 978-80-247-2816-2.

²⁷ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 34. ISBN 978-80-247-2816-2.

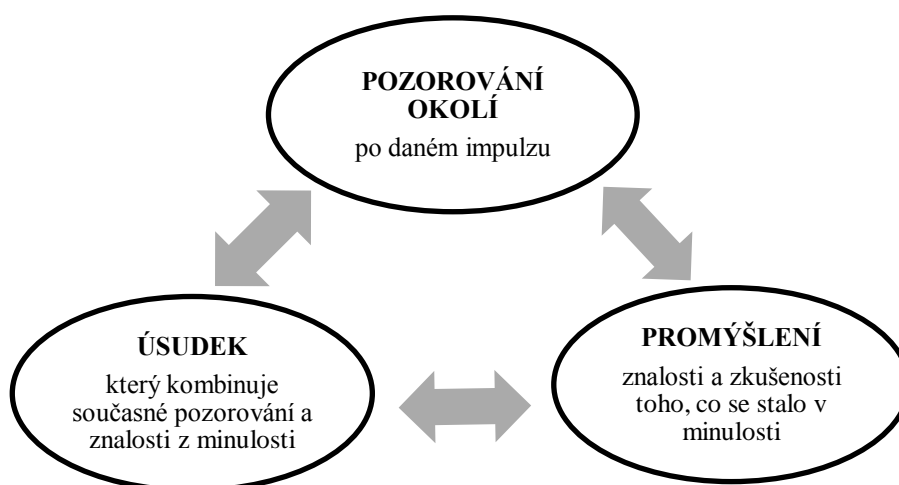
²⁸ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 35. ISBN 978-80-247-2816-2.

- Šestistupňový model – Priestův model (1997), nazvaný „Zkušenostní učení a posouzení nového přístupu“: zkušenost – indukce – generalizace – dedukce – aplikace – zhodnocení.

Cílem této práce není komplexně popsat jednotlivé modely, ale spíše jen upozornit na jejich existenci pro možné využití v praxi. Proto dále uvádím pouze dva konkrétní modely zkušenostního učení – Deweyho a Kolbův.

Jako první v USA přišel s teorií zkušenostního cyklu učení přední americký pedagogický reformátor 20. století, John Dewey, který zkušenostní učení rozčleňuje na tři vzájemně propojené stupně – pozorování, promýšlení a úsudek.

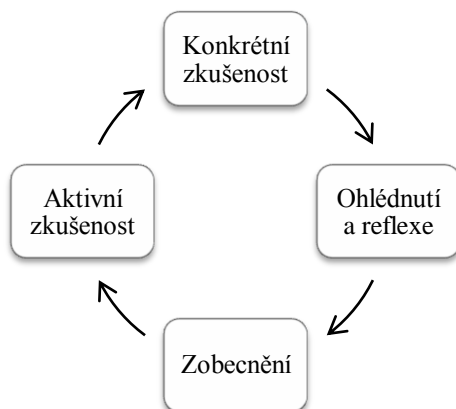

Obrázek 1: Deweyho model zkušenostního učení. (Zdroj: Hanuš & Chytilová 2009.)

1. Pozorování okolí po daném impulzu.
2. Promýšlení znalostí a zkušeností toho, co se stalo v podobných situacích v minulosti (sbírání informací, varování, rady).
3. Úsudek, který kombinuje současné pozorování a znalosti z minulosti, abychom věděli, co představují. (Hanuš, Chytilová, 2009, str. 37)

Deweyho graf modelového zkušenostního učení je znázorněním učení pomocí impulzů, kdy impulz je hlavním hnacím motorem učení. Kvalita učení závisí na kvalitě zážitku.

Asi nejznámějším a v zážitkové pedagogice nejužívanějším modelem zkušenostního učení je Kolbův cyklus. Americký psycholog David A. Kolb tento cyklus vytvořil již v roce 1976 na základě svých výzkumů.²⁹ V průběhu let byl tento model upravován a mírně inovován až do podoby z roku 1984.

Obrázek 2: Kolbův model zkušenostního učení. (Zdroj: Hanuš & Chytilová 2009.)

Kolbův cyklus má čtyři fáze:

1. Konkrétní zkušenost, zážitek – (něco se přihodilo),
2. Ohlédnutí a reflexe – (sdělení, co se stalo),
3. Zobecnění, přenos – utváření abstraktních konceptů a představ – (rozšíření našeho poznání vytvořením nebo změnou již existující teorie),
4. Aktivní zkušenost, aplikace, experimentování, plán změn – generalizace závěrů do nových konceptů, testování nových koncepcí – (změny našeho poznání, nové zkušenosti, poučení ze zkušenosti).

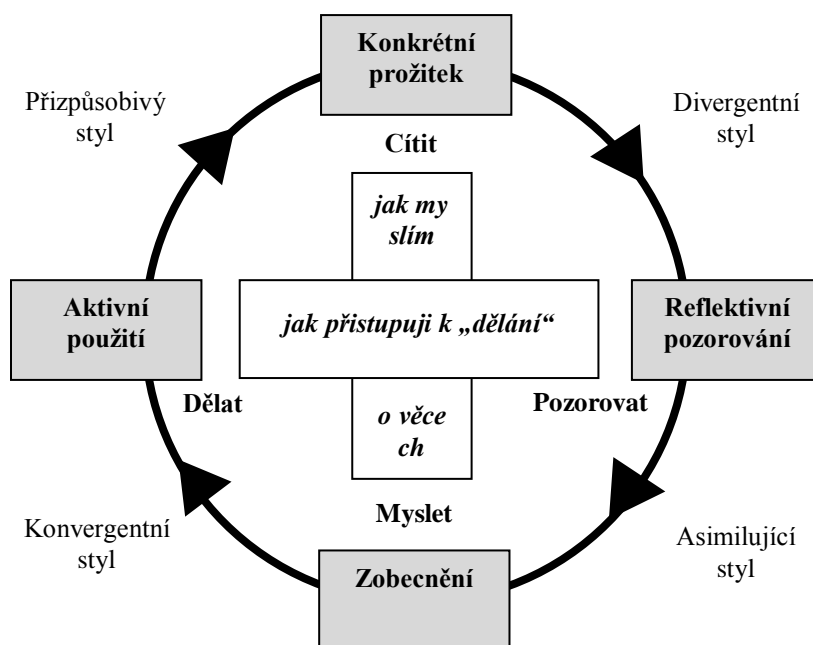
Dále tento model můžeme pomyslně rozdělit na dvě odlišné dimenze zkušenost/zobecnění a ohlédnutí/aktivní zkoušení. Každý z těchto dvou rozměrů zastupuje dva zcela protichůdné směry. V publikaci *Zážitkově pedagogické učení* citují Kolba (1984): „*Základní struktura učebního procesu je založena na vzájemných vztazích mezi jeho čtyřmi složkami a způsobu rozdělení dvou protichůdných dimenzí.*“³⁰ Hanuš a Chytilová blíže popisují tyto protichůdné dimenze: „*První z těchto dimenzí má na jednom*

²⁹ „...plných 80% našeho poznání pramení z vlastních prožitků, které si následným racionálním způsobem přetavíme do podoby obecného poznatku, jímž se nadále řídíme.“ Zdroj: SVATOŠ, Vladimír, Lebeda, Petr. *Outdoor trénink pro managery a firemní týmy*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005. s. 16. ISBN 80-247-0318-1.

³⁰ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 43. ISBN 978-80-247-2816-2.

pólu konkrétní zkušenost „zde a nyní“ (spolehnutí se na konkrétní způsob bezprostředního prožívání) a na druhém pólu abstraktní zpracování (spolehnutí se na pojmový výklad a představu pomocí symbolů – zobecnění). Druhá dimenze má na jednom pólu praktickou činnost a zkušenost (zpracování zážitku pomocí vnějšího zpracování) a na druhém pólu úvahy a pozorování (zpracování zážitku vnitřní reflexí). Ideálně se člověk, který se učí, dokáže pohybovat na kterémkoli pólu obou dimenzí.³¹ Zjednodušeně bychom mohly tyto dvě dimenze rozdělit a pojmenovat „jak věci děláme“ (zda dáváme přednost aktivní účasti nebo pozorování děje) a „jak myslíme“ (tedy jakému způsobu myšlení dáváme přednost; jestli se rozhodujeme na základě logické úvahy nebo pocitů).

Kolb na základě dvou dimenzí cyklu rozlišuje čtyři různé učební styly: přizpůsobivý, divergentní, asimilující a konvergentní. Každý styl se nejlépe uplatňuje mezi jinými fázemi cyklu, to je lépe patrné na obrázku 3.

Obrázek 3: Znázornění jednotlivých stylů v procesu Kolbva cyklu. (Zdroj: Kirchner 2009.)

Kirchner parafrázuje Broklovou (2006): „Můžeme tedy říci, že pokud během aktivity naplníme skutečně celý Kolbův cyklus, nebo se nám dokonce podaří ho „roztáčet“ opakovaně, budou moci použít svůj preferovaný učební styl všichni účastníci aktivity.“³²

³¹ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 43. ISBN 978-80-247-2816-2.

³² KIRCHNER, Jiří. *Psychologie prožitku a dobrodružství pro pedagogiku a psychoterapii*. Brno: Computer Press, a.s., 2009. s. 95. ISBN 978-80-251-2562-5.

2. 1. 4. Reflexe a zpětná vazba

„Jeden z hlavních rozdílů mezi rekreačním a výchovným užitím her a aktivit je ve využívání zpětné vazby.“³³ Aby byl zážitek transformován do podoby konkrétní zkušenosti, je zapotřebí procesu cílené zpětné vazby. Reflexe je proces zpracování událostí, které již proběhly, umožňující nám lépe poznat sebe a ostatní. V psychologickém slovníku³⁴ se dočteme, že reflexe je druh sebepozorování a obrácení myšlení na sebe a je považována za určující prvek procesu učení. Hanuš a Chytilová uvádějí tyto typy zpětné vazby: kvalitativní a kvantitativní, pozitivní a negativní, hodnotící a nehodnotící, okamžitá a zpožděná, přímá a nepřímá, soustředěná na osobu a soustředěná na sdělení, málo monitorovaná a vysoce monitorovaná, kritická a podporující. Prostředky zpětné vazby mohou být: verbální a neverbální, užití rolí, výtvarných nástrojů, symbolů a metafor, písemného projevu, testů a her. Pro zdárný průběh zpětné vazby je zapotřebí dbát na správné načasování, vhodné prostředí, organizaci skupiny a v neposlední řadě připravenost vedoucích na zpětnou vazbu.

2. 1. 5. Teorie komfortní zóny a stavu flow

Metody zážitkové pedagogiky mají velký vliv na formování osobnosti účastníků a snaží se o její všestranné harmonické rozvíjení. K dosažení tohoto ušlechtilého cíle nám může pomoci znalost konceptu „flow“.

Tento pojem vytvořil americký psycholog maďarského původu Csikszentmihalyi a používá ho pro optimální prožitek. Hanuš a Chytilová popisují tento stav, jako „...stav nejvyššího vyjádření emoční inteligence, při němž dochází k dokonalému zapojení emocí do služeb určité aktivity nebo učení.“³⁵ Tento pojem se do češtiny nejčastěji překládá jako „prožitek plynutí“. Kirchner³⁶ upozorňuje na nepřesnost tohoto překladu vzhledem k tomu, že výraz flow, zřejmě Csikszentmihalyi převzal z oblasti jachtingu, kdy se jachtař snaží dostat do „skluzu“. Následně navrhuje pro český

³³ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 96. ISBN 978-80-247-2816-2.

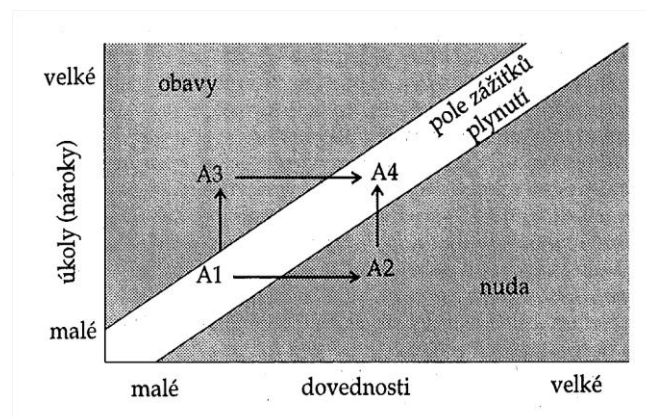
³⁴ HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. s. 502-503. ISBN 80-7178-303-X.

³⁵ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 56. ISBN 978-80-247-2816-2.

³⁶ KIRCHNER, Jiří. *Psychologie prožitku a dobrodružství pro pedagogiku a psychoterapii*. Brno: Computer Press, a.s., 2009. s. 60. ISBN 978-80-251-2562-5.

jazyk „lépe odpovídající“ názvy: zaujetí, pohroužení do činnosti, stržení činnosti, unesení činnosti. V hovorovém jazyce bychom mohli nalézt pro stav flow tyto výrazy: být v přítomném okamžiku, v rytmu, být zapálený, vyladěný, koncentrovaný. Kirchner dále uvádí, že autor sám ve své knize *Optimal experience* z roku 1988 píše, že přesnější název by byl *autotelic experience* (autotelický/samoučelný prožitek), nicméně nakonec preferuje pojem „flow“ především z toho důvodu, že flow je vyjádření pocitu, který můžeme v dané situaci prožívat.

Stav flow můžeme tedy definovat jako stav plného soustředění se na právě vykonávanou činnost. Člověk v této situaci zapomíná na všechny ostatní myšlenky, problémy a starosti, protože je plně soustředěn pouze na vykonávanou činnost, která mu většinou přináší radost, a v mysli mu nezbývá místo pro informace, které se nevztahují k právě prováděné činnosti. Každý člověk bude tyto optimální prožitky zažívat při jiné činnosti.

Obrázek 4: Graf stavu plynutí. (Zdroj: Csikszentmihalyi 1996.)

Csikszentmihalyi³⁷ popisuje situaci na grafu praktickým příkladem. Písmeno A znázorňuje chlapce Alexe hrajícího tenis. Čísla poté označují čtyři různé časové body. Bod A1 je začátečnické odpalování míčků, kdy obtížnost odpovídá chlapcovým schopnostem a on má z odpalování míčku radost (dosahuje stavu plynutí). Tím, že bude chlapec trénovat, budou se jeho dovednosti postupně zlepšovat a pouhé odpalování míčku jej začne nudit (bod A2). Druhou variantou je, že se utká se zkušenějším protivníkem. To pro něj bude mnohem těžší úkol a bude cítit obavy (bod A3) kvůli špatné úrovni své hry. Ani nuda ani obavy nepředstavují pozitivní zážitek a chlapec se bude snažit dostat zpět do stavu plynutí. Z grafu vyplývá, že z bodu A2, toho může dosáhnout zvýšením úrovně cílů, kterých chce dosáhnout, a odpovídají jeho schopnostem (bod A4). Z bodu A3 se do bodu A4 dostane, pokud zlepší své dovednosti. Z grafu je patrné, že body A1 i A4 představují situace,

³⁷ CSIKSZENTMIHALYI, Mihaly. *O štěstí a smyslu života*. Praha, NLN, s.r.o., 1996. s. 115-116. ISBN 80-7106-139-5.

ve kterých chlapec prožívá stav plynutí. I když v obou případech cítí radost, jsou tyto stavy odlišné, protože prožitek v bodě A4 je mnohem komplexnější než v bodě A1. Ale ani stav A4 není stabilní. Čím déle bude chlapec hrát, tím více se bude pro pocit stavu plynutí muset dostávat na ještě vyšší komplexnější úroveň. „Právě tento dynamický rys vysvětluje, proč aktivity přinášející stavy plynutí vedou k růstu a objevům.“³⁸ Shrňme tedy poznatky získané z grafu: „Stav proudění vzniká jedině tehdy, když určitá aktivita plně zaměstnává všechny schopnosti člověka. Pokud je činnost příliš jednoduchá, nudíme se. Je-li naopak náročná, vzbuzuje v nás spíše úzkost. Stav proudění vzniká někde v oblasti mezi nudou a úzkostí.“³⁹ Autor svůj model v průběhu dalších let ještě znova přepracoval a upravil například lineární oblast stavu flow na mírně se rozšiřující, vzhledem ke zvyšujícím se dovednostem.

Kirchner⁴⁰ shrnuje znaky flow:

- rovnováha mezi výzvou a schopnostmi
- splynutí činnosti a vědomí
- jasné a konkrétní cíle
- jednoznačná zpětná vazba
- soustředění se na přítomnost
- usměrňování sebe sama
- ztráta sebeuvědomění
- transformace/deformace času
- autotelická zkušenost

Rozsah Csikszentmihalyiho teorie stavu flow dalece překračuje možnosti této diplomové práce a není možné zde uvést všechny její rozměry. Domnívám se, že pro pochopení pojmu v dalších částech této práce je však předchozí popis dostačující. Proto shrnu výhody konceptu stavu plynutí slovy Jiřího Kirchnera: „Závěry většiny výzkumů se shodují na tom, že pohybování se v zóně flow je důležité vzhledem ke kvalitě prožívání jedince a má jasnou vazbu na kvalitu života. Tím má i značný podíl na rozvoji osobnosti v různých směrech.“⁴¹

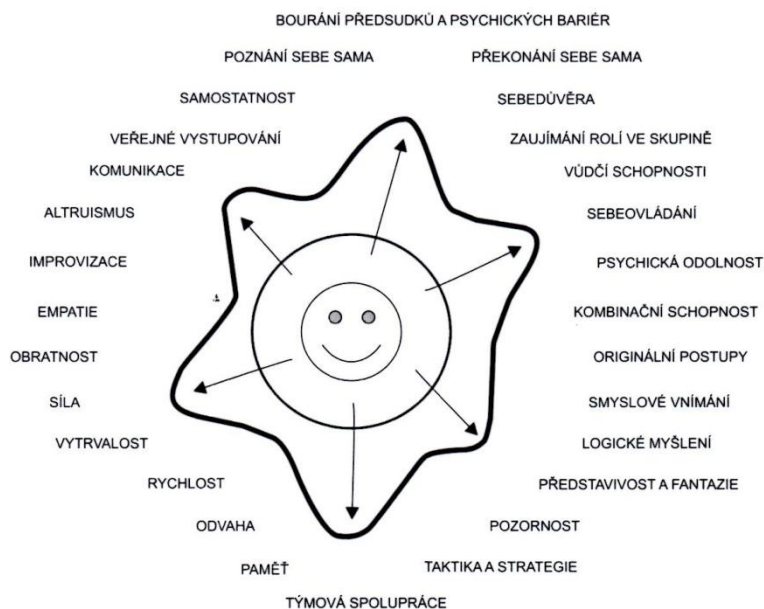
³⁸ CSIKSZENTMIHALYI, Mihaly. *O štěstí a smyslu života*. Praha, NLN, s.r.o., 1996. s. 116. ISBN 80-7106-139-5.

³⁹ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 56. ISBN 978-80-247-2816-2.

⁴⁰ KIRCHNER, Jiří. *Psychologie prožitku a dobrodružství pro pedagogiku a psychoterapii*. Brno: Computer Press, a.s., 2009. s. 67. ISBN 978-80-251-2562-5.

⁴¹ KIRCHNER, Jiří. *Psychologie prožitku a dobrodružství pro pedagogiku a psychoterapii*. Brno: Computer Press, a.s., 2009. s. 67. ISBN 978-80-251-2562-5.

Jak už jsem popsala výše, zážitková pedagogika se snaží o rozvoj a růst osobnosti a to například rozšiřováním tzv. zóny komfortu. Komfortní zóna je oblast, kde se cítíme vcelku pohodlně a bezpečně, nic nás neohrožuje a nevyvádí z míry. Je tvořena situacemi, které člověk již poznal, a ve kterých se cítí bezpečně jak fyzicky, tak i psychicky. Na následujícím obrázku je znázorněno, jak může zážitkové vzdělávání podporovat rozvoj osobní zóny bezpečnosti a zkušenosti v různých částech osobnosti.

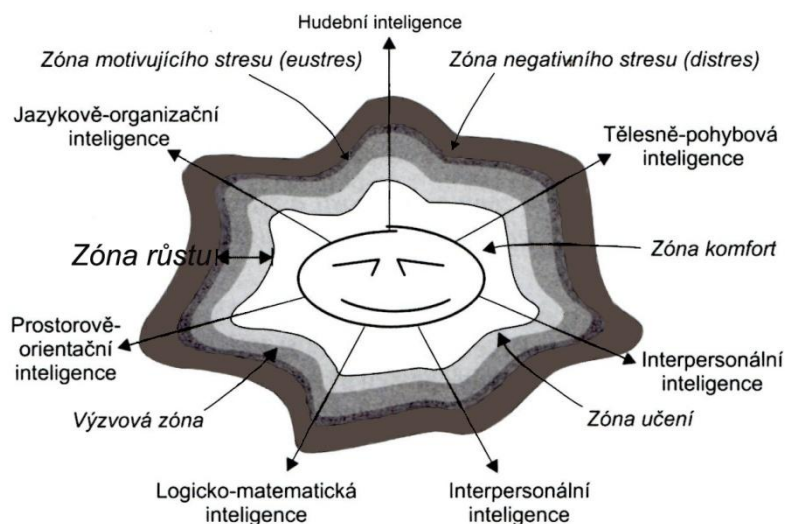

Obrázek 5: Rozšíření osobní zóny bezpečnosti a zkušenosti vlivem působení zážitkově pedagogických prostředků v různých složkách osobnosti. (Zdroj Hanuš Chytilová 2009.)

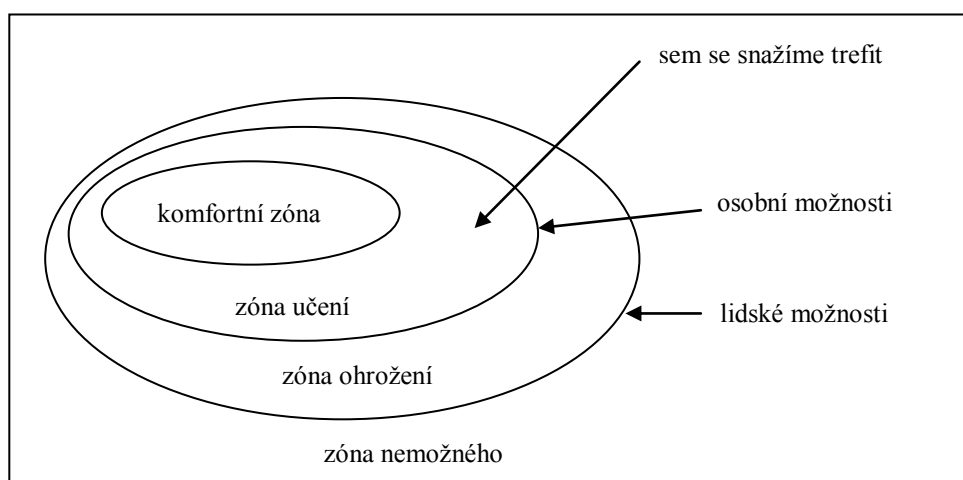
„V tomto modelu se předpokládá, že každý člověk během svého vývoje, tím jak vstřebává informace, učí se dovednostem, získává zkušenosti (pozitivní či negativní), pěstuje své modely chování a komunikace, buduje svůj hodnotový žebříček, objevuje své cíle a smysl života, tím vším kolem sebe vytváří „zónu-bublinu“ komfortu, jinak řečeno zónu zkušenosti a bezpečnosti. Vše, co je v této zóně obsaženo, je člověkem „vstřebáno, zvnitřněno“, to znamená, že člověk se s vědomostí, událostí, situací již někdy setkal, poznal a promyslel, objevil způsob, jakým v této souvislosti jednat, jak s vědomostí či dovedností zacházet, a ona už mu nepřipadá nová, záhadná, cizí, nebezpečná, ale jako uchopená skutečnost.“⁴² Většinu času se člověk pohybuje převážně uvnitř své komfortní zóny, protože jinde se cítí nepříjemně. Pokud bychom ale tuto svou zónu bezpečí a zkušeností nikdy alespoň mírně nepřekračovali, náš život by byl velmi neuspokojivý, omezený a bránil

⁴² HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 85. ISBN 978-80-247-2816-2.

by jakémukoliv osobnímu rozvoji. Co se stane, vykročíme-li za hranice své komfortní zóny, je zobrazeno na obrázku č. 6 a 7.

Obrázek 6: Individuální zóny komfortu, stresu a možného růstu v oblasti základních inteligencí. (Zdroj Hanuš, Chytilová 2009.)

Obrázek 7: Model komfortní zóny. (Zdroj: Pelánek 2008.)

Vystoupíme-li ze své zóny komfortu ven, setkáme se s novými podněty, na které nejsme zvyklí, na něž nemáme připravené vzorce chování a dostáváme se do oblasti, která se nazývá růstovou-rozvojovou nebo také zóna učení. Tento přechod bývá stimulující, vzrušivý a proaktivní. „Především na přechodu vstupu ze zóny do zóny se už můžeme dostat podle modelu Csikszentmihalyiho do optimálního stavu „plynutí-proudění“, který se nachází mezi oblastí nudy z nedostatku podnětů – stimulace – a oblastí stresu z nadbytku podnětů,

*stimulace, výzev.*⁴³ Díky tomuto překročení se aktér bude následně cítit dobře ve více situacích a jeho život bude bohatší. Aby došlo k tomuto pozitivnímu efektu, musíme zvolit správnou míru náročnosti, kterou na dotyčného naložíme. Je-li náročnost nízká, člověk zůstává ve své komfortní zóně a nic nového se neučí. Ideálních výsledků člověk dosahuje, pokud je vystaven zdánlivému nebezpečí, vnímá situaci jako dobrodružství a přitom je reálně v bezpečí. Stane-li se však, že míra zátěže přesáhne hranici zóny růstu, a dostane se do zóny ohrožení, kde se člověk cítí natolik nejistý, že k učení nedochází, komfortní zóna se nejen nerozšíří, ale ještě více se zmenší. Jak uvádí Pelánek: „*naším cílem je tedy nastavit náročnost úkolů tak, aby je účastníci prožívali jako zajímavé dobrodružství. Dobrodružství navíc zvyšuje atraktivitu vlastního učení a tím posiluje jeho účinek, protože co nás baví, to si lépe zapamatujeme.*“⁴⁴ Navíc se model zóny komfortu chová jako dynamický systém. Pokud tedy některou již zvnitřněnou skutečnost nepoužíváme, nevyužíváme a necvičíme, pak se orientace růstová změní v dané oblasti na orientaci klesající. Máme-li v sobě nějaké oblasti, které jsme doposud nerozvíjeli, tak jsou přirozeně zakrnělé, neumíme je používat nebo o nich vůbec nevíme. A právě v těchto oblastech se může skrývat náš možný budoucí potenciál, utajený talent. V zážitkovém vzdělávání se dosahuje velmi velké stimulace zóny růstu vlivem kombinování programů (dramaturgie vedená s ohledem na cíl), „...*kde se vedle sebe během jednoho dne objeví programy fyzicky i mentálně náročné, programy zaměřené na umění, tvorbu a tvořivostní dílny, kombinace rolí náročných her s myšlenkově závažnými pořady.*“⁴⁵ Takto vytvořené situace a procesy mohou člověku umožnit bezprostředním prožitím odhalit právě tyto nové, skryté oblasti jeho osobnosti.

I když ani v naší, ani v zahraniční literatuře prozatím neexistuje v zážitkové pedagogice pojmová shoda a jednotnost, v samotné pedagogické praxi se o této oblasti poměrně ví a dnes by již zřejmě málokdo pochyboval o pozitivním vlivu zážitkově pedagogických přístupů. Hanuš a Chytilová shrnují vše následovně:

„U všech autorů jde především o výchovu a o proces učení, kterému jde jednoznačně o rozvoj, růst osobnosti (s důraznou orientací na budoucnost a výchovu pro život). V celém procesu je zdůrazňována emoční působivost (hluboký vnitřní otisk, prožitek) procesu, která je

---

⁴³ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 86. ISBN 978-80-247-2816-2.

⁴⁴ PELÁNEK, Radek. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. s. 23. ISBN 978-80-7367-353-6.

⁴⁵ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 87. ISBN 978-80-247-2816-2.

vyvolávána prostředím (nejčastěji přírodním), zvolenými prostředky (sporty, hry, umělecké aktivity) a metodou (týmová spolupráce, jedinec versus problém, akční učení, příběhová dramata), osobnostmi (pedagoga/pedagogů a žáků, studentů, účastníků), které ve vzájemném působení a vlivech vytvářejí v čase jedinečné a originální pedagogické situace (rolové, tvorby, výzvovery) vedoucí k jednání a přes proces uvědomování (významná je v tomto smyslu metoda zpětné vazby) jsou zvnitřněny jako jedinečná a neopakovatelná zkušenost (nová, trvalá a hluboká), která pozitivně ovlivňuje postoje, hodnoty, orientaci, smysl a chování jedince a skupiny (žáků, studentů, účastníků, ale i instruktorů, vedoucích, učitelů).⁴⁶

2. 2. Historie a současnost zážitkové pedagogiky

I když je zážitková pedagogika teprve se rozvíjejícím vědním oborem, její historické kořeny bychom mohli hledat už v 17. století v díle Jana Amose Komenského,⁴⁷ který tvrdil, že nejdůležitější zkušenosti získává člověk prostřednictvím vlastních smyslů, vzdělávání začíná a končí zkušeností, je potřeba ho propojit s pobytem v přírodě, a že musí připravovat na život.

Za zakladatele, „otce“, zážitkové pedagogiky je považován německý, později anglický politik a pedagog Kurt Hahn (1886-1974), který díky své originální terapii prožitkem patří k originálním reformátorům výchovy po 1. světové válce.⁴⁸ od založení školy na zámku Salem v Německu (1920) se přes několik dalších propracoval až k vytvoření organizace Outward Bound. Tato organizace pracuje se dvěma základními filozofickými principy: „člověk je schopn mnohem více, než se domnívá; a jen málokdo si uvědomuje, čeho je možné dosáhnout prostřednictvím vzájemné pomoci a týmové spolupráce.“⁴⁹

I když bychom ve světě mohli nalézt mnohé další směry a organizace, ze kterých se vyvinula zážitková pedagogika, nejsou pro nás příliš důležité, jelikož se český proud tohoto pedagogického směru vyvíjel zcela samostatně a odlišně. „Český proud

---

⁴⁶ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 87. ISBN 978-80-247-2816-2.

⁴⁷ Pozn.: Jan Amos Komenský (1592-1670) byl posledním biskupem Jednoty bratrské, filozof a spisovatel. Je považován za zakladatele moderní pedagogiky a za svůj pedagogický přínos si vysloužil označení „učitel národů“.

⁴⁸ Pozn.: po první světové válce se rozvíjí různé reformní přístupy k výchově a vzdělávání. Dnes můžeme mnohé z těchto principů nalézt v tzv. alternativních školách – Waldorfské školy, školy jenského typu, Montessori školy, Daltonské školy adt.

⁴⁹ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 23. ISBN 978-80-247-2816-2.

tohoto pedagogického směru vznikl na základech vybudovaných skupinou psychologů, učitelů a sportovních instruktorů, ale také umělců, lékařů a studentů. Se státním „masovým“ přístupem ke vzdělání se neztotožňovali a hledali způsoby umožňující zdravý rozvoj jednotlivců. Inspirováni řeckým ideálem Kalokagathia, harmonií duše a těla, založenou na holistických přístupech.“⁵⁰ Vyrůstá z ojedinělých kořenů výchovy v přírodě a navazuje na její tradici. „Už tímto zdrojem se český koncept zážitkové pedagogiky liší od konceptů zahraničních.“⁵¹

Česká zážitková pedagogika vychází z tradice pobytu a výchovy v přírodě. Počátky zájmu o přírodu spadají již do druhé poloviny 19. století, kdy jsou založeny organizace Sokol (1862) a Klub českých turistů (1888), které fungují dodnes. Na ně navazuje Junák neboli Český skaut. V roce 1913 vydává pedagog Antonín Benjamín Svojsík⁵² knihu Základy Junáctví a ještě téhož roku vede první skautský tábor nedaleko hradu Lipnice nad Sázavou.⁵³ „Skautská výchovná metoda je ucelený systém, který se snaží vést mladého člověka na cestě jeho osobního růstu. Mezi hlavní prostředky patří respektování mravních hodnot, týmová práce v malých skupinách, sebevýchova, motivace dětí pomocí příběhů, pobyt v přírodě, programy vedoucí k seberozejí, průvodcovská role dospělých, služba společnosti, prostředí pro nové kamarádké vazby.“⁵⁴ V podstatě současně se skautingem přichází také česká forma Woodcraftu – Liga lesní moudrosti. O její vznik se zasloužil hlavně Miloš Seifert – Woowotanna,⁵⁵ „Činnost byla motivována staroslovanskou mytologií a tradicí i indiánským primitivismem, důraz se kladl na pobyt v přírodě a lásku k ní, spolu s tím však i na vlastenecké cítění a službu českému národu, v té době pod rakouskou nadvládou.“⁵⁶ Dále fenomén českého trampingu, který začal vznikat v roce 1918. Česká zážitková pedagogika je působivá také díky narativnímu modu, tedy vyprávění příběhu. Tento způsob vedení, vyprávěný příběh

---

⁵⁰ SVATOŠ, Vladimír. Předmluva. In: FRANZ, Daniel, ZOUNKOVÁ, Daniela, MARTIN, Andy. *Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, s. s. 2007. ISBN 978-80251-1701-9.

⁵¹ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 12. ISBN 978-80-247-2816-2.

⁵² Antonín Benjamín Svojsík, původním jménem Antonín František Svojsík (1876-1938) byl pedagogem a zakladatelem českého skautingu. O skautingu napsal několik knih.

⁵³ Táboru se zúčastnilo třináct chlapců, kteří se zde tábořili v prvních podsadových stanech – světovém unikátu, který dodnes obdivují skautky a skauti z celého světa.

⁵⁴ Skauting. *Hlavní principy skautského programu*. [online]. © 2011 - Junák - svaz skautů a skautek ČR. [cit. 6.6.2013]. Dostupné z: <http://www.skaut.cz/skauting/skautsky-program/hlavni-principy-programu>.

⁵⁵ Miloš Seifert (1887-1941) byl učitel, přírodovědec, překladatel a zakladatel československého woodcrafterského hnutí. Woowotanna je jeho lesní jméno.

⁵⁶ Liga lesní moudrosti. *Československý woodcraft*. [online]. Liga lesní moudrosti, © Pavel Spálený. [cit. 6.6.2013]. Dostupné z: http://www.woodcraft.cz/index.php?right=historie_cswoodcraft.

jako ústřední námět akce, kurzu, hodiny, má zřejmě kořeny ve Foglarových čtenářských klubech, které jsou ryze českým fenoménem.

Zrod novodobých dějin české zážitkové pedagogiky je spojen se začátky Prázdninové školy Lipnice.⁵⁷ Hanuš a Chytilová⁵⁸ dělí vývoj této organizace na čtyři období: období směřování, experimentů, období Prázdninové školy a Prázdninová škola Lipnice o.s. Vývoj české zážitkové pedagogiky znázornil Hanuš⁵⁹ pomocí grafu (obr. 8). Na tradici pobytu v přírodě navazují v 60. letech tábornické školy, jejichž cílem bylo napomáhat zvyšování kvalifikace instruktorů pro pobyt v přírodě a táboření. V experimentálním období (1970-1976) se programy obohacují o tvořivostní, psychologické, kulturní a další formy aktivit, které se snaží o celkový rozvoj osobnosti účastníků. *„Celá koncepce byla budována na poznatku, že stupňování náročnosti a požadavků na fyzickou kondici a zároveň na intelekt, samostatnost při rozhodování, tedy jakýsi komplexní „tlak“ na osobnost každého jedince přináší v konečném součtu nebyvalé uspokojení, do jisté míry formuje vnitřní duchovní svět, nutí znovu zvážít dosavadní hodnoty, ideály, názory.“*⁶⁰ V tomto období je kladen velký důraz na přípravu a schopnosti instruktorů a po každém kurzu vzniká podrobný zápis zkušeností. Od roku 1971 byly vydávány Metodické listy a zprávy v časopise Mladý svět a později byly vydány také knihy Prázdniny v pohybu (1980), Dones oheň a zvítězíš (1983) a Prázdniny se šlehačkou (1984), Instruktorův slabikář. Tím byly položeny teoretické základy zážitkové pedagogiky. Rok 2000 by mohl být určen, jako počátek vědeckého základu oboru. V tomto roce byly obhájeny první disertační práce na téma prožitek a jeho využití ve výchově. Od roku 2001 až do dnešní doby jsou pravidelně pořádány Jiřím Kirchnerem konference o zážitkové pedagogice. Postupně také vychází celá řada odborných publikací a v roce 2004 začíná vycházet časopis Gymnasion, který se cíleně věnuje metodickému, teoretickému a odbornému rozvoji zážitkové pedagogiky.

Kromě Prázdninové školy Lipnice působí v naší zemi v oblasti zážitkové pedagogiky celá řada dalších organizací. Jsou to například: Outward Bound – Česká cesta, která je dceřinou společností PŠL, Instruktoři Brno, Hnutí GO!, Hnutí Brontosaurus, Užitečný život, Velký vůz, Země-nezemě, Hnutí žebřík a další.

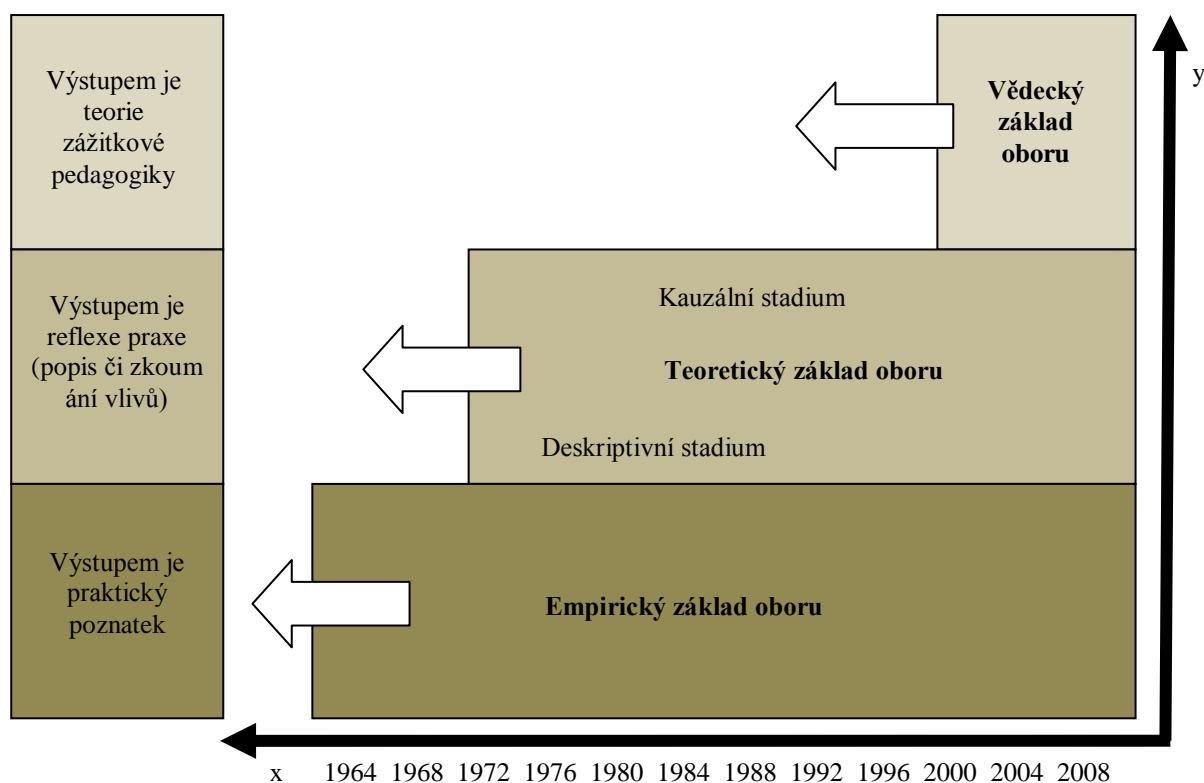
⁵⁷ Zkratka PŠL.

⁵⁸ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 13-16. ISBN 978-80-247-2816-2.

⁵⁹ HANUŠ, Radek. Zážitková pedagogika a rekreologie. In: DOHNAL, Tomáš „a kol.“. *Tři dimenze pojmu rekreologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. s. 140. ISBN 978-80-244-2437-8.

⁶⁰ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 14. ISBN 978-80-247-2816-2.

„Časem zážitkové pedagogiky můžeme nazvat současné období, které se postupně z projektu tábornických škol, experimentálního období, Prázdninové školy Lipnice proměnilo a uzrálo v pedagogický koncept mající ambice svébytné pedagogické disciplíny.⁶¹ V oboru zážitkové pedagogiky vychází v současnosti několik příbuzných odborných časopisů Gymnos Akademos, Gymnasion, Journal of outdoor activities. Předmět zážitková pedagogika se dnes studuje na 16 vysokých školách a jsou realizovány snahy o akreditaci samostatného oboru. V roce 2006 došlo také k založení občanského sdružení Profesní sdružení pro zážitkové vzdělávání.

Obrázek 8: Vývoj zážitkové pedagogiky od pedagogické koncepce k pedagogické disciplíně. (Zdroj: Hanuš. Zážitková pedagogika a rekreologie. In: Dohnal 2009.)

2. 3. Zážitková pedagogika a Rámcový vzdělávací program

Nedávná školská reforma přinesla nový systém kurikulárních dokumentů tzv. Rámcové vzdělávací programy⁶², podle kterých se v současné době řídí vzdělávání. Tento systém je zakotven v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním,

⁶¹JIRÁSEK, Ivo, HANUŠ, Radek, KRATOCHVÍL, Jiří. Zážitková pedagogika a rekreologie. In: DOHNAL, Tomáš „a kol.“. *Tři dimenze pojmu rekreologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. s. 143. ISBN 978-80-244-2437-8.

⁶² Zkratka RVP.

vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Pro jednotlivé obory vzdělání se vydávají rámcové vzdělávací programy, které vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání a jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP), které představují školní úroveň. Základní vzdělávání se podle RVP řídí od 1. 9. 2007. Rámcové vzdělávací programy se snaží měnit prostředí škol, a tím umožňují zařazení doposud nevyužívaných metod. Zážitková pedagogika se může stát efektivním nástrojem, jehož využití posune jedince či skupinu ve směru výchovných cílů.

V RVP se nově pracuje s tzv. klíčovými kompetencemi a průřezovými tématy. V základním vzdělávání jsou za klíčové považovány tyto kompetence: k učení, k řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální a personální, občanské a kompetence pracovní. Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot. Pro základní vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova. Základní vzdělávání má pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence žáků a poskytnout jim spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. Usilujeme tedy o naplňování těchto cílů:

- umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů
- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci
- rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých
- připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti
- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě
- učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný

- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi
- pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci

Reforma školství není pouze o vytvoření školního vzdělávacího programu, ale hlavně o změně v přístupu k výuce, kdy základem je vztah učitele – žáka. Učitel se snaží jít naproti žákovi, porozumět mu, hledat pro něj vhodné výukové metody a motivaci a vést ho k širšímu rozvoji. V tomto ohledu se principy zážitkové pedagogiky shodují. *„Vztah učitele, který pracuje ve škole podle principů zážitkové pedagogiky, je k žákovi provázející. Zásadní je partnerský přístup k žákům při zpracování prožitku směrem k cílům aktivity, k vytvoření zkušenosti.“*⁶³ Má-li být základem výuky vztah učitele s žáky, je pro učitele důležité znát žáky jednotlivě. V tomto ohledu mají výhodu učitelé na prvním stupni, jelikož často pracují s aktivizačními metodami, které jim pomohou lépe poznat jednotlivé žáky i vztahy ve skupině. Ideální stav pro učitele na druhém stupni (i na střední škole) by byl, kdyby mohli mít stejné podmínky, jako učitelé na prvním stupni. Užitím aktivizačních metod (jako je hra, vstup do role a další) učitel žáky nejen motivuje, ale zároveň také poznává, a tím dochází i k utužení jejich vzájemného vztahu. Učitel tímto způsobem získá také důležité informace o jedinci i skupině a může podle nich zvolit další postup ve výuce. Při plánování aktivit ve výuce, je dobrá znalost žáka i celé skupiny také nutná. Cílem učitele je naplánovat aktivity tak, aby udržel všechny členy skupiny ve stavu, který je v zážitkové pedagogice nazýván jako stav plynutí (stav flow), o kterém jsem se blíže zmínila v kapitole 2.

1. Definice a vymezení pojmu. Čím je skupina žáků větší, tím je to pro učitele náročnější úkol. Objeví-li se ve skupině jedinec, který zcela bez zájmu nebo vyrušuje ostatní motivované žáky, zvolil pro něj vyučující nevhodnou obtížnost aktivity. *„Ti z žáků, pro které je zadaný úkol nepřiměřený jako nezvládnutelný se ocitají v úzkosti, stresu, mohou reagovat rezignací i agresí. Naopak ti, pro které je úkol příliš snadný, nemají co dělat, nudí se a často zlobí.*

---

⁶³ HANKOVÁ, Zdenka. Gymnasion. *Zážitková pedagogika jako dar učitelům* [online]. Březen, 2010. s. 2. [cit. 8.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/archive/article/zazitkova-pedagogika-jako-dar-ucitelum-0?page=2>.

V žádném z těchto dvou případů učení nemůže probíhat.⁶⁴ Je velmi těžké zadat všem žákům úkol, který je přiměřený jejich schopnostem, proto je východiskem vzájemné učení ve skupinách (nadanější pomáhá slabšímu) nebo rozdělení týmových rolí podle náročnosti, jelikož úkoly přijímané jako výzvy jsou motivující. Tento způsob učení vysvětluje zážitková pedagogika na modelu komfortní zóny (blíže popsané v kapitole 1.2). „Příprava výuky tedy vychází z předpokladu „vím pro koho co plánuji, aby to bylo efektivní“. Nelze však nepřiznat, že při počtu třiceti dětí ve třídě je to pro učitele náročný úkol. ... Děti méně intelektuálně nadané, které mají zřejmou potíž s vnitřní motivací, na svůj úspěch ve škole dosáhnou snáz ve skupině. Mají šanci najít a uplatnit své jiné silné stránky. ZP nabízí metodiku práce se skupinou, s týmovými rolami. Přijetí zodpovědnosti za svou roli v rámci skupiny znamená podílet se na řešení úkolu, na úspěchu či neúspěchu společně s ostatními.“⁶⁵ S nástupem RVP se rozšířilo množství učiva, které je nyní konkretizováno v cílech vzdělávacích oblastí, zpracovává klíčové kompetence a průřezová témata. „Zážitková pedagogika je metoda, která se pro rozvoj klíčových kompetencí hodí velmi dobře, právě proto, že kompetence mají činnostní povahu – potřebujeme je reálně provádět, abychom si je osvojili.“⁶⁶ Potenciál zážitkové metody spočívá ve snaze o rozvoj, hlubší poznání, méně ale hlubší znalosti v chápaných souvislostech, dotažené cíle v klíčových kompetencích a osobnostně sociální výchově, tedy v pohledu na rozvoj člověka v nejširším slova smyslu. „Z filozofických kořenů vychází směřování k ideálu kalokagathia, z psychologických na rozvoj člověka Gardnerovou teorií rozmanitých inteligencí. V tomto smyslu volí i funkční nástroje“⁶⁷ Zážitková pedagogika se také shoduje se současným posunem učitele předávajícího vědomosti k učitelu průvodci. Zkušenostní učení však probíhá pouze tehdy, jsou-li zážitky podpořeny reflexí, na kterou mnoho učitelů zapomíná. Prostřednictvím cílené zpětné vazby, reflexe, si žáci odnášejí poznatky, které pomohl vybrat vyučující vzhledem k záměrům výchovného a vzdělávacího cíle, například některé z klíčových kompetencí nebo průřezových témat. Může to být sebepoznání, poznání postojů ostatních, přejímání

⁶⁴ HANKOVÁ, Zdenka. Gymnasion. *Zážitková pedagogika jako dar učitelům* [online]. Březen, 2010. s. 3. [cit. 8.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/archive/article/zazitkova-pedagogika-jako-dar-ucitelum-0?page=3>.

⁶⁵ HANKOVÁ, Zdenka. Gymnasion. *Zážitková pedagogika jako dar učitelům* [online]. Březen, 2010. s. 3. [cit. 8.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/archive/article/zazitkova-pedagogika-jako-dar-ucitelum-0?page=3>.

⁶⁶ Kolektiv autorů. *Škola zážitkem, Zážitková pedagogika při výuce klíčových kompetencí a hodnocení žáků*. Praha: Prázdňinová škola Lipnice – Outward Bound o.s., 2011. s. 12. ISBN 978-80-260-1046-3.

⁶⁷ HANKOVÁ, Zdenka. Gymnasion. *Zážitková pedagogika jako dar učitelům* [online]. Březen, 2010. s. 4. [cit. 8.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/archive/article/zazitkova-pedagogika-jako-dar-ucitelum-0?page=4>.

zodpovědnosti za vlastní práci, učení a rozvoj. V reflexi problémových situací se děti učí kritickému myšlení a hodnocení. V ZP je pro složitější způsob reflexe užíván model Kolbova cyklu (více o něm je popsáno v kapitole 2.1) „OSV, dramatická výchova a artefiletika jsou disciplíny, které už ve škole mají své místo a chápání prožitku jako prostředku učení, rozvoje je jim společné. OSV je ukotvena jako průřezové téma v RVP, dramatické výchově je možné dát prostor ve ŠVP jako předmětu v učebním plánu. Artefiletika se profiluje v rámci výtvarné výchovy. Potenciálem je užití prostředků těchto oborů v ostatní výuce.“⁶⁸

2. 4. Artefiletika

Artefiletika je jednou z metod zážitkového vzdělávání. Jelikož je má praktická část zaměřena na realizaci kroužku výtvarné výchovy, bylo pro mě toto pojetí zážitkové pedagogiky jedním z klíčových východisek pro praxi. V následující kapitole se pokusím o vysvětlení pojmů a hlavních principů artefiletiky.

2. 4. 1. Vymezení pojmu

Termín artefiletika zavedl do české výtvarné výchovy Jan Slavík⁶⁹, v polovině devadesátých let 20. století. Jan Slavík ho užíval k odlišení práce s výtvarnou tvorbou v pedagogicko-výchovné oblasti od zaměření arteterapie užívané v rámci klinických (psychoterapeutických) oborů, které pracují s psychickými obtížemi a poruchami. Slovo „artefiletika“ je spojením dvou částí: „arte“ a „filetika“. Slovo „arte“ odkazuje k umění a zároveň také k arteterapii. Vychází z latinského ars, artis = umění. „Artefiletika nechápe pod slovem „umění“ jen význačné umělecké projevy, s nimiž se setkáváme v galeriích, jevištích nebo koncertních sálách, ale všechny obdobné tvořivé činnosti a různé jevy v běžném životě. Jsou to předměty

---

⁶⁸ HANKOVÁ, Zdenka. Gymnasion. *Zážitková pedagogika jako dar učitelům* [online]. Březen, 2010. s. 6. [cit. 8.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/archive/article/zazitkova-pedagogika-jako-dar-ucitelum-0?page=6>.

⁶⁹ Doc. PaedDr. Jan Slavík, CSc. (1953) pedagog a teoretik výtvarní výchovy. Od roku 1983 dosud působí v pedagogické školní praxi a vede odborné semináře dalšího vzdělávání pro učitele i arteterapeutické výcviky. Je zakládajícím členem Asociace výtvarných pedagogů (AVP) a České arteterapeutické asociace (ČAA). Publikoval více než 120 odborných statí a výzkumných sdělení v našich i zahraničních časopisech nebo sbornících. Podílel se na tvorbě učebních osnov výtvarné výchovy. Sám napsal nebo se podílel na celé řadě knih o umění, artefiletice, arteterapii a výtvarné výchově.

anebo aktivity, kterých si mnohdy nijak zvlášť nepovšimneme, a přece o mnohém vypovídají a mohou člověku pro ledacos otevřít oči. Odehrávají se totiž na pomyslné spojnici mezi všednodenním životem a význačnými projevy kultury – právě tím jsou pro filetiku zajímavé.⁷⁰

Druhá část názvu „filetická“ – odkazuje k filetickému přístupu ve výchově - philetic approach.⁷¹ Toto pojetí výchovy spojuje výrazový projev (výtvarný či dramatický) s rozhovorem o zážitcích, jež z něho vycházejí. „Proto artefiletika vychází z tvůrčího expresivního projevu a osobních zážitků žáků, které se snaží pedagogicky zhodnotit pro poznávání, sebepoznávání, rozvoj komunikačních schopností a uplatnění se v životě mezi lidmi. V praxi to znamená nejprve pro žáky vytvořit podmínky pro zážitkově bohatou tvůrčí činnost a pak zajistit, aby tato činnost byla pedagogicky co nejlépe využita pro poznávací, sebepoznávací, sociální a komunikační aktivity.“⁷² Kořen „filetický“ zároveň odkazuje k antickému učenci Filétovi z Kou⁷³, a také ke starořeckému slovnímu kořeni fil-, jehož význam je spjatý s pojmy láska, přátelství, mít rád. Jak uvádí Slavík⁷⁴ nakonec také k latinskému pojetí slova ve významu tkanina nebo síť, jako symbol spojování, vztahů a souvislostí.

2. 4. 2. Definice artefiletiky

Artefiletika je obor výchovy, který přispívá ke kultivaci emocionální a hodnotové oblasti vnitřního světa člověka využitím výtvarné produkce a zážitku. Nejlépe tento pojem definujeme slovy odborníků, proto níže uvádím čtyři vybrané definice.

„Artefiletika je reflektivní, tvořivé a zážitkové pojetí vzdělávání a výchovy, které vychází z umění a expresivních kulturních projevů (výtvarných, dramatických, hudebních

---

⁷⁰ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, HAZUKOVÁ, Helena, SLAVÍK, Jan. *Výtvarné čarování, Artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upravené (v SPL-Práce 1.) vydání. Úvaly: Albra. 2010. s. 8. ISBN 978-80-7361-079-1.

⁷¹ Termín philetic approach zavedl v 70. letech 20. století americký pedagog Henry Broudy .

⁷² SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, HAZUKOVÁ, Helena, SLAVÍK, Jan. *Výtvarné čarování, Artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upravené (v SPL-Práce 1.) vydání. Úvaly: Albra. 2010. s. 8. ISBN 978-80-7361-079-1.

⁷³ Filét (Philet) z Kou byl vychovatelem egyptského krále Ptolemaia II. Byl osobností, která v sobě spojovala teoretické i umělecké duchovní aktivity: vědeckou práci, filozofii a zároveň poezii. Filétos byl učencem a elegickým básníkem. Zdroj: SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově, Artefiletika*. Praha: Karolinum, 1997. s. 169. ISBN 80-7184-437-3.

⁷⁴ SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 1. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2001. s. 12. ISBN 80-7290-066-8.

apod.) a směřuje k poznávání i sebepoznávání prostřednictvím reflektivního dialogu o zážitcích z expresivní tvorby nebo vnímání umění.⁷⁵

Marie Lhotová uvádí: „...v artefiletice jde o výchovu uměním. V praxi artefiletiky se pracuje jednak s tvůrčí expresí žáka a jednak s následným reflektujícím uchopením tvůrčího (výrazového) aktu, který proběhl. Jde o typ zkušenosti, který – na základě zážitku situace umělecké tvorby – chce využít intelekt, emoce i sociální stránku života žáka, a tím je současně rozvíjet. Hlavními dvěma formami činnosti v tomto typu výchovy uměním je tvorba a reflektivní dialog.“⁷⁶

„Artefiletika se snaží přiblížit výtvarnou výchovu (tvorbu) k vlastní životní zkušenosti a uchopit její prožitek. Důrazem na reflexi tvořivé části (výrazové hry) rozvíjí myšlení vyššího řádu (higher order thinking) a hlásí se k pedagogickému konstruktivismu. Její teoretické principy byly sice budovány na základě výtvarné výchovy, jsou však vhodné pro používání i v ostatních uměleckých oborech a výchovách.“⁷⁷

Čtvrtou definici si propůjčím od Jana Slavíka, který v artefiletice vidí: „specifické pojetí výchovy uměním s převažujícím zájmem o výtvarný projev, které klade zvláštní zřetel na uplatnění osobní zkušenosti žáků v heuristicky pojatém vzdělávání a na spojení výrazového uměleckého projevu s jeho reflexí v kulturních a psychosociálních kontextech. Důležitým cílem artefiletiky je pozitivní prevence psychických nebo sociálních poruch.“⁷⁸

2. 4. 3. Cíle artefiletiky

Cílem artefiletiky je výchovné zhodnocení výtvarné aktivity jako symbolického prostředníka mezi niterným světem dítěte a světem lidské kultury nebo přírody, zaměření se na sebe-poznávání, rozvíjení sociálních kompetencí prostřednictvím uměleckých výrazových prostředků a pedagogické zpracování sociokognitivního konfliktu a jeho využití k odhalení dosud skrytých rozdílů nebo shod mezi účastníky, k respektování jedinečnosti a vzájemné odlišnosti, k poznávání

⁷⁵ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, SLAVÍK, Jan, ELIÁŠOVÁ, Sylva. *Dívej se, tvoř a povídej!* : artefiletika pro předškoláky a mladší školáky. Praha: Portál, 2007. s. 15. ISBN 978-80-7367-322-2.

⁷⁶ LHOTOVÁ, Marie. *Proměny výtvarné tvorby v arteterapii*, 4. svazek. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. s. 23. ISBN 978-80-7394-209-0.

⁷⁷ GÉRINGOVÁ, Jitka. *POMÁHAJÍCÍ PROFESE – tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: TRITON, 2011. s. 124. ISBN 978-80-7387-394-3.

⁷⁸ SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 1. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2001. s. 286. ISBN 80-7290-066-8.

interpretační rozmanitosti, ke vzájemnému intelektuálnímu, citovému i motivačnímu podněcování a k inspiraci.

Géringová⁷⁹ píše, že účastník artefiletického setkání většinou touží po hlubším tvořivém zážitku, po kontaktu s vlastním nitrem prostřednictvím tvorby, po reflexi a porozumění specifické kulturní situaci a mezilidským vztahům. Zatímco cílem pedagoga je bezpečné zprostředkování tvořivých zážitků účastníkům a vymezení dostatečně širokého a bezpečného prostor pro reflektivní dialog.

Slavík uvádí: „*Hlavní cíle artefiletiky nejsou nikterak nové a patří k obvyklým standardům výchovy a vzdělávání v oblasti umění: učit se symbolicky vyjadřovat, poznávat a zároveň citlivě vnímat sebe a svět prostřednictvím uměleckých zážitků vycházejících z vlastního tvořivého projevu. Kromě toho je artefiletika vedena snahou povzbuzovat duševní síly a předcházet psychickému nebo sociálnímu selhávání, tj. na podkladě uměleckých aktivit sloužit jako účinný prostředek tzv. pozitivní prevence psychických nebo sociálních poruch (pozitivní prevence podporuje a rozvíjí tvůrčí kulturní a prosociální aktivity, které snižují pravděpodobnost vzniku psycho- a socio- patologií).*”⁸⁰

2. 4. 4. Znamky artefiletiky v praxi

Hlavním rysem artefiletiky je, že umělecká tvorba žáků je pokládána pouze za první poznávací krok, na který navazuje druhý v podobě reflexe a dialogu mezi žáky. Tím se liší od jiných metod výchovy uměním. Autoři knihy *Výtvarné čarování*⁸¹ uvádějí tři základní znamky, podle nichž můžeme v praxi rozpoznat artefiletiku. Jsou to: reflektivní dialog, systematická práce se vzdělávacími motivy a propojení poznávání světa s poznáváním sebe sama. Pokud některé z těchto kritérií chybí, nejedná se o artefiletiku.

Po samotné výrazové tvůrčí aktivitě následuje **reflektivní dialog**, je však potřeba s ním citlivě zacházet tak, aby nebyl narušen dojem z předchozích zážitků. Obvykle probíhá v tzv. kruhu bezpečí.⁸² Reflektivní dialog se obrací do minulosti zpět k zážitkům a na základě sociokognitivních konfliktů v nich hledá nové poznání. Dotýká

⁷⁹ GÉRINGOVÁ, Jitka. *POMÁHAJÍCÍ PROFESE – tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: TRITON, 2011. s. 126. ISBN 978-80-7387-394-3.

⁸⁰ SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 1. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2001. s. 13-14. ISBN 80-7290-066-8.

⁸¹ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, HAZUKOVÁ, Helena, SLAVÍK, Jan. *Výtvarné čarování, Artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upravené (v SPL-Práce 1.) vydání. Úvaly: Albra. 2010. s. 10. ISBN 978-80-7361-079-1.

⁸² Sezení v kruhu, kde jsou si všichni rovni, a je navozeno bezpečné sociální klima, aby komunikace mohla proudit otevřeně.

se při tom jak uměleckých a kulturních stránek zážitku, tak jeho psychických, sociálních a socio-biologických souvislostí. „*Reflexivní dialog není hodnocením formy tvůrčích projevů, aspoň ne především, ale je spíše ventilací zážitků, vyjádřením pocitů neobvyklosti, příležitostí k novým objevům, podnětem ke shození břemene nepodstatného utajování. Míra její intenzity závisí na situaci ve výchovné skupině a na kvalitách jejího vedoucího.*“⁸³ Slavík⁸⁴ uvádí tyto cíle reflektivního dialogu:

- 1) poskytnout aktérům příležitost k výpovědi o pocitech a dojmech, které provázely výrazovou hru,
- 2) nacházet co nejvýstižnější slova (příp. doplněná jinými výrazy) pro osobně důležité stránky zážitků navozených tvořivou výrazovou hrou,
- 3) ujasnit si svůj pohled na zážitky z výrazové hry a porovnávat jej s pohledy ostatních účastníků,
- 4) uvědomit si rozdíly a shody v zážitcích mezi různými lidmi a dekontextualizovat nabyté zkušenosti,
- 5) na základě vzdělávacích motivů poznávat souvislosti mezi projevy vlastní výrazové hry a jinými uměleckými (kulturními) projevy,
- 6) řešit případné vnější nebo vnitřní nezdary a nepohody, které vznikly v průběhu výrazové hry, ale také se podělit s ostatními o radost z vydařeného díla,
- 7) vyzkoušet posuzovat a promýšlet varianty těch momentů výrazové hry, které jsou pocíťovány jako velmi důležité pro poznávání, anebo naopak málo uspokojujivé nebo málo završené.

Dalším kritériem pro rozpoznání artefiletiky je systematická práce se vzdělávacími motivy. Jak píše autoři v knize *Dívej se, tvoř a povídej!*,⁸⁵ **vzdělávací motivy** jsou žákovské postřehy, které propojují osobní zkušenost s jejím kulturním pozadím a směřují k prohloubenému poznávání. Vzdělávací motivy můžeme dělit na introvertní, tedy sebepoznávání v kulturních souvislostech nebo extrovertní, které vedou k poznávání prostředí (společnosti, kultury a přírody) s ohledem na osobní přístup k němu.

Třetím znakem je **propojení poznávání světa s poznáváním sebe sama**. V tomto směru je si artefiletika blízká s arteterapií. Tím, že děti porovnávají, jak se liší od ostatních, poznávají také sebe sama. To je spojeno s psychickým zdravím, protože

---

⁸³ SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově, Artefiletika*. Praha: Karolinum, 1997. s. 108. ISBN 80-7184-437-3.

⁸⁴ SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 2. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2004. s. 235. ISBN 80-7290-130-3.

⁸⁵ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, SLAVÍK, Jan, ELIÁŠOVÁ, Sylva. *Dívej se, tvoř a povídej! : artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Portál, 2007. s. 14. ISBN 978-80-7367-322-2.

sebezpoznaváním si rozvíjí sociální dovednosti, citovou odolnost a obohacují své vyjadřovací dovednosti. „*To všechno hraje důležitou roli v tzv. pozitivní prevenci různých duševních nebo sociálních problémů nebo při jejich rehabilitaci.*“⁸⁶

2. 4. 5. Teoretická východiska

Artefiletika se pokouší otevírat cesty mezi výchovou a životem. Principy, které se zde uplatňují, nejsou žádnou novinkou. Poznávacím východiskem artefiletiky je pohled na život jako na systém vzájemně propojených životních situací, které pokud dokážeme zahlédnout, zachytit a vystavit je reflexi, můžeme přetvořit ve smysl pro uvědomělé lidské bytí. Důležité je také umění tento svůj pohled sdělit druhým lidem a vystavit ho společnému dialogu, kritice a společným inspiracím.⁸⁷ V teorii používá pojmy pedagogického a sociálního konstruktivismu.⁸⁸ Dále se pokusím vysvětlit některé pojmy, které jsou pro artefiletiku důležité.

Dílo

Artefiletika dílo nahlíží velmi široce. Dílo je v první řadě pracovní výsledek, při jeho interpretaci je ale odkrýván také proces a dokonce i způsob činnosti. Dílo je „*ucelená vnitřně strukturovaná tvůrčí událost, v níž se projevuje schopnost člověka záměrně utvářet a s pomocí fantasmie i zpestřovat či obohacovat situace svého bytí ve snaze zvýšit jejich hodnotu, tj. proměňovat situace v dílo. Dílo se ukazuje smyslem člověka jako proměnlivý proces (např. hudební a taneční dílo), anebo jako relativně neproměnný výsledek tvorby (socha, malba), avšak jeho vnímání má vždy povahu aktivního procesu utváření díla v duševní realitě diváka nebo posluchače.*“⁸⁹ Takto pojímané slovo dílo zahrnuje tedy proces, výsledek i způsob profesního dění. Blíže se artefiletika zaměřuje ještě na umělecké dílo, pedagogické a artefiletické dílo. Umělecké dílo je pro artefiletiku nejen dílem vystaveným v galerii, ale zahrnuje všechny tvořivé jevy a činnosti v běžném životě. „*Umělecké dílo může být nástrojem hry a zdrojem individuálního prožitku, ale současně i smysluplným předmětem*

⁸⁶ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, SLAVÍK, Jan, ELIÁŠOVÁ, Sylva. *Dívej se, tvoř a povídej!* : artefiletika pro předškoláky a mladší školáky. Praha: Portál, 2007. s. 15. ISBN 978-80-7367-322-2.

⁸⁷ Srov.: SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 1. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2001. s. 14-15. ISBN 80-7290-066-8.

⁸⁸ Široký proud teorií ve vědách o chování a sociálních vědách, zdůrazňující jak aktivní úlohu subjektu a význam jeho vnitřních předpokladů v pedagogických a psychologických procesech, tak důležitost jeho interakce s prostředím a společností. [...] prosazuje ve výuce řešení problémů ze života, tvořivé myšlení, práci dětí ve skupinách a méně teorie a drilu. Zdroj: PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jirí. *Pedagogický slovník*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. s. 105-106. ISBN 80-7178-772-8.

⁸⁹ SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 2. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2004. s. 286. ISBN 80-7290-130-3.

výkladů.⁹⁰ Pedagogické dílo je typ tvůrčího díla, na jehož vzniku se podílí učitel a žáci, kteří vytvářejí podmínky pro záměrné i soustavné žákovské poznávání a učení. Artefiletické dílo je výsledkem vzájemné spolupráce všech jeho účastníků a rozvíjí se kolem umělecké situace aranžované vyučujícím na základě námětu zadaného jako učební a kulturní úloha. Řešení této úlohy se dělí na dvě hlavní etapy - výrazovou hru a reflektivní dialog.

Výrazová hra

V artefiletice jsou pod společným názvem výrazová hra myšleny všechny umělecké činnosti i s jejich pomocnými aktivitami. Výrazová hra je prožitková imaginativně-expresivní událost, kreativní a symbolická hra probíhající v pedagogickém díle, která podněcuje a umožňuje výchovnou situaci, poskytuje prostor pro sebevyjádření a projevení individuality žáků. „*Vede k autentické tvůrčí projekci individuální zkušenosti do výrazového díla-symbolu, potenciálně otevírá sociokognitivní konflikty a v konečných důsledcích směřuje k reflektivnímu dialogu a výchovnému popř. terapeutickému efektu.*“⁹¹ Probíhá jako skupinová akce nebo jako individuální tvorba v rámci skupiny, má svá pravidla a počáteční námět. Vyjadřovací formou výrazové hry je výrazový projev neboli exprese, která je zasazena do kontextu výchovného prostředí.

Fiktivní svět

Pobývání ve fiktivním světě je pro děti přirozené, jsou to chvíle, kdy jsou zcela ponořeny do hry. Je pro ně snadné změnit identitu svou i věcí kolem sebe, vidí obyčejné věci neobyčejně. Například poklička od hrnce a vařečka se rázem promění ve volant a řadicí páku automobilu. Při vytváření uměleckých děl se také pohybujeme v tomto fikčním světě (jakási bublina, kde jsme my a naše dílo) a naše pozornost je plně soustředěná, odpoutaná od běžných starostí.⁹² Tento stav úplné pozornosti by bylo možné nazvat jako stav plynutí – flow.⁹³

V principech filozofického konceptu pojetí života a umění, jako cesty⁹⁴ „Tam a zase zpátky“ či do „Platónovy jeskyně“, o kterém se zmiňuje Slavík⁹⁵, je cesta tam pobytem

⁹⁰ SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 1. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2001. s. 272. ISBN 80-7290-066-8.

⁹¹ SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově, Artefiletika*. Praha: Karolinum, 1997. s. 107. ISBN 80-7184-437-3.

⁹² Srov.: GÉRINGOVÁ, Jitka. *POMÁHAJÍCÍ PROFESE – tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: TRITON, 2011. s. 130. ISBN 978-80-7387-394-3.

⁹³ Viz kapitola 2.1.5

⁹⁴ Jedinec se vydává na cestu, aby se vrátil následně zpět, obohacen o „zkušenou“, čili zkušeni jiné reality, která přináší porozumění řádu skutečnosti, jež nelze nabyt jinde než právě ve světě za známým světem.

⁹⁵ SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 1. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2001. s. 35-37. ISBN 80-7290-066-8.

ve fiktivním světě. Cestou „zpátky“ je potom reflektivní dialog. „Cesta tam a zase zpátky“ se odborně nazývá hermeneutický kruh.⁹⁶

Slavík definuje fiktivní svět jako „*dějiště pro duševní obraz nebo výraz, který je za specifických podmínek vnímán a prožíván jako substitute (nahrazení) aktuální skutečnosti „jinou“ skutečností, ačkoliv je doprovázen víceméně jasným vědomím rozdílu mezi reálnou a fiktivní rovinou zážitku.*“ Do fiktivního světa vstupujeme pomocí propů.⁹⁷

Koncept a pre-koncept

Prekoncept je vnitřní intuitivní forma existence konceptu v subjektivním světě. Každý člověk vnímá jednu a tutéž věc zcela odlišně. Proto si každý člověk, i ze situací prožívaných společně s jinými lidmi, odnese jedinečné zážitky a osobní vzpomínky. „*Prekoncepty usměrňují a organizují vztahy jedince ke světu a zároveň samy v nich vznikají.*“⁹⁸ Během života se prekoncepty postupně vyvíjejí, tzv. se rozšiřují, jejich systém je složitější a proměňuje se pojetí celku i částí a jejich vztahů. Slavík uvádí, že prekoncept je: „*individuálně osobitá a v posledku sdělitelná jednotka duševní reality, kterou lze vyjadřovat různými druhy výrazu a pojmenovat ji nebo ji vysvětlovat. Lze vyjadřovat i vzpomínky na jedinečné zážitky, které nějak s prekonceptem souvisejí a dodávají mu osobitost.*“⁹⁹

S rozšiřováním prekonceptů pracuje cíleně artefiletika při reflektivním dialogu, kdy se snaží odhalovat a pojmenovávat jednotlivé prekoncepty. Vyjevuje se tak vzájemná rozdílnost osobních přístupů ke světu (dochází k tzv. sociokognitivnímu konfliktu), která může být sdílena s ostatními a může sloužit jako objekt učení.¹⁰⁰

Koncept je všemi aktéry předpokládané objasnění určitého výrazu. Je to významové jádro prekonceptu, které je všem prekonceptům společné. Koncept najdeme porovnáváním a hledáním shodných prvků v artefaktech. Na základě konceptu si mohou lidé

---

⁹⁶ Hermeneutický kruh je pravidelně se opakující duševní pohyb mezi před-porozuměním a porozuměním v průběhu jakéhokoliv výkladu (interpretace). Vyplývá z faktu, že každý pokus o porozumění je založen na předporozumění. Zdroj: SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 2. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2004. s. 132. ISBN 80-7290-130-3.

⁹⁷ Prop je výraz, který vystupuje jako náhrada (substitute) individua (resp. jiného výrazu), kterým on sám aktuálně není, ale jehož roli identifikuje, a zároveň předvádí (exemplifikuje) některé jeho vlastnosti. Na tomto základě prop prostřednictvím lidské mysli generuje a doplňuje svůj vlastní aktuální kontext: fiktivní svět. Zdroj: SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 1. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2001. s. 130. ISBN 80-7290-066-8.

⁹⁸ SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově, Artefiletika*. Praha: Karolinum, 1997. s. 145. ISBN 80-7184-437-3.

⁹⁹ SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 2. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2004. s. 145. ISBN 80-7290-130-3.

¹⁰⁰ Srov.: GÉRINGOVÁ, Jitka. *POMÁHAJÍCÍ PROFESE – tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: TRITON, 2011. s. 134. ISBN 978-80-7387-394-3.

v dialogu porozumět prostřednictvím svých prekonceptů, které se vztahují k danému konceptu.¹⁰¹

Sociokognitivní konflikt

Sociokognitivní konflikt není o hodnocení rozporu, ale o vnímání odlišností různých prekonceptů. Tato odlišnost vede k růstu vlastních prekonceptů. Slavík definuje sociální konflikt takto: je to „rozpor mezi prekoncepty tematizovaný jako odlišnost jedinečných osobních interpretací téhož konceptu. Sociokognitivní konflikt je zdrojem kulturně plodné nerovnováhy, která se týká sociální (společensk-vztahové) i kognitivní (/roz/poznávací) stránky lidských situací a v konečných důsledcích může vést k objevenému dialogu, v němž se na základě lidské součinnosti vytváří (konstruuje) nové poznání i nový způsob poznávání.“¹⁰²

2. 4. 6. Průběh artefiletické výuky

Průběh typické artefiletické hodiny bychom mohli rozdělit do těchto sedm fází:¹⁰³

- 1) uvítání, případně krátký rozhovor o tom, co děti prožily v době, kdy jste se neviděli,
- 2) ledolamka,
- 3) ztišení,
- 4) motivační vstup (pohádka, příběh, oživení vzpomínek apod.) s navazujícími pokyny, co dělat při výrazové hře,
- 5) výrazová hra,
- 6) reflektivní dialog,
- 7) závěrečný rituál, příp. rozloučení.

Tato struktura není dogmatická, vše záleží na citlivém přístupu učitele k dětem a jeho umění vhodně reagovat na atmosféru ve skupině.

Artefiletika je zážitkové pojetí (nejen) výtvarné výchovy, které žáka obohacuje prostřednictvím výrazové hry a následného reflektivního dialogu, kromě zdokonalení užití

---

¹⁰¹ Srov.: GÉRINGOVÁ, Jitka. *POMÁHAJÍCÍ PROFESE – tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: TRITON, 2011. s. 134. ISBN 978-80-7387-394-3.

¹⁰² SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 2. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2004. s. 155. ISBN 80-7290-130-3.

¹⁰³ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, SLAVÍK, Jan, ELIÁŠOVÁ, Sylva. *Dívej se, tvoř a povídej!* : artefiletika pro předškoláky a mladší školáky. Praha: Portál, 2007. s. 191. ISBN 978-80-7367-322-2.

různých výtvarných technik, také o osobnostně-sociální růst. Pedagog je v artefilitice v příjemní, ale zodpovědné a na osobnost pedagoga náročné pozici průvodce.

2. 5. Hra

„Hra je radost. Učení při hře je radostné učení.“

Jan Amos Komenský

Hra je tu již od počátku lidské existence, nelze ji ničím nahradit a je důležitá pro zdravý rozvoj osobnosti. Doprovází nás od úplného počátku, po celé naše dětství, a je nenahraditelná také v dospělosti, kdy nám přináší uvolnění, načerpání sil a obohacení života. Při hře můžeme být přirození, učíme se poznávat okolní svět i sami sebe. Hra dokáže mobilizovat aktivitu člověka tak, jako málokterá jiná činnost, a proto by měla být základní metodou práce učitele. *„V každodenní pedagogické praxi je hra nenahraditelným prostředkem výchovy. Jejím používáním navozujeme situace, příběhy, děje, role, ve kterých se jedinec či skupina rozvíjí a roste vědomostně, dovednostně, ale především zkušenostně. Hra je prostředkem, kterým ověřujeme své teoretické poznatky, úroveň dovedností, životní zkušenost a provozujeme s vědomím použitelnosti v životě. Ve hře prověřujeme své názory, hodnoty a postoje, ale získáváme současně poznatky o sobě, druhých a okolním světě.“*¹⁰⁴ Hra je obsažena nejen v názvu mé diplomové práce, ale je také jedním z klíčových prostředků v zážitkové pedagogice i artefilitice. Proto se v následujícím textu budu zabývat definicí hry, klasifikací her a významem hry v životě člověka.

2. 5. 1. Definice

Hra je jedna ze základních lidských činností, ke kterým dále patří učení a práce. Rozdíl mezi hrou a prací je v tom, že hru vykonáváme, protože nás baví (z vnitřní motivace) a práci protože musíme i když jsme například unaveni nebo nemocní (pro odměnu). Činnost, která je pro někoho hrou, může být pro druhého nepříjemnou prací. Dítě ke hře motivují především prožitky, u dospělých má hra závazná pravidla a cíl je ve hře samotné. Hra je provázena pocitem napětí a radosti a má pozitivní dopad pro relaxaci, rekreaci a duševní zdraví. I když je výraz hra běžně a hojně využíván, neexistuje jeho jednotná definice. Pokusů o definici hry je celá řada, proto dále uvádím výběr několika z nich.

---

¹⁰⁴ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 114. ISBN 978-80-247-2816-2.

„Hra má výsadní postavení v lidské kultuře od tradice náboženských slavností, rituálů, sportovních soutěží, olympijských her až po velké umělecké formy jako je drama, opera, balet či koncert. Nejčastěji je hra definována v současné literatuře z reduktivního přístupu a z hlediska ontogeneze jako činnost psychická nebo fyzická, libá, která přináší uspokojení sama o sobě dítěti nebo dospělému bez vnějšího uloženého cíle.“¹⁰⁵

Činčera užívá Huizingovu definici hry: „Podle formy můžeme hrou nazvat svobodné jednání, které je míněno jen tak a stojí mimo obyčejný život, ale které přesto může hráče plně zaujmout, k němuž se dále nepřipíná žádný materiální zájem a jímž se nedosahuje žádného užitku, které se uskutečňuje ve zvlášť určeném čase a ve zvlášť určeném prostoru, které probíhá řádně podle určitých pravidel a vyvolává v život společenské skupiny, které se rády obklopují tajemstvím, nebo které se vymaňují z obyčejného světa tím, že se přestrojují za jiné.“¹⁰⁶

V pedagogickém slovníku nalezneme pod heslem hra vysvětlení: „Je to forma činnosti, která se liší od práce i učení. Člověk se hrou zabývá po celý život, avšak v předškolním věku má specifické postavení – je vůdčím typem činnosti. Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický, terapeutický. Zahrnuje činnosti jednotlivce, dvojice, malé skupiny i velké skupiny.“¹⁰⁷

2. 5. 2. Teorie a klasifikace her

Hry je možné třídit podle rozmanitých kritérií a různí autoři dělí hry odlišným způsobem. Pávková a kolektiv¹⁰⁸ uvádějí, že lze hry dělit: podle vývojového hlediska, podle druhu zapojení určitých psychických procesů, podle způsobu a míry pedagogického usměrňování a využití, podle obsahu hry, počtu hráčů, prostředí, ve kterém se hra uskutečňuje, podle délky trvání i jiných hledisek. Hartl a Hartlová¹⁰⁹ rozdělují hry na takové, při nichž jde o riziko a náhodu a na ty, ve kterých vítězí jedna ze stran díky

---

¹⁰⁵ RAUDENSKÝ, Martin. *Hra v grafickém umění*. Ústí nad Labem: Fakulta umění a designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2008. s. 9. ISBN 978-80-7414-062-4.

¹⁰⁶ ČINČERA, Jan. *Práce s hrou Pro profesionály*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2007. s. 9. ISBN 978-80-247-1974-0.

¹⁰⁷ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. s. 75. ISBN 80-7178-772-8.

¹⁰⁸ PÁVKOVÁ, Jiřina „a kol.“. *Pedagogika volného času*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. s. 90. ISBN 80-7178-711-6.

¹⁰⁹ HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. s. 195-196. ISBN 80-7178-303-X.

úpornému úsilí. Raudenský¹¹⁰ dělí hry podle toho, kde vidí jejich podstatu na základě ontogeneze: ve vnějších příčinách (redukcionistické teorie) nebo vnitřních příčinách (restitutivní teorie).

Klasifikace her podle redukcionistické teorie vychází z vnějších hledisek a kritériem mohou být psychické funkce, schopnosti a dovednosti, dílčí poznávací funkce, předmět hry, místo, věk, pohlaví, množství hráčů apod. Mohli bychom sem zařadit například teorie J. Piageta (kognitivní teorie), E. H. Eriksona (teorie řešení problémů), S. Halla (teorie atavismu), H. Spencera (teorie přebytečné energie), K. Groose (teorie předevičování), J. Huizinga (teorie hry a umění) a další. „*Význam hry je dle restitutivních teorií v tom, co hra znamená pro hrajícího si, jak se projevuje ve hře vztah člověka ke světu. V lidské hře z hlediska restitutivních teorií se stává rozhodující imaginace. Imaginativní hra otevírá fantazii, z níž potom čerpá kreativita. Restitutivní postupy zdůrazňují více podíl osobnosti při předávání a vytváření kulturních hodnot s podílem intuice, imaginace a kreativity. Jde tedy o porozumění vztahu smyslu osobnosti a kultury.*“¹¹¹ K restitutivním teoriím bychom mohli přiřadit F. J. J. Buytendijka, W. Sterna, K. Bühlera a R. Cailloise.

Jelikož je mnoho možností, jak hry dělit, uvádím v následující části výčet těch nejpoužívanějších způsobů třídění.

- 1) Podle počtu účastníků: individuální, párové a skupinové.
- 2) Dělení podle prostředí: nezávislé na prostředí, do místnosti, na ven, do terénu, na louku nebo hřiště, na cestu, do vody, na sníh, do tmy, k ohni a posezení.
- 3) Podle věku: kojenecké, batolecí, hry předškoláků, hry mladších školáků, pro starší školáky, hry středoškoláků, pro dospělé. Neuman¹¹² dělí hry podle věku na hry od 8 let, od 12 let a od 17-18 let výše.
- 4) Podle náročnosti přípravy: bez přípravy, snadná, středně dlouhá, náročná, velmi náročná.
- 5) Dělení podle výchovného cíle na hry rozvíjející: jazykovou inteligenci, hudební inteligenci, matematicko-logickou i., prostorovou i., pohybovou i., interpersonální i., intrapersonální i., vztah k přírodě. V příručce Zlatý fond her¹¹³ se třídění podle výchovného cíle poněkud odlišuje. Hry jsou děleny na: rozvoj intelektu, rozvoj

---

¹¹⁰ RAUDENSKÝ, Martin. *Hra v grafickém umění*. Ústí nad Labem: Fakulta umění a designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2008. s. 11. ISBN 978-80-7414-062-4.

¹¹¹ RAUDENSKÝ, Martin. *Hra v grafickém umění*. Ústí nad Labem: Fakulta umění a designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2008. s. 17. ISBN 978-80-7414-062-4.

¹¹² NEUMAN, Jan. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. 5. vydání. Praha: Portál, 2009. s. 44. ISBN 978-80-7367-572-1.

¹¹³ JIRÁSEK, Ivo. *Zlatý fond her I: hry a programy připravené pro kurzy Prázdninové školy Lipnice*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008. s. 149-153. ISBN 978-80-7367-506-6.

tvůrčivosti, motoriky a pohybových dovedností, rozvoj sociálních dovedností, vůle, sebepojetí a speciální hry.

- 6) Dělení podle délky trvání: krátké (malé), středně dlouhé, dlouhé (velké), projekty (celotáborové hry).
- 7) Dělení podle typu pravidel: bez pravidel, se základními pravidly, s jasně vymezenými pravidly.

Dále se hry dělí podle fyzické a psychické náročnosti většinou na stupnici 1 až 5, kdy jedna je bez zátěže a stupeň 5 představuje největší zátěž.

Dělení her podle vybraných autorů:

- Neuman¹¹⁴ uvádí specifické dělení her na: seznamovací, zahřívací a kontaktní, hrátky a zábavné soutěžení, hry na rozvoj důvěry, iniciativní a týmové hry, hry na rozvoj komunikace a spolupráce, hry a cvičení v přírodě, ekohry, závěrečné hry a ceremoniály, hry pro reflexi a závěrečné hodnocení.
- Dělení podle Šimanovského a Šimanovské¹¹⁵: rozehrávající hry a ledolamky, soupeřivé hry, hry pro rozvoj spolupráce a dramatické hry.
- Podle Caillose: hry agonální (soupeřivé – zápas a sporty), aleatorické (princip štěstí a náhody), vertigonální (pohybové, závraťové) a mimetické (princip fantazie, nápodoby, předstírání). V rámci těchto čtyř skupin rozlišuje ještě hry jednoduché (Paidiá) a složité (Ludus).
- Hanuš a Chytilová¹¹⁶ rozlišují hry z hlediska specifických znaků, rysů a hlavní formy na: iniciativní hry, simulační, inscenační, dramatické hry, psychodramata, sociodramata, cvičení, testy, závody, utkání, turnaje a soutěž, dílny a ateliéry, miniškoly, výstavy a vernisáže, představení, přednášky, besedy a diskuse, putování a výpravy.
- Buhlerová navrhuje pět kategorií hry:
  - 1) Funkční hra, která spočívá ve výkonu určité poměrně primitivní funkce či dovednosti (kopání, tleskání a nejjemnější pohyby rukou).

---

¹¹⁴ NEUMAN, Jan. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. 5. vydání. Praha: Portál, 2009. s. 22. ISBN 978-80-7367-572-1.

¹¹⁵ ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk, ŠIMANOVSKÁ, Barbara. *Hry pro rozvoj zdravé osobnosti: prevence problémů s agresivitou, pasivitou a závislostí*. Praha: Portál, 2005. s. 5. ISBN 80-7367-024-0.

¹¹⁶ HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. s. 116-118. ISBN 978-80-247-2816-2.

- 2) Fiktivní hra se objevuje kolem druhého roku života a obsahuje fantazii a předstírání, kdy děti dávají sobě nebo předmětům, s nimiž si hrají určitou roli. Stále více se u dítěte uplatňuje představivost a napomáhá rozvoji řeči.
- 3) Receptivní hra spočívá v pasivním vnímání a přijímání cizích podnětů (dítě naslouchá příběhu, nebo sleduje události na obrázku).
- 4) Konstruktivní (tvořivá) hra se objevuje koncem druhého roku a obsahuje kreslení, hraní s kostkami, pískem a jinými přírodními materiály.
- 5) Hra s pravidly rozšiřuje použití konstruktivní hry. Obsahuje pevně stanovená pravidla (herní postupy). Tento typ se ustaluje v mateřské škole.

2. 5. 3. Význam hry v životě člověka

„Člověk je dokonale lidský, jen když si hraje.“

Friedrich Schiller

Hra nás provází po celý náš život. Je důležitá pro učení, rozvoj zdravé osobnosti a tvořivosti. Hry se postupně proměňují společně s věkem a dítě si hraje různým způsobem podle aktuálního stavu svého psychického vývoje. Jinak si hraje batole, školák nebo dospělý. V této podkapitole se budu zabývat stručným popisem proměny hry podle vývojových období člověka.

Novorozenec: 0 -1 měsíc

„Potřeba spánku novorozence je velká, 20 –22 hodin denně. Krátké úseky bdění bývají vyplňovány uspokojováním biologických potřeb či vnější stimulací.“¹¹⁷ V této době je dítě vybaveno novorozeneckými reflexy a rozvíjí se mu smysly.

Kojenec: 1 měsíc-1 rok

Objevují se první herní činnosti, které jsou spojeny s pohybovým a smyslovým vývojem dítěte, mezi které patří pozorování a prozkoumávání bezprostředního okolí dítěte (zavěšené hračky nad postýlkou, chrastítka, hra s vlastním tělem, hra s vodou při koupání). Kolem 1 roku (pokud dítě chodí) je dítě schopné vodit hračky na provázku, pokouší se stavět věž z kostek. Důležitá je interakce dospělého s dítětem (doteky, povídání).

Batole: 1-3 roky

Dítě začíná mluvit a chodit. Období je završeno vstupem do mateřské školy. Prodlužuje se bdění dítěte a tím také čas pro experimentaci a hru. Významně se rozvíjí pohybové dovednosti (záměrně uchopuje a pouští předměty), začíná se uplatňovat fantazie

¹¹⁷ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka „a kol.“. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. s. 43. ISBN 978-80-244-2141-4.

a tvořivost. Dítě si hraje samostatně (nebo s dospělým partnerem), kolem druhého roku věku se objevuje paralelní hra (děti si hrají vedle sebe). Časté jsou manipulační hry (vkládání předmětů, přemísťování, vršení na sebe).

Předškolní věk: 3-6 let

Tato doba bývá nazývána jako tzv. období zlatého věku hry, protože hra je hlavní a převládající činností předškoláka. Na začátku tohoto období vstupuje dítě do mateřské školy a začíná si více všimnout svého okolí a detailů, postupně se začleňuje mezi své vrstevníky a objevuje se párová a postupně hra společná (kooperativní) s pravidly. Děti se učí sociálnímu chování, zdokonalují hrubou motoriku a začínají rozvíjet jemnou. „Na počátku tohoto období jsou pohyby rukou a nohou ještě málo koordinované, ale v průběhu se chůze automatizuje.“¹¹⁸ Také se rozvíjí běhání, skákání, pohyb po nerovném terénu a na konci této fáze je dítě schopno zvládat činnosti vyžadující složitou pohybovou koordinaci (jízda na kole, lyžování, plavání atd.). Pohyb je stále nejpřirozenější potřebou dítěte a velmi dobře se uplatňují pohybové hračky jako obruč, švihadlo, skákací míč apod. Předškolák umí manipulovat s tužkou, nůžkami, umí jíst příborem, házet a chytat míč. S tím jsou spojeny počátky dětského výtvarného projevu. Dítě už také dokáže vnímat a pojmenovávat doplňkové barvy. Kresba se používá jako diagnostický nástroj k poznání psychiky dítěte. Okolo pátého roku se stávají hry složitější a obsahově bohatší. Tato fáze vývoje je spojena s velkou rozmanitostí herních činností. Již se nejedná pouze o volnou hru, ale důležitá je také didaktická hra, při které dochází k záměrnému učení a rozvoji kognitivních schopností. Uplatňuje se námětová hra, napodobování činnosti přechází v aktivitu reálnou (např. dítě rádo pomáhá v činnosti dospělých) a dítě se učí samostatnosti (hygienické návyky). Častou hračkou je panenka, u chlapců častěji medvídek. Rozvoj představivosti je obrovský, děti si mnohdy neuvědomují, kde končí realita a začíná představa. Ke konci předškolního věku začíná dítě odlišovat hru od práce.

Mladší školní věk: 6 – 11 let

Toto období je odstartováno vstupem dítěte do školy a je to velmi náročná fáze vývoje. Mění se tělesná, duševní i sociální stránka osobnosti dítěte. Se vstupem do školy jsou spojeny výrazy jako školní zralost, připravenost, způsobilost, které označují tělesnou, duševní a rozumovou připravenost a emoční, motivační a sociální zralost dítěte pro vstup do školy. Paměť logická je mnohem vyšší než mechanická. Projevuje se rozdíl v chování dětí různého pohlaví, u dívek převládají pohybové a rytmické hry a u chlapců dramatické

---

¹¹⁸ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka „a kol.“. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. s. 68. ISBN 978-80-244-2141-4.

a konstrukční hry a hry pohybové s prvky dobrodružství. Začínají se rýsovat rozdíly v zaměření dětí, tedy jejich zájmy. Hra přestává být hlavní činností a od základů se proměňuje. Je plánovitá, pečlivě promyšlená a do podrobnosti propracovaná. Do oblíbenosti přicházejí hry společenské a soutěživé se stále náročnějšími pravidly. Pozornost dítěte se z fantazijního světa přesouvá do reálného světa, který ho obklopuje. Dítě je schopné jasně rozdělovat hru a realitu a ve hře je více ochotné spolupracovat. Ve věku mezi devátým a desátým rokem má dítě tendence k tvůrčí hře s pomůckami, které si samo pořídí. Mezi didaktické hry se v tomto období zařazuje zpěv, tanec, recitace, hraní divadla. Děti rády šijí, lepí, staví a tvarují – tedy přetvářejí nejrůznější materiály do nové originální podoby. Koordinace pohybů i jemná motorika dosahují dokonalosti.

Starší školní věk: 11 – 15 let

V předpubertálním a pubertálním období se přestávají lišit hry dívek a chlapců a v pubertě dochází k odlišení světa hry a práce. Z výběru her převládají různé polytechnické stavebnice, stolní a kolektivní hry. Po šestnáctém roce v období adolescence nabývá charakter her znaky světa dospělých.

Dospívání a dospělost

V období adolescence, tedy v období mezi dětstvím a dospělostí, dochází k utváření vlastní identity jedince. *„Hlavní vývojový úkol adolescenta je vytvořit si pocit vlastní identity, přijmout normy společnosti, vytvořit si vědomí vlastní hodnoty, přijmout za své morální principy dané společností, postupně se stát nezávislými na rodičovské autoritě a vytvářet heterosexuální vztahy. Adolescent se tak postupně stává osobností, získává charakteristické vzorce myšlení, emocí a chování, které ovlivňují jeho interakce s prostředím.“* V tomto období vyhledávají dospívající ve velké míře sociální kontakt a výzvy všeho druhu. Jde například o různé sportovní a outdoorové aktivity. V současnosti se stává jejich herním prostředím stále častěji virtuální svět počítačových her a sociálních sítí, což u mnohých přetrvává až do dospělosti. Hra je v dospělosti spojena s volným časem.

Jak z předchozího textu vyplývá, je hra velmi důležitou složkou života člověka. Na začátku dětství prostřednictvím experimentu a hry poznáváme naše okolí, později nám napomáhá hlavně v procesu učení, a postupně se během školní docházky stává také důležitou pro odpočinek, relaxaci a nabytí nových sil. Svůj význam pro vzdělávání a rozvoj naší osobnosti i pro uvolnění a oddech si poté ponechává po celý zbytek našeho života.

3. Volný čas

Pod pojmem volný čas si každý vybaví něco jiného, ale většinou je spojen s pozitivními představami a na mysl nám přicházejí pojmy jako svoboda, volnost, pohoda, klid, relaxace aj. Je to velmi důležité období dne, kdy se věnujeme jen tomu, čemu chceme, je to prostor svobody a seberealizace. Ve volném čase odpočíváme a věnujeme se svým zájmům a zálibám a koníčkům. Ve volném čase se také můžeme vzdělávat, zajímat se o věci a činnosti, které nás baví. V praktické části této práce se zabývá činností zájmového útvaru výtvarné výchovy na Domě dětí a mládeže. Tedy výchovným ovlivňováním volného času dětí. Proto je na místě vysvětlit zde alespoň základní pojmy volného času a jeho pedagogického ovlivňování.

3. 1. Definice a vymezení volného času

Abychom mohli definovat volný čas, musíme si nejprve ujasnit vymezení samotného výrazu čas. Hájek a kol. dělí lidský život na základní tři časová období: „čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces), čas vázaný, který zahrnuje biofyzilogické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, provoz domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti. Volný čas je dobou, kterou má po splnění těchto potřeb a povinností člověk k dispozici pro činnosti sebeurčující a sebevytvářející.“¹¹⁹

Volný čas bychom tedy mohli definovat jako soubor činností, kterým se může člověk věnovat zcela podle své vlastní volby, buď kvůli odpočinku nebo pro své potěšení, či z důvodu snahy o rozvoj svých znalostí, osobnosti, dobrovolné sociální účasti nebo svobodné tvůrčí schopnosti poté, když zvládl uskutečnit své rodinné, sociální a pracovní závazky a vlastní biologické potřeby. V pedagogickém slovníku nalezneme tuto definici volného času: „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“¹²⁰

---

¹¹⁹ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Praha: Portál, 2011. s. 10. ISBN 978-80-262-0030-7

¹²⁰ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. s. 274. ISBN 80-7178-772-8.

Vážanský¹²¹ se rozděluje definici volného času na negativní a pozitivní pojem. Z negativního hlediska je volný čas zbývající doba z celého dne, která zůstala po pracovní nebo studijně podmíněném čase, rodinných a sociálních úkolech a po uspokojení základních fyziologických potřeb. Pozitivně je volný čas vymezen jako doba, ve které se může jedinec nezávisle na jakýchkoli povinnostech výhradně svobodně realizovat a dělat to, k čemu ho nikdo nenutí a k čemu také není podvědomě nucen.

Volný čas dětí a mládeže je specifický, liší se od volného času dospělých a je třeba ho pedagogicky ovlivňovat. Rozdílný je v rozsahu, obsahu a míře samostatnosti.

Pojetí volného času se v průběhu historie proměňovalo. Současné moderní pojetí volného času je spjata s průmyslovou revolucí, kdy se začíná jednoznačně ohraničovat pracovní doba a volný čas byl chápán jako jakýsi její protiklad. Vyhnálková¹²² uvádí některé charakteristiky volného času moderního člověka: Nárůst blahobytu a s ním spojený egoismus, konzumní orientace a zaměření na laciné, nehodnotné požitky, které přinášejí jen prázdnotu a nudu. Urbanizace a mobilita, únik do přírody a cestování. Nárůst kvantity volného času a subjektivní vnímání jeho nedostatku v důsledku zaměstnanosti. Automatizace a hromadná výroba a s tím spojená ztráta smyslu vlastní práce. Pracovně orientovaný životní styl nebo hédonistický životní styl. Problém nezaměstnanosti a ztráta polarit práce vs. volný čas.

Od volného času očekává každý z nás něco jiného, ale všechna tato očekávání je možné shrnout do soustavy funkcí volného času, které vyjadřují jaký význam má volný čas pro společnost i jednotlivce nebo jaké potřeby naplňuje.

Knotová¹²³ parafrázuje Dumazediera, který rozlišuje tři vzájemně se prolínající funkce: odpočinek, rozptýlení a rozvoj. Německý pedagog Horst Opaschowski¹²⁴ vymezuje osm potřeb, které volný čas naplňuje: rekreace, kompenzace, edukace, kontemplace, komunikace, integrace, participace a enkulturace. Toto dělení můžeme srovnat například s dělením Kratochvílové¹²⁵ na funkce: zdravotně hygienickou, seberealizační, formativně výchovnou, socializační a preventivní.

---

¹²¹ VÁŽANSKÝ, Mojmir. *Základy pedagogiky volného času*. 2. dopl. vydání. Brno: Print-Typia Brno, spol. s r. o., 2001. s. 30. ISBN 80-86384-00-4.

¹²² VYHNÁLKOVÁ, Pavla. Výchova a volný čas. In: KANTOROVÁ, Jana „a kol.“. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. s. 161-162. ISBN 978-80-7409-030-1.

¹²³ KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. s. 33. ISBN 978-80-7315-223-9.

¹²⁴ VÁŽANSKÝ, Mojmir. *Základy pedagogiky volného času*. 2. dopl. vydání. Brno: Print-Typia Brno, spol. s r. o., 2001. s. 36-38. ISBN 80-86384-00-4.

¹²⁵ KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika volného času*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2004. s. 87-88. ISBN 80-223-1930-9.

Z toho vyplývá, že ve volném čase toužíme hlavně po odpočinku, rozptýlení od starostí a zklidnění vlastní mysli, chceme v tomto čase rozvíjet své zájmy, stýkat se druhými lidmi a účastnit se dění, která nás naplňují. Tato očekávání a potřeby se mění v závislosti na pohlaví, věku, zdravotním stavu a fyzické kondici, ovlivňují ho psychologické aspekty, rodinný stav, výše dosaženého vzdělání, povolání, příslušnost ke společenské vrstvě, životní styl, hodnotová orientace, materiální zajištění a například také místo bydliště. Pro pedagoga volného času je tedy velmi důležité znát ontogenetické aspekty volného času, které je možné rozdělit na období předškolního věku, mladšího školního věku, puberty a adolescence, dospělosti a stáří. Pro mou praktickou část jsou důležitá obě období školního věku. S nástupem do školy se volný čas dítěte zkracuje a vzniká polarita povinnosti – volný čas. „*Dítě mladšího školního věku potřebuje především podporu, aby se zorientovalo v dnes tak bohaté nabídce zájmových činností a aby dokázalo poznat a rozvíjet své předpoklady a svá nadání.*“¹²⁶ Toto období je charakteristické určitou povrchností, přelétavostí a velkou šíří zájmových činností. Je důležité vést dítě k pravidelné účasti v zájmových útvarech, ale také dopřávat mu dostatek spontánního, neorganizovaného volného času pro odpočinek od školních povinností. V náročném období lidského vývoje, ve starším školním věku, hledá jedinec svou vlastní identitu a snaží se osamostatňovat a to se logicky odráží v jeho trávení volného času. Organizaci volného času a zásahy dospělých vnímá pubescent jako manipulaci. „*Pro tento věk je typický odklon od rodiny a vyhledávání společnosti vrstevníků. Pro další vývoj jedince to může znamenat jistá rizika, zvláště co se týče experimentování se sociálně patologickými jevy – závislostmi, vandalismem či nebezpečnými subkulturami mládeže. Ti, kdo za výchovu dospívajícího zodpovídají, by v oblasti volného času měli spíše nabízet a motivovat, než organizovat a řídit.*“¹²⁷

3. 2. Pedagogické ovlivňování volného času

„*Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže (podle Úmluvy o právech dítěte je dítětem jedinec mladší 18 let a mládeží je u nás označována věková skupina 18-26 let) je to,*

---

¹²⁶ VYHNÁLKOVÁ, Pavla. Výchova a volný čas. In: KANTOROVÁ, Jana „a kol.“. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II.* Olomouc: Hanex, 2010. s. 164. ISBN 978-80-7409-030-1.

¹²⁷ VYHNÁLKOVÁ, Pavla. Výchova a volný čas. In: KANTOROVÁ, Jana „a kol.“. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II.* Olomouc: Hanex, 2010. s. 164. ISBN 978-80-7409-030-1.

že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování.¹²⁸ Výchovou a vzděláváním ve volném čase se zabývá aplikovaná pedagogická disciplína pedagogika volného času. Vztah výchovy a volného času je charakterizován třemi vzájemně propojenými oblastmi: výchova ve volném čase, výchova skrze volný čas a výchova k volnému času.¹²⁹

Výchova ve volném čase představuje prostor, ve kterém můžeme na děti a mládež výchovně působit. Pokud je volný čas naplněn kvalitními aktivitami, osobnost dítěte se pozitivně formuje a rozvíjí, v opačném případě se může stát snadným místem pro vznik sociálně patologických jevů. Výchova skrze volný čas je prostředek, pomocí kterého se výchova odehrává. Nástrojem výchovného působení jsou volnočasové aktivity, použité metody a formy. „*Volný čas je úzce spjat s nedirektivností a svobodou, partnerstvím a kooperací, otevřeností, zvědavostí, radostí, spontaneitou a tvořivostí.*“¹³⁰ Skrze tyto hodnoty, které jsou ve volnočasových aktivitách přítomny, je možné v dětech a mládeži rozvíjet širokou paletu dovedností a kladných osobnostních rysů. A poslední z výčtu charakteristických oblastí je výchova k volnému času, která označuje vedení vychovávaných ke správnému využívání volného času. Kvalitně trávený volný čas je také cílem výchovy.

V odborné literatuře se setkáme s různými termíny týkajícími se volného času. Proto se dále pokusit vysvětlit některé z nich. Pojem výchova mimoškolní znamená aktivity realizované školou mimo povinnou školní výuku a mimo učební osnovy. Mimoškolní výchova je výchovná činnost uskutečňující se mimo školu ve sdruženích a zařízeních volného času. „*Pozdější pojem výchova mimo vyučování již přesněji vystihuje podstatu problematiky tím, že dané výchovné působení na děti a mládež staví primárně nikoliv mimo určité instituce (třída, škola), ale především mimo určité činnosti (vyučování).*“¹³¹ Pávková a kol.¹³² vymezují výchovu mimo vyučování těmito znaky: probíhá mimo povinné vyučování, probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny, je institucionálně zajištěná a uskutečňuje se převážně ve volném čase. Z toho je patrné, že výchova ve volném

---

¹²⁸ PÁVKOVÁ, Jiřina „a kol.“. *Pedagogika volného času*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. s. 13. ISBN 80-7178-711-6.

¹²⁹ Srov.: HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Praha: Portál, 2011. s. 69. ISBN 978-80-262-0030-7

¹³⁰ VYHNÁLKOVÁ, Pavla. Výchova a volný čas. In: KANTOROVÁ, Jana „a kol.“. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. s. 164. ISBN 978-80-7409-030-1.

¹³¹ VYHNÁLKOVÁ, Pavla. Výchova a volný čas. In: KANTOROVÁ, Jana „a kol.“. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. s. 167. ISBN 978-80-7409-030-1.

¹³² PÁVKOVÁ, Jiřina „a kol.“. *Pedagogika volného času*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. s. 37. ISBN 80-7178-711-6.

čase je pojem užší než výchova mimo vyučování. Jako zaštiťující pojem může sloužit výchovné zhodnocování volného času.¹³³

Výchova ve volném čase má své specifické charakteristiky, kterými se odlišuje od výchovy v rámci vyučování. Za nejdůležitější je možné považovat relativně autonomní charakter výchovy ve volném čase, jelikož pedagog více respektuje individuální zájmy, potřeby a schopnosti dětí a mládeže. S tím souvisí dobrovolnost ve výběru činnosti i účastnické skupiny. Aktivity jsou svým obsahem a prostředím, ve kterém se odehrávají, obvykle různorodější, pestřejší a přitažlivější než činnosti uskutečňující se ve vyučování. Pedagog má k dispozici bohatší rejstřík organizačních forem i způsobů motivace a mezi ním a žáky panují bližší a méně formální vztahy. Velkou výhodou je nepřímý charakter výchovné práce, tedy jednoduše řečeno, že vychovávaný si během realizace volnočasových aktivit neuvědomuje, že je vychováván.¹³⁴

Stejně jako máme od volného času různá očekávání, i výchova ve volném čase by měla plnit určité funkce. Pávková¹³⁵ předkládá čtyři základní funkce: výchovná funkce, zdravotní funkce, sociální funkce, preventivní a rozvojová funkce. Špičák¹³⁶ popisuje úkoly výchovného působení v této oblasti podrobněji: kompenzace fyzické a duševní zátěže a reprodukce sil, rozvoj žádoucích zájmů vychovávaného, získávání praktických zkušeností, uspokojovat touhu dítěte po citové odezvě, sebeuplatnění a uznání, učení žít ve skupině, navazovat, rozvíjet a prohlubovat hodnotné mezilidské vztahy, formování mravních vlastností, vůle a charakteru vychovávaných, vedení k aktivní angažovanosti na rozvoji společnosti prostřednictvím dobrovolné společensky prospěšné činnosti.

Obsahem výchovy ve volném čase jsou hlavně odpočinkové a relaxační činnosti a zájmové činnosti. Důležité místo zde mají hry a herní činnosti, které byly blíže popsány v kapitole 2. 5. Odpočinkové činnosti jsou velmi klidné, fyzicky i psychicky nenáročné (četba, prohlížení obrázku, poslech hudby, sledování filmů, vyprávění atd). Rekreační činnosti se naopak vyznačují vydatnou pohybovou aktivitou (například pohybové hry a soutěže, sezónní hry, rekreačně provozované sporty, cvičení nebo tanec). *„Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení*

---

¹³³ HÁJEK, Bedřich. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. s. 17. ISBN 80-7178-927-5.

¹³⁴ Srov.: ŠPIČÁK, Jiljí. *Teorie a metodika výchovy mimo vyučování: pro vychovatele v domovech mládeže*. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1990. s. 26-27.

¹³⁵ PÁVKOVÁ, Jiřina „a kol.“. *Pedagogika volného času*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. s. 39. ISBN 80-7178-711-6.

¹³⁶ ŠPIČÁK, Jiljí. *Teorie a metodika výchovy mimo vyučování: pro vychovatele v domovech mládeže*. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1990. s. 20-21.

individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci.“¹³⁷ Zájmovou činnost můžeme dělit na několik kategorií (organizovaná a spontánní, pravidelná a příležitostná, hromadná, skupinová a individuální, receptivní a aktivně tvořivá) a druhy (společenskovední, pracovní, technická, přírodovědná, esteticko-výchovná, tělovýchovná, sportovní a turistická).¹³⁸

Výchovou ve volném čase se zabývá celá řada institucí. Pro tuto práci není ale jejich detailní popis důležitý, a proto se spokojím s jejich stručným výčtem. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání¹³⁹ definuje tři základní organizace zabývající se zájmovým vzděláváním: střediska volného času (dům dětí a mládeže a stanice zájmových činností), školní družiny a školní kluby. Řadu zájmových útvarů nabízejí samotné školy, dále základní umělecké školy a jazykové školy. Ke školským zařízením řadíme školská zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy (dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy, diagnostické ústavy), školská zařízení pro preventivně výchovnou péči, školská výchovná a ubytovací zařízení (školy v přírodě, domovy mládeže, internáty). Vedle škol a školských zařízení pracuje v oblasti výchovy ve volném čase celá řada hnutí, sdružení a organizací. Příkladem může být Junák – svaz českých skautů a skautek ČR, Hnutí Brontosaurus, YMCA, Prázdninová školy Lipnice, Sokol a další.

Volný čas je doba, která je velmi vhodná a důležitá pro pozitivní ovlivňování osobnosti. Jako shrnutí si vypůjčím slova Jiřiny Pávkové: *„Děti mají relativně hodně volného času. Společnost by měla mít zájem na tom, jak děti svůj volný čas tráví.[...]Historické zkušenosti i zkušenosti ze zahraničí potvrzují, že prevence je ve výchově účinnější a také podstatně levnější než náprava chyb a převýchova. A právě kvalitní výchova dětí ve volném čase má výrazný preventivní význam.*“¹⁴⁰

---

¹³⁷ PÁVKOVÁ, Jiřina „a kol.“. *Pedagogika volného času*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. s. 92. ISBN 80-7178-711-6.

¹³⁸ Srov.: PÁVKOVÁ, Jiřina „a kol.“. *Pedagogika volného času*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. s. 92-99. ISBN 80-7178-711-6.

¹³⁹ Vyhláška č. 74/2005 SB., o zájmovém vzdělávání [disk]. s. 509. [cit. 12.6.2013]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasaka-c-74-2005-sb-1>.

¹⁴⁰ PÁVKOVÁ, Jiřina „a kol.“. *Pedagogika volného času*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. s. 14. ISBN 80-7178-711-6.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Projekt HRA(VÝ)TVOR

Praktickým výstupem mé diplomové práce je realizace projektu HRA(VÝ)TVOR. Jedná se o výtvarný zájmový útvar pro děti od sedmi do patnácti let, realizovaný v Domě dětí a mládeže v Olomouci ve školním roce 2012/2013. Snahou této zájmové činnosti je překračovat hranice tradičního pojetí výtvarné výchovy směrem k prožitku, zážitku a rozvoji tvořivé osobnosti a propojovat ji s ostatními obory lidské existence, prostřednictvím vybraných prvků zážitkové pedagogiky – zejména artefietických metod a využitím hry. Druhou, neméně důležitou složkou je pokus o vytvoření kreativního prostoru pro setkávání dětí a mládeže s podobnými zájmy ve volném čase.

Pojmenování HRA(VÝ)TVOR vzniklo ve snaze vyjádřit názvem hlavní myšlenky projektu. HRA(VÝ)TVOR je složeninou a hrou několika slov a slovních spojení. HRA – jako činnost uskutečňovaná pro zábavu, relaxaci a radost, která může ovšem obsahovat i další skryté rozměry jako vzdělávání. TVOR – živá bytost, myslící jedinec, člověk. HRAVÝ TVOR – jedinec schopný hry, dovedlivý, tvořivý. VÝTVOR – to, co bylo vytvořeno tvůrčí činností, dílo, práce, výplod, plod. HRAVÝ VÝTVOR – snadná, přirozená práce (ve smyslu teorie stavu flow¹⁴¹), dílo vytvořené při hře, anebo také dílo, objekt vhodný pro další využití ve hře. TVOŘIVOST - kreativita, schopnost nalézat nová řešení. To vše je možné z názvu vyčíst.

4. 1. Historie projektu

Chůť zrealizovat kroužek pro děti HRA(VÝ)TVOR, mě provází asi od roku 2010, kdy jsem začala působit jako externista v Domě dětí a mládeže v Olomouci. Samotná myšlenka je, myslím, ještě starší.

Již od mých prvních pedagogických výstupů se mezi mými metodami práce objevovaly různé prvky zážitkové pedagogiky. Nejčastějším byla zřejmě motivace celoročního námětu (i jednotlivých hodin) příběhem. V prvním roce mého vedení zájmového útvaru Paletka na pobočce DDM v Janského ulici, pro děti ve věku od 5 do 10 let, bylo námětem celoročního setkávání cestování po světě dalekém i blízkém prostřednictvím

---

¹⁴¹ Stav flow je blíže vysvětlen v kapitole 2. 1. 5. Teorie komfortní zóny a stavu flow.

vláčku, který si děti samy vytvořily na prvním setkání (obr. 9). O rok později to bylo putování se skřítkem Olomoučkem, který se zabydlel v naší třídě a svými příběhy nás provázel Olomoucí (obr. 10). Dalšími pak byly herní činnosti (obr. 11), dramatizace a vstup do rolí (obr. 12, 13, 14, 15, 16), navození odlišné atmosféry proměnou prostředí (obr. 18) a jiné.

Obrázek 9: Vláček nakreslený dětmi, 2010.

Obrázek 10: Motivace vyprávěním skřítky Olomoučka, 2011.

Obrázek 11: Hra obléhání hradu, 2011.

Obrázek 12: Hra loutkové pohádky, 2010.

Obrázek 13: Jedeme autem na výlet, 2011.

Obrázek 14: Loutkové divadlo, 2011.

Obrázek 15: Hudebně dramatické představení, 2011.

Obrázek 16: Plavání v moři, 2012.

Obrázek 17: Motivace, povídání o svátku zesnulých, 2011.

Čím déle jsem se pohybovala v roli pedagoga, tím více jsem pocítovala potřebu vést výuku odlišně od běžného standardu a zapojovat častěji tyto prvky do výuky. Ne vždy se ale mé pokusy o inovaci shledaly s pochopením ze strany rodičů, kteří bohužel od výtvarné zájmové činnosti očekávali hlavně reálný hmatatelný důkaz práce svého potomka (nejlépe líbivý obrázek). Několikrát jsem také narazila na nevhodnost těchto metod vzhledem k časovému omezení výuky. Proto jsem začala přemýšlet o vytvoření zcela nového zájmového útvaru, v němž by se se zařazováním prvků zážitkové pedagogiky počítalo již od začátku.

Mým ideálem byla realizace výtvarného kroužku pro děti a mládež školního věku, který by překračoval běžně rozšířenou podobu výtvarného zájmového vzdělávání směrem popsaným již výše, a také vytvoření podnětného místa pro setkávání skupiny dětí ve volném čase, která by se v ideálním případě mohla v průběhu času rozrůst v jednu větší nebo několik menších skupin dětí, kamarádů, vedoucích a instruktorů s podobnými zájmy (umění a kultura), kteří by společně chtěli trávit svůj volný čas. Dobrým vzorem mi zřejmě podvědomě byla podobně fungující zájmová skupina ochránců přírody - Lid Medvědího potoka, vedená Mgr. Jaroslavem Marxem na DDM Olomouc, kterou od dětství navštěvuje několik mých dobrých přátel a kamarádů. Na schůzkách, výpravách i táborech této přírodovědné skupiny, rozdělené na několik klanů, panuje vždy skvělá atmosféra, kterou plně vystihuje úvodní věta z Totolan Wi¹⁴²: „*Jsme tu jeden pro druhého a to nás spojuje*“¹⁴³. Vždy jsem věřila, že je možné vytvořit podobnou atmosféru i ve skupině zaměřené na umění a výtvarnou činnost.

Prvním impulsem pro převedení myšlenky do konkrétní podoby bylo mé zapojení do projektu „Cesta do minulosti“, který realizoval Dům dětí a mládeže v Olomouci od roku 2010. Byla jsem oslovena s nabídkou vytvořit komplexní program zájmové činnosti, založené na zážitkové pedagogice. Téma bylo na mé vlastní volbě, nejlépe však uskutečnitelné ve výtvarném oboru a spadající do námětu projektu. Cíl projektu mi byl blízký: „...*přiblížit historii a mezilidské vztahy trochu jinak. Prostřednictvím her a tvořivých aktivit budou zúčastnění nenásilnou formou společně poznávat minulost a střetávání různých kultur (nejen) na území střední Moravy. Projekt by tak měl přispět k prevenci rasismu a xenofobie prostřednictvím multikulturní výchovy a vzdělávání. Projekt*

---

¹⁴² Totolan Wi je čtvrtroční zpravodaj Lidu Medvědího potoka, který je dostupný na webových stránkách www.upolin.com/LMP/lmp.htm.

¹⁴³ Lid Medvědího potoka, *TOTOLAN WI* : Zpravodaj Lidu Medvědího potoka, rodičů a příznivců kmene Wowapiska Oyate Mato Wakpala, Ate, Ine, Kola [online]. [cit. 12. 07. 2013]. Dostupné z: <http://www.upolin.com/LMP/lmp.htm>.

navazuje na aktivity Domu dětí a mládeže Olomouc v devadesátých letech, které byly velmi úspěšné, např. *Cesta do pravěku* či *Setkání v klášteře*. Aktivity jsou spojeny především s prožitkovou pedagogikou, výtvarnou činností, ale také pobytem v přírodě a rozvojem environmentálního chápání minulosti i přítomnosti.¹⁴⁴ A právě v tomto projektu dostala moje myšlenka netradičního výtvarného kroužku své jméno HRA(VÝ)TVOR.

Od vytvoření¹⁴⁵ návrhu zájmové činnosti HRA(VÝ)TVOR v rámci projektu *Cesta do minulosti* uplynul ještě další rok, než se podařilo dostatečně naplnit kapacitu a otevřít první běh této zájmové činnosti.

4. 2. Artefietika a hra v projektu HRA(VÝ)TVOR

Činnost probíhající v zájmovém útvaru HRA(VÝ)TVOR není ryze artefietická. Pro vedení své výuky jsem si z artefietiky vypůjčila pouze některé její postupy a průběžně jsem je zapojovala do činnosti. Byly to v první řadě výrazová hra spolu s reflektivním dialogem. Ne vždy by bylo možné hovořit o výtvarných činnostech, které proběhly, jako o výrazové hře, některé byly spíše řemeslného charakteru. Příklady, kdy by bylo možné mluvit o výrazové hře, bychom mohli najít v průběhu těchto schůzek: První setkání, *Naše první cesta!*, *Fauves!*, 10. schůzka, *Abstraktní koláž*, *Pravěk – úvod k modelování z hlíny*, *Pravěk – pravěká hudba*, *Pravěk – jeskynní malby*, *Druhý výlet* a *Města budoucnosti*, které jsou popsány dále v textu. Z artefietiky jsem dále převzala reflektivní dialog, který jsem se snažila zapojit po každé výraznější aktivitě. Z počátku to bylo velmi náročné, protože děti nebyly zvyklé na takový druh hodnocení a rekapitulace své činnosti. Od stručného až banálního hodnocení formy tvůrčích projevů vedla dlouhá a postupná cesta až k vyjadřování pocitů a dojmů provázejících výrazovou hru a hledání a nacházení vzdělávacích motivů. Ale v průběhu školního roku se, některé děti více, jiné o něco méně, naučily o tom, co dělají a prožívají, mluvit. Také se musely naučit vzájemně se poslouchat a vnímat. S reflexí souvisí také užívání sociokognitivního konfliktu. Dále jsem využívala prostoru fiktivního světa, kdy se třída například proměnila v pravěkou jeskyni a děti v pravěké lovce malující po stěnách přírodními materiály (obr. 18, 19). Částečně jsem převzala také typický průběh artefietické hodiny. Uvítání a rozhovor o tom, co děti prožily v době, kdy jsme se neviděli, byl dodržen vždy. Někdy měly velmi sdílnou náladu a bylo náročné přejít do další fáze hodiny.

---

¹⁴⁴Projekt *Cesta do minulosti*. *Cesta do minulosti* [online]. Copyright © 2010 OLC Systems s.r.o. [cit. 13.6.2013]. Dostupné z: <http://projekt.ddmolomouc.cz/>

¹⁴⁵Návrh zájmové činnosti byl prezentován v rámci projektu v roce 2011.

K tomuto přechodu z reality všedního dne do pracovní nálady by měly napomáhat tzv. ledolamky. Tyto běžně známé rozehřívací aktivity ve formě jednoduchých her jsem příliš nezapojovala. Jako přechodový rituál nám sloužila tvorba deníku (obr. 20). Vždy na začátku každé schůzky dostaly děti vytištěné fotografie z předchozího setkání a měly za úkol je rozstříhat, roztřídit a nalepit do deníku. Času při této aktivitě se využívalo také ke čtení zápisu v deníku, rekapitulaci minulé schůzky a hlavně k dopovídání všeho potřebného, co si děti ještě nestačily povědět. Fázi ztišení jsem vynahradila aktivováním dětmi vytvořeného „stroje času“, což znamenalo, že některé z dětí bylo vybráno, aby celou skupinu pomocí dálkového ovladače „přeneslo v čas“, což mělo za následek ztišení a zklidnění celé skupiny, jelikož začaly být všechny děti zvědavé, jakým obdobím historie nebo budoucnosti se budeme zabývat. Spuštění „stroje času“ by se dalo považovat za přechodový rituál, který nás provázel po celý školní rok. Následovala motivační fáze, nejčastěji provedená formou výkladu s diskuzí a ukázek z určitého období dějin, nebo fiktivním příběhem a mnohdy také v podobě hry (obr. 21, 22, 23). Další fází je výrazová hra. Tato fáze proběhla pouze v případech zmíněných výše, kdy by bylo možné aktivity nazvat výrazovou hrou. O reflektivním dialogu jsem se již zmínila a jako závěr či závěrečný rituál sloužil opět deník. Na konci schůzky byl určen jeden člen skupiny, který si vzal deník domů a zapsal do něj průběh setkání. Tento akt značil jak konec schůzky aktuální, tak také odkazoval ke schůzce nadcházející. Děti tedy odcházely s pocitem, že se za týden opět všichni setkáme.

Hry a herní činnosti byly využívány k motivaci i jako náplň hlavní činnosti. Využívala jsem různé druhy her, od pohybových přes logické k dramatickým - expresivním. Nejvíce her bylo použito během obou sobotních výletů. Využití her a herních aktivit nejlépe vystihne tabulka č. 5.

Obrázek 18: Tvorba jeskynních maleb, 2013.

Obrázek 19: Děti jako pravěcí lovci, 2013.

Obrázek 20: Tvorba denníku, 2013.

Obrázek 21: Hra na sochy, 2012.

Obrázek 22: Hra na míchání barev, 2012.

Obrázek 23: Hra na motivy knihy Den trifidů.

Název/ popis hry	Číslo námětu (tabulky RVP)	Druh hry
Pavučina přátelství	1.	ledolamka, skupinová
Mezinárodní seznamka	1.	ledolamka, kontaktní, dramatická, skupinová
Puzzle energie	2.	logická, skupinová, vizuální
Pozorovatel, kreslič a spojka	2.	logická, pohybová, skupinová, vizuální, komunikativní, kooperativní, rozvoj plošné orientace
Hádky Dr. Quantina	2.	logická, verbální
Tvůrci zvířat	5.	kreativní, vizuální
Hra na sochy	6.	pohybová, vizuální, kreativní
Hra s barevnými fóliemi	7.	kreativní, smyslová, pocitová
Hra na míchání barev	7.	logická, kreativní, soutěživá
Hra na míchání barev – voda a tuše	8.	kreativní, logická
Naučná stezka	9.	pohybová, vizuální, pro rozvoj paměti a plošné orientace, soutěživá
Na hádání zvuků	15.	logická, kreativní, smyslová
Hra ej, ou, kch	16.	skupinová, dramatická, kreativní, kooperativní
Transport knihy	18.	logická, skupinová, kooperativní, pohybová, kreativní
Hra na motivy knihy Den trifidů	19.	skupinová, kooperativní, pohybová, pro rozvoj komunikace a důvěry,

Tabulka 5: Přehled použitých hry v projektu HRA(VÝ)TVOR a jejich druhy.

V určitém významu slova hra, by bylo možné do této kapitoly zařadit také dramatické, expresivní a hudební aktivity. V průběhu roku děti vymýšlely a sehrály loutkové divadlo (obr.

24), s loutkami také improvizovaly, hrály na vyrobené hudební nástroje (obr. 25), zpívaly písničku (obr. 26), vymyslely, nacvičily a zrealizovaly krátké vystoupení pro veřejnost, které obsahovalo použití kostýmů, rytmizaci pohybu, hru na vyrobený hudební nástroj a zpěv, a předvedly ho na vernisáži výstavy (obr. 27). Dále si vyzkoušely dvě eurymtická cvičení (obr. 28), expresivně vyjadřovaly pocity pohybem těla v prostoru (obr. 29), pantomimicky a s pomocí posunků „převyprávěly děj odehrávající se na jejich výtvarném díle atd.

Hra a principy vycházející z artefietiky napomáhaly vytvoření příjemné, pozitivní a tvůrčí atmosféry na schůzkách zájmového útvaru HRA(VÝ)TVOR a k celkovému rozvoji osobnosti dětí. Nejvíce v emocionální a hodnotové oblasti vnitřního světa dítěte a v rozvoji komunikativních a sociálních dovedností.

Obrázek 24: Hraní loutkového divadla, 2012.

Obrázek 25: Hra na vyrobené hudební nástroje, 2013

Obrázek 26: Zpěv písničky o pravěku, 2013.

Obrázek 27: Vystoupení na vernisáži výstavy, 2013.

Obrázek 28: Eurytmické cvičení, 2013.

Obrázek 29: Vyjádření pocitů pohybem těla v prostoru, 2013.

4. 3. Zařazení činností v projektu HRA(VÝ)TVOR do RVP

Rámcový vzdělávací program určuje v současné době podobu školního vzdělávání v České republice. Proto je nedílnou součástí mé diplomové práce pokus o zařazení činností kroužku HRA(VÝ)TVOR v rámci tohoto nařízení vlády. Jelikož zájmové vzdělávání svůj rámcový vzdělávací program nemá, budu vycházet s ohledem na cílovou skupinu účastníků kroužku z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.¹⁴⁶ Pro lepší orientaci jsem rozdělila činnosti zájmového útvaru podle námětů do devatenácti částí, které jsem pro větší přehled vepsala do již vytvořených tabulek, určených pro záznam vyučovací hodiny.

1. První setkání.

Název tematického celku:	Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:	První setkání – seznámení, komunikace.
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	<ul style="list-style-type: none"> - Osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření. - Při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy. - Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: linie a barevné plochy. - Ověřuje komunikační účinky samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření v sociálních vztazích, nalézá vhodnou formu pro jejich prezentaci.

¹⁴⁶ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, zkratkou RVP ZV, je hlavní kurikulární dokument, který je zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Dokument je platný od 1. 9. 2005.

Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Osvojí si oslovování křestními jmény, používání vhodných forem pozdravu, naslouchání, dodržování jednoduchých komunikačních pravidel. - Osvojí si základy pozitivního hodnocení a přijetí druhých. - Zvládá v souladu s individuálními předpoklady osvojené pohybové dovednosti a tvořivě je aplikuje ve hře. - Rozlišuje herní a reálnou situaci; přijímá pravidla hry; vstupuje do jednotlivých rolí a přirozeně v nich jedná.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Pozitivní hodnocení sebe a druhých. - Tvořivost a základy spolupráce. - Osobnostní asociální rozvoj. - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Ověřování komunikačních účinků.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, barevné kvality, rytmus, kontrast. - Prostředky pro vyjádření emocí, nálad, představ – akční malba. - Typy vizuálně obrazných vyjádření – ilustrace textů, malba, kresba. - Mezilidské vztahy, komunikace a kooperace – respektování sebe sama i druhých, přijímání názoru druhého, empatie, chování podporující dobré vztahy, aktivní naslouchání, dialog. - Sebepečení – sebepoznání, sebehodnocení, podpora sebeoceňování. - Hra jako základ umělecké činnosti.
Metodické poznámky:	Motivace:	<p>Hra/rituál – Pavučina přátelství. Hra „ledolamka“ - Mezinárodní seznamka. Rozhovor o tématu pozdravy a komunikace. Slavnostní první společný zápis do deníku.</p>
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Vyber si omalovánku, která se ti nejvíce líbí, a vybarvi ji, jak nejlépe dovedeš. - Budeme si kutálet klubíčko vlny tak, aby nám vznikla co nejzajímavější síť a abychom se všichni vystřídali. Všichni budeme pozorně poslouchat, co říká ten z nás, který má u sebe zrovna klubíčko. Kdo drží klubíčko v ruce, má právo slova a pokusí se nám představit. Řekne o sobě jen to, co chce, a potom pošle klubíčko zase někomu dalšímu. Pozorně sledujte, jak se mezi námi postupně spřádá červená síť. (Následovala ještě druhá fáze, která již neobsahovala žádný výtvarný prvek.) - Vyberte si jednu, maximálně dvě barvy, kterými budete malovat. Barvu můžete mačkat rovnou z tuby na prsty, anebo si ji nejprve vymačkat na paletu. Najděte si každý své místo u papíru a začněte otiskovat barvu prsty na papír. Až se rozhodnete, vydejte se prsty na průzkum papíru. Navštivte nejbližší sousedy ale i ty vzdálené, pokuste se společně pozdravit a poté i domluvit beze slov, pomocí barevných otisků. Komunikujte tak, jak vám to bude příjemné, pokud se vám se sousedy nebude „povídání“ líbit, můžete se klidně vydat někam do ústraní. Nebo se naopak někdo rozpovídá tak, že se kolem něj rozpoutá úplná vichřice konverzace. Je to úplně na vás. Prosím, dodržte pravidlo, že nebudeme komunikovat slovně.

		<ul style="list-style-type: none"> - Nakreslete voskovými pastely svůj autoportrét, tak, jak se vidíte. Začněte třeba tím, co na sobě máte nejraději. Kolem svého portrétu nakreslete nebo napište věci, které máte rádi, nebo vlastnosti, které vás vystihují. Dolů pod portrét také napište, jak chcete, abyste byli osloveni. Nic pastely nevybarvujte. Na vybarvení použijte vodové barvy. - zkuste si doma nakreslit, jak by podle vás mohl vypadat stroj času.
	Vazby k výtvarné kultuře:	<p>Pravěké otisky rukou – jeskynní malby. Pointilismus. Gestická malba – Jackson Pollock. Malování tělem – Yves Klein Portrétní malířství. Autoportréty.</p>
	Použitá technika:	<p>Hra s vláknem. Gestická malba temperou na společný formát. Reflektivní dialog. Kresba autoportrétu voskovými pastely kolorovaná vodovou barvou. Reflexe.</p>
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ul style="list-style-type: none"> - Úvod s rodiči, výroba jmenovek a vybarvení omalovánky. (10- 15 minut) - Odchod do venkovních prostor před DDM. (5 minut). - Hra/rituál pavučina přátelství – seznamování + úvod s dětmi. (20 minut) - Hra mezinárodní seznamka – ledolamka, seznamování. (15 minut) - Hra/ tvoření komunikace beze slov – malování prsty. Reflexe. (25 minut) - Návrat do učebny a svačinka (10 minut) - Malování a kreslení můj autoportrét – kresba voskovým pastelem, malba vodovou barvou. Reflexe. (25 minut) - První společný zápis do deníku. (5 minut)
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Osobnostní a sociální výchova. Multikulturní výchova.
Forma výuky, vyučovací metoda:		Rozhovor ve skupině, hry – seznamovací, pohybové, výtvarná činnost – společná i samostatná, reflektivní dialog.
Předpokládaný časový nárok:		2 hodiny (120 minut)
Nutné pomůcky a prostředky:		<ul style="list-style-type: none"> - Jmenovky: samolepicí etikety, fixy. - Omalovánky: pastelky, vytištěné omalovánky s motivem hodin na formát A6. - Pavučina přátelství: klubíčko vlny, černá fixy, hodinky, proužek papíru. - Mezinárodní seznamka: prostor pro volný pohyb. - Komunikace beze slov: velký kus balicího papíru, palety, tempery, hadřík. - Autoportrét: kreslicí papíry formátu A3, voskové pastely, vodové barvy, nádobky na vodu, voda, štětce. - Deník: prázdný deník formátu A4, černý fix, vytištěný text „Co všechno má být v deníku?“ - Kartičky s informacemi pro rodiče s potřebnými informacemi o kroužku a kontakty.
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):		Ne
Poznámky:	Přírodní prostředí a otevřený prostor děti aktivuje a motivuje ke hře a zapojení do tvorby. Naopak vnitřní uzavřené prostředí děti spíše utlumí, zablokuje přirozenou tvořivost a chuť do tvorby. Nutno zohlednit, že se jednalo o první setkání, což mělo jistě také vliv.	

<p>Reflexe:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Jelikož jsem se o přihlášených dětech dozvěděla něco víc až přímo po jejich příchodu do třídy, překvapil mě nízký věk dětí. Konkrétně věk 6 let jednoho chlapce. Kroužek byl primárně určen pro děti od sedmi do patnácti let – z důvodu znalosti čtení a psaní. Vzhledem k menšímu počtu přihlášených (9 dětí), byl přijat i tento šestiletý chlapec, který nyní navštěvuje 1. třídu ZŠ. Prozatím se však jeví jako velmi šikovný a bezproblémově se zařadil do kolektivu. Zároveň jsem měla obavu ze začlenění čtrnáctiletého chlapce do mladšího kolektivu (i když jsem toto dítě znala z příměstského tábora, a věděla o něm, že je bezproblémový a ohleduplný k ostatním). Tyto obavy také velmi rychle pominuly, jelikož chlapec se mezi ostatní děti skvěle zařadil a naopak mladším kamarádům pomáhá a motivuje je svou činností. Navíc se tento chlapec v následujícím půlroce bude v kroužku připravovat k talentovým zkouškám na střední školu a bude tedy většinou dělat jinou činnost než ostatní děti. - Omalovánka (motiv volený podle celoroční motivace - hodiny, čas) - Rychlé a snadné zapojení dětí do činnosti v neznámém prostředí se ukázalo, jako velmi dobré. Děti překonaly první ostych, odpoutaly se od rodičů a zařadily se do skupiny dětí. - Jmenovky – Jsou výhodou pro první setkání. Všichni se mohou oslovovat od první chvíle jménem, což napomáhá k upevnění pocitu příjemného a vlnidného prostředí a přijetí ostatními. - Přesun do venkovních prostor – každé dítě dostalo nějaký materiál (i sebumenší věc) na odnesení, čímž bylo docíleno zapojení všech členů a navození pocitu potřeby ve skupině. To posílilo pozitivní atmosféru již při cestě ven. - Pobyt ve venkovním, otevřeném přírodním prostoru - motivoval děti k činnosti a zapojení se do aktivit – aktivizace. Děti se všechny zapojily do všech her a aktivit. - Sezení v kruhu na zemi („kruh bezpečí“) navozuje příjemnou atmosféru bezpečí a rovnosti a zároveň pohodlí. - Hra či lépe malý iniciační rituál s klubíčkem, „pavučina přátelství“, byla první společnou aktivitou. Myslím si, že ji všechny děti zvládly nad očekávání dobře. Všechny děti se zapojily bez problémů a každý o sobě něco zajímavého řekl. Děvčata byla upovídanější. Některé děti se držely přesně modelu, kterým jsem začala já (jak se jmenuji; jak mám ráda, když mě druzí oslovují; kam chodím do školy; jakou mám ráda barvu, jídlo, zvíře; co ráda dělám, apod.), menší část o sobě řekla i něco jiného nebo něco navíc. I když jsem děti dopředu upozornila, ať dobře poslouchají, co kdo říká, že je to důležité, a u povídání vydržely být opravdu potichu a poslouchat (mluvil pouze ten, kdo držel klubíčko), přeci jen při vzpomínání na věci, které o sobě řekl tan/ta přede mnou, měli některé problém si vzpomenout. Díky jmenovkám na hrudi, si každý dokázal přečíst alespoň jméno, a zbytek informací jsme dali dohromady společnými silami. Při namotávání pavučiny přátelství jsem byla mile překvapena, že víc jak polovina dětí měla odvalu vyslovit i přání a očekávání od kroužku. Byla pronesena přání jako: „Ať jsme všichni kamarádi a dobře se nám vytváří. Ať hodně vyrábíme. Nebo ať se nám sem dobře chodí a dobře kreslí.“ A další podobné. -Hra mezinárodní seznamka – Motivací bylo povídání o nejrůznějších pozdravech. Zde mě velmi potěšilo, že děti bez ostychu odpovídaly na kladené otázky a snažily se najít nejrůznější kreativní odpovědi a vysvětlení. Propojovaly jak své zkušenosti a znalosti, tak i fantazii. U tohoto povídání jsme se společně hodně nasmáli. Stejně příjemná a veselá atmosféra pokračovala i při hře samotné, do které se bez ostychu zapojily všechny děti. I když jsem volila spíše méně náročné a méně intimní pozdravy, překvapilo mě, že si opravdu všechny děti vyzkoušely úplně všechny pozdravy s úplně každým členem. A opět jsme se u této hry hodně nasmáli. - Malování prsty vzbudilo velký úspěch, děti se velmi aktivně pustily do tvorby. Samy přišly na různé způsoby výtvarného vyjádření. A opravdu velkoryse pokryly opravdu celý prostor papíru. Omezenou barevnost v průběhu tvorby vyřešily velmi intuitivně pokládáním barev těsně vedle sebe, přes sebe a mícháním přímo na papíře. Ke konci tvorby objevili kromě otisku prstů možnost otisknout celou dlaň, čehož začaly hojně využívat. Reflektivní dialog po této aktivitě probíhal nad očekávání hladce a přirozeně. - Návrat do učebny děti opět zklidnil, ale také částečně uzavřel více do sebe. Jakoby uzavřený prostor děti uzavřel či zatížil. Byly opět více plaché, jako na úplném začátku, kdy se ocitly na novém místě ještě i s rodiči. Svou roli mohla hrát také částečně únava. - Druhou výtvarnou aktivitu – portrét, zvládly děti poměrně rychle, protože již neměly tolik potřebných sil k pečlivější práci. Reflexe tohoto úkolu byla náročnější než předchozí.
------------------------	--

Na dětech bylo patrné, že nejsou na reflexi své tvorby zvyklé. Zpozorovala jsem nedostatečnou schopnost okomentovat vlastní i cizí tvorbu. Komentář se omezoval na „líbí/nelíbí, je to pěkné apod.“. Proto jsem musela mluvit více já a snažit se děti naklonit k dialogu pomocí otázek.

- Vlastní deník. Děti byly nadšené možností vedení vlastního společného deníku a ihned se nadšeně zapojovaly do jeho tvorby.

- První setkání hodnotím kladně. Podařilo se nenásilně navázat první kontakty, určit si pravidla při společném setkávání. Zrealizovat všechny připravené aktivity v přiděleném čase.

- Částečně negativním překvapením pro mě je zjištění poměrně nízkého věku účastníků (jeden člen je mladší, než byla stanovená věková hranice a celkově se všichni účastníci vejdu do označení „mladší školní věk“). Původní plán aktivit pro tento kroužek jsem vymýšlela pro skupinu složenou z dětí různého věku od 7 do 15 let. Budu tedy muset svůj plán upravit pro mladší děti. Což se však nakonec může ukázat, jako správná cesta. Pokud děti v kroužku budou pokračovat i v následujících letech, budou již seznámeni se stylem práce v kroužku a mohou jej navštěvovat po celou svou základní školní docházku. Čímž by bylo vytvořeno kvalitní přátelské prostředí pro tvorbu.

- Za nevýhodu považuji fakt, že na první úvodní seznamovací hodinu dorazilo pouze šest z devíti přihlášených dětí.

Obrázek 30: Seznamovací hra pavučina přátelství.

Obrázek 31: Hra mezinárodní seznamka.

Obrázek 32: Komunikace beze slov.

Obrázek 33: Komunikace beze slov.

Obrázek 34: Vlastní autoportrét.

Obrázek 35: První zápis do deníku.

Obrázek 36: Kresba a malba autoportrétu, děvče 11 let.

2. Po stopách Dr. Quantina.

Název tematického celku:		Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:		Po stopách Dr. Quantina
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		<ul style="list-style-type: none"> - Uspořádává objekty do celků na základě jejich výraznosti a vzájemného postavení. - Rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary). - Pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření a porovnává je na základě proporčních a jiných vztahů.
Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Rozlišuje herní a reálnou situaci; přijímá pravidla hry. - Pracuje podle slovního návodu a předlohy. - Samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti. - Ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací. - Při řešení problémů užívá logické postupy.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Tvořivost a základy spolupráce. - Ověřování komunikačních účinků. - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Geometrie v rovině. - Konstrukční činnosti.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, barevné kvality a jejich vztahy (podobnost), jejich kombinace a proměny v ploše. - Základní útvary v rovině - lomená čára, čtverec, kružnice apod. - Prostorová představivost, užití čtvercové sítě. - Uspořádání objektů do celků. - Formy energie, vesmír.
Metodické poznámky:	Motivace:	Prohlédnutí přinesených obrázků vlastní tvorby – stroj času. Vyprávění vymyšleného příběhu o šíleném Dr. Quantinovi a jeho stroji času.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Pokuste se rozluštit první Quantinovu hádanku. Složte všechny kousky skládky do jednoho obrázku tak, aby vám vznikl smysluplný obraz. Motiv obrázku se pokuste shrnout do jednoho slovního výrazu. Toto slovo je první indicií. - Druhou hádanku rozluštíte tak, že úspěšně zvládnete hru na pozorovatele, spojku a kresliče. Rozdělte se na dva pozorovatele, dvě spojky, dva kresliče a jeden z vás bude mít funkci Ferdy mravence. Každá role má své vymezené území, na kterém se pohybuje a také činnost, kterou vykonává. Pozorovatelé pozorují obrázky rozmístěné na jejich území a pouze slovně bez použití posunků a „kreslení do vzduchu“ sdělují spojkám, co přesně na obrázcích vidí. Spojky nesmí vkročit na území pozorovatelů. Na hranici území pečlivě poslouchají popis obrázku, který jim sdělují pozorovatelé, a snaží se zapamatovat si vše, co slyšeli tak, aby mohli toto sdělení předat co nejpřesněji kresličům. Kresliči na svém území čekají na informace od spojek. Pečlivě si je vyslechnou a na základě těchto informací zakreslují do prázdných čtverečků obraz. Na prázdný papír si mohou psát a kreslit jakékoli potřebné poznámky.

		<p>Nesmí však opustit své vymezené území. Ferda Mravenec se jako jediný smí pohybovat po celé hrací ploše, je mu dovoleno kreslit a dorozumívat se posunky, nesmí však mluvit. Na začátku hry dostáváte šestnáct čtverečků, z toho polovina obsahuje čtverečků je pokreslených a polovina je prázdných. Na prázdné čtverečky budou kresliči zaznamenávat informace, které jim přinesou spojky. Náповědou vám mohou být dvě informace: čtverečky, které jste dostali, jsou z jedné strany odlišeny čtyřmi barvami a obrázky, které mají na svém území pozorovatelé, jsou takto barevně rozlišeny také a jsou uspořádány do skupin podle čísla jedna až čtyři. Teď máte 5 minut na to prozkoumat společně čtverečky, které jste dostali, pokusit se pochopit systém jejich skládání a také si rozdělit role v týmu. Po vypršení tohoto časového limitu se každý podle své role odeberte na své území a začíná hra, která není časově limitovaná. Končí v momentu, kdy kresliči mají pokresleny všechny volné čtverečky. Poté se společnými silami pokuste složit obrázek nebo obrázky, které vám napoví druhou indicii ke stavbě stroje času. Tato indicie má dvě slova.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uhodněte Quantinovy hádanky. - Získali jste tajné indicie důležité pro správné sestavení stroje času. Teď se pokuste společně domluvit a vymyslet, jak bude váš stroj času vypadat a fungovat. K dispozici máte veškerý materiál, který vidíte před sebou a můžete ho použít jakýmkoli způsobem. Prozkoumejte, jaké možnosti materiály dovolují, a vymyslete, co vše by se z nich dalo vyrobit. Stroj času však ještě nevyrábějte. Seznamte se nejprve s materiálem a společně se domluvte na konkrétní podobě stroje času. Krabice a všechny materiál můžete skládat třídít a probírat, nevyrábějte ale ještě žádné součástky. K dispozici máte také tužky a papíry. Nakreslete si nejprve návrhy a společně o nich debatujte. Do návrhů si zakreslete nebo zapište materiál, ze kterého chcete součástky vyrobit. Až když se společně domluvíte, jak bude celý stroj času vypadat a z čeho součástky vyrobíte, můžete začít vyrábět. Kdybyste potřebovali s čímkoli poradit, třeba jak některé materiály spojit dohromady, nebo kdyby vám v materiálu něco chybělo, řekněte mi to.
	<p>Vazby k výtvarné kultuře:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Papirové koláže – Jiří a Běla Kolářovi. - Užití čtvercové sítě v kresbě a architektuře (např. perspektiva) - Přenášení rozměrů v kresbě a sochařství. - Čtvercová síť v digitální tvorbě (grafické programy, 3D modelování)
	<p>Použitá technika:</p>	<p>Hry: skládání obrazu, pozorování a popis plošného obrazu v mřížce a jeho následné zakreslení tužkou do čtvercové sítě. Hra s různorodými materiály – poznávání, experimentování, kombinace. Záznam myšlenky – kresba tužkou.</p>
	<p>Bodový scénář vyučovací jednotky:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Přivítání, navození příjemné atmosféry, čtení zápisu z deníku, nalepení fotek do deníku. (15 minut) - Motivace ke stroji času – rozhovor nad přinesenými kresbami dětí, vyprávění vymyšleného příběhu o šíleném Dr. Quantinovi,

		stroji času a indiciích vedoucích k sestrojení stroje času. (10 minut) - Šifry Dr. Quantina – hry/hlavolamy: - puzzle energie, hra pozorovatel, kreslič a spojka – červí díra, hádanky na rok, měsíce a dny, hodiny a budík. (70 minut) - Svačina a hra s materiály – vymyšlení stroje času, kresebný návrh. (25 minut)
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Osobnostní a sociální výchova. Člověk a příroda. Matematika – geometrie.
Forma výuky, vyučovací metoda:		Motivace příběhem; hra s různým zaměřením – logická, pohybová, vizuální; hra s materiálem, výtvarná činnost – kresebný návrh.
Předpokládaný časový nárok:		2 hodiny (120 minut)
Nutné pomůcky a prostředky:		- Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - Hádanky Dr. Quantina: - Obrázek „Energie“ rozložený na kousky jako puzzle. (Příloha 1, obr. 1) – 4 karty + 4 karty rozložené na 4 díly + 8x prázdný čtvereček se sítí (Příloha 1, obr. 2, 3, 4), dvě tužky, papíry A4 na poznámky. – hádanky (rok, měsíce a dny, budík, hodiny). - Objekt, stroj času: směs nejrůznějších materiálů na prostorovou tvorbu: různé krabice, krabičky, obaly, stará CD, staré žárovky, vlna, provázek, staré kalendáře, drátky, staré baterie, vršky od lahví – plastové, korkové, kovové, papírové ruličky od toaletního papíru, kuchyňských utěrek, alobalu apod., odstřížky barevných papírů, tužky a papíry na návrhy.
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):		Ne
Poznámky:		Hraní her zabralo mnohem více času, než jsem původně plánovala. Zřejmě díky nízkému věku dětí – hry byly původně plánovány pro skupinu, v níž budou i starší členové schopni poradit mladším v realizaci. Protože děti byly plně motivovány a ponořeny do hry, vůbec časové zdržení nevadilo.
Reflexe:		- Do skupiny přibylo jedno sedmileté děvče. Poměrně snadno se začlenilo mezi ostatní děti, které ji bez problémů přijaly. - Potěšilo mě, že některé děti opravdu doma přemýšlely nad tématem a přinesly s sebou své kresebné návrhy stroje času a nadšeně je prezentovaly. Až humorné bylo povídání nejstaršího chlapce, který nám vyprávěl o tom, že návrhy stroje času měl, ale protože ještě něco důležitého v průběhu dne vymyslel, dokresloval je ve škole při vyučování a tak mu byly zabaveny. - Motivace smyšleným příběhem, o šíleném vědci doktoru Quantinovi, zafungovala tak úspěšně, že se děti mezi sebou z počátku dohadovaly, zda je příběh pravdivý nebo vymyšlený. V tomto váhání jsem děti nechala, a proto nakonec každý zaujal na věc svůj vlastní názor. Ale i ty, které věděly, že se jde o fikci, alespoň po dobu hry s existencí Quantina přijaly. - Papírové puzzle složily děti poměrně bez větších problémů. Správným směrem k hledanému výrazu jsem se je snažila navést pomocí otázek vztahujících se k motivu skládky. Indicii, slovo „Energie“, vymyslely za docela krátkou dobu. - Po přesunu do parku děti, stejně jako při minulém setkání, ihned „ožily“. - Rozdělení do rolí pro hru jsem nechala na dětech samotných. Nejprve jsem je ale upozornila na vlastnosti a dovednosti, které by měl mít člověk v každé konkrétní roli. Mého doporučení se však při rozdělování vůbec nedržely. Motivovány nadcházející hrou si rozdělily role podle vztahů, které doposud navázaly s ostatními, a také podle činnosti, která se jim nejvíce líbila. Na vlastní schopnosti a na skupinu, jako celek, nebraly žádný ohled. To se samozřejmě velmi rychle projevilo ve hře. Kresličti byly dvě mladší děti, které ještě neuměly dobře a snadno psát a počítat. S rozeznáváním levé a pravé strany měly také velký problém (to však nebylo vlivem jejich věku). Pozorovatele

si zvolili jednoho velmi dobře a druhého úplně špatně (byl jím nejmladší chlapec, který ještě neuměl vůbec počítat a také proto byl na pozici pozorovatele zcela bezmocný). Do role spojky byla zcela špatně určena dvě starší děvčata. Vzhledem k jejich věku a schopnostem (snadno psát, počítat a slovně popisovat viděnou skutečnost) jich měla skupina využít na pozici pozorovatele nebo kresliče. Navíc díky jejich energické povaze, velmi špatně naslouchaly pozorovatelům a informace během cca 5 metrů dlouhého úseku překroutily nebo úplně zapoměly. Ferdu Mravence si ale děti určily úplně správně. Stal se jím nejstarší chlapec. Hra probíhala velmi chaoticky a nad očekávání dlouho. Myslím si, že důvody byly minimálně dva. Nevhodné rozdělení rolí ve skupině, a také můj špatný odhad náročnosti hry pro takto věkově složenou skupinu. I když byly děti do hry motivovány, pro úspěšné zvládnutí jsem musela do hry hodně zasahovat a radit dětem jak postupovat. Nakonec jsem asi v polovině hry přistoupila ke změně pravidel. Dovolila jsem výměnu jedné spojky a nejmladšího pozorovatele, a také nejstarší chlapec na pozici Ferdy Mravence směl kromě pohybu po celé hrací ploše také mluvit. Po této změně již byly schopny hru úspěšně dokončit. Sestavení čtyř čtverečků a rozluštění obrázků a následně indicie zvládly děti relativně snadno, hlavně díky přispění nejstaršího člena týmu.

- Po skončení hry jsme si s dětmi povídali o tom, co udělali špatně při výběru rolí, a jak by se z toho mohly do příště poučit. I když jsem hru zvolila nevhodně náročnou, přinesla nečekané ale velmi přínosné poučení pro děti – „Než se bezhlavě vrhnu do jakékoli činnosti, měl bych nejprve přemýšlet, jak situaci co nejlépe řešit, a teprve poté se do činnosti pustit.“ „Když jsem součástí skupiny lidí a chci v této skupině dobře fungovat, měl bych přemýšlet o tom, co umím lépe než ostatní a čím budu nejvíce užitečný. Podle toho si potom zvolit svou roli ve skupině.“ Pro mne byla tato hra ponaučením pro další výběr aktivit. Také jsem zřejmě mohla ke snadnějšímu průběhu hry přispět rozdělením rolí na začátku hry. Zpětně jsem ale přesvědčena, že právě náročnost hry a prožitý neúspěch s následným úspěšným řešením a důkladnou zpětnou vazbou, vedly k velmi silnému učení prožitkem a jsou pro děti velkým obohacením do života.
- Použití zobrazování ve čtvercové síti bych ráda v průběhu školního roku zopakovala v mnohem méně náročné podobě.
- Třetí část, hádanky, zvládly děti velmi rychle a snadno.
- Po návratu do třídy a posilnění svačinou nezbyvalo do konce schůzky moc času. Rozložila jsem tedy před děti veškerý materiál, který mohou využít k sestavení objektu – „stroje času“ a nechala jsem je, aby jej prozkoumaly. Zároveň jsem jasně stanovila, aby ještě konkrétní objekt nevytvářely, jen se seznamovaly se škálou materiálů, vytvořily kresebné návrhy s popisem použitých materiálů a společně se domlouvaly na celé realizaci.
- V této poslední fázi schůzky většina dětí zcela ignorovala zadanou práci a stanovená pravidla. Doslova se „vrhly“ na nabízený materiál a s obrovským nadšením, chutí, tvořivostí a bez jakéhokoli přemýšlení se pustili do zkoumání, přetváření a často i devastace materiálu. Nadšeně ihned realizovaly každý nápad, který se jim zrodil v hlavě a tzv. „zkoušely, co materiál všechno vydrží“. Po několikátém zopakování zadání a usměrňování jejich činnosti se některé děti odhodlaly k samostatnému návrhu tužkou. Ale na společné vymýšlení, spolupráci a diskusi rozhodně ani zdaleka nedošlo. Všechny děti byly naprosto individuálně ponořené do procesu zkoumání, experimentování a realizace vlastních idejí. Po skončení činnosti zůstalo po dětech několik málo velmi rychle odbytých návrhů a obrovská spoušť nejrůzněji přetvořeného a poškozeného materiálu.
- Závěrečná tvořivá aktivita pro mne byla impulsem k přehodnocení dalších naplánovaných aktivit. Jelikož je mým cílem přimět děti vytvořit jeden společný objekt, na jehož tvorbě se budou rovnoměrně všechny podílet, budu muset na další setkání připravit jiný systém práce. Byla bych ráda, kdyby děti nasměrovala ke kreativní spolupráci, vzájemnému pozitivnímu ovlivňování, podpoře v tvorbě, nebo alespoň ke vzájemné interakci a sdílení myšlenek a nápadů s ostatními.
- Posledním zajímavým poznatkem na této schůzce byl zážitek, který bych nazvala jako „Maslowova pyramida potřeb v praxi“. Jelikož nově přichozí holčička nedostala s sebou do kroužku žádnou svačinu a nestihla se doma naobědvat, dostala na konci schůzky obrovský hlad. Toto neuspokojení základní potřeby způsobilo, že i přes velmi motivující atmosféru se do závěrečné činnosti vůbec nezapojila a jen netrpělivě čekala na konec schůzky a příchod rodičů. (Musím poznamenat, že rodina děvčátka je zcela normální, funkční a pečující. Tato situace nastala jen naprosto výjimečně díky špatnému rozvržení času rodičů, kteří nebyli zvyklí holčičku vozit do kroužku.) Díky

této zkušenosti jsem si uvědomila, jak jsou naše lidské potřeby opravdu velmi důležité a co všechno může práci učitele nečekaně ovlivnit.

Obrázek 37: Lepení fotografií do deníku.

Obrázek 38: Skládání pizze Dr. Quantina.

Obrázek 39: Hra pozorovatel, kreslič a spojka.

Obrázek 40: Hra pozorovatel, kreslič a spojka.

Obrázek 41: Hra pozorovatel, kreslič a spojka.

3. Vytváření stroje času.

Název tematického celku:		Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:		Vytváření stroje času
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		<ul style="list-style-type: none"> - Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku; v plošném i prostorovém uspořádání uplatňuje linie, tvary, objemy, barvy, objekty a jejich kombinaci. - Nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil.
Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a kultivace projevu jako prostředku prosazení sebe sama. - Rozvoj samostatného a sebevědomého vystupování a jednání, efektivnosti, bezproblémové a bezkonfliktní komunikace. - Rozvíjí pozitivní vztah k práci a pocit odpovědnosti za kvalitu vlastní i společné práce. - Vede k vytrvalosti a soustavnosti při plnění zadaných úkolů, k uplatňování tvořivosti a k vynakládání úsilí na dosažení kvalitního výsledku. - Volí vhodné pracovní pomůcky a nástroje vzhledem k použitému materiálu. Organizuje a plánuje svoji činnost. - Využívá prvky tvořivosti při společném plnění úkolů.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Tvořivost a základy spolupráce. - Ověřování komunikačních účinků. - Konstrukční činnosti. - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Práce s drobným materiálem.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, barevné kvality, textury a jejich kombinace a proměny v ploše a objemu. - Uspořádání objektů do celku v objemu - Komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření v komunikaci v rámci skupiny, v níž se žák pohybuje. Vysvětlování výsledků tvorby podle svých schopností a zaměření. - Vlastnosti a vhodné užití materiálů. - Tvořivost v mezilidských vztazích, společné plnění úkolu.
Metodické poznámky:	Motivace:	Povídání o minulé schůzce – rekapitulace. Rozlosování jednotlivých částí stroje.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Tuší na dva papíry A3 vytvoř kresebný návrh součástek, které sis vylosoval. Na kresbu použij dřívko nebo pero podle vlastního uvážení. Můžeš je také kombinovat. Nakresli návrh tak, aby ho pochopil každý, kdo se na něj podívá. Zznamenej na něj, z jakých materiálů budeš součástíku vytvářet a na jakém principu bude součástka fungovat. A nezapomeň, že fantazii se meze nekladou, můžeš vymyslet jakýkoli systém či pohon tě napadne. Pokus se vše promyslet a nakreslit co nejpodrobněji. Protože stroj času je společné dílo, budeš svůj návrh prezentovat slovně ostatním. - Podle svého návrhu vytvoř obě své části stroje času.

		<p>K dispozici je ti všechen materiál, který vidíš. Pracuj postupně. Nejprve si vytvoř základní tvar a postupně připojuj detaily. Pokud budeš používat materiál, který má potisk nebo strukturu, která se by podle tebe neměla být vidět (například obaly a krabičky), můžeš využít techniku kaširování k jejich zakrytí. Tento postup můžeš využít také ke sjednocení povrchu, plynulému propojení různých tvarů nebo spojení různých dílků dohromady. Ke spojování je ti k dispozici také bílé lepidlo, dráty, provázky, vlna, lepicí páska a vše, co si vymyslíš z ostatního nabízeného materiálu. Při spojování plastových částí ti mohou pomoci tavicí pistole. Až součástka zaschne, můžeš povrch pomalovat temperovými barvami. O barevnosti se pokuste společně poradit ve skupině. Pokud bys potřeboval s čímkoli poradit, neboj se zeptat.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ve skupině se společně domluvte a vymyslete, jak co nejlépe všechny vaše části spojit do jednoho objektu. Myslete při tom na vzhled i funkci. Je například jasné, že dálkové ovládání nebude příjevně pevně uprostřed objektu – stroje času. Berte ohled na to, že váš objekt, stroj času, nám bude sloužit po celý rok a měl by něco vydržet.
	<p>Vazby k výtvarné kultuře:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Marcel Duchamp – Ready-made. - Leonardo da Vinci – kresby a návrhy vynálezů. - Petr Nikl – objekty a výstavní projekty. - Arte povera. - Umělci pracující s odpadovým materiálem – Oskar Přindiš, Věra Janoušková.
	<p>Použitá technika:</p>	<p>Hra s různorodými materiály – poznávání, experimentování, kombinace. Výtvarné techniky: kresba perem / dřívkem a tuší; prostorová práce s různými druhy materiálu – destrukce, skládání, spojování, stříhání, lepení; kaširování; temperová barva.</p>
	<p>Bodový scénář vyučovací jednotky:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotografií do deníku, shrnutí činností na minulé schůzce. (10 minut) - Rozložování částí stroje času. (5 minut) - Návrh součástky tuší na papír A3. (30 minut) - Svačinka a prezentace svého návrhu ostatním. (25 minut) - Tvoření součástek. (50 minut) - Konec schůzky. - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotografií do deníku, shrnutí činností na minulé schůzce. (10 minut) - Pokračování ve vytváření součástek stroje. (50 minut) - Svačinka. (5 minut) - Pokračování ve tvorbě součástek stroje. (50 minut) - Konec schůzky. - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotografií do deníku, shrnutí činností na minulé schůzce. (10 minut) - Dotvoření stroje času – spojování součástek dohromady. Dokončení stroje času. První cesta časem. (20 minut)
<p>Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:</p>		<p>Osobnostní a sociální výchova. Jazyk a jazyková komunikace.</p>

Forma výuky, vyučovací metoda:	Rozhovor, výtvarná činnost – samostatná i skupinová, prezentace vlastní práce před ostatními.
Předpokládaný časový nárok:	4a půl hodiny (390 minut)
Nutné pomůcky a prostředky:	<ul style="list-style-type: none"> - Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulých schůzek, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - Návrh součástek: připravené kartičky s jednotlivými částmi stroje času a jejich všeobecným popisem, papíry formátu A3, kelímky pod tuš, černé tuše, dřívka, pera. - Objekt, stroj času: směs nejrůznějších materiálů na prostorovou tvorbu: různé krabice, krabičky, obaly, stará CD, staré žárovky, dřívka od nanuků, vlna, provázek, staré kalendáře, drátky, staré baterie, vršky od lahví – plastové, korkové, kovové, papírové ruličky od toaletního papíru, kuchyňských utěrek, alobalu apod., odstřížky barevných papírů, středové cívky z kinofilmů, nůžky, tužky, papírová lepicí páska, noviny, špejle, měkký papír na oblepování, kyblík na rozdělení lepidla, lepidlo na tapety, lepidlo Herkules, tavicí pistole s náplněmi, černé tuše, dřívka, pera na tuš, papíry na návrhy, temperové barvy, štětce, nádobky na vodu.
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):	Ne
Poznámky:	Materiál na objekt je vhodné sbírat již s velkým předstihem po delší dobu.
Reflexe:	<ul style="list-style-type: none"> - Na této třetí schůzce přibylo další sedmileté děvče. Do skupiny nebyla ostatními dětmi moc dobře přijata. Důvodem je její extrovertní projev a velmi asertivní chvílemi až agresivní jednání (rozpustilost a až přílišná upovídanost, vynucování pozornosti, sólové jednání a nezáměr o práci a názory ostatních dětí). Dívčina rozpustilost značně klesla při prezentaci návrhu ostatním dětem. - Při kresbě návrhu byly děti velmi netrpělivé a snažily se práci odbýt, protože se již nemohly dočkat práce s materiálem. Musela jsem je ke kresbě většinou několikrát vracet, aby se pokusily nakreslit svou součástku co nejpodrobněji a srozumitelně i s popisem materiálu. Také jsem po nich chtěla, aby si vymyslely, jak bude součástka fungovat a dokázaly svůj nápad prezentovat ostatním. - Forma a způsob prezentace kreseb a nápadů byly přímo úměrné věku dítěte. Starší děti byly schopny sdělit jak vizuální popis, tak také funkci a použití součástky. Mladší děti se převážně omezily na popis použitého materiálu. Při položení doplňujících otázek byly většinu schopny i ty mladší stručně říct, jak by měla součástka fungovat. Při prezentaci bylo velmi dobře poznat, že děti nejsou zvyklé mluvit samostatně k ostatním a prezentovat vlastní tvorbu a nápady (až na jednu výjimku – devítiletého chlapce, který se pravidelně úspěšně účastní recitačních soutěží). - Při tvorbě objektů byla ve skupině velmi pozitivní a tvůrčí atmosféra (kromě již zmiňovaného chování nově přichozí holčičky). Děti s radostí a viditelným zaujetím experimentovaly a zkoumaly různorodé materiály a jejich tvůrčí zpracování a možnosti kombinace. Při kaširování se zprvu některá děvčata štítily práce s tapetovacím lepidlem. Postupně si ale v této činnosti našli všichni velké zalíbení a ke konci schůzky se už i některá děvčata jen tak pro zábavu a potěšení „ráchala“ oběma rukama v kbelíku s lepidlem. První spory se objevily při domluvě na barevnosti stroje. Tuto situaci vyřešila dvě starší děvčata, která nekompromisně rozhodla za všechny: „Nabarvěte si to každý tak, jak chcete, ale hlavní část stroje bude modrá.“ K mému překvapení se s nimi nikdo nepřel. Dokonce většina dětí použila alespoň na malé části barvu v modrém odstínu. - Některé součástky byly samy o sobě krásnými malými sochařskými objekty. - Kompletace malých objektů do jednoho velkého společného trvala jen malou chvíli a proběhla nad očekávání plynule a demokraticky. - Tvorba objektu – stroje času trvala téměř tři schůzky. To bylo výhodné pro schnutí nejprve tapetovacího lepidla a poté temperových barev. - Myslím si, že zařazení práce na společném díle je na začátku, kdy se účastníci ještě

neznají, poměrně odvážným krokem. Na druhou stranu je to výborný způsob, jak hned od počátku probudit ve skupině potřebu vzájemné komunikace, spolupráce, zájem o ostatní členy a jejich názory, což bylo právě mým cílem. Skupina je tak mnohem rychleji vržena do situací, ve kterých se přímo ukáže, jaký kdo skutečně je. Hned na počátku se tak ze skupiny vyplaví přetvářka a pro další fungování skupiny je připravena jasnější a pozitivnější atmosféra.

Obrázek 42: Navrhování součástek.

Obrázek 43: Návrhy součástek.

Obrázek 44: Kaširování součástek stroje.

Obrázek 45: Nakaširovaná součástka.

Obrázek 46: Malování součástek.

4. Naše první cesta!

Název tematického celku:		Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:		Naše první cesta!
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		<ul style="list-style-type: none"> - Užívá vizuálně obrazná vyjádření k zaznamenání zkušeností a podnětů z představ a fantazie. - V tvorbě uplatňuje své vlastní životní zkušenosti a uplatňuje při tom v plošném uspořádání linie, tvary, barvy a jejich kombinace. - Nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil.
Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Osvojí si základy pozitivního hodnocení a přijetí druhých. - Zvládá v souladu s individuálními předpoklady osvojené pohybové dovednosti a tvořivě je aplikuje ve hře. - Rozlišuje herní a reálnou situaci; přijímá pravidla hry; vstupuje do jednotlivých rolí a přirozeně v nich jedná. - Ztvárňuje hudbu pohybem, na základě individuálních schopností a dovedností vytváří pohybové improvizace. - Identifikuje základní city, vede rozhovor s druhými o jejich prožitcích.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Pozitivní hodnocení sebe a druhých. - Tvořivost a základy spolupráce. - Osobnostní asociální rozvoj. - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Ověřování komunikačních účinků.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, světlostní a barevné kvality, rytmus, kontrast. - Prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ, osobních zkušeností – pohyb těla a jeho umístění v prostoru, akční tvar malby a kresby - Osobní postoj v komunikaci. - Mezilidské vztahy, komunikace a kooperace – respektování sebe sama i druhých, přijímání názoru druhého, empatie, chování podporující dobré vztahy, aktivní naslouchání, dialog. - Sebepojetí – sebehodnocení, podpora sebeoceňování. - Hra jako základ umělecké činnosti.

		- Reflexe a vztahy zrakového vnímání k vnímání ostatními smysly, reflexe dramatického umění.
Metodické poznámky:	Motivace:	Dokončení společného výtvarného díla – stroje času – jeho vyzkoušení. Povídání o vzniku Země. Dramatická hra v prostoru – voda a země.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<p>- Každý si vezměte šátek na oči, postavte se na koberec tak, abyste měli kolem sebe dost místa. Až budou všichni připraveni, pustím hudbu a budu vyprávět nejprve o vodě a poté o zemi, jak se proměňuje, kudy putuje, jaká je. Vaším úkolem bude, abyste se pokusili vžít nejprve do vody a poté do země a pohybem těla se pokuste vyjádřit co se s vámi zrovna děje a jaké pocity u toho zažíváte. Mezi vodou a zemí bude krátká pauza, na kterou vás upozorním, a ve které si budete moci na chvíli šátky zase sundat. Pokud by se někdo přiblížil ke zdi nebo by hrozilo, že do někoho jiného narazí, přijdu k němu, položím mu ruce na ramena a nasměruji ho do volného prostoru.</p> <p>- Rozdělte se na dvě skupiny podle toho, který živel se vám líbil více. Vodní živel si sedne k jednomu stolu a zemní ke druhému. Vyberte si z krabiček suchého pastelu ty barvy, které vystihují váš živel. Jak už jsme si řekli, voda má většinu studených barev a země teplých.</p> <p>- Na papír se pokuste zaznamenat průběh a pocity z pohybu vody/ země, které jste právě zažili. Pastely můžete nejen kreslit, ale také je roztírat. Zaplňte barevnou kresbou celý papír. Až budete hotovy, společně si je ve skupině prohlédněte.</p> <p>- Ve skupině svého živlu si sestavte své výtvary tak, aby se každý nějakou částí překrýval s čistým velkým papírem uprostřed, zároveň si ale nechejte na bílém papíru dostatek místa na kreslení. Jakmile budete mít takto sestaveny všechny své práce, pokuste se je propojit kresbou na společném papíru uprostřed. Na začátku se pokuste navázat na tvary a barevnost svého výtvaru a postupně všechny propojujte do jednoho nového obrazu vody/ země. Až budete ve skupině všichni s výsledkem spokojeni, přineste a položte svůj nový společný obraz vody/ země na tento stůl.</p> <p>- Přes vodu i zemi položte jeden velký čistý papír tak, aby se dotýkal obou živelů. Poté se pokuste propojit zemi s vodou, tak jak to bylo na počátku vzniku naší planety.</p>
	Vazby k výtvarné kultuře:	<p>- Abstraktní malířství.</p> <p>- Abstraktní expresionismus.</p> <p>- Skupina Der Blaue Reiter.</p> <p>- Paul Klee, Mark Rothko, Hans Hartung, Barnett Newman, Georges Mathieu, Vasilij Kandinskij, Franz Marc, Robert Delaunay a další.</p>
	Použitá technika:	<p>Výrazový pohyb na hudbu a vyprávěný popis děje.</p> <p>Reflektivní dialog.</p> <p>Kresba (malba) suchým pastelem – samostatná i společná práce.</p> <p>Reflektivní dialog.</p>
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<p>- Dokončení stroje času.</p> <p>- Použití stroje času. Cesta do doby vzniku Země. (5</p>

		<p>minut)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Povídání o vzniku Země – voda a země. (5 minut) - Dramatická hra pohybu těla v prostoru – jsem vodou, jsem zemí – meditační hudba, pohyb v prostoru a vlastní vyjádření emocí při povídání o cestě vody (kapka, potůček, řeka, moře, oceán, mraky ...), poté země (jádro planety, sopečný výbuch, let vzduchem, ochlazení, zvětrání, růst semínka...). Reflektivní dialog v kruhu na zemi. (40 minut) - Svačina. Vytvoření skupin podle prožitku – voda, země. Zadáni výtvarné práce a vymezení pojmů teplé a studené barvy. Výtvarná práce – 1. samostatný obrázek vody/země, 2. skupinový obrázek vody/země, 3. obrázek setkání a propojení vody a země – Jak to vypadalo na počátku vzniku Země. Reflektivní dialog. (40 minut)
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Osobnostní a sociální výchova. Dramatická výchova.
Forma výuky, vyučovací metoda:		Povídání, rozhovor ve skupině, expresivní hra - výrazový pohyb v prostoru, reflektivní dialog, výtvarná činnost – samostatná i společná.
Předpokládaný časový nárok:		1 a půl hodiny (90 minut)
Nutné pomůcky a prostředky:		<ul style="list-style-type: none"> - Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - Výrazová pohybová hra: prostor vhodný k bezpečnému pohybu, šátky na oči, meditační hudba a přehrávač - Výtvarná část: papíry A3, A1, suchý pastel, fixativ.
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):		Ne
Poznámky:	Je vhodné zajistit učebnu s volným a bezpečným prostorem pro pohyb bez použití zraku. Koberec je výhodou. Důležité je nechat si dostatek času na reflexi.	
Reflexe:	<ul style="list-style-type: none"> - Děti se na první „cestu časem“ velmi těšily. Velmi snadno se zapojily do debaty o vzniku Země – chlapci více než děvčata. - Při přechodu do učebny s kobercem bylo na dětech možné pozorovat napětí a vzrušené očekávání toho, co se bude dít. - Před dramatickou hrou jsme se s dětmi domluvili na společných pravidlech, která se budou při hře dodržovat (mlčení; nesundávání šátku bez vyzvání; samostatný pohyb v prostoru; zastavení se, zvednutí ruky a čekání na dotyk na ramenou, šeptání - při potřebě na něco se zeptat či řešit problém). Na začátku jsem chvíli nechala děti reagovat pouze na hudbu, čímž se vyzkoušelo dodržování pravidel v praxi. Byl to vhodný tah, protože dvě z dětí pravidla už od začátku nedodržovala (jedno děvče neustále hlučelo a mluvilo a jeden chlapec neustále atakoval jiného chlapce a také mluvil). Oba dva jsem postupně v tichosti vyvedla za dveře ze třídy, kde jsem jim v soukromí znovu vysvětlila důležitost dodržování pravidel. Po zklidnění se vrátili zpět mezi ostatní děti a bez problémů se zapojily do hry. - Při hře jsem upozorovala, že míra exprese byla přímo úměrná věku a pohlaví dítěte. Mladší děti byly v pohybovém výrazu mnohem uvolněnější a expresivnější než děti starší. A také dívky byly v pohybu více expresivní než chlapci. - Do reflektivního dialogu se zapojily v menší či větší míře všechny děti. Děvčata byla více sdílná než chlapci. Podle mého soudu to mohlo být způsobeno tím, že děvčata byla při samotné pohybové hře více uvolněná a hru více niterně prožívala než chlapci. I když byly děti před začátkem hry ujištěny, že jakýkoli pohyb je správný, nikdo je nebude hodnotit a pohyb uvidím pouze já, nikoli ostatní děti, tak z reflexe vyplynulo, že starší děti častěji než mladší v myšlenkách odbíhaly od prožívání vody/ země k přemítání o tom, jak při pohybu vypadají a zda je jejich pohyb přiměřený a správný, což blokovalo jejich přirozené prožití hry. Jelikož jsem si podobnými cvičeními sama prošla, vím, že je toto sebehodnocení naprosto přirozené. Dnešní svět je plný neustálého hodnocení výkonu jedince a to díky systému současného školství již od útlého věku. 	

(V tomto ohledu vidím velký potenciál v teoriích Rudolfa Steinera a principech waldorfské pedagogiky.) Úplného uvolnění, naprosté přirozenosti prožívání a oproštění se od hodnocení dosáhne člověk až po dlouhodobém tréninku, důležité je také známé a bezpečné prostředí. Překvapilo mě, že děti se shodly v tom, že by byly příště mnohem raději, kdyby se pohybovaly bez šátek na očích. Uvedly, že nepříjemné pocity nejistoty byly způsobeny hlavně tím, že často přemýšlely o tom, zda ostatní opravdu dodržují pravidla stejně jako ony, a opravdu je ostatní děti nevidí. Proto byly děti přesvědčené, že bez šátek by byly mnohem více uvolněné, než s nimi. Toto zjištění mě překvapilo, avšak s tvrzením, že bez šátek by byly více uvolněné, nesouhlasím. Zřejmě by se zamezilo pocitům nejistoty, ale naopak by byly děti mnohem více rozptylovány ostatními a došlo by k vzájemnému hodnocení a k obavám z kritiky. Při těchto aktivitách je velmi důležité bezpečné prostředí. Je pochopitelné, že na pátém společném setkání není ještě všemi členy vnímána atmosféra ve skupině jako bezpečná a přirozená. Vytvoření takového klimatu potřebuje delší pravidelné setkávání a zapojování podobných expresivních aktivit napomáhá k jeho vzniku a upevnění.

- Rozdělení barev na teplé a studené bylo pro některé nejmladší děti novinkou. Na příkladu barev vody a země děti velmi snadno pochopily toto barevné dělení a byly schopny jej ihned aplikovat při tvorbě.
- Do kresby vybraného živlu se všechny děti pustily s chutí a bez ostychu. Velmi živelně užívaly při tvorbě techniku rozmazávání křídou a přirozeně jí využívaly k vyjádření barevných přechodů.
- Při společné práci byla skupinka s živlem země více spolupracující než skupinka vody, i přes větší počet členů se dokázaly bez problému domluvit na společné tvorbě. Ve skupince vody byl vyvolán konflikt neshodou dvou děvčat, které měly zcela protichůdné názory na společné dílo. Spor vyřešil třetí člen skupiny, nejmladší chlapec, který intuitivně propojil dvě poloviny papíru, na nichž individuálně pracovala nespolečující děvčata.
- Při tvorbě díla, propojení dvou žvlů, se zapojily všechny děti až na jedno děvče ze skupiny země. Několik dětí pracovalo spíše na okraji papíru a nevstupovalo příliš do kresby ostatních. Jiné děti se naopak neostýchaly a tvořily po celé nabízené ploše papíru a nebály se propojit svou tvorbu s kresbou ostatních.
- Jak se ukázalo při reflektivním dialogu, míra zapojení dětí do společné tvorby zrcadlila osobnost dítěte. Děti spíše introvertní povahy se cítily nejpříjemněji při první samostatné práci. To byla například holčička, která odmítla pracovat na závěrečném společném díle. Při reflexi tuto situaci popsala takto: „Připadalo mi, že ostatní mi všechno co nakreslím, zničí tím, jak kreslí oni. Kdykoli jsem chtěla někde něco nakreslit, už tam začal kreslit někdo něco úplně jiného, než jsem chtěla já. Chtěla jsem kreslit v klidu, ale ostatní všechno hrozně rychle měnili. Nemám ráda společnou práci, a proto jsem se už jenom dívala. Nejvíce mě bavilo kreslit na vlastní papír, kde mi do toho nikdo nezasahoval.“ Opačné pocity popsala nejmladší holčička, pro kterou je typický hlasitý až hlučný projev, dožadování se pozornosti druhých a nadřazené chování k ostatním dětem: „Mě nejvíce bavil ten poslední úkol. Mohla jsem kreslit tak, jak jsem chtěla a dotvářet to, co udělal někdo jiný. Kreslení na svůj papír mě taky moc bavilo, ale nelíbilo se mi kreslení společné vody, protože Jana se se mnou pořád hádala, že to kreslím špatně.“ Celkově k reflexi všechny děti přistoupily velmi dobře. Byly sdílné a ochotné otevřeně mluvit o svých pocitech a zážitcích z tvorby. Také byly ochotny mluvit otevřeně o konfliktech, ke kterým došlo při tvorbě, zamýšlet se nad jejich příčinami i způsobem jiného řešení. Vracet se ke konfliktním situacím a pokusit se je dešifrovat je podle mého názoru velmi důležité. Účastníci si tímto způsobem uleví a neodnášejí si v sobě nevyřešené otázky a spory domů. Vše zůstane, vyřeší se a uzavře tam, kde to vzniklo - ve skupině, ještě před odchodem domů. Děti si tak odnášejí pouze důležité životní zkušenosti bez nahromaděných negativních emocí.

Obrázek 47: Pohyb v prostoru na téma vody.

Obrázek 48: Pohyb v prostoru na téma vody.

Obrázek 49: Kresba země.

Obrázek 50: Kresba propojení země a vody.

5. Vznik života.

Název tematického celku:		Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:		Vznik života
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		<ul style="list-style-type: none"> - V tvorbě uplatňuje své vlastní životní zkušenosti a uplatňuje při tom v plošném uspořádání linie, tvary, barvy a jejich kombinace. - Na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil. - Užívá vizuálně obrazná vyjádření k zaznamenání podnětů z představ a fantazie.
Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Pracuje podle slovního návodu. - Získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a kultivace projevu jako prostředku prosazení sebe sama. - Uplatňuje prvky tvořivosti.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Osobnostní asociální rozvoj. - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Ověřování komunikačních účinků.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, barevné kvality, rytmus, kontrast, textury, podobnost, jejich proměny a kombinace v ploše. - Hra jako základ umělecké činnosti.

		<ul style="list-style-type: none"> - Mezilidské vztahy, komunikace - aktivní naslouchání, dialog. - Komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření.
Metodické poznámky:	Motivace:	„Cesta časem“, povídání a ukázky v knihách, hra.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Na pruh papíru nakresli fixem vymyšlené zvíře/ tvora, které bude odpovídat vylosovanému zadání. Můžeš mu přimyslet cokoli dalšího, ale musí obsahovat ty části těla a počet, podle vylosovaného zadání. K příšerkám si piš čísla, abys věděl, ke kterému zadání patří. Celkem budeme losovat deset zadání. V kresbě střidej všechny tři tloušťky fixů. Tlustý používej na hrubé obrysy, nejtenčí na detaily. Až dokreslíš poslední zvíře, dones svůj papír sem na stůl a prohlédni si, co za tvory vymysleli ostatní. Vyber si z nich jedno, které se ti nejvíce líbí, a zkus mu vymyslet jméno. - Z hromádky ústřížků si vyber jeden, nalep ho na papír a pokus se k němu domyslet a pastely dokreslit originální zvíře. Jsi teď tvůrcem přírody a můžeš si vymyslet jakkoli bizardního tvora chceš. Až vymyslíš tvora, dokresli okolo něj také prostředí, ve kterém žije. Při kreslení přemýšlej také o tom, jak se bude jmenovat, čím se bude živit a co obvykle dělá. Až budou mít všichni hotovo, představíte svého tvora ostatním.
	Vazby k výtvarné kultuře:	<p>Mytologická zvířata – malířství, sochařství. Adolf Lachman - cyklus Paroboti. Petr Nikl – kresby a malby fantastických zvířat. Sochaři - Kate Clark, Lisa Black, Enrique Gomez de Molina. Fantasy a sci-fi ilustrace k literárním dílům a filmová tvorba v těchto žánrech.</p>
	Použitá technika:	<p>Výtvarná hra – kresba fixem. Reflexe a povídání. Dokreslování podle fantazie, lepení a kresba tvrdými mastnými pastely. Prezentace vlastní tvorby a reflexe.</p>
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ul style="list-style-type: none"> - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut) - Cesta časem, povídání a ukázky z knih – doba vzniku života – prvohory, druhohory. (15 minut) - Hra – tvůrci zvířat. Reflektivní dialog. (45 minut) - Svačina (5 minut) - Výtvarný úkol – dokreslení ústřížku – kresba tvrdým mastným pastelem. Prezentace své práce ostatním. (45 minut)
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	Osobnostní a sociální výchova. Člověk a příroda.	
Forma výuky, vyučovací metoda:	Rozhovor, hra, výtvarná činnost, reflexe, prezentace vlastní tvorby.	
Předpokládaný časový nárok:	2 hodiny (120 minut)	
Nutné pomůcky a prostředky:	<ul style="list-style-type: none"> - Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - Motivace: knihy o vzniku života, prvních živočišných, - Výtvarná hra: kartičky s čísly, částmi těla a přídavnými jmény na hru, tři tloušťky černých fixů, nastříhané pruhy balicího papíru. - Výtvarná práce: ústřížky s kousky živočichů, papíry A3, lepidlo, tvrdé mastné pastely. 	

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):	Ne
Poznámky:	Pro práci s ústřížky je vhodné zajistit takové kousky, u nichž nebude příliš snadné rozpoznat, z jakého zvířete pocházejí. Děti mají tendenci dokreslovat původní zvíře.
Reflexe:	<ul style="list-style-type: none"> - Do rozhovoru o pradávných zvířatech se zapojily všechny děti. Mnohem více hovořili chlapci, které nejvíce oslovilo období života dinosaurů. Mnohá pradávná zvířata znaly děti z televizních dokumentů a encyklopedií. - Hra se setkala u dětí s úspěchem. Nemohly se dočkat, až budou moci losovat zadání. Před tažením lístků ostatní losujícího člena vybízeli a podporovali k dobrému tahu a po každém vylosování se strhla vášnivá odezva. Padaly výroky jako: „Cože, tolik? To nenakreslím, Cos to zase vylosoval? Co je to za šilenost? Do tolika ani nenapočítám. To jsi nám to zase zavařil. A tak podobně.“ Při hře vládla celkově dobrá nálada. - Reflexe a pojmenovávání zvířat probíhalo také příjemně a v dobré náladě. - Po svačině se děti pustily s chutí do výtvarného úkolu s dokreslováním ústřížku. Zde se u některých vyskytl problém s vymyšlením vlastní podoby zvířete. Ústřížek některé děti až příliš sváděl ke kresbě původního tvora a omezoval tak zapojení jejich vlastní fantazie. Při této práci se také poprvé ve skupině objevilo tzv. obkreslování. Jedno děvče použilo na ozvláštnění svého tvora kresbu mašle a vymyslelo si název Kopyto Mašličkový. Dvě další děvčata však hned bezmyšlenkovitě obkreslila nápad s mašlí i na své zvíře, avšak bez jakéhokoli hlubšího smyslu. - Vymyšlení jména a dalších vlastností zvířat děti velmi bavilo, mnohdy však měly problém rozhodnout se pro jeden konkrétní název. - Prezentace vlastní tvorby proběhla poměrně hladce. Děti, které toho o svém výtvoru příliš samy neřekly, byly schopny bez problémů odpovídat na mé doplňující otázky. - I proto, že byly všechny dnešní úkoly samostatné, nedošlo k žádným hádkám a ve skupině panovala velmi příjemná atmosféra.

Obrázek 51: Losování lístečků.

Obrázek 52: Kreslení tvorů.

Obrázek 53: Společná reflexe.

Obrázek 54: Dokreslování tvora.

Obrázek 55: Prezentace vlastní práce ostatním.

6. Antické olympijské hry.

Název tematického celku:	Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:	Antické olympijské hry
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	<ul style="list-style-type: none"> - V tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti a uplatňuje při tom v plošném uspořádání linie, tvary a jejich kombinace a vztah k celku. - Užívá vizuálně obrazná vyjádření k zaznamenání vizuálních zkušeností. - Interpretuje podle svých schopností umělecká i vlastní vizuálně obrazná vyjádření, vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobní zkušenosti a prožitků. - Ověřuje komunikační účinky samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření v sociálních vztazích, nalézá vhodnou formu pro jejich prezentaci. - Užívá prostředky k zachycení jevů a procesů v proměnách a k jejich vyjádření užívá metody

		uplatňované v současném výtvarném umění a digitálních médiích – fotografie, animace.
Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Rozlišuje herní a reálnou situaci; přijímá pravidla hry; vstupuje do jednotlivých rolí a přirozeně v nich jedná. - Vnímá a prožívá základní prostorové a půdorysné dráhy pohybu. - Hledání paralel mezi minulými a současnými událostmi a jejich porovnávání. - Experimentuje se samostatně vytvořenými výtvarnými prvky a vytváří pohybové efekty, uplatňuje základy animace.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatnění subjektivity. - Ověřování komunikačních účinků. - Nejstarší civilizace a kořeny Evropské kultury. - Základní předpoklady dramatického jednání. - Taneční a pohybová výchova - Uplatnění subjektivity, pozorování, smyslového vnímání. - Uplatnění kreativity, fantazie a senzibility.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary a jejich jednoduché vztahy - rytmus, kontrast a jejich kombinace a proměny v ploše. - Antické Řecko. - Typy vizuálně obrazných vyjádření – kresba, fotografie, film. - Vstup do role. - Hra jako základ umělecké činnosti. - Prostorové citění. - Cvičení vnímavosti, pozorování reálných dějů a schopnost jejich verbální reflexe. - Pohyb jako základní princip kinematografie.
Metodické poznámky:	Motivace:	Zapojení do soutěže o ceny v Krnově. „Cesta časem.“ Hra na sochy.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Vymyslete si sport, který máte nejraději a neřkejte nahlas jaký sport to je. Až budete mít všichni sport vymyšlený, na můj povel začnete všichni svůj sport předvádět, co nejdokonaleji to umíte. Vyberte ze sportu nějaký typický pohyb. Jakmile řeknu slovo „štronzo“ všichni se zastavíte zrovna v tom pohybu, který děláte, zrovna jako ty antické sochy. Budu se snažit uhodnout, jaký sport předvádíte. Ten, jehož sport uhádnu, rozmrzá a pomáhá mi v hádání. Ty sochy, které nepoznáme, čekají další kola tak dlouho, dokud nebudou všechny rozpoznány. - Znovu si vyzkoušejte pohyb při vašem sportu, několikrát za sebou ho zopakujte a postupně zpomalujte jednotlivé pohyby, co nejvíce to půjde. Všimněte si polohy a natočení těla, končetin, hlavy, jejich vzájemné pozice v jednotlivých fázích pohybu. Snažte se co nejpřesněji si tyto fáze zapamatovat. - Na měkký bílý papír nakreslete černým fixem postavu sportovce, případně náčiní, které sportovec potřebuje. Postavu je výhodné nakreslit jako loutku – oddělené končetiny od těla a hlavy. Je možné nakreslit rozdělené také jednotlivé končetiny v kloubech, trup rozpuštěný v pase, hlavu oddělenou od krku. To vám zjednoduší pozdější animaci pohybu. Ke kresbě můžete

		<p>využít různou hrubost fixů. Až budete mít vše nakresleno, jednotlivé dílky vystříhnete a vyberte si barvu podkladového papíru. Na něm se pokuste nanečisto pohyb rozfázovat. Při animaci pracujte s celou plochou papíru, jako s prostředím, v němž se postava pohybuje (například postava může utíkat z jednoho konce papíru na druhý). Kdo by potřeboval pro pohyb větší prostředí než je jeden papír, vezme si k animaci ještě jeden.</p> <p>- Až budete se zkouškou hotovi, přijďte ke stolu s fotoaparátem, a společně animaci postavy vyfotografujeme po jednotlivých pohybech částí těla a náčiní. Je potřeba si dopředu promyslet každý pohyb a postupně posunovat části postavy a předmětů.</p> <p>- Z animace si vyberte pro vás nejzajímavější část pohybu a v této pozici postavu nalepte na papír. Poté dokreslete černým fixem pozadí, ve kterém se děj odehrává.</p>
	Vazby k výtvarné kultuře:	<ul style="list-style-type: none"> - Antické umění – sochařství a vázové malířství. - Papírkový a kreslený animovaný film – např. krátký film Laokoon Václava Mergla atd.
	Použitá technika:	<p>Pohybově dramatická hra – pohyb v prostoru, vnímání polohy těla, rozfázování pohybu.</p> <p>Kresba fixem, koláž, stříhání, fázování pohybu, příprava plochy obrazu pro fotografování, fotografování, lepení.</p>
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ul style="list-style-type: none"> - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut) - Cesta časem, povídání a ukázky z knih – antická olympiáda – antické sochařství. (15 minut) - Hra na sochy. (15 minut) - Zpomalený a rozfázovaný pohyb, zkoumání polohy těla v prostoru. (5 minut) - Výtvarná práce – postava v pohybu, kresba fixem a koláž. (45 minut) - Svačina. (10 minut) - Animace obrázků – focení pohybu postav. Nalepení koláže na papír, dokreslení pozadí. (20 minut)
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	<ul style="list-style-type: none"> - Dramatická výchova. - Tanečně pohybová výchova.
	Forma výuky, vyučovací metoda:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozhovor a debata ve skupině, pohybově dramatická hra, Výtvarná činnost – kresba, fázování pohybu, fotografování.
	Předpokládaný časový nárok:	2 hodiny (120 minut)
	Nutné pomůcky a prostředky:	<ul style="list-style-type: none"> - Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - Motivace a diskuse: knihy a ukázky antického sochařství. - Tvorba sportovce: barevné papíry A3, měkké bílé papíry A3, černé fixy tří různých šířek, nůžky, lepidlo - Animovaný film: digitální fotoaparát.
	Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):	Ne
Poznámky:	Bylo by dobré, aby děti samy fotografovaly a upravovaly fotografie v počítači do filmové podoby. K tomu je zapotřebí dostatečné materiální zajištění, které jsem neměla k dispozici (počítačová učebna a fotoaparáty).	

Reflexe:

- Při rozhovoru o starověkém Řecku, jeho lidech, umění a Olympijských hrách děti nejvíce zaujalo zjištění, jaké sporty staří Řekové na Olympiádě provozovali, a jak hodně je myšlenka Olympijských her stará. Překvapilo mě, že se ve skupině našly i některé děti, které o Olympijských hrách, a to i těch současných, nevěděly vůbec nic. Jiné naopak „chrlyly“ sporty, které můžeme na současných Olympijských hrách vidět, jeden za druhým. Jeden chlapec si vzpomněl, že nedávno o počátcích Olympijských her četl v časopise a přislíbil, že se článek pokusí najít a na příští setkání přinést, což se za týden skutečně stalo.
- Při pohybu v prostoru měly některé děti problém s předvedením skutečné podoby pohybu (obyčejný hod míče například vypadal spíše jako věštní prádla) Trvalo poměrně dlouhou dobu, než se dopracovaly k předvedení alespoň částečně shodné podoby pohybu. Stejná komplikace nastala při zpomalování pohybu. Děti nedokázaly vnímat skutečnou polohu končetin a zbytku těla při sportovním pohybu. (Například jedno děvče se snažilo neustále o běh v naprosto přímé poloze trupu a nedokázalo pochopit, proč jí pohyb připadá tak odlišný od skutečného běhu. Chlapec předvádějící jízdu na kole (což je bez kola dost náročné) si vůbec neuvědomil, že při jízdě sedí na sedátku a je alespoň mírně nakloněný nad rámem kola.)
- S kresbou se vypořádaly děti bez problémů a s chutí.
- Při animaci byly některé děti pečlivější a s rozfázováním příběhu si více vyhrály, jiné udělaly pouze několik fází pohybu a dál nedokázaly nic vymyslet. Proto byla jejich animace velmi krátká. Celkově animace, postupným posouváním papírkových částí těla po ploše papíru, děti příliš nebavila, postup jim připadal příliš náročný a délka všech videí se po sestavení do filmové podoby pohybovala v řádech několika vteřin.
- Nejvíce se děti těšily, až uvidí animovaný pohyb ve filmové podobě. Proto je velká škoda, že si nemohly z materiálních důvodů vyzkoušet převedení obrazu do videa samy.
- V budoucnu bych zřejmě podobné aktivity bez potřebného materiálního zajištění neopakovala. Nebo bych využila nějakou vhodnou alternativu, jako například skupinovou tvůrčí práci s fotoaparátem a následným skupinovým zpracováním videa v PC nebo promítání výsledků fotografické tvorby na stěnu přímo v průběhu práce.
- Děti měly z animační práce velkou radost hlavně na příštím setkání, kdy jsem jim donesla již převedené fotografie do videa. Chtěly je pouštět stále znovu a znovu.
- Některé děti byly dost překvapené, jak jsou jejich videa po seřazení fotografií krátká. To mě znovu ujistilo v tom, že jsem ne zvolila příliš vhodnou metodu práce, jelikož si děti nebyly hned při práci schopny spojit rozfázovaný pohyb po ploše papíru s výsledným pohyblivým obrazem.
- Za své úsilí při animaci byly děti po čase odměněny také oceněním za kolektivní práci na výtvarné soutěži „Člověče, hýbej se“, kam jsem jejich dílka poslala.

Obrázek 56: Hra na sochy.

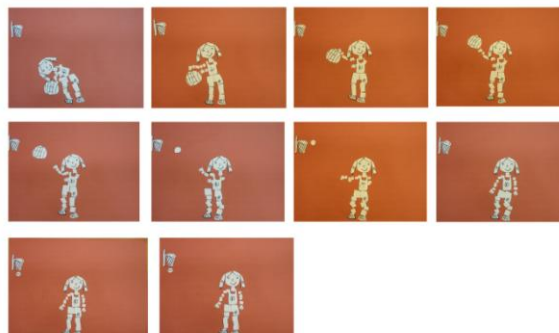

Obrázek 57: Hra na sochy.

Obrázek 58: Políčka animace – Příběh s kolem.

Obrázek 59: Políčka animace – Basketball.

7. Fauves!

Název tematického celku:		Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:		Fauves!
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		<ul style="list-style-type: none"> - Užívá vizuálně obrazná vyjádření k zaznamenání vizuálních zkušeností a uplatňuje při tom svou osobitost vnímání. - V plošném vyjádření užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku – linie a barevné plochy, tvary. - Rozpoznává, pojmenovává a třídí barvy na základě jejich odlišností. - Nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil. - Porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace.
Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Využívá znalosti o rozkladu světla. - Osvojí si základy pozitivního hodnocení a přijetí druhých.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Ověřování komunikačních účinků. - Elektromagnetické a světelné děje. - Pozitivní hodnocení sebe a druhých.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy světlostní a barevné kvality, textury a jejich jednoduché vztahy jako podobnost, kontrast, rytmus a jejich proměny a kombinace v ploše. - Smyslové účinky umělecké výtvarné tvorby - Fauvisté. - Přístup k vizuálně obrazným vyjádřením – vizuální vnímání, motivace založená na smyslovém vnímání a expresi jejich reflexe a vědomé uplatnění při vlastní tvůrčí činnosti. - Komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření – vysvětlování výsledků tvorby podle svých schopností a zaměření. - Vlastnosti světla, rozklad bílého světla hranolem (Newton X Goethe). - Osobní postoj v komunikaci.
Metodické	Motivace:	„Cesta časem do Paříže roku 1905“, povídání o výstavě

poznámky:		Podzimní salón, hra s barevnými fóliemi – barevný svět, pocitové vnímání barev, povídání o vlastnostech světla – barevné spektrum a míchání barev.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<p>- Vezmi si modrou barevnou fólii a sleduj svět kolem sebe skrz ni. Všiměj si toho, jak se okolí změnilo a jestli se mění i tvé pocity nebo nálada. Potom si o tom budeme povídat.</p> <p>- Teď si zkus vzít červenou fólii a opět s ní pozoruj svět a vnímej své pocity. Zkus porovnat rozdíly mezi modrou a červenou barvou, co se změnilo? Můžeš si vzít do druhé ruky opět modrou fólii a střídát pohled přes modrou a červenou. Zkus se pohybovat tak rychle, jak ti připadá, že barva dovoluje. Vnímej, jestli jedna barva není více rychlá, pohyblivá, možná agresivní než druhá. (Takto se postupně vystřídaly barvy modrá, červená žlutá, fialová, zelená a oranžová, vždy následovala krátká reflexe pocitů a vzájemné porovnávání barev).</p> <p>- Vezmi si papír, podložku, paletu, štětec, vodu a tři základní barvy, červenou, modrou a žlutou, můžeš si vzít od každé dva odstíny. Namaluj podle předlohy zátiší. Barevnost si zvol vlastní, nemusí vůbec odpovídat realitě. Sejně jako fauvisté můžeš do barevnosti promítnout svou náladu, nebo třeba teplo či chlad. O barvách ses toho teď hodně dozvěděl, tak se pokus nové znalosti použít při malování a míchání barev. Všechny barvy si namíchej ze tří (šesti) základních. Světlost barvy můžeš ovlivnit bělobou a černou barvou, snaž se je ale používat co nejméně a míchat barvy hlavně ze základních barev. Pokus se umístit zátiší doprostřed formátu, tak aby ti tam celé vešlo. Při rozvržení zátiší si namíchej světloukou hodně řídkou barvu, která se později hustější temperou snadno přemaluje.</p>
	Vazby k výtvarné kultuře:	Fauvismus. Pařížské výstavy – Salóny.
	Použitá technika:	<p>- Pozorování skrz barevné fólie – vnímání změn světla a vlastních pocitů, reflexe.</p> <p>- Malba zátiší temperovou barvou, míchání barev.</p>
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<p>- Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut)</p> <p>- Cesta časem, povídání o výstavě roku 1905 v Paříži a ukázky z knih – fauvismus. (10 minut)</p> <p>- Hra s barevnými fóliemi – barevný svět. Vnímání pocitu z barev. (15 minut)</p> <p>- Povídání o světle a barvách – (Newton X Goethe – smyslově morální účinky barev) barevný rozklad světla, nálady barev, barvy základní, druhotné a terciální, opakování teplých a studených barev, barvy doplňkové, míchání barev. (20 minut)</p> <p>- Svačina. (10 minut)</p> <p>- Výtvarná práce – malba zátiší temperovou barvou, míchání barev z červené, modré a žluté. (50 minut)</p> <p>- Konec schůzky.</p> <p>- Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. Shrnutí činností z minulé schůzky. (15 minut)</p> <p>- Výtvarná práce – dokončování - malba zátiší temperovou barvou, míchání barev z červené, modré a žluté. (60 minut)</p>

		<ul style="list-style-type: none"> - Svačina (10 minut) - Hra na míchání barev (15 minut) - Reflexivní dialog a reflexe s využitím herního materiál - hledání kontrastů v malbě. (20 minut)
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Osobnostní a sociální výchova. Člověk a příroda.
Forma výuky, vyučovací metoda:		Rozhovor, ukázky výtvarných děl, smyslová hra, reflexe, převedení poznatků ze hry do praxe, výtvarná činnost – malba temperou, pohybově logická hra, reflexivní dialog.
Předpokládaný časový nárok:		4 hodiny (240 minut)
Nutné pomůcky a prostředky:		<ul style="list-style-type: none"> - Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - Cesta časem: knihy o fauvismu s ukázky obrazů. - Hra barevný svět: barevné průhledné fólie. - Teorie barev: pomůcka o barvách (Příloha 1, obr. 20, 21.) - Výtvarná činnost: připravené zátiší na malbu, výkresy A2, temperové barvy – červené, modré, žluté, běloba a černá barva, palety, štětce, hadříky, nádoby s vodou. - Hra na míchání barev: červené, modré a žluté lístečky na hru.
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):		Ne
Poznámky:	Pro kvalitnější pozorování jsem zvažovala práci u stojanu, ale vzhledem k věku dětí jsem nakonec zvolila práci na podložce vsedě u stolu.	
Reflexe:	<ul style="list-style-type: none"> - Při povídání o Fauvismu děti velmi dobře reagovaly na mé otázky. Snažily se nacházet tvořivé a zajímavé odpovědi. Často samy kladly různé otázky k výtvarným dílům, která jsem jim v knihách ukazovala. Nejvíce děti zajímalo, zda umělci svůj model skutečně viděli tak, jak ho namalovali nebo jestli si obrazy vymýšleli jen tak z hlavy. Velmi nápaditě a mnohdy i vtipně se děti dokázali zamýšlet nad smyslem barevnosti obrazů. Například u Vlammnickovy Krajiny s červenými stromy, se děti shodly, že v krajině buď zrovna zapadá slunce anebo stromy hoří. A Henrimu Matissovi na obraze A. Deraina diagnostikovali žloutenku. - Hra s barevnými fóliemi se dětem velmi líbila, i když se mi nepodařilo zajistit zcela vhodné fólie. Některé byly spíše průsvitné, než průhledné. Nejlepší by byla barevná skla, která jsem ovšem neměla k dispozici. Jelikož se tato hra velmi osvědčila, pokusím se zajistit si do budoucna ještě vhodnější fólie nebo skla. Sama jsem si podobnou aktivitu vyzkoušela s kvalitními průhlednými fóliemi při kurzu rozvoje smyslového vnímání a musím obdivovat děti, jak se hru velmi dobře zvládly i s ne zcela vyhovujícími pomůckami. Děti vnímaly pocity z barev velmi podobně – červená barva rychlá, teplá, agresivní, modrá studená, ale uklidňující, hluboká, táhnoucí do dálky, žlutá teplá, jasná, zářící, aktivující atd. Jediná holčička se vymykala při popisu červené a modré barvy, kterým vlastnosti připisovala zcela opačně, což mě dost překvapilo. - Reflexe ze hry a další výklad o barvách jsem propojila. Děti povídaly o svých pocitech z konkrétních barev a zároveň jsme je společně třídily na teplé a studené, aktivní a pasivní. - Fólie se ukázaly jako vhodná pomůcka při výkladu o základních a druhotných barvách, protože děti si hned intuitivně vzaly fólie do rukou a tvořily druhotné barvy překrýváním fólií základních barev přes sebe. Děti velmi zaujal vzorník míchání barev. Byly nadšené z toho, kolik barev je možné namíchat ze základních barev. A nemohly se dočkat, až si to vyzkouší. Proto je zadání výtvarné práce velmi motivovalo. - Při malbě se většina dětí zpočátku zabývala hlavně mícháním barev na paletě. S velkou chutí se pouštěly do míchání další a další barvy. Vždy, když se jim podařilo namíchat správnou barvu, mě hned s jásotem volaly k sobě a chlubil se, kterou barvu zrovna vytvořily. Radost z míchání barev dětem vydržela poměrně dlouhou dobu a tak to na konci schůzky bylo poznat i na malbách formátu A2, které byly hotovy tak asi z necelé poloviny. Práci děti dokončily na další schůzce. - Pro uvolnění po dlouhém sezení při malování a také pro zopakování základní teorie míchání barev, si děti zahrály hru s barevnými lístečky. Modré, červené a žluté lístečky byly 	

rozmístěny a poschovávány na chodbě v patře budovy. Děti dostaly časový limit, za který se mají pokusit najít a posbírat co největší množství lístečků všech tří barev. Poté dostaly další čas na co nejvýhodnější kombinaci nalezených lístečků. Základní barvy byly za nejméně bodů a terciální za největší počet bodů. Při hodnocení se ukázalo, jak si kdo zapamatoval míchání barev. Zdaleka neztvídily děti s největším počtem lístečků, ale ty, které je výhodně namíchaly. Z této hry si děti odnášely důležité ponaučení, že rychlost bez přemýšlení není vždy výhodou.

- Po protažení hrou přišla na řadu reflexe výtvarné činnosti. Na některých malbách byla snaha o míchání barev dobře viditelná, na jiných zůstaly krásně namíchané barvy spíše na paletě.
- Při reflexi se potvrdilo, mé tušení. Děti byly natolik fascinované mícháním barev, že se nepokusily záměrně vložit do svých obrazů žádný hlubší význam použitých barev – například svou náladu. U některých výtvorů se však nálada z barevnosti malby dala vyčíst, i když to nebyl záměr autora. Většinou malby hýřily všemi možnými barvami a vznikla tak opravdu pozoruhodná díla. Na konci reflexe dostaly děti ještě úkol vyhledat v obrázcích ostatních doplňkové barvy červené, modré a žluté barvy a označit je lístečkem příslušné barvy z předcházející hry. Poté se měly ještě pokusit v obrázcích kamarádů najít a označit lístečkem barevný kontrast. První úkol zvládly snadněji než druhý.

Obrázek 60: Dívání na svět skrz barevné fólie.

Obrázek 61: Malba zátiší.

Obrázek 62: Hra na míchání barev.

Obrázek 63: Reflexe a hledání kontrastů.

8. 10. schůzka.

Název tematického celku:	Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:	10. schůzka
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	- Rozpoznává a pojmenovává barvy a porovnává je. - Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření

		<p>ve vztahu k celku.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Užívá vizuálně obrazná vyjádření k zaznamenání podnětů z představ a fantazie. - Ověřuje komunikační účinky samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření v sociálních vztazích, nalézá vhodnou formu pro jejich prezentaci.
	Dílčí výstup dané aktivity:	<ul style="list-style-type: none"> - Získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a kultivace projevu jako prostředku prosazení sebe sama. - Uplatňuje prvky tvořivosti.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Ověřování komunikačních účinků. - Osobnostní a sociální rozvoj.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, barevné kvality, rytmus, kontrast. - Uspořádání na základě barevnost. - Hra jako základ umělecké činnosti. - Komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření v komunikaci v rámci skupiny, v níž se žák pohybuje. - Vysvětlování výsledků tvorby podle svých schopností a zaměření.
Metodické poznámky:	Motivace:	Hra s vodou a barvou. „Cesta časem“, povídání o českých loutkářích ukázky loutek v knize. Motivace příběhem - jsme potulní loutkáři, kteří si na živobytí vydělávají hraním divadla.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Každý si vylosuje jeden lísteček, je na něm napsaný název barvy, kterou máte za úkol namíchat. K míchání barev použijte sklenici s vodou a barevné tuše (červená, modrá, žlutá) a štětec. Do vody štětcem zapouštějte postupně jednotlivé barvy, z nichž se hledaná barva skládá. Sledujte, jaké zajímavé tvary se při zapouštění ve vodě vytvářejí, experimentujte. - Pokuste se společně seřadit sklenice s namíchanými barvami od nejsvětější po nejtmaší barevné odstíny. - Ocitli jsme se v 18. století a potřebujeme vymyslet velmi originální loutku, abychom se prosadili mezi konkurenčními loutkáři a vydělali si peníze na živobytí. Princezny, prince a draky už tu každý zná. Pokuste se navrhnout co nejoriginálnější loutku, nakreslete ji tuší na papír a vymyslet jí jméno, vlastnosti, místo, kde bydlí, co dělá prostě úplně všechno. Až budete s vymýšlením a kreslením hotovi, seznámíte nás všechny se svým tvorem. - Už víme, kdo dělá jakou loutku, zbývá nám chvilka času, tak se pustíme do vyrábění hlaviček. - Z novinového papíru si okolo špejle vytvarujte hrubý tvar hlavičky. Zpevněte kouskem papírové lepicí pásky a začněte oblepovat kousky novin namočených v tapetovacím lepidle. S nimi tvarujte postupně i detailnější části jako nos, bradu, tváře. Na úplný závěr použijte jemnější toaletní papír namočený v lepidle. Z něj můžete vytvarovat nejmenší detaily a sjednotit pomocí něho celý povrch. Lepidlo používejte přiměřeně. Papír nesmí být suchý, ale také by z něj nemělo lepidlo kapat.
	Vazby k výtvarné kultuře:	České loutkářství.
	Použitá technika:	<ul style="list-style-type: none"> - Hra s vodou a tuší. - Kresba perem/ dřívkem / štětcem a tuší. - Kaširování.
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ul style="list-style-type: none"> - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut) - Hra s vodou a tuší – míchání barev – vylosování barvy

		<p>a snaha namíchat správnou barvu – hra se zapouštěním – barevné obláčky. (20 minut)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Seřazení namíchaných barev od nejsvětější po nejtmaší. <p>Svačina. (5 minut)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cesta časem, 18. století – nejstarší záznam o činnosti českého loutkáře, kočovní loutkáři, povídání a ukázky loutek z knihy, ukázka marionetové loutky. (15 minut) - Motivace: zůstáváme v této době a potřebujeme si vydělat na živobytí - návrh vlastní originální loutky papír A3, černá tuš. (40 minut) - Presentace svého výtvaru ostatním. (15 minut) - Výroba hlaviček loutek. (15 minut)
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Osobnostní a sociální výchova. Jazyk a jazyková komunikace.
Forma výuky, vyučovací metoda:		Hra, rozhovor, ukázky z knih, výtvarná činnost, prezentace vlastní práce před ostatními.
Předpokládaný časový nárok:		2 hodiny (120 minut)
Nutné pomůcky a prostředky:		<ul style="list-style-type: none"> - Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - Hra s vodou a barvami: skleněné nádoby na vodu, voda, barevné tuše (červená, modrá a žlutá), štětce, lístečky s názvy barev. - Motivace: kniha o loutkách s obrázky, marionetová loutka. - Návrh loutek: papíry A3, černé tuše, nádoba proti vylití tuše, tenké štětce, dřívka, pera - Výroba hlaviček: noviny, špejle, tapetovací lepidlo, nádoba na lepidlo.
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):		Ne
Poznámky:		Zvažovala jsem použití keramické hlíny na výrobu hlaviček a končetin loutek. Protože by to znamenalo dlouhou dobu čekání na vysušení hlíny a výpal, rozhodla jsem se pro papírové kašírování. Ale i to jsem nakonec pro nepříliš dobře zvládnutou techniku dětí, změnila na samo-tvrdnoucí hmotu a kašírované hlavičky děti použily jako výplň, kvůli praskání materiálu v tloušťce.
Reflexe:		<ul style="list-style-type: none"> - Hru s mícháním barev do vody si děti velmi užívaly. Velmi se jim líbilo pozorovat „obláčky“ barvy prostupující vodou a experimentovat s nimi. Tuto aktivitu jsem zapojila jako tzv. ledolamku, ale také pro zopakování míchání barev. Namíchané barvy schovám a děti s nimi budou na další schůzce pracovat. Řazení barev od nejsvětější po nejtmaší nešlo tak hladce, jako míchání barev. Děti se nedokázaly shodnout na tom, kam zařadit některé barvy. Proto se nakonec spokojily se dvěma variantami. - Ledolamka trvala o dost déle, než jsem měla naplánováno a děti se tedy hned po ní dožadovaly přestávky na svačinku. (Někteří rovnou začali svačit ještě při sestavování sklenic s barvou.) - Svačinku jsem tedy propojila s „cestou časem“, povídáním o loutkách a ukázkami z knih. Fotografie loutek vzbudily u dětí velký zájem. Motivací jim také byla marionetová loutka, kterou jsem jim přinesla ukázat (Loutku, kterou jsem přinesla, jsem sama vyráběla asi ve dvanácti letech jako jednu ze svých prvních loutek. Proto mi připadala na ukázku a motivaci vhodnější než mé pozdější výtvarky.) Motivace zabrala a děti se velmi těšily, že si také vyrobí svou první loutku. - Při debatě s dětmi, jsem zjistila, že nikdo z nich nechodí s rodiči do divadla. Divadlo, jak hrané tak loutkové, navštívily s rodiči jen občas (jednou až dvakrát), o něco častěji byly na představení se školou nebo školkou. Naopak mile mě překvapilo, že dvě děti mají malé loutkové divadélko doma na hraní. A i ostatní děti se pochlubily, že si už někdy hrály alespoň s maňáskem. - Při povídání o tradičních pohádkových postavách, které vystupují v českých pohádkách, se děti omezovaly na rytíře, prince a princezny, čarodějnice, draky a vlka s Červenou Karkulkou. Bylo na nich poznat, že je tyto tradiční pohádky neoslovují. Vůbec je nenapadly postavy jako čaroděj nebo černokněžník, hloupý Honza, skřítky, král

a královna, začarovaná mluvící zvířata, Kašpárek, kouzelná babička nebo dědeček, loupežníci a další typické pohádkové postavy. Naopak když začaly mluvit o pohádkových postavách z příběhů, které mají nejoblíbenější, nemohly přestat mluvit a skákaly si jeden přes druhého do řeči. Debatovalo se hlavně o postavách z příběhů o Harry Potterovi, z animovaných filmů a jakéhosi kresleného seriálu o mrtvé holčičce, o kterém jsem nikdy nic neslyšela, což děti nemohly vůbec pochopit.

- Vymýšlení postavy dalo dětem docela zabrat. I když zvládly postavu nakreslit většinou poměrně rychle, vymyslet jí jméno, vlastnosti a ostatní věci, už pro ně tak snadné nebylo. Bohužel se mezi výtvary objevil i jeden tříhlavý pes převzatý z příběhů o Harry Potterovi. Holčička se dokonce netajila tím, že ho opravdu nakreslila podle toho, jak si ho pamatuje z filmu, protože se jí líbí. Má snaha o zapojení její vlastní fantazie alespoň při vymýšlení jména a vlastností, byla také neúspěšná. Postava dostala od holčičky namísto původního jména z příběhu - Chloupek, jméno Tříhlavý pes. Mezi vlastnosti, opět převzaté z původní postavy, přibyla pouze jedna a to chroupání kostí. Ostatní děti byly naštěstí mnohem nápaditější a některé si vymýšlení opravu užily. Objevily se tu postavy jako Měsíčník (ale zcela odlišný od Měsíčníka z pohádky Princ a Večernice), Čumáček - Kočkopsahadoptáko (prapodivný tvor složený z mnoha zvířat), Pan Kostička a velmi bizarní postavíčka, Mnohooček, s obličejem plným očí.

- Představování svých výtvarů ostatním zvládli všichni bez problémů. Občas ještě na někom byla vidět drobná nervozita nebo zaváhání, ale celkově si myslím, že děti si začínají být v prezentaci své tvorby ostatním mnohem více jisté.

- Do vytváření hlaviček se všichni pustili s chutí, ale ta je velmi brzy přešla. Práce s novinami a tapetovacím lepidlem se dětem příliš nedařila. Všichni zvládli po velkém vypětí vytvořit pouze základní tvar hlavy a byly s výsledkem velmi nespokojení, protože doufali, že zvládnou loutku vyrobit tak, jak si ji nakreslili. Proto jsem se hned po skončení schůzky rozhodla pro jiný materiál. Na příští se pokusím zajistit samo-tvrdnoucí hmotu, i když práci s ní nemám vůbec v oblibě. Na modelování hlavičky a končetin loutky bude ale vhodná.

Obrázek 64: Míchání a zapouštění barev.

Obrázek 65: Řazení namíchaných barev.

Obrázek 66: Návrh postavičky.

Obrázek 67: Prezentace své postavy ostatním.

Obrázek 68: Výroba hlaviček.

9. Sobotní výlet.

Název tematického celku:	Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:	Sobotní výlet
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	<ul style="list-style-type: none"> - V tvorbě uplatňuje své vlastní životní zkušenosti a uplatňuje při tom v plošném uspořádání linie, tvary objemy, barvy a další prvky a jejich kombinace. - Při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření, porovnává je a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ. - Nalézá a uplatňuje vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly.
Dílčí výstup dané aktivity:	<ul style="list-style-type: none"> - Vytvoří krátký písemný projev. - Rozliší přírodní a umělé prvky v okolní krajině a vyjádří

		<p>různými způsoby její estetické hodnoty a rozmanitost.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozlišuje mezi náčrtly, plány a základními typy map. - Pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije. - Srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik. - Zvládá v souladu s individuálními předpoklady jednoduché pohybové činnosti. - Využívá prvky tvořivosti při společném plnění úkolů. - Vnímá a prožívá základní prostorové pojmy a půdorysné dráhy pohybu. - Přijímá a respektuje pravidla her. - Rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci a utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni. - Uvědomování si spolupráce a pomoci. - Napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování. - Rozvíjení vnímavého a citlivého přístupu k přírodě a přírodnímu kulturnímu dědictví.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Komunikační a slohová výchova. - Místo, kde žijeme. - Lidé a čas. - Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností. - Tvořivost a základy spolupráce. - Prostorové citění. - Pohybové a taneční hry.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření jejich vztahy a kombinace v ploše a prostoru. - Prostředky pro vyjádření představ, fantazie a osobních zkušeností – pohyb těla a jeho umístění v prostoru. - Písemný projev – básnička. - Okolní krajina (místní region). - Mapy obecně zeměpisné a tematické. - Orientace v čase a časových řádech. - Současnost a minulost v našem životě. - Regionální památky. - Báje, mýty a pověsti. - Pohybové hry. - Turistika a pobyt v přírodě – přesun do terénu a chování v dopravních prostředcích při přesunu, chůze v terénu. - Schopnost spolupráce a uplatnění tvořivosti v mezilidských vztazích – společné plnění úkolů, radost ze společné činnosti a výsledků, základní pravidla spolupráce, zbavování se strachu z neznámého řešení úkolů a z tvořivého experimentování. - Základní prostorové vztahy, prostorové citění jako zážitek. - Hra jako základ umělecké činnosti.
Metodické poznámky:	Motivace:	Výlet, konkrétní místo, desky se zalepenými úkoly, hry a soutěže.

	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - 2. obálka - naučná stezka – pohybově výtvarná hra – pozorování, zapamatování, kreslení z paměti – kresba tužkou. Podrobné zadání viz Příloha č. 2, text II. - 3. obálka – obrazy do dražby – výtvarný úkol – kresba suchým tvrdým pastelem na žlutý papír formátu A3. Podrobné zadání viz Příloha č. 2, text III. - 4. obálka – zdi kláštera – výtvarně-pohybová hra – pohyb a postavení těla v prostoru. Podrobné zadání viz Příloha č. 2, text IV. - 5. obálka – kresba kláštera – výtvarný úkol – kresba rudkou na papír formátu A3. Podrobné zadání viz Příloha č. 2, text V.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Dražby výtvarných děl. Výtvarné umění a dobročinné akce – například Zlínské filmové klapky. Architektura 14. století.
	Použitá technika:	<ul style="list-style-type: none"> - Kresba tužkou podle předlohy z paměti. - Kresba masným tvrdým pastelem dle vlastní zkušenosti a fantazie. - Pohyb a postavení těla v prostoru. - Kresba rudkou podle neúplných informací a vlastní představivosti.
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ul style="list-style-type: none"> - Sraz v 8:00 na hlavním nádraží v Olomouci – cesta autobusem na Svatý Kopeček. (35 minut) - Na Sadovém náměstí seznámení s programem (povídání motivace – desky ze stroje času) a rozdání materiálu. (20 minut) - Přesun (10 minut) - První stanoviště – dům Jiřího Wolкера – rozlepení 1. úkolu (Příloha č. 2, text I.) - skládání básničky – přednes ostatním (50 minut) - Přesun (10 minut) - Druhé stanoviště – před vchodem do ZOO, na hřišti – hraní na hřišti pro zahřání (30 minut) - Rozlepení 2. úkolu (Příloha č. 2, text II.) – naučná stezka – hra (40 minut) - Hraní na hřišti a sčítání bodů vyhlásování a oběd (40 minut) - 3. úkol (Příloha č. 2, text III.) – obrazy do dražby na záchranu ZOO (40 minut) - Výstava obrazů a následná dražba (20 minut) - Přesun (50 minut) - Třetí stanoviště – Kartouzka – 4. úkol (Příloha č. 2, text IV.) – zdi kláštera – vymezení prostoru (30 minut) - 5. úkol (Příloha č. 2, text V.) – kresba kláštera (40 minut) - Přesun (50 minut) - Cesta autobusem do Olomouce (25 minut)
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	Člověk a jeho svět. Český jazyk a literatura. Tělesná výchova. Etická výchova. Osobnostní a sociální výchova. Environmentální výchova.	
Forma výuky, vyučovací metoda:	Pobyt a pohyb v přírodě, hra, soutěž, výtvarné činnosti, literární činnosti	
Předpokládaný časový nárok:	8,1 hodiny (490 minut)	
Nutné pomůcky a prostředky:	<ul style="list-style-type: none"> - vytištěné desky s úkoly a materiál na hry (Příloha č. 2). - sedák na sednutí, desky na výkresy, papíry různých 	

	formátů a gramáže (A5 – A3, výkres i tenký, bílý i barevný, bez linek i linkovaný), tvrdý mastný pastel, rudky, tužky, propisovací tužky, provaz, kuličky na prádlo, připínáčky, průhledné obaly na papíry.
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (anone):	Ne
Poznámky:	Je dobré mít kvalitní záložní program v případě nepřízně počasí. Předpověď počasí selhala a na výletě nás zastihly první mrazy. Díky nim se dost pozměnil průběh celého dne – z osmi připravených stanovišť prošly děti pouze pěti. U některých nebyl práci věnován čas, který by si za příznivějšího počasí jistě zasloužily. Velkou část dne strávily děti neplánovaně hrou na dětském hřišti, kde běhaly a nebyla jim tak zima.
Reflexe:	<p>- I přes neočekávanou nepřízeň počasí se výlet vydařil. Příště bych zvolila o něco málo kratší čas strávený v přírodě. Alespoň v zimním období. Děti byly na konci dne plné zážitků, šťastné a vydováděné, ale z celodenního pobytu na čerstvém studeném vzduchu dost unavené. Zřejmě bych posunula odjezd z Olomouce až na 9. hodinu a příjezd posunula k 15. hodině. Připravila bych menší počet úkolů nebo bych volila stanoviště v kratší vzdálenosti od sebe. Pro další jarní výlet se z této zkušenosti jistě poučím.</p> <p>- K rannímu srazu na nádraží dorazily pouze čtyři z pěti přihlášených dětí. Jedno děvče z náhlých rodinných důvodů nemohlo dorazit, což jsem se však dozvěděla až těsně před odjezdem autobusu, kdy mi její rodiče po několika pokusech přijali telefon. Částečně chápu neochotu rodičů oznámit mi tuto skutečnost včas, jelikož se právě nacházeli ve složité rodinné situaci. Na druhou stranu si myslím, že mohli zareagovat na hromadnou SMS zprávu s potvrzením konání akce, kterou jsem odeslala všem přihlášeným členům v předvečer výletu. Nejen, že jsem do poslední chvíle netrpělivě očekávala příchod děvčete a obávala se o zmeškání spoje, ale také jsem celý den zbytečně nosila jedny pomůcky na práci navíc (papírové složky s výkresy, podložku na sezení, sadu pastelů a další pomůcky).</p> <p>- Díky nečekanému mrazu a nepřítomnosti jednoho člena výpravy, jsem si uvědomila důležitou věc. I když se na akci velmi dobře připravím, což je základem úspěchu, (kvalitně nachystám a promyslím program, zajistím potřebný materiál a splním všechny administrativní náležitosti), stejně mě vždy může cokoli neočekávaně překvapit a musím se s tím co nejlepším způsobem vypořádat.</p> <p>- Cestu autobusem zvládly děti velmi dobře, chovaly se podle pravidel slušného chování.</p> <p>- Děti měly celý den neustále hlad a něco pojídaly. Dokonce i hned po příjezdu si vyžádaly chvilku na posilnění.</p> <p>- Motivace deskami se zapečetěnými úkoly zapůsobila na děti velmi dobře. Nemohly se dočkat, až si každý z nich rozlepi nějakou obálku. Společně jsme se domluvili, že úkoly začneme otevírat od nejmladšího po nejstaršího člena.</p> <p>- První úkol, složit básničku se čtyřmi rýmy, byl pro většinu dětí poměrně náročný. Myslím si, že děti jsou zřejmě na takovýto úkol ještě příliš malé. Jako jediný bez větších problémů a s nadšením zvládl tento úkol nejstarší z dětí, devítiletý chlapec. Ostatní tři děti měly problém s vymýšlením slov, která se vzájemně rýmují. Ale nakonec společnými silami všichni svou básničku dokončili a přednesli ostatním. Psaní básničky také velmi znesnadňovala zima, která se sezením na jednom místě ještě znásobovala.</p> <p>- Druhé stanoviště se dětem velmi líbilo a strávili jsme na něm nejdéle část dne. Bylo to dětské hřiště naproti vchodu do ZOO. Promrzlé děti se ihned s chutí „vrhly“ na prolézačky. Během jejich hry jsem měla čas na přípravu dalšího úkolu. V blízkosti hřiště se nacházel lesní porost, kam jsem na stromy připevnila obrázky zvířat. Jelikož byla opravdu velká zima, nechala jsem děti běhat a hrát si na hřišti ještě nějakou chvíli, aby se pořádně prohřály.</p> <p>- Po přečtení druhého úkolu, bylo poznat, že si většina dětí oddychla, že nepůjde o další slohový úkol. Děti byly velmi nedočkávané, až odstartují závod, a budou mocí vběhnout do lesa. Na hru měly 30 minut a motivace jim vydržela po celou dobu. Dokonce, i když začalo mírně sněžit. Snažily se do poslední chvíle nakreslit všech patnáct obrázků co nejpřesněji. I když bylo nasazení do hry obrovské, děti vydržely přihlížet pouze bodovému ohodnocení, ale počítání bodů se už účastnit nechtěly, protože jim začala být opět zima a hřiště plné prolézaček bylo větším lákadlem.</p> <p>- Jelikož dětem běháním opět vyhládlo, výsledky soutěže jsem dětem sdělila při obědě, ke kterému dorazili i moji rodiče, které jsem požádala o přivezení zásoby horkého čaje.</p>

	<p>- Třetí úkol (Příloha č. 2, text III.) se dětem moc líbil, a po obědě byl i vhodnou klidnou aktivitou. Dokonce vysvitlo konečně i slunce, a tak jsme se všichni konečně trochu zahřáli. Při práci byla na dětech vidět spokojenost. To způsobilo nejen jídlo a teplý čaj v břiše, ale také slunce a v neposlední řadě příjemná tvůrčí atmosféra, která ve skupince vládla. Děti při této výtvarné aktivitě relaxovaly a nabraly opět nové síly.</p> <p>- Výstava a dražba obrazů proběhla také v poklidu. Nikdo se s nikým nehádal a každý si za své vydělané imaginární peníze z předešlé hry odnášel z dražby alespoň jeden obrázek svého kamaráda.</p> <p>- Cesta na zříceninu kartuziánského kláštera u Dolan, probíhala velmi svižným tempem, Děti byly nedočkavé, kam je tentokrát zavedu. Nejmladší bystrý chlapec už v polovině cesty poznal, že míříme ke Kartouzce, protože ji pravidelně navštěvuje s rodiči. Proto když jsme dorazili na místo, bylo to překvapením hlavně pro nejmladší dvě děvčata, která zde ještě nikdy dříve nebyla.</p> <p>- Děti se ihned impulsivně vydaly na průzkum zbytků zříceniny a do lezení po zbytcích zdí. Někako chvíli mi trvalo, všechny je opět přivolat a zklidnit k přečtení čtvrtého úkolu.</p> <p>- Zadání (Příloha č. 2, text IV.) děti zpočátku příliš nerozuměly. Až po praktické ukázce pochopily, co se po nich žádá. Po několika slabších pokusech najít zbytky nějaké místnosti podle plánu, se konečně v prostoru zříceniny správně zorientovaly a nacházely jednu místnost za druhou. Tuto aktivitu jsem byla nucena po třetí správně nalezené a v prostoru vytyčené místnosti ukončit kvůli nedostatku času, který nám zbýval do odjezdu zpátečního autobusu.</p> <p>- Posledním zadáním (Příloha č. 2, text V.), které stihly děti splnit, byla kresba původní podoby kláštera. Jelikož opět začínala být zima, a na děti začínala padat únava, neměla většina dětí na práci dost trpělivosti a musela jsem je ke kresbám několikrát znovu vracet, aby se je pokusily dokončit. Výsledné kresby byly ale i tak poměrně odbyté. Jelikož už byly na dětech patrné známky únavy a ještě jsme před sebou měli zpáteční cestu k autobusu, netrápila jsem děti dokreslováním obrázků a raději jsme se vydali na zpáteční cestu.</p> <p>- Cesta lesem zpátky byla velmi náročná. Po celém dni byly děti už unavené, ale neměli jsme moc času do odjezdu autobusu. Proto jsme se nemohli zastavovat a odpočívat. Zde se naplno projevilo, jak jsou děti zvyklé se pohybovat a chodit na výlety do přírody. Se silami na tom bylo nejhůř mladší děvče, které nebylo vůbec zvyklé chodit na procházky, natož turistické výlety do lesa. Zato nejmladší člen výpravy, šestiletý chlapec, který pravidelně s rodiči chodí na výlety, neměl s cestou tam ani zpět žádný problém. Stejně tak devítiletý chlapec, který pravidelně navštěvuje sportovní kroužek bojového umění.</p> <p>- I přes poslední vypětí sil dětí jsme autobus o pár vteřin nestihli. Naštěstí jel za deset minut autobus další a nikdo s rodičů, se kterými jsem se ihned telefonicky spojila, neměl se zpožděním problém.</p> <p>- Cesta zpět proběhla v naprostém klidu, jelikož děti byly zpáteční cestou lesem velice unavené, a proto odpočívaly.</p> <p>- Ihned po příjezdu na autobusovou zastávku se děti „přifítily“ za rodiči a vášnivě jim vyprávěly všechny dojmy a zážitky z celého dne. To pro mne byla od dětí velmi příjemná zpětná vazba, že výprava se i přes všechny neočekávané události vydařila a měla smysl.</p> <p>- Další pozitivní zpětnou vazbu jsem od dětí získala hned o tři dny později na pravidelné schůzce kroužku. Hned po příchodu do ateliéru účastníci výletu dětem, které na výletu nebyly, sdělovali zážitky z výletu a vzpomínali na to, co všechno se tam dělo. K popisu jim také pomohly fotografie, které jsem přinesla k nalepení do deníku.</p> <p>- I když výtvoř, vzniklé na výpravě, jsou spíše podprůměrné obvyklému výkonu skupiny, mají nedocenitelnou hodnotu prožitkovou. Je za nimi velké množství emocí, které jsou však naprosto nepřenositelné, a jsou skryty v nitru každého dítěte, které se putování zúčastnilo.</p> <p>- Velmi mě potěšilo, že nejmladší děvče, které na schůzkách svým chováním doposud vyvolávalo nejružnější spory a do kolektivu nebylo ostatními příliš dobře přijato, se na výletě tzv. ukázalo z lepší stránky a našlo si tak cestu k přijetí ostatními třemi dětmi. Doufám, že si tuto svou pracně získanou pozici v kolektivu tří dětí, přenesou i do skupiny, která se schází na středečních setkáních.</p>
--	---

Obrázek 69: Čtení básničky.

Obrázek 70: Při hře o naučných tabulích.

Obrázek 71: Kresba obrázků do dražby.

Obrázek 72: Dražba.

Obrázek 73: Vymezení prostoru původních místností.

Obrázek 74: Kresba kláštera.

10. Marionety a loutkové divadlo.

Název tematického celku:	Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:	Marionety a loutkové divadlo.
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	<ul style="list-style-type: none"> - Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku. - Užívá vizuálně obrazná vyjádření k zaznamenání podnětů z představ a fantazie. - Vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření.

Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a kultivace projevu jako prostředku prosazení sebe sama. - Uplatňuje prvky tvořivosti při společném plnění úkolů. - Spolupracuje ve skupině na vytvoření menšího inscenačního tvaru. - Přistupuje k dramatické a inscenační tvorbě jako ke specifickému tvůrčímu procesu, ve kterém přijímá a plní své úkoly, přijímá zodpovědnost za společnou tvorbu a prezentaci jejího výsledku.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Tvořivost a základy spolupráce. - Základní předpoklady dramatického jednání. - Proces dramatické a inscenační tvorby.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – tvary, objemy, barevné kvality a textury, jejich kombinace a proměny v ploše, objemu a prostoru. - Rozlišení, výběr a uplatnění různých typů vizuálně obrazných vyjádření. - Schopnost spolupráce a radost ze společné činnosti a výsledku. - Herní dovednosti, vstup do role, jevištní postava. - Sociálně komunikační dovednosti jako spolupráce, komunikace v situacích skupinové inscenační tvorby, prezentace. - Dramatická situace, příběh a řazení situací v časové následnosti.
Metodické poznámky:	Motivace:	„Cesta časem do dob kočovných loutkářů“.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Pomocí barev, které jste si na minulé schůzce namíchali, se pokuste navrhnout barevné řešení vaší loutky. Kolorujte váš černobílý návrh loutky, nakreslený při minulém setkání. - Ze samo-tvrdnoucí hmoty vymodelujte hlavičku a všechny končetiny loutky. Jako výplň hlavy použijte kašírovanou kouli z minulé schůzky. Kouli obalte tenkým plátem samo-tvrdnoucí hmoty, pevně přihlad'te a na takto vytvořený základ hlavy dále modelujte. Na vytvoření očí můžete použít korálky. Ruce a nohy vytvořte jako jednotlivé části – chodidla, lýtko a stehna, dlaně s prsty, předloktí a paže. Do všech kousků nezapomeňte propíchnout dírky na obou stranách, kromě dlaní a chodidel, tam bude dírka jen jedna. Kdo má tvory bez rukou a nohou, vymodeluje z hlíny potřebné části těla, které má na místo končetin. - Vytvoř z krabice za pomoci stříhání a malování temperovou barvou jeviště pro hraní loutkového divadla. (Tuto činnost dělal pouze nejstarší chlapec, který se neúčastnil výroby loutek.)
	Vazby k výtvarné kultuře:	<ul style="list-style-type: none"> - Česká loutka a loutkářství z historického i současného pohledu. Od starých loutkářských rodů (Meiznerů, Kopeckých, Kludských, Dubských aj), přes krásné loutky a stolní divadla Mikoláše Alše, návrhy scén známých výtvarných umělců (Františka Kysely, Jaroslava Panušky, Jaroslava Procházky, Oty Bubeníčka aj), k návrhům loutek výtvarníků 20. století (Ondřeje Sekory, Jiřího Trnky, Vlastimila Raday, Ladislava Šalouna) a loutkám i hračkám navrhovaným výtvarníky kolem

		sdužení Artěl, až po současné výtvarníky pracujícími s loutkou (Petr Nikl, Milan Knížák, František Skála aj.) a loutková divadlo a scény (Divadlo Radost, Buchty a loutky, Teatr Víti Marčička, Divadlo Minor atd.). Nejmenovala jsem velkou řadu dalších významných umělců, kteří se zabývali loutkou, jako například Josef Váchal, Karel Svoboda, Vojtěch Sucharda aj, ale na to v této práci není dostatečný prostor.
	Použitá technika:	Kolorování tušové kresby. Modelování ze samo-tvrdnoucí hmoty. Prostorová tvorba, zpracování a kombinace různých materiálů – textil, papír, různá vlákna, drát, korálky. Šití. Kolorování loutky temperovými barvami. Kompletace loutky.
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ul style="list-style-type: none"> - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku, shrnutí dojmů z minulé schůzky a sobotního výletu (10 minut) - Kolorování tušového návrhu loutky. (5 minut) - Výroba loutek – hlava, ruce, nohy, další končetiny (80 minut) - Svačina (5 minut) - Výroba těla a oblečení (15 minut) -Konec - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku, (10 minut) - Pokračování výroby loutek – každý dělá to, co potřebuje (dodělávání těla, malování hlavičky, výroba vlasů, vymýšlení pohádky...). Svačina v průběhu činnosti (100 minut) - Rozdávání pozvánek na vánoční setkání, domluva organizace vystoupení, konec (10 minut) - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku, ochutnávka cukroví (10 minut) - Dokončování loutek, vymýšlení loutkové pohádky, výroba jeviště, svačina, příprava třídy na vystoupení (70 minut) - Dvě zkoušky loutkové pohádky (10 minut) - Přivítání rodičů, hraní loutkové pohádky, vánoční občerstvení a povídání, hraní si s loutkami (30 minut)
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	<ul style="list-style-type: none"> - Osobnostní a sociální rozvoj. - Dramatická výchova.
	Forma výuky, vyučovací metoda:	Výtvarná činnost, příprava a realizace divadelního představení, prezentace vlastní tvorby, společenská událost.
	Předpokládaný časový nárok:	6 hodiny (360 minut)
	Nutné pomůcky a prostředky:	<ul style="list-style-type: none"> - Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo, vytisknuté pozvánky na divadlo. - Kolorování kreseb: rozředěné tuše ve vodě (z hry na míchání barev), štětce. - Loutky: samo-tvrdnoucí hmota – hnědá, noviny, papírová lepicí páska, špejle, korálky, zbytky látek a kůže, nitě, jehly, tavicí pistole, dráty dvou průměrů, kleště, krabice, temperové barvy, štětce, nádobky na vodu, vlna, nůžky. - Představení: cukroví, termoska s horkým čajem, plastové kelímky.
	Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):	Ne

Poznámky:	Při přípravě ateliéru před vystoupením je výhodou přítomnost silného muže, který odtáhne těžké stoly a nachystá židle. Velmi mi to usnadnilo práci.
Reflexe:	<p>- Tvoření loutek děti bavilo. Po krátkých ukázkách postupu, zvládly děti většinou pracovat samostatně. Často děti objevily zajímavá řešení při práci s různými druhy materiálů a jejich propojování. Při potřebě se nebály říct si o radu nebo o pomoc. Ve skupině vládla pozitivní, klidná a tvůrčí atmosféra, a jelikož každé dítě pracovalo jinak rychle a mělo odlišnou loutku, odehrávala se u každého stolu jiná činnost. Na jednom stole se modelovalo, na druhém vyrábělo tělo, postupně také některé děti začaly s malováním loutek. Na třetí schůzce se už vše dokončovalo u jednoho stolu. Děti přišivaly poslední části těla, přilepovaly rozkuté oči, kompletovaly všechny končetiny a přišivaly společně s hlavou k tělu. Poslední fází bylo připevnění drátěného držadla a navázání loutky. S touto částí jsem dětem pomáhala nejvíce.</p> <p>- K vypjaté situaci došlo až na třetí schůzce, kdy některé děti měly s dokončováním loutky ještě hodně práce, ale tlačil je čas začátku představení pro rodiče. Děti, které byly s prací hotovy dříve než ostatní, mě mile překvapily, protože začaly svým pomalejším kamarádům pomáhat s dokončováním loutek. Díky společnému úsilí všichni loutky dokončili.</p> <p>- Na vymýšlení pohádky nezbývalo příliš mnoho času a děti byly dost rozjivené a nervózní z nadcházejícího vystoupení. Na zklidnění a mobilizaci sil dětí jsem vynaložila velké úsilí. Děti společně a s mou pomocí vymyslely velice krátký a jednoduchý příběh o strašidlech, která se učí strašit v lese.</p> <p>- Tento krátký příběh stihly děti dvakrát cvičně sbrát. Dvakrát jsme si také společně natrénovali celé vystoupení – posloupnost činností, které se budou dít s přesnými instrukcemi, co má kdo ve kterou chvíli dělat (úvodní slovo, představení sebe i loutek, hra na flétnu jednoho z dětí, pohádka, hudba hraná na flétnu na závěr, úklona). Při tréninku byla na dětech patrná značná roztržitost a nervozita, i když vše zvládaly velmi dobře.</p> <p>- Nervozita se projevila i při představení, kdy nejstarší chlapec, který měl nejdélší řečnický výstup, pozměnil nechtěně celý smysl příběhu tím, že prozradil pointu již na začátku. Naštěstí i přes to děti zvládly pohádku dohrát až do konce.</p> <p>- I přes ne moc podařené vystoupení sklidily děti velký potlesk rodičů a v ten moment jejich nervozita úplně zmizela.</p> <p>- Vánoční posezení dětí a rodičů s čajem a cukrovím po představení bylo velmi příjemné. Děti si po chvilce povídání s rodiči a jedení cukroví, začaly dokonce znovu společně hrát s loutkami v divadélku. Klady předvánočního setkání vidím v několika rovinách:</p> <ul style="list-style-type: none"> - možnost pro mne lépe poznat rodiče. - společné seznámení rodičů dětí. - interakce rodičů a dětí nad výtvary dítěte. - lepší seznámení rodičů s prostředím, které jejich dítě navštěvuje. - krátké zastavení a společně strávený čas rodičů a dětí v hektickém předvánočním čase. - Velmi mne také potěšilo zjištění, že skupina dětí se při stresové situaci semkla a začala sama aktivně spolupracovat na řešení situace, aniž by si to děti vůbec uvědomily. To podle mého názoru naznačuje, že i přes občasné konflikty a spory, které děti při spolupráci běžně mají, o sebe vzájemně stojí a jsou schopny a ochotny se podílet na společné tvorbě.

Obrázek 75: Kolorování návrhů loutek.

Obrázek 76: Modelování hlaviček loutek.

Obrázek 77: Kompletace loutek.

Obrázek 78: Loutkové divadlo pro rodiče.

11. Aby měly loutky místo na hraní a Potulná divadla už hrají

Název tematického celku:		Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:		Aby měly loutky místo na hraní a Potulná divadla už hrají
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		<ul style="list-style-type: none"> - Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku. - Užívá vizuálně obrazná vyjádření k zaznamenání podnětů z představ a fantazie. - Vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření. - Při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy.
Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a kultivace projevu jako prostředku prosazení sebe sama. - Uplatňuje prvky tvořivosti při společném plnění úkolů. - Spolupracuje ve skupině na vytvoření menšího inscenačního tvaru. - Přistupuje k dramatické a inscenační tvorbě jako ke specifickému tvůrčímu procesu, ve kterém přijímá a plní své úkoly, přijímá zodpovědnost za společnou tvorbu a prezentaci jejího výsledku. - Na základě zážitků tvoří krátký mluvený projev.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Tvořivost a základy spolupráce. - Základní předpoklady dramatického jednání. - Proces dramatické a inscenační tvorby. - Komunikační a slohový výchova.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – tvary, objemy, barevné kvality a textury, jejich kombinace a proměny v ploše, objemu a prostoru. - Rozlišení, výběr a uplatnění různých typů vizuálně obrazných vyjádření. - Schopnost spolupráce a radost ze společné činnosti a výsledku. - Herní dovednosti, vstup do role, jevištní postava. - Sociálně komunikační dovednosti jako spolupráce, komunikace v situacích skupinové inscenační tvorby, prezentace.

		<ul style="list-style-type: none"> - Dramatická situace, příběh a řazení situací v časové následnosti. - Mluvený projev – vypravování.
Metodické poznámky:	Motivace:	Povídání o předvánočním divadélku – vylepšení jeviště – dvě skupiny loutkářů soupeřící o přízeň publika.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	- Ve skupině se domluvíte na krátké společné pohádce podle vylosovaného zadání (dobro zvítězí nad zlem; rozum zvítězí nad hloupostí) a vytvoříte vše potřebné pro její zahrání – jeviště a kulisy. Pokuste se alespoň o tři různé scény. Jeviště vytvoříte z krabice a scény namalujete na výkres, který k jevišti připevníte kovovými svorkami. Na malbu použijte temperové barvy a pokuste se využít celou plochu papíru. Pohádky si vzájemně zahrajete.
	Vazby k výtvarné kultuře:	- Loutka a loutkářství (více viz předchozí tabulka). - Umění na pomezí divadla a performance – Petr Nikl, František Skála aj.
	Použitá technika:	- Práce s kartonem, malba temperovou barvou.
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ul style="list-style-type: none"> - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut) - Motivace – povídání o předvánočním divadélku, vylepšení scény a děje pohádky, dvě konkurenční divadla – vylosování týmů. (15 minut) - Výroba jeviště a kulis, vymýšlení pohádky, svačina (100 minut) - Konec schůzky - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut) - Motivace – povídání - společná práce - Co je to pohádka? – Třídění myšlenek a pojmů – vybrání nejdůležitějších pojmů. (30 minut) - Výroba jeviště, kulis a vymýšlení pohádky, svačina (70 minut) - Hraní vlastní pohádky druhé skupince (10 minut)
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	<ul style="list-style-type: none"> - Osobnostní a sociální rozvoj. - Dramatická výchova. - Český jazyk a literatura. 	
Forma výuky, vyučovací metoda:	Společná výtvarná činnost, příprava a realizace krátkého divadelního představení - pohádky prezentace vlastní tvorby.	
Předpokládaný časový nárok:	4 hodiny (240 minut)	
Nutné pomůcky a prostředky:	<ul style="list-style-type: none"> - Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - Třídění pojmů: černý a červený fix, papírky na psaní slov vztahujících se k pohádce. - Kulisy a divadélko: velké krabice, výkresy formátu A1, temperové barvy, štětce, nádoby na vodu, hadry, velké kancelářské sponky. 	
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):	Ne	
Poznámky:		
Reflexe:	<ul style="list-style-type: none"> - Děti se do skupin rozlosovaly a neměly tedy možnost volby. Jelikož se jedna skupinka neustále hádala a nemohla se na ničem shodnout, zpětně tento způsob rozdělení hodnotím jako nepříliš vhodný. Je sice dobré, když se děti naučí spolupracovat i s těmi, kdo nejsou jejich nejlepší kamarádi, ale v této situaci to přispělo pouze ke špatné náladě a neochotě dětí kvalitně pracovat v této skupince. - Tvoření jeviště i kulis šlo dětem dobře. Velké problémy však měly s vymýšlením vlastní pohádky. Proto jsem na druhé schůzce nejprve děti vyzvala k debatě o pohádkách a sepsání 	

důležitých pojmů. Vypsané pojmy jsem nechala děti seřadit od nejdůležitějších po méně významné. Nakonec dostaly za úkol vybrat pět nejdůležitějších slov, což se jim i přes neustálé hádky podařilo. Vybraly slova a slovní spojení: dobrý příběh, dobrý konec, postava, srozumitelný a dobro a láska.

- Proč se mezi dětmi začalo objevovat tolik rozepří, jsem nedokázala zjistit. Připisuji to ale s největší pravděpodobností nevhodnému rozlosování do skupin. Jelikož je první skupina se svým složením velmi nespokojena a nedokáže spolu dobře vycházet, přenáší při hromadných aktivitách tuto svou špatnou náladu a pře i na děti z druhé skupiny. Konflikt vzniká převážně u dvou děvčat. Jednou z nich je holčička, která už od začátku setkávání nebyla mezi dětmi kvůli svému chování a způsobu jednání příliš přijímaná. To se ale změnilo na společném víkendovém výletu, kde se projevila jako dobrá kamarádka a děti ji mezi sebe přijaly. Druhou dívkou je starší děvče, které na společný výlet nejelo, a proto si vztah k mladší dívce stále nenašlo. Starší dívka si již zvykla na postavení menší holčičky do role outsidera skupiny a má tendence stát proti ní za všech okolností v opozici. Bohužel na svou stranu strhává také třetí holčičku z jejich skupinky, která už s nejmladší dívkou začala dobře vycházet. Při takovém přístupu je pro malou holčičku velmi náročné jednat přátelsky, a proto se vrací ke svému původnímu útočnému chování.
- Druhá skupinka pracovala naprosto bezkonfliktně a bylo vidět, že mají za společné práce opravdovou radost.
- Realizace pohádky dopadla o něco lépe než při představení pro rodiče, ale stále by bylo hodně co zlepšovat. Nejmladší chlapec zapomínal text, který si se starším nacvičili, a tak pohádku odehrál hlavně starší chlapec. Děvčata nebyla schopna domluvit se na společném příběhu, a tak byla nucena zcela improvizovat, v čemž byla nejvíce úspěšná právě ostatními děvčaty odmítaná nejmladší holčička, a jejich vystoupení tak zachránila.

Obrázek 79: Třídění slov.

Obrázek 80: Malování divadla.

Obrázek 81: Malování kulis.

Obrázek82: Hraní loutkové pohádky.

12. Abstraktní koláž

Název tematického celku:		Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:		Abstraktní koláž
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		<ul style="list-style-type: none"> - Rozpozná a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, barvy) a uplatňuje je a jejich kombinace při vlastních tvůrčích činnostech v ploše. - Interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření a odlišné interpretace porovnává se svojí dosavadní zkušeností. - Vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření, porovnává a hodnotí jeho účinky s účinky již existujících vizuálně obrazných vyjádření. - Osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření. - Nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která sám vytvořil, vybral či upravil.
Dílčí výstup dané aktivity:		- Na základě zážitků tvoří krátký mluvený projev.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Ověřování komunikačních účinků. - Komunikační a slohový výchova.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, barevné kvality, rytmus, kontrast, jejich kombinace a proměny v ploše. - Smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření – umělecká tvorba. - Reflexe vizuálně obrazných vyjádření a vědomé uplatnění při vlastních tvůrčích činnostech. - Komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření, utváření a uplatnění komunikačního obsahu, vysvětlování a obhajoba výsledků tvorby s respektováním záměru autora. - Mluvený projev – vypravování.
Metodické poznámky:	Motivace:	„Cesta časem do výstavních síní 20. století“, povídaní, ukázky z knih, hádání názvu, vymyšlení příběhů podle obrazů.

	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Vytvořte technikou papírové koláže abstraktní obraz, jehož název by mohl obsahovat vylosovaná slova (slunce a krokodýl, sklenička a sopka). Použijte barevné papíry, které můžete trhat nebo stříhat. Pokuste se pracovat s celou plochou papíru. Koláž sestavte na papír, ale zatím nepřilepujte. Na sestavené koláže se společně nejprve podíváme. - Nalepte své koláže na podkladový papír.
	Vazby k výtvarné kultuře:	<ul style="list-style-type: none"> - Různé druhy abstraktního malířství – Joan Miró, Piet Mondrian, Jackson Pollock, Paul Klee, Yves Klein aj. - Papírová koláž – Jiří Kolář.
	Použitá technika:	Papírová koláž.
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ul style="list-style-type: none"> - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut) - „Cesta časem“, povídání o abstraktním umění a kolážích, vysvětlení pojmů koláž, konkrétní a abstraktní, ukázky abstraktních obrazů výtvarníků 20. století, hádání názvu děl, hledání konkrétního v abstraktním, vymýšlení příběhů na motivy abstraktních obrazů. (50 minut) - Zapsání náhodných slov – losování slov jako témat koláže – slunce a krokodýl; sklenička a sopka. (2 minuty) - Výtvarná činnost – papírová koláž na zadané téma. (30 minut) - Svačina, reflektivní dialog, vymýšlení příběhů ke kolážím (25 minut) - Nalepení koláže (5 minut)
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	- Osobnostní a sociální rozvoj.	
Forma výuky, vyučovací metoda:	Výklad, rozhovor, práce s uměleckým dílem, vymýšlení příběhů, výtvarná činnost, reflektivní dialog.	
Předpokládaný časový nárok:	2 hodiny (120 minut)	
Nutné pomůcky a prostředky:	<ul style="list-style-type: none"> - fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - knihy s ilustracemi o výtvarném umění 20. století. - miska na losování, kousky papíru, tužka - barevné papíry, nůžky, lepidlo, štětce, noviny, výkresy formátu A 3. 	
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):	Ne	
Poznámky:	Je nutné zajistit dostatek obrazových publikací pro ukázky výtvarných děl.	
Reflexe:	<ul style="list-style-type: none"> - Na začátku bylo potřeba dětem vysvětlit pojmy abstraktní a konkrétní, které do té doby neznaly. Zjistila jsem, že mi v této situaci často chyběla slova, jimiž bych tyto jevy popsala dětskému posluchači. - Také jsem v krátkosti a stručně vysvětlila techniku koláže, protože s tou se většina dětí setkala již v minulosti ve škole nebo školce. Obohacením pro ně byly ukázky prací Jiřího Koláře. - Děti při povídání nejvíce bavilo vymýšlet různé interpretace obsahů abstraktních obrazů a jejich názvy. Bylo až neuvěřitelné, jak dlouho se chtěly touto činností bavit. Vznikla tak neočekávaně pro děti velmi zábavná činnost prohlubující jejich smysl pro pozorování a detail a zároveň rozvíjející fantazii, smyslové vnímání a jazykové dovednosti. - Na tématu jsem se chtěla domluvit s dětmi, ty však naléhaly, aby dostaly nějaké téma zadané. Proto jsem vymyslela rychlou hru. Každý řekl dvě slova, která ho první napadla. Ta jsem zapsala na kousky papíru a nechala děti vylosovat dvě a dvě slova. Vylosovaná slova se stala námětem jejich obrazů. První dvě slova (slunce a krokodýl) byla podle mého názoru pro vizuální vyjádření snazší než slova vylosovaná jako druhá 	

(sklenička a sopka). Jak se ukázalo při reflexivním dialogu, k obrazům s názvem sopka a sklenička byly děti schopny vymyslet mnohem více obsahu a příběhů než k obrázkům se sluncem a krokodýlem.
 - Celkově mě potěšilo a překvapilo, jak snadno a nápaditě zvládly děti interpretovat vlastní vytvořené obrazy i abstraktní obrazy výtvarných umělců. A jak přirozeně a bez obav již komunikují a sdělují své názory.

Obrázek 83: Děti při práci na papírové koláži.

Obrázek 84: Reflexivní dialog a vyprávění vymyšlených příběhů.

13. Pravěk – úvod k modelování z hlíny.

Název tematického celku:		Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:		Pravěk – úvod k modelování z hlíny
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		<ul style="list-style-type: none"> - Rozliší působení vizuálně obrazného vyjádření v rovině smyslového účinku, v rovině subjektivního účinku. - Vyjadřuje rozdíly při vnímání události různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné vyjádření volí vhodné prostředky. - V prostorovém vyjádření uspořádá vizuálně obrazné prvky ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model. - Osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a k interpretaci vizuálně obrazného vyjádření. Pro vyjádření pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky. - Nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil.
Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Osvojení základů pozitivního hodnocení a přijetí druhých. - Analyzuje a aplikuje empatii v kolektivu. - Identifikuje základní city, vede rozhovor s druhými o jejich prožitcích.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Základní komunikační dovednosti. - Pozitivní hodnocení sebe a druhých.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Reflexe a vztahy zrakového vnímání k vnímání ostatními smysly, vizuálně obrazná vyjádření podnětů hmatových. - Prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad. - Přístupy k vizuálně obrazným vyjádřením z hlediska jejich vnímání (vizuální, haptické)

		<p>a z hlediska motivace založené na smyslovém vnímání a expresi. Reflexe a vědomé uplatnění při vlastní tvůrčí činnosti.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Komunikace citů a aktivní naslouchání. - Sebepoznání a sebedpřijetí. - Pozitivní přijetí a akceptace druhých.
Metodické poznámky:	Motivace:	<p>„Cesta časem do pravěku“, hledání obrázků, povídání o pravěku a pravěkých materiálech.</p>
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Vezmi si kus hlíny, tak aby se ti s ním dobře pracovalo, ani ne malý, ani velký. Hlínu promačkáváním a hnětením zpracuj. Pokus se při zpracovávání hlíny prožít intenzivní pocity z celého dne a „vymačkat“ je do hlíny. Někdo měl den příjemný a klidný, někdo se třeba na někoho rozzlobil. Všechny tyto pocity nechte proudit tělem až k rukám. Příjemné pocity si ponechejte a dovoďte hlíně, aby nepříjemné od vás převzala. Nahromaděnou negativní energii v hlíně teď zničme tak, že s hlínou vši silou hodíme na podložku, položenou na zemi. Posbírejte všechnu zbývající špatnou energii, kterou cítíte v těle a potom ji všechnu použijte k silnému hodů. - Vezměte si malý kousíček hlíny do jedné ruky, zavřete oči a pokuste se poslepu pouze prsty té jedné ruky vymodelovat kuličku. Snažte se ji vymodelovat co nejdokonalejší. Konec modelování vám včas oznámím a výtvar si prohlédnete. - Hotovou kuličku odložte, vezměte si podobný kousek hlíny do druhé ruky, opět zavřete oči a tentokrát se pokuste prsty vymodelovat kostičku. Opět se snažte vymodelovat ji co nejdokonaleji. Konec modelování vám zase oznámím a kostičku si potom prohlédnete. - Hotovou kostičku i kuličku opět rozmačkejte. Do každé ruky si vezměte jeden kousek hlíny a zase zavřete oči. Poslepu se teď pokuste modelovat zároveň v jedné ruce kuličku a ve druhé kostičku. Modelování nestřídejte, snažte se modelovat oběma rukama zároveň. Není to vůbec snadné, a tak se neobávejte, když se vám to nebude dařit. Výsledek není tak důležitý jako snaha o jeho dosažení. Konec modelování vám dám vědět a uvidíte, co se vám podařilo vymodelovat. (Děti si samy zkoušely ještě několik různých variant posledního úkolu – modelování za zády, se zkříženýma rukama.) - Vezměte si do rukou celý kus hlíny, postavte se a zavřete oči. Poslepu teď nechejte ruce, ať modelují to, co samy chtějí. Hrajte si s hlínou, mačkejte ji, rozrývejte prsty, nebo naopak uhlazujte, zarovnávejte. Nechte ruce, ať si v hlíně vytvoří to, co jim bude příjemné. Snažte se nemyslet na nic konkrétního, jen si užívejte pocit z doteku a tvarování hlíny. Do pohybu rukou se nebojte zapojit i paže a celý trup, tak jak vám to bude pohodlné. Až si ruce vymodelují to, co je jim příjemné a bude se vám zdát, že už do toho nechcete víc zasahovat, v tichosti se posaďte a počkejte, až domodelují i ostatní. Až otevřete oči, prohlédněte si, co jste vytvořili a pokuste se porovnat představu, kterou jste měli při modelování s výsledkem, který vidíte. Do výtvaru ale už nezasahujte, i kdyby vám na pohled připadal ošklivý. Naopak se pokuste porovnávat hmatové kvality s vizuálními.

		- Obejděte si výtvořky ostatních, vezměte je opatrně do rukou a vyzkoušejte si, jak na vás působí. Prohlédněte si je a zkuste si je i ohmatat se zavřenými očima. Pokuste se porovnat, jaké pocity ve vás který výtvor vyvolává. Sledujte, které povrchy jsou vám blízké a příjemné, a které naopak vnímáte jako nepříjemné nebo nepříjemné.
	Vazby k výtvarné kultuře:	- Abstraktní sochařství – Barbara Hepworth, Henry Moore, Hana Wichterlová aj. - Pravěká keramika.
	Použitá technika:	Prožítkové modelování z hlíny.
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	- Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut) - „Cesta časem“ – hledání schovaných lístečků, které napoví období – pravěká keramika, povídání o pravěku jeho dělení a pravěkých materiálech. (25 minut) - Tvořivá relaxační práce s hlínou, po každé části reflektivní dialog: - zpracování hlíny, promačkání pocitů z celého dne do hlíny, odhození hlíny, reflexe. - modelování se zavřenými očima, kulička potom kostička, kulička a zároveň kostička ve druhé ruce - reflexe. - modelování ve stoje se zavřenými očima, ruce modelují to, co samy chtějí, reflexe. - ohmatání výtvoru ostatních, reflexe (70 minut) - Svačina a povídání (15 minut)
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	Etická výchova.
	Forma výuky, vyučovací metoda:	Pohybová činnost, rozhovor, výtvarná činnost, reflektivní dialog
	Předpokládaný časový nárok:	2 hodiny (120 minut)
	Nutné pomůcky a prostředky:	- fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - vytisknuté a rozstříhané obrázky pravěké keramiky - podložky na modelování, hlína, polštář na sezení na zemi.
	Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):	Ne
	Poznámky:	Aby byl prožitek komplexní, je potřeba zajistit ticho a klid.
	Reflexe:	- Pro lepší orientaci a přehled v období pravěku, jsem dětem připravila záznamovou mapu, do které si budou děti lepít a zaznamenávat oblast, ve které se budeme právě pohybovat (Keramika, hudební nástroje, malířství, sochařství, šperky a odívání, zbraně a nástroje atd.). Jelikož jsem tuto mapu zapoměla doma, přiznala jsem dětem svou chybu, a při povídání o pravěku jsem musela improvizovat a barevné rozdělení dětem nakreslit na papír. - Děti dostaly za úkol posbírat po chodbě poschovávané obrázky a rozřadit je podle období, ze kterého pocházejí. Náповědou jim byla barevná kolečka na zadní straně obrázků shodná s barvou písma na mapě (improvizovaném náčrtu). - Po společném rozdělení obrázků do správného období, jsme si s dětmi povídali o tom, co ví o pravěku. Děti toho o pravěku příliš nevěděly. Výjimkou byl nejstarší čtrnáctiletý chlapec, který již znal toto období poměrně podrobně z hodin dějepisu. Ale i mladší děti byly schopny odpovídat na jednoduché otázky, jako: „Jaké materiály v pravěku lidé používali? Kde pralidé bydleli a čím se živili?“ Alespoň lov oštěpem a pasti na mamuty si s pravěkem dokázaly spojit všechny děti. - Jelikož některé děti s keramickou hlínou ještě nikdy nepracovaly, rozhodla jsem se pro spíše relaxační způsob seznámení s tímto příjemným materiálem. - Před samotným modelováním jsme si s dětmi stanovili následující pravidla, která budeme po celou dobu dodržovat: dodržení klidu a ticha; možnost neúčastnit se kterékoli aktivity,

pokud je mi jakkoli nepříjemná; sdělování jen těch myšlenek a pocitů, které uznám já sám za vhodné a chci se o ně podělit s ostatními; při neovladatelné touze se hlasitě projevat, opustím učebnu a nebudu ostatní rušit.

- Pro práci dnešní práci jsem také změnila prostředí učebny. Odsunula jsem všechny stoly a židle a připravila sezení na zemi s kruhu na polštářích. To bylo důležité pro navození příjemné relaxační atmosféry. Všechny činnosti jsem se na této schůzce aktivně účastnila spolu s dětmi.
- Ze začátku měla děvčata s dodržováním klidu a ticha poměrně velké problémy, ale po několikátém odchodu ze třídy se konečně zklidnila a plně se ponořila do modelování.
- První cvičení, pracující s nahromaděnými a nevybouřenými emocemi, splnilo velmi dobře svůj hlavní účel. Děti byly po jeho skončení více klidné a soustředěné. Až na jedno děvče, které se dokázalo plně uklidnit až po druhém úkolu.
- Reflektivní dialog po tomto úkolu byl spíše strohý. Děti většinou zvládly popsat pouze, jaký prožily den.
- Druhé cvičení pracující s jemnou motorikou a propojováním levé a pravé mozkové hemisféry děti velmi zaujalo. Dokonce se po dokončení třetího cviku ještě samy pokoušely o další nové varianty. Jako zajímavost, jsem se dětem zmínila o tom, že toto modelování procvičuje propojování levé i pravé mozkové hemisféry, což je k mému překvapení velmi zajímavé a chtěly se o tématu dozvědět víc.
- Reflexe po této části byla oproti předchozí mnohem živější. Děti s nadšením popisovaly, jak se jim dařilo nebo nedařilo při modelování, jaké u toho zažívaly pocity a dělily se s ostatními o nejrůznější finty, které jim v modelování pomáhaly.
- Třetí cvičení probíhalo nejdéle. Nechala jsem děti pracovat tak dlouho, jak potřebovaly. Nikdo nikoho nerušil, ani nepřerušoval, a tak se mohli všichni plně soustředit na modelování a vnímání svých pocitů.
- Při reflexe mě děti neuvěřitelně příjemně překvapily. Do práce s hlinou se dokázaly tak ponořit, že se „naladily na společnou frekvenci“ a byly k sobě vzájemně při reflexi velmi vnímavé a ohleduplné. Projevovaly zájem o pocity druhých, porovnávaly je s vlastními a pěkně a smysluplně o nich hovořily. Dokázaly samy přemýšlet a mluvit o svých výtvorech.
- Po opravdu plodné reflexi se provedení posledního úkolu přímo samo nabízelo a děti se ho s opravdovým zájmem zúčastnily. Velmi tiše se pohybovaly po kruhovém sezení a citlivě a vnímavě zkoumaly hliněné objekty ostatních.
- Vyzývat je k reflexi otázkami jsem vůbec nemusela. Začaly se dělit o dojmy a pocity samy.
- Po skončení práce se všechny děti divily, že od začátku schůzky uplynulo již tolik času (do konce zbývalo necelých 15 minut). Jejich údiv mě velmi potěšil, protože naznačoval, že děti se do modelování opravdu hluboce ponořily. Psycholog Mihaly Csikszentmihalyi tento jev pojmenoval jako stav „flow“ neboli stav plynutí, k němuž by měly směřovat snahy všech pedagogů.
- Mým původním záměrem bylo vrátit použitou hlinu zpět do pytle pro další použití. Děti si však ke svým výtvorům za tu krátkou chvíli vypěstovaly tak vřelý vztah, že jsem je nemohla jen tak zničit. Každého jsem tedy s jeho objektem vyfotografovala a všechny malé plastiky jsme nechali usušit a přežehnout v peci.
- Jelikož jsem měla s podobnými relaxačně-terapeutickými formami tvorby zkušenost pouze s dospělými lidmi, měla jsem při vymýšlení programu schůzky velké obavy, zda budou děti v tomto věku vůbec schopny pochopit, co se od nich očekává. Praktické provedení a zpětná vazba od dětí mi veškeré pochyby zcela vyvrátily.

Obrázek 85: Třídění pojmů z pravěku.

Obrázek 86: Modelování emocí celého dne.

Obrázek 87: Modelování kuličky poslepu obouřučně.

Obrázek 88: Modelování poslepu.

Obrázek 89: Prozkoumávání výtvorů druhých.

14. Pravěk – pravěká keramika

Název tematického celku:	Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:	Pravěk – pravěká keramika
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	- V tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti a uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání linie, tvary, objemy a další prvky a jejich

		<p>kombinace a vztahy k celku.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace. - Interpretuje umělecká vizuálně obrazná vyjádření minulosti, vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků. - Nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil.
	Dílčí výstup dané aktivity:	<ul style="list-style-type: none"> - Plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti. - Rozlišuje mezi náčrtý, plány a základními typy map. - Na příkladech porovnává minulost a přítomnost. - Srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti. - Uvede příklady archeologických kultur na našem území. - Objasní život pravěkých sběračů a lovců, jejich materiální a duchovní kulturu.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Komunikační a slohová výchova. - Místo, kde žijeme. - Lidé a čas. - Počátky lidské společnosti.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, textury, rytmus, kontrast, jejich kombinace a proměny v ploše, objemu a prostoru. - Rozlišení a výběr typů vizuálně obrazných vyjádření a jejich rozlišení – kresba, vzor, objekt, plastika, nádoba. - Věcné čtení, čtení jako zdroj informací, čtení vyhledávací, klíčová slova. - Tematické mapy. - Orientace v čase a časový řád, dějiny jako časový sled událostí, letopočet. - Současnost a minulost v našem životě, proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby. - Člověk a lidské společenství v pravěku.
Metodické poznámky:	Motivace:	„Cesta časem“, sestavení mapy pravěku, povídání a ukázky pravěké keramiky.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Z keramické hlíny vytvoř nádobu technikou vmačkávání nebo lepení válečků. Můžeš si zkusit oba dva způsoby práce a potom si vybrat ten, který ti více vyhovuje. Nechej se inspirovat tvary pravěkých nádob. - Na papír nakresli tužkou tvar své nádoby z boku a nakresli návrh dekoru. Vycházej ze zdobení keramických nádob v pravěku. Inspirovat se můžeš v knihách nebo na obrázcích nádob na mapě. - Vyzdob nádobu navrženým dekorem. K vyškrabávání nebo vypichování použij úzkou špachtli nebo špejli. - Vymodeluj si z hlíny lžici a vyzdob ji pravěkými motivy a ornamenty. - Z hlíny si vymodeluj komponenty, které by se mohly objevit na pravěké šperku (korálky, zuby, kůstky apod.). Nezapomeň do každého kousku udělat díрку na zavěšení. - Ve zbylém čase si prohlédni obrázky na mapě

		<p>a v knížkách o pravěku. Pokus se najít sošky zvířat a pozoruj, jak jsou vytvářené a zjednodušené. Potom vymysli a vymodeluj drobnou sošku zvířete, které mohli pravěcí lidé znát a lovit.</p> <p>- Když budeš s prací hotov, nakresli tužkou všechny své výrobky do mapy. Přemýšlej, do kterého období by se nejlépe hodily, a tam je nakresli.</p>
	Vazby k výtvarné kultuře:	- Pravěk – keramické nádoby, drobné kultovní sošky, šperky, první nástroje.
	Použitá technika:	- Modelování z keramické hlíny. - Kresba tužkou.
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<p>- Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut)</p> <p>- „Cesta časem“, úkol sestavit z lístečků se slovy, (Příloha 3, text I.) časovou mapu pravěku pomocí knihy o pravěku pro děti, sestavenou mapu doplnit obrázky keramiky z minulé schůzky a obrázky pravěkých šperků a nástrojů. (50 minut)</p> <p>- Svačina (10 minut)</p> <p>- Výtvarná činnost – vlastní keramická nádoba vycházející z tvarů pravěké keramiky – keramika mačkaná nebo lepená z válečků.(50 minut)</p> <p>- Konec schůzky</p> <p>- Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut)</p> <p>- Výtvarná činnost – dokončování keramických nádob. (50 minut)</p> <p>- Svačina. (10 minut)</p> <p>- Návrh dekoru na nádobu – kresba tužkou na papír. (15 minut)</p> <p>- Vyškrabávání, vypichování dekoru na nádobu. (15 minut)</p> <p>- Výroba keramické lžice, modelování korálek a šperků a sošek zvířat. Úkol pro rychlé – nakreslit své výrobky do mapy. (30 minut)</p>
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	- Člověk a společnost. - Člověk a jeho svět. - Český jazyk a literatura.
	Forma výuky, vyučovací metoda:	Práce s textem a knihou, výtvarná činnost.
	Předpokládaný časový nárok:	4 hodiny (240 minut)
	Nutné pomůcky a prostředky:	<p>- Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo.</p> <p>- Časová mapa pravěku: vytisknuté lístečky s pojmy a daty z pravěku (Příloha 3, text I.), papír v roli, lepidlo, kniha o pravěku (České země v pravěku, Helena Mandelová, Praha 1997), vytištěné obrázky pravěkých šperků, hliněných sošek zvířat a venuší, obrázky pravěkých nástrojů pro nalepení do mapy.</p> <p>- Pravěká keramika: podložky, hlína, štětec, šlikr, špachtle pro práci v hlíně, špejle.</p> <p>- Návrh dekoru: papír A4, tužka.</p> <p>- Kresba do mapy: tužka.</p>
	Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (anone):	Ne
Poznámky:	Je dobré mít v záloze připravenou činnost vztahující se k aktuálnímu tématu, pro děti pracující velmi rychle.	
Reflexe:	<p>- Tématem pravěké keramiky jsme se zabývali celé dvě schůzky.</p> <p>- Poměrně dost času z prvního setkání zabrala motivační činnost - sestavování časové mapy o pravěku. Děti touto činností nebyly příliš nadšeny, protože vyžadovala jejich soustředění</p>	

a vyhledávání a třídění informací. Já ji hodnotím kladně. Děti dokázaly všechny potřebné informace nejen najít, ale také roztřídit a uplatnit při sestavování mapy. To vedlo k třídění již dříve nabytých znalostí a jejich užití v praxi. Má rada nebo oprava nesprávně zařazených pojmů byla spíše výjimečná. Děti dokázaly pracovat samostatně.

- S nalepením roztříděných informací a obrázků jsem děti již netrápila, protože začínaly ztrácet motivaci. Sestavené ústřížky jsem postupně lepila já, když děti pracovaly na keramických nádobách a na konci druhé schůzky lepení dokončili chlapci, kteří byli s keramikou hotoví dříve než ostatní.
- Tvarování nádob dětem na prvním setkání příliš nešlo. Jen několik z nich se s tímto postupem práce setkalo již dříve. Do konce schůzky stačily pouze rozpracovat hlínu a vytvarovat hrubou podobu nádoby.
- Na dalším setkání byly děti při práci už mnohem zručnější a dílo se jim dařilo, z čehož měly radost. Každé dítě pracovalo jinou rychlostí. Nejrychleji, ale přesto pečlivě, pracovali chlapci. Zatímco chlapci měli dokončenou nádobu, lžiči i části šperku, některá děvčata byla teprve u dokončování nádoby. Na konci schůzky tedy měli všichni hotovou nádobu, lžiči a šperky. Chlapci a jedno děvče dokončili také drobné sošky zvířat a kresbu do mapy.
- Na obou schůzkách panovala při modelování příjemná nálada. Děti si u práce povídaly a bylo na nich poznat, že si práci užívají, a zároveň mentálně odpočívají od starostí běžného dne. V tomto ohledu je práce s hlínou velmi terapeutická a nenahraditelná. Sama o sobě navozuje příjemné pocity a uvolnění.
- Všechny keramické výtvořky se usušily a poté vypálily v peci. Vypál „nepřežila“ pouze jedna nádoba, které v peci popraskalo dno. Na některé z dalších schůzek budou děti nádoby ještě zdobit vytíranou egobou do vzoru.

Obrázek 90: Třídění a hledání pojmů z pravěku.

Obrázek 91: Modelování keramických nádob.

Obrázek 92: Zdobení keramiky vypichováním.

Obrázek 93: Keramika určená ke schnutí.

15. Pravěk – pravěká hudba.

Název tematického celku:		Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:		Pravěk – pravěká hudba
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		<ul style="list-style-type: none"> - V tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti a uplatňuje při tom v prostorovém uspořádání tvary a objekty. - Vyjadřuje rozdíly při vnímání různými smysly. - Vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření.
Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlasu. - Improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem. - Využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře. - Vyhledává souvislosti mezi hudbou a jinými druhy umění. - Rozlišuje mezi náčrtu, plány a základními typy map. - Na příkladech porovnává minulost a přítomnost. - Srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti. - Objasní život pravěkých sběračů a lovců, jejich materiální a duchovní kulturu. - Volí vhodné pracovní pomůcky, nástroje a náčiní vzhledem k použitému materiálu. - Vytváří jednoduchými postupy různé předměty z tradičních i netradičních materiálů.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Místo, kde žijeme. - Lidé a čas. - Počátky lidské společnosti. - Vokální činnosti. - Instrumentální činnosti. - Hudebně pohybové činnosti. - Práce s drobným materiálem.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Reflexe a vztahy zrakového vnímání k vnímání ostatními smysly – vědomé vnímání a uplatnění mimovizuálních podnětů při vlastní tvorbě, reflexe ostatních uměleckých druhů (hudebních, dramatických). - Prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie a osobních zkušeností – manipulace s objekty, pohyb těla. - Rozlišení a výběr typů vizuálně obrazných vyjádření a jejich rozlišení – vzor, objekt, plastika, nástroj, hračka. - Tematické mapy. - Orientace v čase a časový řád, dějiny jako časový sled událostí, letopočet. - Současnost a minulost v našem životě, proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby. - Člověk a lidské společenství v pravěku. - Pěvecké dovednosti, hudební rytmus – realizace písní. - Hra na jednoduchý hudební nástroj a hudební improvizace. - Pohybové vyjádření hudby a reakce na změny v proudu znějící hudby – pohybová improvizace. - Vlastnosti materiálů – přírodniny, papír, karton aj.

Metodické poznámky:	Motivace:	„Cesta časem“, hra na hádání zvuků, procházka do parku a sběr zvukově zajímavých přírodnin, zpěv písničky o pravěku za doprovodu hry na přírodniny.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	- Z nasbíraných přírodnin se pokuste vybrat nebo sestavit jednu nebo několik tak, aby co nejpěkněji zněly. Za pár minut za námi přijde na návštěvu Eva a bude hádat čím nebo na co hrajete. - Využijte nasbíraných přírodnin a dalších nabízených materiálů a jejich zvukových vlastností k vytvoření vlastního hudebního nástroje, který budete schopni rozezvučet. Dbejte také na estetický vzhled hudebního nástroje. Inspirujte se pravěkými hudebními nástroji a způsoby výzdoby předmětů v pravěku.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Pravěké umění. Hudební objekty (např. výstavní projekty Petra Nikla – Play, Orbis Pictus aneb..., Hnízda her aj.).
	Použitá technika:	Sběr a experimentální hra s přírodninami, prostorová tvorba z přírodnin a odpadových materiálů, hudebně - dramatická hra – improvizovaný rituál.
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	- Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku a hudebních nástrojů do pravěké mapy. (10 minut). - „Cesta časem“, hra na hádání zvuků, povídání a ukázky obrázků pravěkých hudebních nástrojů, výroba papírových kornoutů pro sběr přírodnin. (30 minut). - Vycházka do parku a sběr zajímavých přírodnin. (40 minut). - Svačina. (10 minut). - Výběr nejlépe hrající přírodniny nebo sestavení přírodnin tak, aby pěkně zněly. (15 minut). - Hra s příchozím návštěvníkem - Eva hádá, kdo na co hraje. (15 minut) - Konec schůzky. - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut). - Nacvičování a zpívání písničky o pravěku (Příloha 3, text II.) a ozvučeno přírodninami. (40 minut) - Svačina (10 minut). - Výroba hudebních nástrojů (60 minut) - Konec schůzky. - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut). - Dokončení hudebních nástrojů (35 minut). - Zkouška vyrobených nástrojů a pravěkého rituálu (15 minut).
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	- Umění a kultura - Hudební výchova. - Člověk a společnost. - Člověk a jeho svět. - Člověk a svět práce.	
Forma výuky, vyučovací metoda:	Hra, povídání, procházka do okolí, výtvarná činnost	
Předpokládaný časový nárok:	5 hodin (300 minut)	
Nutné pomůcky a prostředky:	- Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - Hra hádání zvuků: šátky, předměty, které vydávají různé zvuky nebo s nimi lze vytvořit zvuk (fazole, rýže, kovové zátky, korálky, sušené přírodniny atd.)	

	<ul style="list-style-type: none"> - Výprava do parku: noviny na kornout - Zpěv: vytištěný text písničky o pravěku, cd s hudbou písničky, cd přehrávač - Pravěká mapa: vytištěné obrázky pravěkých hudebních nástrojů - Hudební nástroje: roličky od toaletního papíru, papírových utěrek, toaletního papíru, hřebíčky, kladívko, kleště, provázky, zbytky kůže, nůžky, tvrdý papír, lepidlo, štětec, mušle a nejrůznější jiné přírodniny, tavicí pistole.
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):	Ne
Poznámky:	Dovednost vyučujícího hrát na jiný než dechový hudební nástroj je velkou výhodou, protože takový hudební doprovod ke zpěvu je mnohem příjemnější než hudba z cd přehrávače.
Reflexe:	<ul style="list-style-type: none"> - Na dnešní schůzce do skupiny přibyla nová šestiletá holčička. Ostatní děti ji bez problémů přijaly mezi sebe. - Jako tzv. ledolamku, jsme si s dětmi zahráli hru na hádání zvuků. Dětem se hra velmi líbila a vyprosily si dokonce druhé kolo. - Hra se zvuky běžných předmětů děti velmi motivovala. Proto byla na dětech při povídání o pravěkých hudebních nástrojích, a lepení jejich obrázků do mapy, vidět nedočkavost až vyrazí do parku sbírat materiál na výrobu svých nástrojů. Proto jsem povídání o hudbě v pravěku maximálně zestručnila, děti si vyrobily z novin papírové kornouty na sběr přírodnin a rychle jsme vyrazili do parku. - Zkoumání a sběr přírodnin, které by mohly pěkně znít, si chlapci a nově příchozí, malá holčička opravdu užívali. Zbývající tři děvčata se sběru a experimentování s přírodninami příliš neúčastnila. Dvě starší děvčata měla toho dne spíše lenošívou a upovídanou náladu, a tak většinu času stráveného v praku jen prochodila a „prokecala“. U třetí holčičky jsem pozorovala vnitřní emocionální boj. Byla ze všech přírodnin nadšená a na každou nově nalezenou hlasitě upozorňovala. Do svého kornoutu však nesebrala kromě několika kamínků žádnou. Když jsem se k ní na chvíli připojila a povídala si s ní, zjistila jsem, že by ráda přírodniny sbírala, má však obavu, že jsou nějakým způsobem infikované a že se od nich ušpiní. V ten okamžik se mi v hlavě vyrojila spousta hlasů maminek, které jsem za svůj život někde na ulici slyšela kárat své dítě: „Zahod' ten klacek, vždyť budeš jako prase. Co je na zemi, to se nesbírá, nechytej na to!“. Zároveň se mi vybavilo dívčino chování na výletě v lese. Často se obávala ušpinění, když běhala po lese nebo si sedala na kmen stromu nebo kámen. Přitom ušpinění od barev, lepidla nebo jiného výtvarného materiálu se nikdy neobává a naopak si hry s nimi užívá do sytosti a často je to na oblečení znát. Proto jsem ji ubezpečila, že přírodniny opravdu sbírat může, jen musí dávat pozor na sklo, odpadky a psí exkrementy, protože se pohybujeme v městském parku. Také jsem ji upozornila, aby si nedávala ruce do úst a nemnula oči. Ale jinak aby se ničeho neobávala. Ze začátku se stále dost ostýchala, ale když jsem v její přítomnosti zvedla ze země několik klaciků, listů a oříšků lípy, (o kterých byla do té doby přesvědčená, že je to trus nějakého zvířete), dodala si jistoty a přece jen několik zajímavých přírodnin si nasbírala. - Po příchodu zpět do učebny si děti vyžádaly přestávku na svačinku. Protože nám do konce schůzky nezbyvalo už moc času, při jídle jsem dětem sdělila zadání další činnosti. - Výběr a kombinaci pěkně znějících přírodnin zvládla většina dětí poměrně rychle. Nejrychleji byla hotová dvě starší děvčata, která neměla příliš z čeho vybírat, a a proto jen uzavřela několik kamínků mezi dva plastové vršky, které našla v parku. Jediný, kdo měl s výběrem nejlépe znějící přírodniny problém, byla nová holčička, protože výběru a sběru věnovala opravdu velkou pozornost a nemožla se rozhodnout, který z těch všech krásných a zajímavých zvuků je nejlepší. - Potom jsem už jen zašla pro svou kamarádku Evu, která mi přislíbila, že se stane „pokusným králíkem“ a bude zvuky hádat. Na Evinu přítomnost byly děti už zvyklé, protože se na jejich výtvořky byla už několikrát podívat, a proto se do hry se zvuky pustily bez zábran. - Další schůzku jsme věnovali učení a zpěvu písničky o pravěku za zvuku melodie pouštěné z CD a doprovodu na různé přírodniny a také výrobě hudebních nástrojů. - Zpěv písničky a doprovod na přírodniny zvládly děti dobře. Zpěv písničky děti nezaujal

tak, jako výroba hudebních nástrojů, na kterou se nemohly celý týden dočkat.

- I když děti tvoření nástrojů věnovaly po svačině v plném nasazení celou hodinu, která zbývala do konce schůzky, nestačily je zcela dokončit. Proto se jejich dokončení protáhlo do dalšího týdne.
- Motivaci a chuť děti neztratily a s velkou chutí a tvořivostí dokončily své pravěké hudební nástroje. Které jsme ihned vyzkoušely při improvizovaném pravěkém rituálu šamanů. Vytvořily jsme kruh a postupně každý předvedl nějaký pohyb doprovázený rytmickou hrou na nástroj za zvuku pravěkého jazyka (různá citoslovce a skřeky) a ostatní po něm všechno zopakovaly.
- Tím jsme prozatím s pravěkými hudebními nástroji skončili. Děti je ale ještě využijí při poslední schůzce, kterou vyvrcholí naše putování do období pravěku, za několik týdnů. A zřejmě také na vernisáži výstavy oddělení výtvarné výchovy v polovině května tohoto roku, kde bych byla ráda, aby vystoupily s písničkou o pravěku, kterou se naučily.

Obrázek 94: Hra na hádání zvuků.

Obrázek 95: Sběr přírodnin v parku.

Obrázek 96: Hledání nejlépe znějící přírodniny.

Obrázek 97: Hádanky pro Evu.

Obrázek 98: Zpěv písničky o pravěku.

16. Pravěk – jeskynní malby.

Název tematického celku:		Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:		Pravěk – jeskynní malby
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		<ul style="list-style-type: none"> - Osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření. - Při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy. - Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: linie a barevné plochy. - Ověřuje komunikační účinky samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření v sociálních vztazích, nalézá vhodnou formu pro jejich prezentaci.
Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Rozlišuje herní a reálnou situaci; přijímá pravidla hry; vstupuje do jednotlivých rolí a přirozeně v nich jedná. - Na příkladech porovnává minulost a přítomnost. - Srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti. - Objasní život pravěkých sběračů a lovců, jejich materiální a duchovní kulturu.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Ověřování komunikačních účinků. - Tvořivost a základy spolupráce. - Osobnostní asociální rozvoj. - Lidé a čas. - Počátky lidské společnosti.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, barevné kvality, rytmus, kontrast. - Prostředky pro vyjádření emocí, nálad, představ - akční tvar malby a kresby.

		<ul style="list-style-type: none"> - Komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření, vysvětlování výsledků tvorby podle svých schopností a zaměření. - Mezilidské vztahy, komunikace a kooperace. - Hra jako základ umělecké činnosti. - Současnost a minulost v našem životě, proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby. - Člověk a lidské společenství v pravěku.
Metodické poznámky:	Motivace:	„Cesta časem“, povídání a ukázky z knih, malování v šeru „jeskyně“ za doprovodu zvuků bubnů.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Ve své tlupě vytvoříte na pás papíru technikou frotáže záznam povrchu kamene. K frotáži můžete použít rudku, úhel, tuhu nebo jejich kombinaci. Pracujte s celým formátem papíru, nemusíte ho však pokrýt souvislou kresbou. Plocha papíru bude sloužit jako podklad pro další práci, pokuste se ji co nejméně roztrhat. Protože budete pracovat ve venkovním prostředí, kde fouká vítr, doporučuji vám papír nerozmotávat celý ale pracovat postupně. - Za několik minut se přeneseme do pravěku, kde ještě lidé neuměli mluvit jako my dnes. Budete se domlouvat pantomimou a gesty. Jako pravěcí lidé neznáte prstovou abecedu, čísla, ani nevlastníte mobilní telefon a neumíte psát. Jediné zvuky, které budete schopni vydávat, jsou „ej, ou a kch“. Vaším úkolem bude namalovat jeskynní malbu s námětem lovu. Na tom, o jaké zvíře/ zvířata půjde, jakými zbraněmi a pastmi budou lovena a co vše na výjevu zobrazíte, se můžete v tlupě domlouvat teď při sběru hlíny. Doporučuji také domluvit se na tom, co který výraz (ej, ou, kch) bude znamenat a jak se budete společně domlouvat. Jakmile se vrátíte s hlínou do budovy, hra začíná a již nemluvíte běžným jazykem. Připravíte se na vstup do jeskyně a vyčkáte, až budete vyzváni ke vstupu. Hra bude trvat asi půl hodiny a na konec vás včas upozorním. Po dokončení jeskynních maleb, bude úkolem celé tlupy, představit pomocí posunků, předvádění pohybu a pravěkého jazyka svůj výjev spřátelené skupině lovců z druhého konce lesa tak, aby pochopila, o co přesně na výjevu jde. Materiálem pro malbu vám bude rozmočená hlína tří odstínů, kterou si nyní nasbíráte v areálu hřiště. Nástrojem malby budou vaše ruce a klacíky namočené v hliněné směsi. Vše si pořádně promyslete.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Pravěká jeskynní malba. Komiksová tvorba.
	Použitá technika:	<ul style="list-style-type: none"> - Frotáž rudkou, uhlem a tuhou. - Netradiční způsob malby netradičním materiálem.
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ul style="list-style-type: none"> - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut) - „Cesta časem“, povídání a ukázky z knih o pravěké jeskynní malbě, rozdělení do dvou skupin – pravěkých tlup. (15 minut) - Procházka do nedalekého parku ke kamenům, frotáž povrchu kamene. (20 minut) - Návrat a svačinka. (10 minut) - Pravidla hry ej, ou, kch, sběr hlíny, domluvení strategie v týmech. (15 minut) - Hra ej, ou, kch, - příchod do jeskyně (postupně

		po tlupách), jeskynní malby. (30 minut) - Představení své malby druhé tlupě pomocí pravěkého jazyka a posunků, úklid místnosti. (20 minut)
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		- Osobnostní a sociální výchova. - Dramatická výchova. - Člověk a společnost.
Forma výuky, vyučovací metoda:		Rozhovor, výprava do přírody, výtvarná činnost, hra, dramatická činnost.
Předpokládaný časový nárok:		2 hodiny (120 minut)
Nutné pomůcky a prostředky:		- Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - Motivace: knihy o pravěkém malířství. - Příprava jeskyně: dva kusy balicího papíru, rudky, úhly, kamenná zeď nebo skála v okolí. - Jeskynní malby: plastové nádobky na hlinu s vodou, klacíky, polštáře na sezení na zemi, svíčky a sklenice, hudba hraná na bubny a přehrávač, zatemněná prostorná místnost se stoly převrácenými na bok pro připevnění frotáže, lepicí páska.
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):		Ne
Poznámky:		Hra ej, ou, kch je velmi „nakažlivá“ – kdokoli, s hravou povahou, se ocitne v blízkém okolí hráčů, okamžitě přijímá tyto zvuky jako svůj vyjadřovací prostředek. Prostředí pro tvorbu je nutné dostatečně dopředu připravit – zatemnit okna a připravit prostor pro malbu.
Reflexe:		- Tuto schůzku považuji za jednu z nejpovedenějších. Děti i já jsme si ji opravdu užili. - Jelikož jsme byli z organizačních důvodů přesunuti do jiné učebny, než ve které se nacházíme obvykle, zabrala mi příprava učebny mnohem více času, než jsem předpokládala. Naštěstí jsem se shodou okolností pohybovala v prostorách DDM již v dopoledních hodinách a měla jsem tedy dostatek času na přípravu. Zatemňování oken kartonem a příprava prostoru pro samotnou malbu mi zabrali bezmála hodinu. Další čas zabrala příprava pomůcek, které se v učebně nacházely na úplně jiných místech, než jsem zvyklá. Věnovaný čas a energie se ale skutečně vyplatily. Radost a nasazení, které děti do hry vložily, byli ohromné. - Jelikož jsem si chtěla zatemněnou místnost ponechat pro děti jako překvapení, probíhala schůzka už od začátku netradičně. Sešli jsme se v hale budovy a přesunuli se do keramického ateliéru, kde jsme získali dočasné útočiště. Zde jsem dětem pověděla o tématu dnešní schůzky, ukázala jim ukázky pravěkého malířství a chvíli jsme o pravěkých malbách debatovali. Jelikož se blížil konec času, po který nám byl udělen azyl v ateliéru, přesunuli jsme se opět na chodbu už i s pomůckami na první část výtvarného úkolu. Vysvětlila jsem dětem, jaký je jejich úkol. Rozdělily se do skupin a vydali jsme se do nedalekého parku. Dost mě překvapilo, že děvčata vytvořila stejnou skupinku, jako při práci na loutkovém divadle, u které se nedokázali společně domluvit. Tentokrát k hádkám nedošlo, což znamená, že se vztahy mezi děvčaty, snad konečně zlepšily. - Frotáž zvládla děvčata o něco rychleji než chlapci, zřejmě kvůli své početní převaze. - Po návratu si snědly děti, posazené v křeslech na chodbě, zaslouženou svačinu. Mezitím jsem nenápadně zmizela s frotážemi v učebně a přilepila je na připravené desky stolů, jako jeskyni a zase se vrátila zpět mezi děti. - Po zadání úkolu a vysvětlení pravidel hry se děti rozutekly do venkovních prostor sbírat hlinu a já jsem měla několik málo minut na to, nepozorovaně vejít do zatemněné místnosti, zapálit svíčky a pustit hudbu. Stihla jsem vyjít těsně před tím, než se začaly děti vracet do budovy. - Od této chvíle začala hra. Všichni včetně mě nemluvili jinak než vydáváním ej, ou a kch. Postupně jsem do místnosti zavedla jednu i druhou tlupu pravěkých lovců. Jelikož si děti skutečně nevšimly mých odchodů, byly z připravené jeskynní atmosféry opravdu překvapené a ihned se dokonale vžily do role pravěkých jeskynních malířů. Zajímavý pocit vyvolávala i hudba afrických bubnů, kterou jsem nechala hrát po celou dobu hry. - Děti malovaly velmi živelně a k tomu na sebe pokřikovaly třemi skřeky. Pravěký

jazyk se jim opravdu zalíbil a tak spolu „mluvily“ i když si nepotřebovaly nic sdělit. Hra se opravdu vydařila a tvůrčí zápal byl patrný nejen na papírech, ale i všude na zemi, polštářích a rukou i oblečení dětí. Všude tam byly cákance blátivé vody a kusy hlíny.

- Při předvádění jeskynních výjevů jsme se také všichni hodně pobavili. Děti krásně předváděly nejrůznější zvířata, střelbu z luku, hod kopím, past na mamuta a další postavy a předměty malovaného děje.
- Praveký jazyk se dětem opravdu zalíbil, protože jsem ho občas zaslechla ozývat se z chodby, když děti odcházely s rodiči domů.
- Mrzí mě, že nezbyl čas na konci schůzky čas na reflexi. Protože ihned po skončení naší schůzky, pokračovala v učebně další skupina, museli jsme namísto reflexe dát během několika málo minut učebnu opět do původního stavu.

Obrázek 99: Frotáž kamenů v parku.

Obrázek 100: Malování jeskynních maleb

Obrázek 101: Malování jeskynních maleb.

17. Pravěk – pravěký oděv, přípravy na výstavu a vystoupení na vernisáži.

Název tematického celku:		Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:		Pravěk – pravěký oděv, přípravy na výstavu a vystoupení na vernisáži.
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		<ul style="list-style-type: none"> - Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku. - Užívá vizuálně obrazná vyjádření k zaznamenání podnětů z představ a fantazie. - Vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobitě vyjádření. - Ověřuje komunikační účinky samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření v sociálních vztazích, nalézá vhodnou formu pro jejich prezentaci.
Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a kultivace projevu jako prostředku prosazení sebe sama. - Uplatňuje prvky tvořivosti při společném plnění úkolů. - Spolupracuje ve skupině na vytvoření menšího inscenačního tvaru. - Přistupuje k dramatické a inscenační tvorbě jako ke specifickému tvůrčímu procesu, ve kterém přijímá a plní své úkoly, přijímá zodpovědnost za společnou tvorbu a prezentaci jejího výsledku. - Srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti. - Objasní život pravěkých sběračů a lovců, jejich materiální a duchovní kulturu.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Ověřování komunikačních účinků. - Tvořivost a základy spolupráce. - Osobnostní asociální rozvoj. - Lidé a čas. - Počátky lidské společnosti. - Základní předpoklady dramatického jednání. - Proces dramatické a inscenační tvorby.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, barevné kvality, rytmus, kontrast. - Rozlišení, výběr a uplatnění různých typů vizuálně obrazných vyjádření. - Schopnost spolupráce a radost ze společné činnosti a výsledku. - Herní dovednosti, vstup do role, jevištní postava. - Sociálně komunikační dovednosti jako spolupráce, komunikace v situacích skupinové inscenační tvorby, prezentace. - Současnost a minulost v našem životě, proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby. - Člověk a lidské společenství v pravěku.
Metodické poznámky:	Motivace:	Chystané vystoupení a vernisáž výstavy.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Postupné dokončování všech pravěkých výtvorů, šití pravěkého oděvu a příprava vystoupení. - 1. Zdobení keramiky: pomocí barevných oxidů – okrového a černého vyzdobte své keramické výtvary. Oxid rozmíchaný ve vodě naneste na keramický střepek

		<p>pomocí štětce, snažte se jej dostat hlavně do prohlubní. Nejlépe to jde tupováním špičkou štětce. Po nanesení barvy vymyjte z povrchu namočenou houbičkou. Protože oxidy při výpalu ještě o trochu ztmavnou, vytřete povrch střepu, jak nejlépe vám to půjde ale tak, aby barva zůstala hlavně v prohlubních.</p> <p>- 2. Ze všech materiálů, které tu vidíte, se pokuste vytvořit si pravěký oděv. V pravěku nejčastěji k odívání využívali kůži a kožešinu ulovených zvířat, protože my je k dispozici nemáme, a proto látky, ze kterých vytvoříte svůj pravěký oděv, ještě dotvořte pomocí voskovek na textil nebo tuší tak, aby připomínaly zvířecí kůži. Můžete omalovat skvrny, chlupy a podobně. Nezapomeňte, že v pravěku neznali zip ani knoflíky, vše se snažte vytvořit pomocí svazování, provlékání a ručním sešitím.</p> <p>- 3. Pravěký šperk – hliněné korálky jsou již vypálené, a proto se z nich pokuste vyrobit si šperk, který vás bude zdobit a doplní váš pravěký kostým. Kromě hliněných korálků můžete používat i jakékoli přírodniny, které jste si donesly již dříve z parku, mušle, dřevěné korálky, peřička i kůže.</p>
	Vazby k výtvarné kultuře:	<p>Pravěká keramika. Šperky. Textilní techniky.</p>
	Použitá technika:	<p>- Zdobení keramického střepu oxidy. - Práce s textilem, šití a další spojování, malba na textil. - Drobná práce s různými materiály – navlékání, přivazování atd. – výroba šperku.</p>
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<p>- Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut). - Zdobení keramiky pomocí barvítek u toho zpěv písničky o pravěku (40 minut). - Svačinka (10 minut). - Povídání o chystaném vystoupení na vernisáži výstavy a o pravěkém životě – lov, odívání, způsob využití ulovené zvěře (10 minut). - Vymýšlení pravěkých oděvů – hledání materiálů, improvizace, zkoušení různých způsobů tvorby. (40 minut). - Úklid třídy, rozloučení, odchod domů (10 minut). - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut). - Pokračování na práci z minulé schůzky – tvorba pravěkého oděvu. Minule chybějící děti dokončují keramické nádoby. (50 minut). - Svačinka (10 minut). - Přesun do třídy s kobercem, dvě krátká eurytmická cvičení na zklidnění a soustředění. (5 minut) - Vymýšlení a nácvik vystoupení na vernisáž – rytmičká hra (pravěký rituál) a zpěv písničky o pravěku. (Příloha 3, text II.) (45 minut). - Úklid materiálu, rozloučení a odchod domů. (10 minut) - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut). - Pokračování na tvorbě pravěkého kostýmu: malba na textil, vytváření ozdob – pravěký šperk, šití, kompletování. Během práce zpěv písničky o pravěku. V průběhu také svačina podle potřeb dětí. (110 minut). - Úklid třídy, rozloučení, odchod domů (10 minut).</p>

		<ul style="list-style-type: none"> - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotek do deníku. (10 minut). - Poslední dokončování šperků a kostýmů, převlečení do pravěkých kostýmů, připravení hudebních nástrojů a očekávání překvapení. (20 minut). - Překvapení pro děti – pravěký piknik, výprava před budovu DDM a piknik v trávě v pravěkých kostýmech. Zakončení cesty do pravěku. Společné fotografování. Sezení v trávě, požívání pamlsků připravených v dětmi vytvořených keramických nádobách, odpočinek a povídání. Vyplnění dotazníku (Příloha 4, I.-VI.). Nacvičování vystoupení. (85 minut). Rozloučení a odchod domů (5 minut). - Vernisáž výstavy: příchod a převlečení do kostýmů, pomalování obličejů, zkouška výstupu (30 minut). Vystoupení dětí (3 minuty). Vernisáž.
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	<ul style="list-style-type: none"> - Osobnostní a sociální výchova. - Dramatická výchova. - Člověk a společnost.
	Forma výuky, vyučovací metoda:	Rozhovor, výprava do přírody, výtvarná činnost, hra, dramatická činnost.
	Předpokládaný časový nárok:	8 hodin (480 minut)
	Nutné pomůcky a prostředky:	<ul style="list-style-type: none"> - Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulé schůzky, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - Zdobení keramiky: okrové a černé barvitko, štětce, houbičky, nádoby na vodu. - Pravěké oblečení: zbytky látek, kůží, staré kusy oděvů, jehly, nitě, nůžky, jutový provázek, zbytky usní, zbytky vlny, provázky, štětce, barevné tuše, voskové pastely na textil. - Vymýšlení a nácvič vystoupení – nakopírovaný text písně, prostor ke zkoušení. - Eurytmická cvičení – prostor pro volný pohyb, mandarinka pro každého účastníka. - Šperk – přírodniny (nasbírané při výrobě hudebních nástrojů – zbytky), mušle, dřevěné korálky, peříčka, provázky, vypálené keramické korálky. - Piknik – dokončené kostýmy a hudební nástroje, dětmi vytvořené keramické nádoby, zakoupení pochutiny (jahody, banán, perníčky, gumoví medvídci, jablka), papíry a tužky, podložky na sezení, fotoaparát, - Vystoupení – kostýmy a hudební nástroje, černá barva na obličej, videokamera a fotoaparát pro pořízení záznamu.
	Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):	Ne
	Poznámky:	K naučení písničky je potřeba velká motivace a dostatek času (písničku děti poprvé zpívaly již 8 schůzek před vystoupením, a i přes to se slova doučovaly ještě několik dní před samotným vystoupením).
	Reflexe:	<ul style="list-style-type: none"> - Tyto schůzky probíhaly ve více chaotickém duchu než všechny předešlé. Protože přišlo jaro, začaly být děti více nemocné a na schůzkách se různě střídaly. Proto každý většinou dělal něco jiného. Někdo již šil pravěký oděv, zatímco druhý teprve zdobil keramiku. - Na schůzkách ale panovala příjemná atmosféra a děti měly možnost si společně více povídat o běžných věcech a lépe se poznávat. Na těchto schůzkách spolu děti velmi dobře vycházely a vzájemně si i pomáhaly. - Motivace vystoupením na vernisáži výstavy před velkým počtem lidí byla pro děti obrovská. Až mě udivovalo, ale současně těšilo, že období pravěku je pro ně stále motivující a vymýšlejí nové a nové nápady a zdokonalují svá již vytvořená díla.

- Piknikem v trávě byly děti (i já) opravdu nadšené a představoval pro nás všechny moc krásné společné zakončení poměrně dlouhotrvající cesty do pravěku.

- Při nacvičování vystoupení byly děti skutečně motivované a snažily se, ale měly velké problémy s textem písničky. Stále se ho nenačily úplně celý, a jakmile některý z nich něco spletl, popletl i ostatní. Během tří dní, které byly mezi schůzkou s piknikem a vystoupením, se text ale všichni naučili.

- Na vystoupení dorazily pouze čtyři děti, ale i v tomto skromném počtu se jim velmi podařilo. Desetiletá holčička onemocněla a tak se nemohla vystoupení zúčastnit, i když vím, že se velmi těšila. Nejmladší, která je ještě dost stydlivá, dala přednost ve stejnou dobu probíhajícímu tenisovému tréninku.

- Kostýmy, hudební nástroje, celé vystoupení i práce vystavené na výstavě sklidily u rodičů velký úspěch, což mě velmi těší.

- Díky vystoupení na vernisáži se o existenci, náplni a výsledcích práce dětí v kroužku HRA(VÝ)TVOR dozvěděl poměrně dost lidí.

- Pro děti to byl nezapomenutelný zážitek a zkušenost, kterou si odnesou do dalšího života. Pilně pracovaly a nacvičovaly, byly nervózní, ale přes to svou nervozitu překonaly, vystoupily před velké neznámé publikum, své vystoupení úplně perfektně zvládly a sklidily potlesk a obdiv nejen svých rodičů ale i sourozenců a ostatních návštěvníků.

Obrázek 102: Zdobení keramických výrobků.

Obrázek 103: Nacvik písničky o pravěku.

Obrázek 104: Zdobení pravěkých oděvů.

Obrázek 105: Posezení a povídání v trávě

Obrázek 106: Společná pravěká fotografie.

Obrázek 107: Vystoupení na vernisáži.

18. Druhý sobotní výlet.

Název tematického celku:	Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:	Druhý sobotní výlet
Vzdělávací oblast:	Umění a kultura
Vzdělávací obor:	Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:	<ul style="list-style-type: none"> - V tvorbě uplatňuje své vlastní životní zkušenosti a uplatňuje při tom v plošném uspořádání linie, tvary objemy, barvy a další prvky a jejich kombinace. - Při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření, porovnává je a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ. - Nalézá a uplatňuje vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě

		vztahu zrkovného vnímání k vnímání dalšími smysly.
	Dílčí výstup dané aktivity:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozliší přírodní a umělé prvky v okolní krajině a vyjádří různými způsoby její estetické hodnoty a rozmanitost. - Rozlišuje mezi náčrtý, plány a základními typy map. - Pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije. - Srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik. - Zvládá v souladu s individuálními předpoklady jednoduché pohybové činnosti. - Využívá prvky tvořivosti při společném plnění úkolů. - Přijímá a respektuje pravidla her. - Rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci a utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni. - Uvědomování si spolupráce a pomoci. - Rozvíjení vnímavého a citlivého přístupu k přírodě a přírodnímu kulturnímu dědictví.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvíjení smyslové citlivosti. - Uplatňování subjektivity. - Místo, kde žijeme. - Lidé a čas. - Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností. - Tvořivost a základy spolupráce. - Prostorové citění.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření jejich vztahy a kombinace v ploše a prostoru. - Prostředky pro vyjádření představ, fantazie a osobních zkušeností. - Okolní krajina (místní region). - Mapy obecně zeměpisné a tematické. - Orientace v čase a časových řádech. - Současnost a minulost v našem životě. - Regionální památky. - Báje, mýty a pověsti. - Pohybové hry. - Turistika a pobyt v přírodě – přesun do terénu a chování v dopravních prostředcích při přesunu, chůze v terénu. - Schopnost spolupráce a uplatnění tvořivosti v mezilidských vztazích – společné plnění úkolů, radost ze společné činnosti a výsledků, základní pravidla spolupráce, zbavování se strachu z neznámého řešení úkolů a z tvořivého experimentování.
Metodické poznámky:	Motivace:	Výlet, konkrétní místo, desky se zalepenými úkoly, hry a soutěže. Navázání na předchozí výpravu.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - 6. obálka - kartuziánský klášter – výtvarný úkol – kresba suchými pastely. Podrobné zadání viz Příloha č. 2, text VI. - 7. obálka – kameny Kartouzky – výtvarný úkol – frotáž suchým pastelem na tenký papír. Podrobné zadání viz Příloha č. 2, text VII - úkol navíc: hledání a fotografování zajímavých zákoutí v kamenných rozvalinách kláštera. - 8. obálka – Husité – výtvarný úkol – kresba fixem a lepení. Podrobné zadání viz Příloha č. 2, text VIII.

	Vazby k výtvarné kultuře:	Abstraktní malba. Vladimír Boudník. Architektura 14. století. Husitské zbraně a nástroje.
	Použitá technika:	- Kresba suchým pastelem podle své fantazie i reality. - Frotáž kamenů suchým pastelem. - Fotografování detailu. - Lepení a dokreslování fixem.
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	- Sraz v 9:15 na hlavním nádraží v Olomouci a cesta autobusem do Dolan. (45 minut). - Přesun ze zastávky Dolany pod Kartouzkou ke zřícenině kláštera - Kartouzka. (10 minut). - Rozlepení dnešní první obálky – obálka č. 6. – Kartuziánský klášter (Příloha č. 2, text VI.): kresba suchým pastelem (50 minut). - Posilnění svačinkou. (15 minut). - Reflektivní dialog u ohniště (25 minut). - Rozlepení druhé obálky – obálka č. 7 – Kameny Kartouzky (Příloha č. 2, text VII.): frotáž kamenů (30 minut). - Svačina oběd (15 minut). - Fotografování kamenů (15 minut). - Rozlepení třetí obálky – obálka č. 8 – Husité (Příloha č. 2, text VIII.): hledání archeologických nálezů, lepení a dokreslování. (45 minut). - Sbalení batůžků a úklid místa (10 minut). - Rozlepení poslední obálky – obálka č. 9 - Ostatky převora a vzácné knihy z kartuzie (Příloha č. 2, text IX.): stavba nosítek pro knihu, cesta na Svatý Kopeček (120 minut). - Otevření knihy před bazilikou (5 minut). - Nakoupení suvenýrů, zmrzliny a čekání na autobus (20 minut). - Cesta autobusem do Olomouce, čtení vzkazu v knize (Příloha č. 2, text X.), rozdělení části odměny (25 minut).
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	Člověk a jeho svět. Tělesná výchova. Osobnostní a sociální výchova. Environmentální výchova.
	Forma výuky, vyučovací metoda:	Pobyt a pohyb v přírodě, hra, soutěž, výtvarné činnosti.
	Předpokládaný časový nárok:	Cca 7 hodin (420 minut)
	Nutné pomůcky a prostředky:	- vytištěné úkoly (Příloha č. 2) v deskách. - sedák na sednutí, desky na výkresy, papíry formátu A3 různé gramáže (tvrdé i tenké), suchý pastel, lepidla, fixy, fotoaparát, vytvořenou maketu knihy se vzkazem uvnitř a odměnou pro děti (gumoví medvídci, lízátka, pamětní listy (příloha).
	Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):	Ne
	Poznámky:	I když počítáte s dvojnásobným časem, potřebným ke zdolání určitého úseku cesty i s obtížemi způsobenými podmínkami hry, než by obvykle stačilo, je to jako naschvál ještě málo. Výhodnější je počítat s třikrát delší dobou a mít vymyšlený záložní program, kdyby děti překvapily a zdolaly úsek rychleji.
	Reflexe:	- Poučena z prvního výletu jsem sraz na nádraží posunula až na 9:15 hodin a návrat určila na 16. hodinu. Tato doba byla úplně vyhovující. Děti se ani chvíli nenudily a zvládly všechny připravené úkoly. Úkoly připravené jako záložní jsem nemusela vůbec využít. Děti byly na konci dne plně zážitků, šťastné, vydováděné a úplně špinavé od suchého pastelu.

- Ráno dorazili všichni na nádraží ještě s velkým předstihem, a proto tam byli někteří dokonce dříve než já. Tentokrát jelo o jedno dítě navíc, a bylo to příjemné. V pěti byla atmosféra ve skupině o něco dynamičtější.

- Cestu autobusem zvládly děti velmi dobře, chovaly se podle pravidel slušného chování.

- Stejně jako minule bylo jednou z hlavních činností dětí (kromě plnění úkolů) pojidání svačiny. Na jídlo jsem dětem vyhradila dvakrát samostatný čas, ale vždy alespoň jedno z dětí jedlo v podstatě neustále po celý den (v jedné ruce rohlík a v druhé pastel).

- Motivace pokračovala z minulého výletu – děti rozpečetovaly jednu obálku za druhou a opět se těšily, co za úkol bude v té následující. Největší motivací k činnosti byl poslední úkol s knihou.

- První úkol, kreslení o samotě, děti nejprve překvapil. Každý si našel své místo, ale příliš nevěděl, co tam má dělat. Všechny děti jsem postupně obešla a znovu si s nimi popovídala o zadání úkolu. Potom už se všichni pustili s chutí do práce. Někteří si našli opravdu schované zákoutí stranou od ostatních, jiní byli raději, když měli přehled, co se kolem nich děje. Ale tvořili všichni velmi soustředěně a vznikly moc zajímavé obrázky. Někteří práci pojali více abstraktně a projevovali spíše své vnitřní pocity a nálady, druzí zase naopak kreslili to, co viděli a slyšeli ve svém nejbližším okolí, a někteří skombinovali obojí. S tímto úkolem byli nejdříve hotovi chlapci a začali prozkoumávat okolí.

- Při reflektivním dialogu se někteří velmi otevřeli a mluvili o všech svých obrázcích. Nejstarší děvče, pracovalo s velkým zaujetím a vnitřním soustředěním a vytvořená díla pro ni byla nakonec tak intimní, že se o ně s ostatními nepodělila a průběh tvorby okomentovala spíše stroze. Což jsem samozřejmě plně akceptovala a velmi jsem ocenila její vnímavou a soustředěnou tvorbu.

- Druhý úkol probíhal již v kontaktu s ostatními, na což se děti už velmi těšily. Ihned se vydaly mez i kamenné zdi a vzájemně si ukazovaly svá místa pro předchozí práci. Z tohoto úkolu vznikla jednoduchá, ale velmi krásná a různorodá dílka. Jelikož tento úkol trval každému jinak dlouho, vymyslela jsem ještě doplňkový úkol. Půjčila jsem dětem fotoaparát a nechala je nalézt a vyfotografovat zajímavé detaily kamenných zdí. Což bavilo nejvíce chlapce, kteří vyfotografovali každý asi šest fotek.

- Plnění úkolu s hledáním archeologických nálezů bylo pro mne z počátku legrační pozorovat. Nepozorovaně jsem v jedné z chodeb kláštera rozmístila ústřížky s kresbami různých archeologických vykopávek z husitské doby. I když jsem dětem určila směr, ve kterém mají hledat, nedařilo se jim dobrých pět minut žádné archeologické nálezy najít i když stále chodily kolem ústřížků. Stále se ptaly na nejrůznější odpadky, klacíky a kamínky: „A tohle není náhodou ono, a tohle, a tohle?“ Asi po třech minutách napadlo konečně nejstarší dívku podívat se i na jeden ústřížek a zjistila tak i pro ostatní, že archeologické nálezy jsou pouze nakreslené. Po tomto objevu trvalo sbírání dětem už jen několik vteřin a sesbíraly úplně všechno. Při dokreslování chybějící části byli někteří více jiní méně kreativní, ale celkově měli spíše problém s pojmenováním jednotlivých věcí, které nakreslili.

- Poslední úkol s přenosem knihy dal dětem hodně zabrat. Jednalo se o typickou hru zážitkových kurzů, kde se ukáže, jak zvládá skupina spolupracovat a jak kdo jedná v krizových situacích. Odhalí se pravá povaha každého člena. V tomto případě mě mrzí, že jsem příliš nezvládla svou roli pedagoga jako průvodce a v některých chvílích jsem se příliš vkládala do děje a radila v postupu. Víím ale, že to bylo způsobeno hlavně omezeným časem, který jsme mohli úkolu věnovat. Pokud by tato aktivita probíhala například na pobytovém táboře, kde není pedagog svázán odjezdem autobusu nebo návratem dětí domů, byla by pro účastníky ještě mnohem přínosnější – tzv. „by se v tom vykoukali sami.“ Jelikož jsou děti ještě poměrně malé, i s mými občasnými radami byl pro ně tento úkol zkouškou jejich sil a charakteru. Děti byly velmi namotivované, a proto se do úkolu vrhly poměrně bezhlavě, se zapálením a velmi brzy se začaly projevovaly jejich emoce. I přes to, že tuto trasu šli na předchozím výletě a věděli, co je čeká a kudy jít, už po několika desítkách metrů začaly první stížnosti. Že někdo nese svou stranu špatně, že jde moc rychle a jiný zase pomalu, že ta cesta vedla určitě jinudy a v mapě se vedoucí skupiny nevyzná, že se měli vydat raději po té druhé značce, že toto je ta horší cesta, že je moc teplo, nebo moc zima, že mají žízeň a potřebují přestávku, nebo naopak, že nestihnu časový limit a moc se zdržují a podobně. I děti, které většinu skvěle zvládají vůdčí roli, začaly pocítovat nepohodlí a nebyly už takoví suveréni, jako vždy. Například nejstarší děvče zarytě tvrdilo,

jak ji začalo bolet v krku, ale že to překousne a pro ostatní se obětuje (zde nutno dodat, že u stánku se zmrzlinou v cíli samozřejmě bolení v krku zmizelo stejně rychle, jak se objevilo). Nejmladší děvče zase chtělo stále nést mapu a tvrdilo, že cestu si dokonale pamatuje, a proto musí ostatní vést, i když se v mapě vůbec nevyznalo a cestu ostatním neumělo správně usnadňovat (upozorňovat na překážky a vybírat schůdnější terén). Přesto ji ostatní v této roli nechali, jelikož při držení nosítek spíše znesnadňovala cestu. I přes to, že jí samotné nesení knihy vůbec nešlo, si neodpustilo hloupé řeči, o tom, jak jdou nosiči příliš pomalu, jak drží nosítka špatně a neustále je komandovala, za což si vysloužila nelibost celé skupiny a nakonec ji začali všichni ignorovat a určovali si cestu sami. I přes všechny obtíže a strasti se podařilo dětem knihu v pořádku dopravit až před kostel. Sice se značným překročením časového limitu, což jsem jim zatajila, jelikož jsem oceňovala jejich obrovskou snahu úkol zvládnout i přes to, jak pocitově trpěli. Aniž by to zpočátku tušili, překonali sami sebe. Ze zdolání úkolu měli všichni obrovskou radost, protože i když si cestou mysleli, že jsou na pokraji sil a div se do krve nepohádali, společně to zvládli a skupina se tím stmelila, a jejich komfortní zóna se tak rozšířila. A právě to bylo cílem této aktivity.

- Celkově výlet hodnotím jako vydařený. Vyšlo skvěle počasí, nestal se žádný úraz, děti se po celou dobu dobře bavily a až na průběh posledního úkolu panovala velmi pozitivní a veselá nálada, zvládly také náročnou aktivitu, která je posílila a obohatila, a z nádraží odcházel domů plné zážitků a horlivě vše vyprávěly rodičům, kteří byli moc rádi, že jsou děti spokojené.

Obrázek 108: Čtení úkolu z obálky číslo 6.

Obrázek109: Kresba a rozjímání o samotě.

Obrázek 110: Desetiletý chlapec se svými výtvy

Obrázek 111: Reflexe prvního úkolu.

Obrázek112: Dokreslování předmětů.

Obrázek 113: Přeprava knihy.

19. Města budoucnosti.

Název tematického celku:		Cestování časem
Námět vyučovací jednotky:		Města budoucnosti
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		<p>Rozpozná a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, barvy) a uplatňuje je a jejich kombinace při vlastních tvůrčích činnostech v ploše.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření a odlišné interpretace porovnává se svojí dosavadní zkušeností. - Vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření, porovnává a hodnotí jeho účinky s účinky již existujících vizuálně obrazných vyjádření. - Osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření. - Nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která sám vytvořil, vybral či upravil.
Dílčí výstup dané aktivity:		<ul style="list-style-type: none"> - Vede k vytrvalosti a soustavnosti při plnění zadaných úkolů, k uplatňování tvořivosti a k vynakládání úsilí na dosažení kvalitního výsledku. - Pracuje podle slovního návodu. - Uplatňuje prvky tvořivosti.
Učivo	Obsahová doména:	<ul style="list-style-type: none"> - Ověřování komunikačních účinků. - Uplatňování subjektivity. - Rozvíjení smyslové citlivosti.
	Konkrétní učivo:	<ul style="list-style-type: none"> - Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, textury a jejich kombinace a proměny v ploše. - Uspořádání objektů do celku v ploše. - Komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření v komunikaci v rámci skupiny, v níž se žák pohybuje. - Vysvětlování výsledků tvorby podle svých schopností a zaměření.
Metodické poznámky:	Motivace:	„Cesta časem“, promítání videa, debata o tom, jak si představují město za 1000 let.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	<ul style="list-style-type: none"> - Město budoucnosti budeme tvořit technikou grafiky. Nejprve je potřeba vytvořit si matici, ze které budeme tisknout. - Matici si vytvoř tak, že z výkresu vystříhej město, jak si ho představuješ za 1000 let. Vše, co chceš, aby bylo na konečném obrázku vidět, musíš vystříhnout nebo nalepit jako další vrstvu. Například okna dveře a podobně. Můžeš se pokusit do papíru drobné části také vyrýt. Až budeš mít město celé vystřižené, nalep všechny kousky města na podkladový papír. - Vyber si pohled na město, který se ti líbí a pokus se ho co nejpřesněji zachytit kresbou fixem na papír. - Z papírové matrice vytiskni výsledný obraz. Na matici naválej rovnoměrnou vrstvu barvy a pomocí tiskařského lisu přenes na papír.
	Vazby k výtvarné kultuře:	<ul style="list-style-type: none"> - Technika papírové koláže – Jirí Kolář. - Grafické techniky. - Ilustrace ke sci-fi literatuře, sci-fi filmová tvorba. - Architektura.

	Použitá technika:	<ul style="list-style-type: none"> - Tvorba papírové matrice a tisk grafiky. - Kresba fixem na papír.
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ul style="list-style-type: none"> - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotografií do deníku, shrnutí činností na minulé schůzce. (10 minut). - Oprava stroje času - připevnění odpadlých částí (20 minut). - „Cesta časem“ do budoucnosti. Promítání videa s ukázkami ze sci-fi filmů, seriálů a fotografie různých možností podob měst v budoucnosti. Povídání o tom, jak by mohla vypadat města za 1000 let a zda tu vůbec budou. (20 minut). - Svačinka (10 minut). - Tvorba papírové matrice pro tisk grafiky (55 minut). - Úklid třídy, rozloučení a odchod domů. (5 minut). - První dítě přichází jako obvykle. Druhé dítě vstupující do třídy je vyzváno ke spolupráci a jsou mu zavázány oči šátkem, takto to pokračuje i u všech dalších dětí, které postupně přicházejí do třídy. Chlapec, který přišel první, jediný vidí a lepí fotografie do deníku. Když je s tím hotový dostává na starost všechny děti, které nevidí, aby se o ně staral. Přivítání, a vysvětlení situace a určení pravidel hry (25 minut). - Hra na motivy knihy Den trifidů. Jeden vidoucí vede nevidoucí (byly vystaveni škodlivému venkovnímu prostředí, které je nyní na celé planetě, která byla napadena invazí z vesmíru) děti městem k nedaleké přírodovědné fakultě, kde v posledním patře budovy získávají lék a opět se jim vrací zrak. (15 minut). - Debata o zážitcích ze ztráty zraku (5 minut). - Pokračování hry – zavázání očí chlapci, který vedl skupinu (byl vystaven škodlivému prostředí a tedy také oslepl – lék došel a je potřeba počkat na další). Již vyléčené děti, nyní imunní proti oslepujícímu prostředí, mají za úkol dovést ho na terasu a zprostředkovat mu výhled na město. Chlapec má za úkol nakreslit panorama města, které mu vidoucí popisují. (15 minut). - Lék je dokončen a již jsou všichni uzdraveni. Mohou se tedy kochat výhledem na město. Chlapec má za úkol najít tu část města, kterou kreslil. Dále zadání úkolu nakreslit část města podle vlastního výběru. (30 minut). - Cesta zpět (5 minut). - Svačina (10 minut). - Pokračování na práci z minulé schůzky - stříhání a lepení papírové matrice. Zkoušky frotáže na měkký papír (35 minut). - Společné povídání nad vznikajícími pracemi (5 minut). - Úklid třídy, rozloučení a odchod domů (5 minut). - Přivítání, navození příjemné atmosféry, nalepení fotografií do deníku, shrnutí činností na minulé schůzce. (10 minut). - Dokončování papírové matrice, příprava pomůcek pro tisk (30 - 40 minut). - Svačina (10 minut). - Tisk grafiky (45 minut). - Prohlížení tisků, úklid třídy, rozloučení a odchod domů. (15 minut).

Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	Osobnostní a sociální výchova.
Forma výuky, vyučovací metoda:	Promítání, debata, samostatná výtvarná činnost, hry.
Předpokládaný časový nárok:	6 hodin (360 minut)
Nutné pomůcky a prostředky:	<ul style="list-style-type: none"> - Fotografie do deníku: tisk fotografií z minulých schůzek, které si děti nalepí do svého deníku, nůžky a lepidlo. - Oprava stroje času: dráty, kleště, tavicí pistoli a náplně do ní. - Motivace: dataprojektor, vytvořené video, notebook s programem pro přehrávání videa. - Matrice pro tisk: výkresy formátu A3 rozstříhané podélně na půl, papíry na vystřihování částí města, lepidlo, nůžky, tužky, tvrdý pastel na frotáž a tenký papír. - Grafika: tiskařská černá barva, sklo na rozvalování barvy, terpentýn, hadry, váleček, noviny, tiskařský lis, gumové rukavice, papíry pro tisk – formát větší než matrice. - Hra: šátky na zavázání očí, lentilky jako lék, fixu, tvrdou podložku, papír A3. - Kresba města: tvrdé podložky, papíry A4, fixy tři tloušťek.
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano-ne):	Ne
Poznámky:	Je třeba vytvořit video na promítání a zajistit dataprojektor, notebook a zatemnit třídu. Je dobré vyzkoušet propojení dataprojektoru s PC v předstihu.
Reflexe:	<ul style="list-style-type: none"> - Jelikož námět těchto schůzek vznikl na základě přání dětí (odpovědi v dotazníku), byl přijat s velkým nadšením. - Motivace videem byla vhodná pro odstartování fantazie dětí, pro samotné zobrazení panorama města, ale nestačila. Stále vytvářely pouze jednu souvislou řadu domů. I z tohoto důvodu jsem následující hodinu zařadila kreslení města z vyhlídky. Děti si tak lépe uvědomily, jak se domy v dálce vrství. - Hra se zavazánými očima se dětem velmi líbila. Pro některé to byla premiéra, kdy byly připraveny o jeden ze smyslů a byly odkázány na pomoc někoho druhého. Velmi se mi líbilo, že dokázaly ocenit schopnosti chlapce, který je vedl a někteří mu například poděkovali, za to, že ji zvládl bezpečně převést přes rušnou silnici, z čehož měla většina z nich opravdový strach. Jedna holčička naopak chlapci vytkla počáteční nepozornost, když ji nechal narazit do dveří, ale uznala, že není jednoduché „určit“ pět nevidoucích najednou. - Při druhé části hry se šátky, kdy dostaly děti za úkol zprostředkovat nevidoucímu kamarádovi pohled na město a pomoci mu aby byl schopen panorama nakreslit, se velmi projevila různorodost lidského vnímání. Každé dítě vybralo trochu jiný pohled na město, a i když se nakonec shodly, kterou část budou popisovat, každý ho viděl poněkud jinak a popisovat jinými výrazy. Chlapec měl kreslení opravdu náročné, ale popral se s úkolem odvážně. - Kresbičky města, které vznikly za poměrně krátkou dobu, dopadly, myslím velmi dobře a napomohly dětem v další práci na vytváření matrice města budoucnosti. - Děti nejvíce bavilo vytváření papírové matrice. I když tisk grafiky ještě nikdy nezkoušely, příliš je tato technika nezaujala. - Celkově na těchto posledních schůzkách panovala mezi dětmi velmi příjemná a kamarádská atmosféra. Při srovnání se začátkem školního roku se vztahy mezi nimi opravdu vylepšily a prohloubily. Děti si vzájemně pomáhaly a některé zde založily opravdové kamarádství.

Obrázek 114: Promítání videa.

Obrázek 115: Tvorba papírové matrice města budoucnosti.

Obrázek 116: Hra vidoucí vede nevidoucí městem.

Obrázek 117: Hra vidoucí vede nevidoucí městem – ve výtahu.

Obrázek 118: Hra vidoucí vede nevidoucí městem.

Obrázek 119: Vytváření papírové matrice.

Obrázek 120: Druhá část hry – kreslení podle slovního návodu.

4. 4. Realizace projektu

Projekt HRA(VÝ)TVOR, který je námětem této práce, jsem realizovala ve školním roce 2012/ 2013 v Domě dětí a mládeže v Olomouci na ulici tř. 17. listopadu 47. První setkání proběhlo 26. září 2012 a poslední, v tomto školním roce, 12. června 2013. Projekt byl realizován jako pravidelná zájmová činnost pro děti a mládež ve věku od 7 do 15 let, zaměřující se na oblast výtvarné výchovy. Schůzky probíhaly každý týden od 14:30 do 16:30 hodin. Na začátku školního roku navštěvovalo kroužek celkem 8 dětí, z toho 4 chlapci a 4 dívky. Věk chlapců byl 14, 9, 8 a 6 let a věk dívek 11, 9, 7 a 7 let. Čtrnáctiletý chlapec se účastnil pouze některých aktivit, jelikož se v rámci této zájmové činnosti připravoval na přijímací zkoušky na střední školu. Zhruba po prvním měsíci přestal kroužek, kvůli časové tísní rodičů, navštěvovat devítiletý chlapec. Celková velikost skupiny byla tedy v počtu šesti dětí nepříliš početná, ale dostačující. Složení skupiny se ještě proměnilo v polovině školního roku. Kroužek přestal navštěvovat čtrnáctiletý chlapec a nejstarší dívka. Jedno děvče ve věku sedmi let odpoletí naopak přibylo. Setkání probíhala ve výtvarném ateliéru v pavilonu zájmových činností a přilehlém okolí. Celkem se během školního roku konalo 31 schůzek a k tomu dva celodenní výlety a vernisáž výstavy.

Během celoroční činnosti vznikl deník, vytvořený účastníky kroužku a také webové stránky této zájmové činnosti, které jsem vytvořila prostřednictvím bezplatného internetového nástroje pro tvorbu www stránek Webnode.¹⁴⁷ Tyto www stránky jsou dostupné na adrese: <http://hra-vy-tvor.webnode.cz/> nebo přes odkaz na webu Domu dětí a mládeže Olomouc.¹⁴⁸ Vznikly z mé potřeby snadněji a rychleji informovat účastníky zájmového útvaru o aktuálních informacích i z přání rodičů dětí, kteří se mnou chtěli být v kontaktu a informováni o aktuálním dění v kroužku. Také si přáli mít přístup k fotografiím a videozáznamům, které jsem pořídila během naší činnosti. Postupem času zde vznikla mimo jiné rozměrná fotogalerie a deníkový záznam všech proběhnutých setkání.

Jelikož projekt HRA(VÝ)TVOR vznikl původně jako návrh zájmové činnosti v rámci velkého projektu Cesta do minulosti, navázala jsem tematicky na již vytvořený materiál z roku 2011, a tématem celoroční činnosti se stalo cestování v čase pomocí stroje času, který si při prvních setkáních děti vytvořily.

Popis jednotlivých schůzek a námětů je již detailně uveden v předcházející kapitole, a proto nepovažuji za potřebné ani vhodné tyto informace zdvojovat a odkazuji se na tabulky v kapitole 4. 3.

4. 5. Zhodnocení uskutečněného projektu.

V této podkapitole se pokusím zhodnotit realizaci projektu HRA(VÝ)TVOR ze tří pohledů. Pohledu dítěte (účastníka), rodiče a z pohledu vlastního.

Od dětí jsem získávala zpětnou vazbu různým způsobem po celou dobu. Zda jsem zvolila aktivitu vhodně či nikoli se ihned projevovalo na chování dětí, na výsledku činnosti nebo při dialogu v závěrečné reflexi. Některé schůzky a aktivity byly více vydařené, jiné méně. Konkrétní situace jsem popsala v reflexi u každého námětu v tabulkách v kapitole 4. 3. Pokud tedy shrnu projekt jako celek, hodnotím ho z pohledu spokojenosti účastníků za vydařený. Děti na aktivity reagovaly převážně velmi kladně a nevybavují si žádný větší projev nesouhlasu s činnostmi, což mě velmi těší. Velmi mě například překvapilo, ale i potěšilo, že děti vydržely být velmi dlouho motivované na období pravěku, kterému jsme se věnovali opravdu dlouhou dobu. Jelikož jsem po celou dobu získávala od dětí převážně kladnou odezvu, chtěla jsem se dozvědět,

---

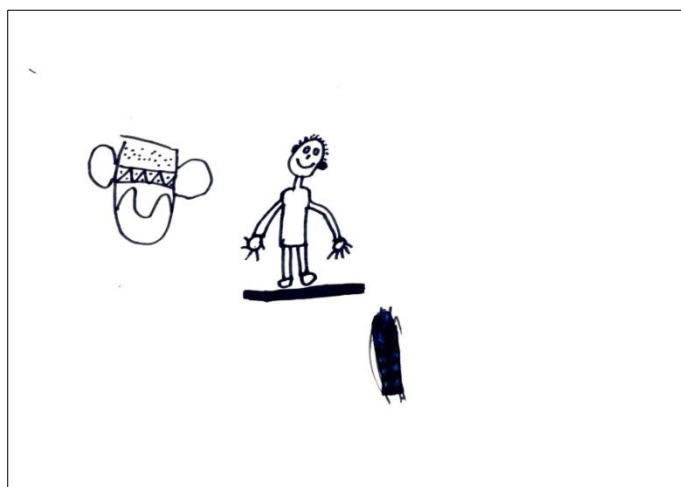
¹⁴⁷ Webnode je systém pro tvorbu www stránek dostupný zdarma na internetu přes webové stránky <http://www.webnode.cz/>.

¹⁴⁸ Dům dětí a mládeže Olomouc, Detail kroužku [online]. © Dům dětí a mládeže Olomouc, 2013. [cit. 14.6.2013]. Dostupné z: <http://www.ddmolomouc.cz/krouzky/detail/?rid=242>

co konkrétně je na navštěvování zájmové činnosti bavilo nejvíce. Od obou chlapců jsem získala zpětnou vazbu prostřednictvím kreseb (obr. 189 a 190) o jejichž vytvoření jsem je požádala asi v polovině května, když byli se svou prací hotoví dříve než ostatní děti a následně jsem s nimi vedla individuálně nad obrázkem rozhovor. Oba se nezávisle na sobě shodli na tom, že úplně nejraději do kroužku chodí kvůli kamarádům, které tady mají a také, že nejvíce se jim doposud líbila práce s keramickou hlinou. Starší chlapec svůj obrázek i výklad doplnil o vyrábění. Tímto označením, jak mi při dialogu vysvětlil, myslel prostorovou tvorbu se všemi materiály, ale hlavně práci s přírodními materiály při tvorbě pravěkých hudebních nástrojů. Tím se potvrdilo i mé pozorování. Další zpětnou vazbu, zejména ohledně výběru výtvarných technik, jsem obdržela od pěti dětí prostřednictvím dotazníku, který jsem jim předložila na konci námětové řady o pravěku, jelikož jsem chtěla vyjít vstříc v posledních několika setkáních jejich přání, co se týká námětu. Na závěr dotazníku jsem přidala ještě otázku: Co tě doposud nejvíce bavilo? Odpovědi se, jak se dalo dopředu očekávat, odlišovaly ve zvolené technice výtvarné práce. Velmi mile mě ale překvapila odpověď osmileté dívky, která kromě tvoření, výletů, kreslení a malování odpověděla na takto položenou otázku slovem přátelství. Na poslední schůzce při rozdávání výtvorů za celý rok, jsem děti ještě požádala, aby vybraly tři věci, které je nejvíce bavily a pokusily se všem říct, proč vybraly právě tyto tři výtvary.

Obrázek 189: Kresba devítiletého chlapce.

Obrázek 190: Kresba sedmiletého chlapce.

Tato zpětná vazba zcela potvrdila můj pohled na jednotlivé děti ohledně jejich výtvarného projevu a částečně i osobnosti. Jelikož takto získaná zpětná vazba od dětí se povětšinou omezovala na výčet oblíbených výtvarných technik, dovolím si odvodit spokojenost dětí ještě jinak. V kladném hodnocení mě také utvrzují slova řečená

děťmi na rozloučenou na poslední schůzce, kdy se většinou loučily slovy: „bylo to bezva; už se těším na září, že se zase uvidíme; už abychom jeli na tábor“ a podobně. A potvrzuje to i skutečnost, že tři z šesti dětí se zúčastní letního tábora a dvě děti z těch, které na tábor nejedou, již podaly přihlášku do kroužku na příští školní rok.

Jednodušší je hodnocení ze strany rodičů, jelikož ty jsem požádala o vyplnění hodnotícího dotazníku, který slouží nejen jako zpětná vazba, ale také jako klíč ke zlepšení nabídky kroužku v příštím školním roce. Vyplněné dotazníky příkládám v příloze č. 4. V dotazníku jsem sesoustředila na několik hlavních oblastí: celkové hodnocení zájmového útvaru, komunikace, přínos kroužku pro děti, spokojenost dětí, organizace setkávání a nadstandardní akce. Pro potřeby této diplomové práce jsou stěžejní hlavně oblasti celkového hodnocení, přínos pro děti a spokojenost dětí. Celkovou úroveň kroužku hodnotilo 83 % rodičů jako výbornou. O stupeň hůře, jako velmi dobrou, hodnotilo 50% rodičů organizaci schůzek a ještě o něco hůře bylo hodnoceno prostředí a vybavenost, které u dvou rodičů získaly stupeň dobrý. Kladně hodnotili rodiče zejména pořádání výletů a hravou formu výuky. Všichni poté uvedli, že jejich očekávání se naplnila. 66% dotazovaných uvedlo, že účast v kroužku byla pro jejich děti velmi přínosná a 33% ji označilo jako přínosnou. Přínos spatřovali zejména v nabytých dovednostech. Jak z dotazníku vyplynulo, dvě děti se těšily na kroužek už několik dní předem, tři se těšily po cestě a jedno se někdy netěšilo, ale rodič přidal poznámku, že to bylo způsobeno leností. Dva rodiče uvedli, že jejich děti odcházely domů spokojené a plné zážitků a zbývající označili možnost, že odcházely spokojené. Všichni oslovení také uvedli, že náplň kroužku byla vyhovující. Hodnocení rodičů se shodovalo s jejich přímými reakcemi v průběhu i na konci školního roku.

Já osobně hodnotím projekt jako vydařený. V první řadě je pozitivní, že o kroužek v letošním roce byl alespoň takový zájem, aby bylo možné otevřít první běh. I po pololetí docházel do zájmové činnosti dostatečný počet dětí, aby bylo možné alespoň trochu pracovat se skupinou. Realizace projektu vycházejícího z teoretického plánu mi umožnila srovnat mé ideály s realitou. Jelikož je každá skupina i věková kategorie dětí odlišná, odklonila jsem se od původního plánu činností dost výrazně. Již od počátku bylo třeba přizpůsobit tempo i náměty schůzek reálné skupině dětí. Jelikož jsem do té doby byla zvyklá vést zájmovou činnost zejména pro předškoláky, překvapilo mě pomalé tempo mladších školáků, ve kterém se vše odehrávalo. Příkladem může být téma sestrojování stroje času, původně plánovaná na dvě schůzky i s úvodní hrou, tedy čtyři hodiny, které se prodloužily na šest a půl hodiny. Nemohu však tvrdit, že jiná

skupina stejného věkového složení, by měla rytmus činností stejný. Spíše ne. Zjistila jsem také, že náročnost některých her a činností byla příliš náročná pro takto složenou skupinu a musela jsem po několika prvních schůzkách plán proměňovat. Plánovaná skupina měla být složena z dětí mladšího i staršího školního věku, které by v mnoha situacích byly zkušené a zvládly by pomáhat mladším dětem. Ujasnila jsem si také, které aktivity, náměty a hry jsou pro výtvarnou výchovu v artefiletické formě vhodné a které spíše ne. Pro artefiletický přístup nejsou příliš vhodné výtvarné činnosti, které jsou řemeslného charakteru, a je potřeba se s nimi dokázat vypořádat anebo je nezařazovat. Pro zážitkový způsob vzdělávání, jak ho vnímá například PŠL, ale tato technická a řemeslná zadání vůbec nevdí a naopak jich je možné dobře využívat. Proto je nutné si na začátku stanovit, kterým směrem se vydat anebo mít dostatečné schopnosti na vybalancování obou přístupů. Musím se přiznat, že i po prvním běhu zájmové činnosti nejsem ochotna si vybrat pouze jeden z přístupů a zřejmě se i v příštím školním roce poperu s náročnější variantou jejich kombinace. Už ale ví, že je potřeba se pečlivě připravit a promýšlet aktivity opravdu velmi hluboko a s dostatečným předstihem.

Na závěr bych ráda podotkla, že projekt byl vedením výtvarného oddělení shledán jako úspěšný a příští rok bude jeho realizace pokračovat. Navážu na něj dokonce projektem novým, s názvem Malý HRA(VÝ)TVOR, který je již v nabídce DDM na školní rok 2013/2014. Bude se jednat o zájmový kroužek pro nejmenší děti od 3 do 6 let také s prvky zážitkové pedagogiky. K této myšlence mě přivedla nejen úspěšná realizace kroužku HRA(VÝ)TVOR, ale také současný trend snižování věkové hranice dětí, které navštěvují zájmovou činnost a mnohdy rodiče volí zcela nevhodné kroužky. Díky této „přípravce“ budou moci děti strávit zážitkově-výtvarnou činností opravdu celé své dětství, od tří do patnácti let.

5. Závěr

Současný vývoj pedagogiky směřuje stále více k propojování učiva i oborů, klade větší důraz na dovednosti a schopnosti než na encyklopedické znalosti, snaží se o spojení technických vymožeností 21. století s lidskostí a vztahem k přírodě, a celkově se výrazně proměňuje na všech stupních škol i mimo ně. Proto je podle mého názoru dnes vhodná doba k hledání nových cest, jak dosáhnout všech stanovených cílů co nejlépe. A právě zážitková pedagogika a její metody a podobory jsou jednou z cest, kterou se můžeme s úspěchem vydat.

Jak praktická tak i teoretická část diplomové práce mě velmi obohatila a posunula v mém směřování zase o velký kus dál. Protože se považuji spíše za člověka praktického, který se než převáděním vyčtených pouček řídí intuicí, citem a snaží se vnímat dětské potřeby, bylo pro mne sepsání teoretické části opravdovým oříškem. Přiznávám ale, že pedagog by měl být schopen o své práci také odborně hovořit. A proto považuji za velký přínos teoretické části, že mi pomohla ve velké míře obohatit moji odbornou slovní zásobu.

Sepsání této práce rozhodně nepovažuji za konec, spíše naopak za start a vhodné vykročení k mému dalšímu pedagogickému směřování. Již nyní, týden po poslední schůzce, přemýšlím o tématu a aktivitách pro nový školní rok a velmi se těším, až v září opět uvidím všechny děti z letošního roku i ty nově příchozí.

6. Seznam literatury a internetových zdrojů

1. CSIKSZENTMIHALYI, Mihaly. *O štěstí a smyslu života*. Praha, NLN, s.r.o., 1996. ISBN 80-7106-139-5.
2. ČINČERA, Jan, KAPLÁNEK, Michal, SÝKORA, Jan. *Tři cesty k pedagogice volného času*. Brno: Tribun EU s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7399-611-6.
3. ČINČERA, Jan. *Práce s hrou Pro profesionály*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1974-0.
4. DOHNAL, Tomáš „a kol.“. *Tři dimenze pojmu rekreologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2437-8.
5. FRANZ, Daniel, ZOUNKOVÁ, Daniela, MARTIN, Andy. *Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, s. s. 2007. ISBN 978-80251-1701-9.
6. GÉRINGOVÁ, Jitka. *POMÁHAJÍCÍ PROFESE – tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: TRITON, 2011. ISBN 978-80-7387-394-3.
7. HÁJEK, Bedřich „a kol.“. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: IDM MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-06-1.
8. HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7
9. HÁJEK, Bedřich. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
10. HANUŠ, Radek, CHYTILOVÁ, Lenka, *Zážitkově pedagogické učení*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-247-2816-2.
11. HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
12. HODANĚ, Bohuslav, DOHNAL, Tomáš. *Rekreologie. 2.*, upravené a rozšířené vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2197-1.
13. JIRÁSEK, Ivo. *Filozofická kinantropologie: setkání filozofie, těla a pohybu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. ISBN 80-244-1176-8.
14. JIRÁSEK, Ivo. *Zlatý fond her I: hry a programy připravené pro kurzy Prázdninové školy Lipnice. 2. vydání*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-506-6.
15. KANTOR, Petr. *Teorie hry v učitelské praxi. 2. vydání*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. ISBN 978-80-7368-545-4.

16. KANTOROVÁ, Jana „a kol.“. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-030-1.
17. KIRCHNER, Jiří. *Psychologie prožitku a dobrodružství pro pedagogiku a psychoterapii*. Brno: Computer Press, a.s., 2009. ISBN 978-80-251-2562-5.
18. KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.
19. Kolektiv autorů. *Škola zážitkem, Zážitková pedagogika při výuce klíčových kompetencí a hodnocení žáků*. Praha: Prázdninová škola Lipnice – Outward Bound o.s., 2011. ISBN 978-80-260-1046-3.
20. KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika volného času*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2004. ISBN 80-223-1930-9.
21. LHOTOVÁ, Marie. *Proměny výtvarné tvorby v arteterapii*, 4. svazek. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. ISBN 978-80-7394-209-0.
22. NEUMAN, Jan. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. 5. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-572-1.
23. PÁVKOVÁ, Jiřina „a kol.“. *Pedagogika volného času*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
24. PELÁNEK, Radek. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-353-6.
25. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
26. RAUDENSKÝ, Martin. *Hra v grafickém umění*. Ústí nad Labem: Fakulta umění a designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2008. ISBN 978-80-7414-062-4.
27. REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda, 2001. ISBN 80-85927-85-3.
28. SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově, Artefiletika*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-437-3.
29. SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 1. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2001. ISBN 80-7290-066-8.
30. SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky*, 2. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2004. ISBN 80-7290-130-3.

31. SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, HAZUKOVÁ, Helena, SLAVÍK, Jan. *Výtvarné čarování, Artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upravené (v SPL-Práce 1.) vydání. Úvaly: Albra. 2010. ISBN 978-80-7361-079-1.
32. SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, SLAVÍK, Jan, ELIÁŠOVÁ, Sylva. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-322-2.
33. SVATOŠ, Vladimír, LEBEDA, Petr. *Outdoor trénink pro managery a firemní týmy*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005. ISBN 80-247-0318-1.
34. ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk, ŠIMANOVSKÁ, Barbara. *Hry pro rozvoj zdravé osobnosti: prevence problémů s agresivitou, pasivitou a závislostí*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-024-0.
35. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka „a kol.“. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.
36. ŠPIČÁK, Jiljí. *Teorie a metodika výchovy mimo vyučování: pro vychovatele v domovech mládeže*. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1990.
37. VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0428-2.
38. VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. dopl. vydání. Brno: Print-Typia Brno, spol. s r. o., 2001. ISBN 80-86384-00-4.
39. Dům dětí a mládeže Olomouc, Detail kroužku [online]. © Dům dětí a mládeže Olomouc, 2013. [cit. 14.6.2013]. Dostupné z:
<http://www.ddmolomouc.cz/krouzky/detail/?rid=242>
40. Gymnasion. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku č. 1* [disk]. JIRÁSEK, Ivo 2004, [cit. 10.6.2013]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/library/gymnasion-1-jaro-2004-0>.
41. Gymnasion. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku č. 1* [disk]. SVOZILOVÁ, Petra 2004, s. 24 [cit. 9.6.2013]. Dostupné z:
<http://www.gymnasion.org/library/gymnasion-1-jaro-2004-0>.
42. HANKOVÁ, Zdenka. Gymnasion. *Zážitková pedagogika jako dar učitelům* [online]. Březen, 2010. [cit. 8.6.2013]. Dostupné z:
<http://www.gymnasion.org/archive/article/zazitkova-pedagogika-jako-dar-ucitelum-0?page=2>.
43. HRA(VÝ)TVOR. *HRA(VÝ)TVOR* [online]. © 2012. Poslední změna 18.6.2013 22:53 [cit. 19.6.2013]. Dostupné z: <http://hra-vy-tvor.webnode.cz/hra-vy-tvor/>.

44. KYRCHMAYER, Andrej. Gymnasion. *Konference a semináře v oblasti zážitkové pedagogiky v roce 2012* [online]. [cit. 8.6.2013]. Dostupné z:
<http://www.gymnasion.org/archive/article/konferencie-seminare-v-oblasti-zazitkovej-pedagogiky-v-roku-2012>.
45. Lid Medvědího potoka, *TOTOLAN WI* : Zpravodaj Lidu Medvědího potoka, rodičů a příznivců kmene Wowapiska Oyate Mato Wakpalan, Ate, Ine, Kola [online]. [cit. 12. 07. 2013]. Dostupné z: <http://www.upolin.com/LMP/lmp.htm>
46. Liga lesní moudrosti. *Československý woodcraft*. [online]. Liga lesní moudrosti, © Pavel Spálený. [cit. 6.6.2013]. Dostupné z:
http://www.woodcraft.cz/index.php?right=historie_cswoodcraft.
47. Projekt Cesta do minulosti. *Cesta do minulosti* [online]. Copyright © 2010 OLC Systems s.r.o [cit. 13.6.2013]. Dostupné z: <http://projekt.ddmolomouc.cz/>
48. Skauting. *Hlavní principy skautského programu*. [online]. © 2011 - Junák - svaz skautů a skautek ČR. [cit. 6.6.2013]. Dostupné z:
<http://www.skaut.cz/skauting/skautsky-program/hlavni-principy-programu>.
49. Vyhláška č. 74/2005 SB., o zájmovém vzdělávání [disk]. s. 509. [cit. 12.6.2013]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-74-2005-sb-1>.

7. Seznam vyobrazení v textu

- Tabulka 1: Zapamatovatelnost poznatků. (Zdroj: výzkum IBM a UK Post. Upraveno podle Kantora 2008 a Svatoše & Lebedy 2005.)
- Tabulka 2: Vybavení získaných poznatků. (Zdroj: Alena Majerská. Výchova zážitkom vo voľnočasových aktivitách stredoškolskej mládeže. In: Činčera & Kaplánek 2009. Upraveno: přeloženo ze slovenštiny do českého jazyka)
- Tabulka 3: Chování učitele a žáka v klasickém a v zážitkovém učení (Zdroj: Svatoš & Lebeda 2005)
- Tabulka 4: Rozdíl pedagogických přístupů (Zdroj: Teorie hry v učitelské praxi, Kantor 2008)
- Tabulka 5: Přehled použitých hry v projektu HRA(VÝ)TVOR a jejich druhy.
- Obrázek 1: Deweyho model zkušenostního učení. (Zdroj: podle Hanuš & Chytilová 2009)
- Obrázek 2: Kolbův model zkušenostního učení. (Zdroj: podle Hanuš & Chytilová 2009)
- Obrázek 3: Znázornění jednotlivých stylů v procesu Kolbova cyklu (Zdroj: Kirchner 2009)
- Obrázek 4: Graf stavu plynutí. (Zdroj: Csikszentmihalyi 1996)
- Obrázek 5: Rozšíření osobní zóny bezpečnosti a zkušenosti vlivem působení zážitkově pedagogických prostředků v různých složkách osobnosti. (Zdroj Hanuš & Chytilová 2009)
- Obrázek 6: Individuální zóny komfortu, stresu a možného růstu v oblasti základních inteligencí. (Zdroj Hanuš & Chytilová 2009)
- Obrázek 7: Model komfortní zóny. (Zdroj: Pelánek 2008)
- Obrázek 8: Vývoj zážitkové pedagogiky od pedagogické koncepce k pedagogické disciplíně. (Zdroj: Hanuš. Zážitková pedagogika a rekreologie. In: Dohnal 2009.)
- Obrázek 9: Vláček nakreslený dětmi, 2010.
- Obrázek 10: Motivace vyprávěním skřítky Olomoučička, 2011.
- Obrázek 11: Hra obléhání hradu, 2011.
- Obrázek 12: Hra loutkové pohádky, 2010.
- Obrázek 13: Jedeme autem na výlet, 2011.
- Obrázek 14: Loutkové divadlo, 2011.
- Obrázek 15: Hudebně dramatické představení, 2011.
- Obrázek 16: Plavání v moři, 2012.
- Obrázek 17: Motivace, povídání o svátku zesnulých, 2011.
- Obrázek 18: Tvorba jeskynních maleb, 2013
- Obrázek 19: Děti jako pravěcí lovci, 2013.
- Obrázek 20: Tvorba denníku, 2013.

- Obrázek 21: Hra na sochy, 2012.
- Obrázek 22: Hra na míchání barev, 2012.
- Obrázek 23: Hra na motivy knihy Den trifikdů.
- Obrázek 24: Hraní loutkového divadla, 2012
- Obrázek 25: Hra na vyrobené hudební nástroje, 2013
- Obrázek 26: Zpěv písničky o pravěku, 2013.
- Obrázek 27: Vystoupení na vernisáži výstavy, 2013.
- Obrázek 28: Eurytmické cvičení, 2013.
- Obrázek 29: Vyjádření pocitů pohybem těla v prostoru, 2013.
- Obrázek 30: Seznamovací hra pavučina přátelství, 2012
- Obrázek 31: Hra mezinárodní seznamka, 2012
- Obrázek 32: Komunikace beze slov, 2012
- Obrázek 33: Komunikace beze slov, 2012
- Obrázek 34: Vlastní autoportrét, 2012
- Obrázek 35: První zápis do deníku, 2012
- Obrázek 36: Kresba a malba autoportrétu, děvče 11 let, 2012
- Obrázek 37: Lepení fotografií do deníku, 2012
- Obrázek 38: Skládání pizzle Dr. Quantina, 2012
- Obrázek 39: Hra pozorovatel, kreslič a spojka, 2012
- Obrázek 40: Hra pozorovatel, kreslič a spojka, 2012
- Obrázek 41: Hra pozorovatel, kreslič a spojka, 2012
- Obrázek 42: Navrhování součástek, 2012
- Obrázek 43: Návrhy součástek, 2012
- Obrázek 44: Kašírování součástek stroje, 2012
- Obrázek 45: Nakašírovaná součástka, 2012
- Obrázek 46: Malování součástek, 2012
- Obrázek 47: Pohyb v prostoru na téma vody, 2012
- Obrázek 48: Pohyb v prostoru na téma vody, 2012
- Obrázek 49: Kresba země, 2012
- Obrázek 50: Kresba propojení země a vody, 2012
- Obrázek 51: Losování lístečků, 2012
- Obrázek 52: Kreslení tvorů, 2012
- Obrázek 53: Společná reflexe, 2012
- Obrázek 54: Dokreslování tvora, 2012

- Obrázek 55: Presentace vlastní práce ostatním, 2012
- Obrázek 56: Hra na sochy, 2012
- Obrázek 57: Hra na sochy, 2012
- Obrázek 58: Políčka animace – Příběh s kolem, 2012
- Obrázek 59: Políčka animace – Basketball, 2012
- Obrázek 60: Dívání na svět skrz barevné fólie, 2012
- Obrázek 61: Malba zátiší, 2012
- Obrázek 62: Hra na míchání barev, 2012
- Obrázek 63: Reflexe a hledání kontrastů, 2012
- Obrázek 64: Míchání a zapouštění barev, 2012
- Obrázek 65: Řazení namíchaných barev, 2012
- Obrázek 66: Návrh postavičky, 2012
- Obrázek 67: Presentace své postavy ostatním, 2012
- Obrázek 68: Výroba hlaviček, 2012
- Obrázek 69: Čtení básničky, 2012
- Obrázek 70: Při hře o naučných tabulích, 2012
- Obrázek 71: Kresba obrázků do dražby, 2012
- Obrázek 72: Dražba, 2012
- Obrázek 73: Vymezení prostoru původních místností, 2012
- Obrázek 74: Kresba kláštera, 2012
- Obrázek 75: Kolorování návrhů loutek, 2012
- Obrázek 76: Modelování hlaviček loutek, 2012
- Obrázek 77: Kompletace loutek, 2012
- Obrázek 78: Loutkové divadlo pro rodiče, 2012
- Obrázek 79: Třídění slov, 2012
- Obrázek 80: Malování divadla, 2012
- Obrázek 81: Malování kulis, 2012
- Obrázek 82: Hraní loutkové pohádky, 2012
- Obrázek 83: Děti při práci na papírové koláži, 2013.
- Obrázek 84: Reflektivní dialog a vyprávění vymyšlených příběhů, 2013.
- Obrázek 85: Třídění pojmů z pravěku, 2013.
- Obrázek 86: Modelování emocí celého dne, 2013.
- Obrázek 87: Modelování kuličky poslepu obouručně, 2013.
- Obrázek 88: Modelování poslepu, 2013.

- Obrázek 89: Prozkoumávání výtvorů druhých, 2013.
- Obrázek 90: Třídění a hledání pojmů z pravěku, 2013.
- Obrázek 91: Modelování keramických nádob, 2013.
- Obrázek 92: Zdobení keramiky vypichováním, 2013.
- Obrázek 93: Keramika určená ke schnutí, 2013.
- Obrázek 94: Hra na hádání zvuků, 2013.
- Obrázek 95: Sběr přírodnin v praku, 2013.
- Obrázek 96: Hledání nejlépe znějící přírodniny, 2013.
- Obrázek 97: Hádanky pro Evu, 2013.
- Obrázek 98: Zpěv písničky o pravěku, 2013.
- Obrázek 99: Frotáž kamenů v parku, 2013.
- Obrázek 100: Malování jeskynních maleb, 2013.
- Obrázek 101: Malování jeskynních maleb, 2013.
- Obrázek 102: Zdobení keramických výrobků, 2013.
- Obrázek 103: Nácvik písničky o pravěku, 2013.
- Obrázek 104: Zdobení pravěkých oděvů, 2013.
- Obrázek 105: Posezení a povídání v trávě, 2013.
- Obrázek 106: Společná pravěká fotografie, 2013.
- Obrázek 107: Vystoupení na vernisáži, 2013.
- Obrázek 108: Čtení úkolu z obálky číslo 6, 2013.
- Obrázek 109: Kresba a rozjímání o samotě, 2013.
- Obrázek 110: Desetiletý chlapec se svými výtvary, 2013.
- Obrázek 111: Reflexe prvního úkolu, 2013.
- Obrázek 112: Dokreslování předmětů, 2013.
- Obrázek 113: Přeprava knihy, 2013.
- Obrázek 114: Promítání videa, 2013.
- Obrázek 115: Tvorba papírové matrice města budoucnosti, 2013.
- Obrázek 116: Hra vidoucí vede nevidoucí městem, 2013.
- Obrázek 117: Hra vidoucí vede nevidoucí městem – ve výtahu, 2013.
- Obrázek 118: Hra vidoucí vede nevidoucí městem, 2013.
- Obrázek 119: Vytváření papírové matrice, 2013.
- Obrázek 120: Druhá část hry – kreslení podle slovního návodu, 2013.

8. Seznam příloh

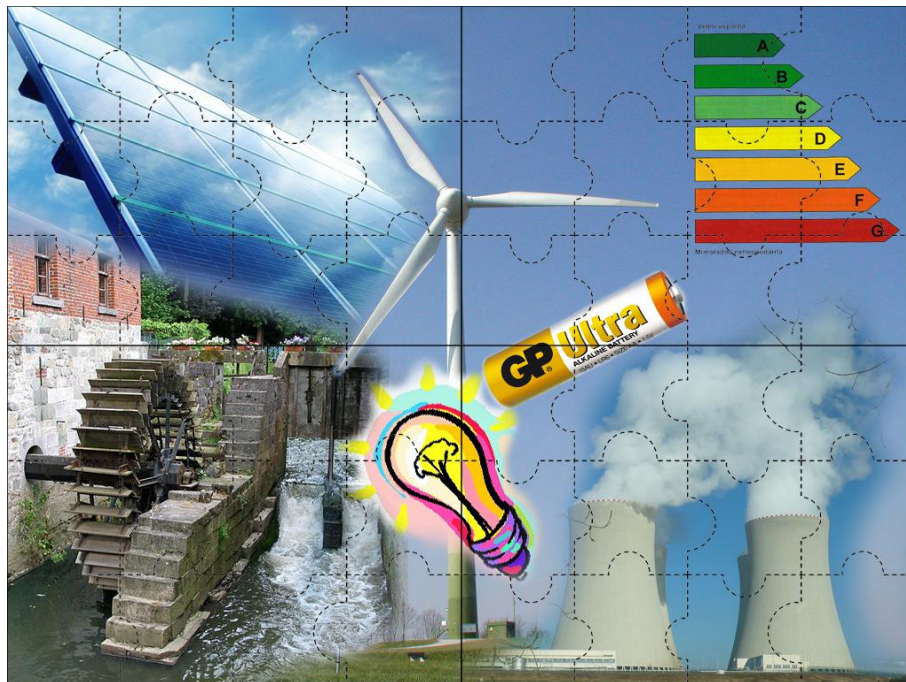
Příloha č. 1:   Obrazový doprovod, Obrázek 1.-75.

Příloha č. 2:   Texty ke stanovištím pro výlet, I.-X.

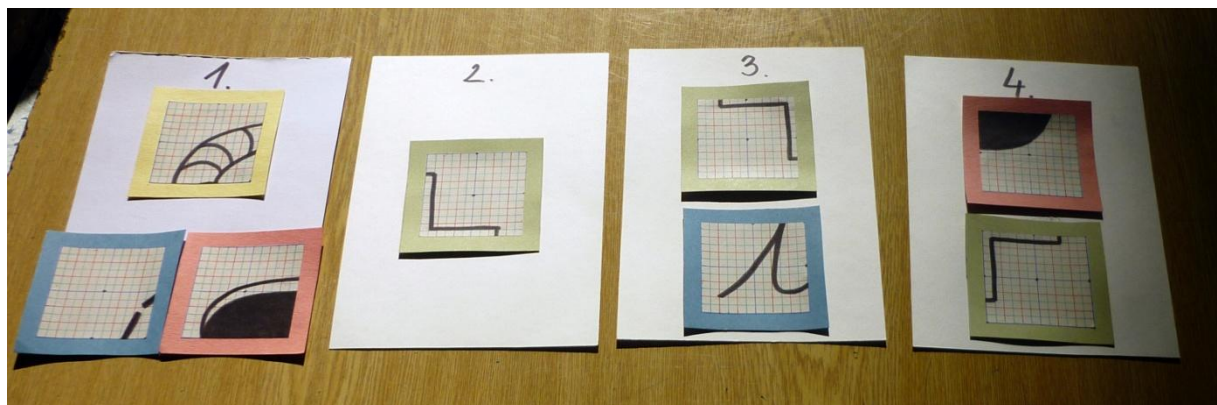
Příloha č. 3:   Text I.-II.

Příloha č. 4:   Vyplněné dotazníky: Hodnocení zájmové činnosti HRA(VÝ)TVOR, I.-VII.

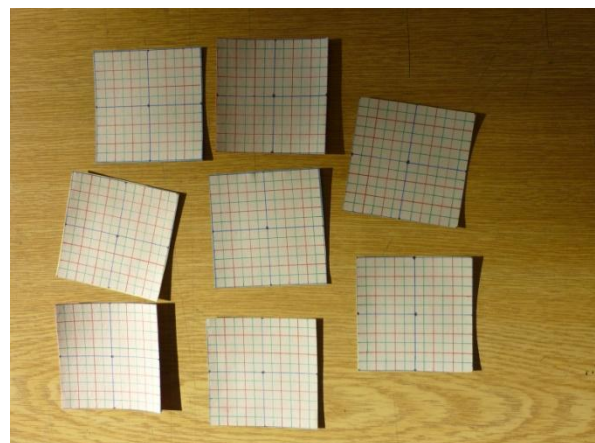
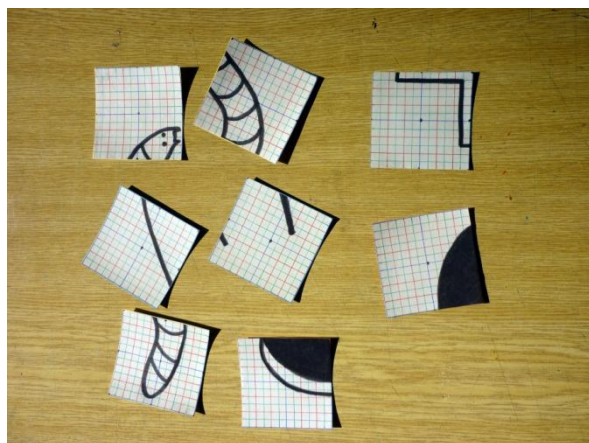
PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 1.

Obrázek 1: Puzzle „Energie“

Obrázek 2: Pomůcky ke hře pozorovatel, kreslič a spojka.

Obrázek 3 a 4: Pomůcky ke hře pozorovatel, kreslič a spojka.

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 2.

Obrázek 5: Závěr hry pozorovatel, kreslič a spojka.

Obrázek 6: Hry s materiálem na tvorbu stroje času.

Obrázek 7: Návrhy stroje času.

Obrázek 8: Malování stroje času.

Obrázek 9: Stroj času.

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 3.

Obrázek 10: Společná fotografie s hotovým strojem času.

Obrázek 11: Pohyb v prostoru na téma vody.

Obrázek 12: Pohyb v prostoru na téma země.

Obrázek 13: Kresba země.

Obrázek 14: Kresba vody.

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 4.

Obrázek 15: Kartičky na hru tvůrci zvířat.

Obrázek 16: Políčka animace – Karate.

Obrázek 17: Políčka animace – Běh.

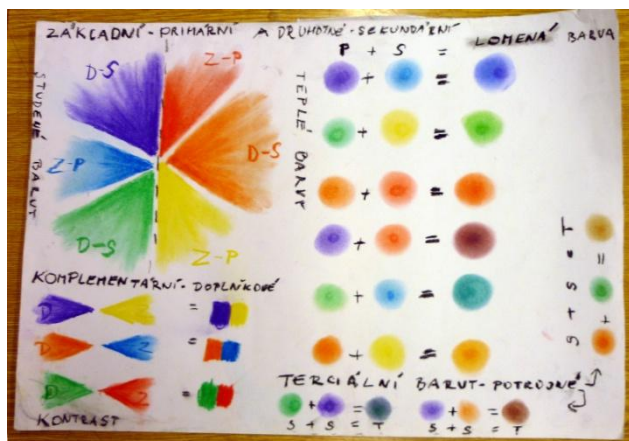

Obrázek 18: Hotový obrázek – Příběh s kolem.

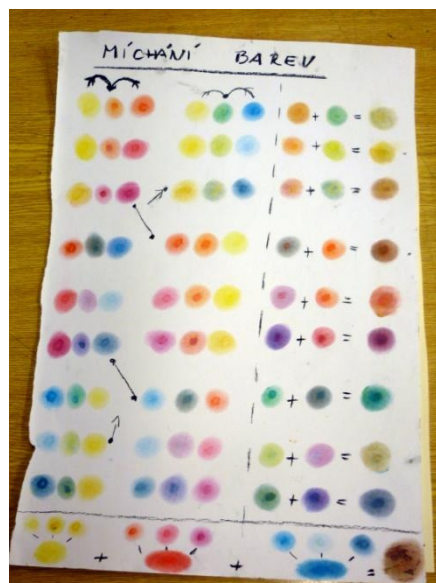

Obrázek 19: Diplom za umístění v soutěži.

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 5.

Obrázek 20: Pomůcka na míchání barev.

Obrázek 21: Pomůcka na míchání barev.

Obrázek 22: Dívání na svět skrz barevné fólie.

Obrázek 23: Výběr barevných fólií.

Obrázek 24: Malba zátiší.

Obrázek: 25: Malba zátiší.

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 6.

Obrázek 26: Malba zátiší.

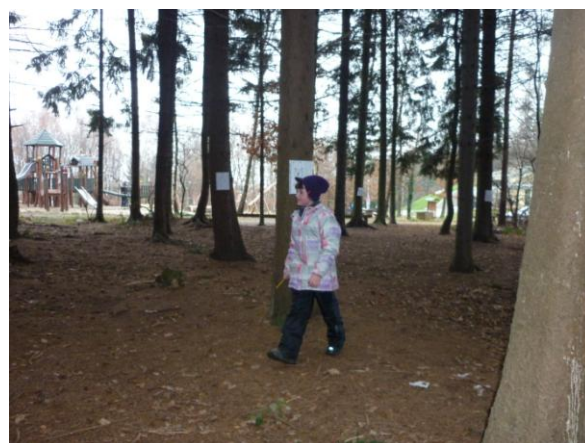
Obrázek 27: Před domem Jiřího Wolкера.

Obrázek 28: Řádění na hřišti.

Obrázek 29: Otevírání druhé obálky.

Obrázek 30: Při hře o naučných tabulích

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 7.

Obrázek 31: Čtení třetí obálky.

Obrázek 32: Příchod na Kartouzku

Obrázek 33: Modelování rukou a nohou loutky.

Obrázek 34: Šití oblečení pro loutku.

Obrázek 35: Loutkové divadlo pro rodiče.

Obrázek 36: Publikum.

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 8.

Obrázek 37: Dovádění s loutkami po představení.

Obrázek 38: Malování divadla.

Obrázek 39: Malování divadla

Obrázek 40: Reflektivní dialog.

Obrázek 41: Lepení koláže.

Obrázek 42: Koláže na téma sopka a sklenička a krokodýl a slunce.

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 9.

Obrázek 43: Mapa pravěkého období.

Obrázek 44: Modelování kuličky poslepu.

Obrázek 45: Fotografie s vlastním výtvořem.

Obrázek 46: Keramická hlava jelena.

Obrázek 47: Zakreslování do mapy pravěkého období.

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 10.

Obrázek 48: Sbíráání přírodnin v parku.

Obrázek49: Hudební nástroje a nasbírané přírodniny.

Obrázek 50: Výroba hudebních nástrojů.

Obrázek 51: Výroba hudebních nástrojů.

Obrázek 52: Zkouška hudebních nástrojů.

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 11.

Obrázek 53: Frotáž kamenů v parku.

Obrázek 54: Předvádění děje ze stěny jeskyně.

Obrázek 55: Výroba kostýmu a vytváření šperku.

Obrázek 56: Navlékání náhrdelníku

Obrázek 57: Zábava o přestávce – hra na dřevo.

Obrázek 58: Pohoštění v trávě.

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 12.

Obrázek 59: Psaní odpovědní z dotazníku.

Obrázek60: Nacvičování vystoupení před budovou DDM.

Obrázek 61: Kresba a rozjímání o samotě.

Obrázek 62: Frotáž zbytků zdi kláštera.

Obrázek 63: Kameny vyfotografované sedmiletým chlapcem.

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 13.

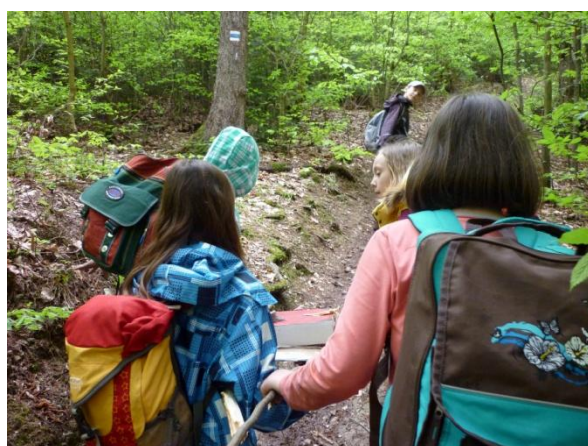
Obrázek 64: Čtení z 8. obálky.

Obrázek 65: Hledání pozůstatků po husitech.

Obrázek 66: Výroba nosítek pro knihu.

Obrázek 67: Přeprava knihy.

Obrázek 68: Přeprava knihy.

Obrázek 69: Čtení vzkazu ukrytého v knize při cestě domů

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 14.

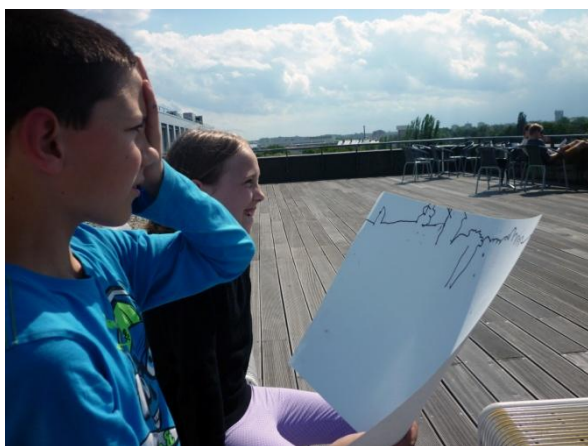
Obrázek 70: Děti s knihou v cíli cesty před bazilikou na Svatém Kopečku u Olomouce.

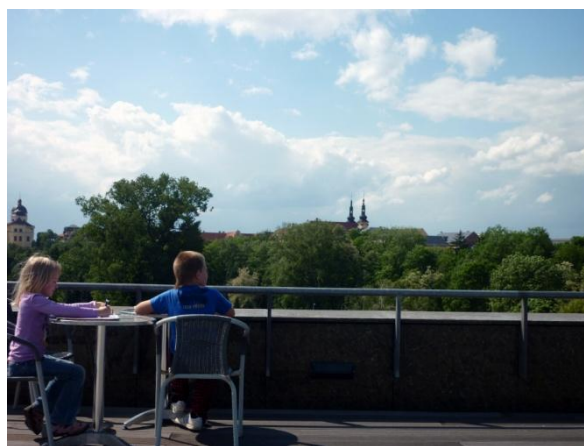
Obrázek 71: Nevidoucí dostává lék.

PŘÍLOHA 1: Obrazový doprovod, část 15.

Obrázek 72: Hledání nakresleného pohledu.

Obrázek 73: Kresba panorama města.

Obrázek 74: Společná fotografie na terase budovy přírodovědné fakulty.

Obrázek 75: Město budoucnosti - grafika desetileté dívky.

PŘÍLOHA 2: Text ke stanovišti I.

Dům „Na krásné vyhlídce“

Rok 1900

29. března tohoto roku se v nedalekém Prostějově narodil známý básník Jiří Wolker.

Z Jirkova narození měli jeho prarodiče, kteří bydleli v domě, před kterým právě stojíte, takovou radost, že nechali na památku tohoto šťastného dne postavit kříž před místní bazilikou Navštívení Panny Marie.

Jirka sem za nimi jezdil každé prázdniny až do svých dvaceti let a měl tady, na Svatém Kopečku, spoustu kamarádů.

Proto se Svatý Kopeček objevil i v některých jeho básních.

Úryvek z básně Svatý Kopeček z básnické sbírky Host do domu:

*Žlutavý kostel vlá na hoře zelené,
to je korouhev této krajiny tiché a svěcené,
to je Svatý Kopeček u Olomouce, místo pro poutníky a výletníky,
osada dodávající dělníky továrně Kosmos a továrně na hřebíky,
panna Maria se zde zjevila a stále zjevuje se
babičkám s nůšemi a dětem na chrastí v lese,
zde jsou mé prázdniny od narození až do let dvaceti
v borových pasekách a lískovém houšti dobře zasety,
...*

Tuhle básničku možná neznáte, ale určitě budete znát pohádku O milionáři, který ukradl slunce.
A tu také napsal Jiří Wolker.

Ted' se zase vy, milí poutníci, pokuste složit nějakou pěknou básničku. Určitě zvládnete napsat takovou, která bud mít alespoň 4 rýmy, jako ten kousek básničky od Jiřího Wolker. Když otevřete své desky, najdete v nich vhodný linkovaný papír. A nezapomeňte Vymyslet básničce také název.

**Naučná stezka Svatý Kopeček
Rok 1996**

Právě v tomto roce se slavnostně otevřela nová „Naučná stezka Svatý Kopeček“. Vede v lesích kolem Svatého Kopečka a jejím posláním je upozornit na zajímavosti z historie a současnosti zdejšího kraje. Ale zvláště se věnuje místním lesům - zákonitostem jejich přirozeného fungování, rostlinám a živočichům, které tu kolem najdeme.

Na trase dlouhé 7 km je rozmístěno celkem devět zastavení. Úvodní a závěrečné zastavení jsou stejná, takže stezku můžete procházet v obou směrech. Stezka vede částečně po žlutě a modře značené turistické trase. Trasa je značena symbolem naučné stezky.

Právě jste se stali hlavními tvůrci naučných tabulí, které najdete na každém z devíti zastavení. Vaším úkolem je pečlivě pozorovat les a jeho rostliny a živočichy a potom je co nejpřesněji nakreslit na naučné tabule pro zvědavé turisty. Výplatu dostanete podle toho, jak náročné a přesné budou vaše kresby.

Pokud se budete pořádně dívat, najdete v blízkém okolí na stromech 15 obrázků. Každý je v horním rohu označen číslem 10, 20, 30 nebo 40. Toto číslo udává, kolik peněz za něj dostanete zapláceno, pokud ho nakreslíte úplně přesně stejně.

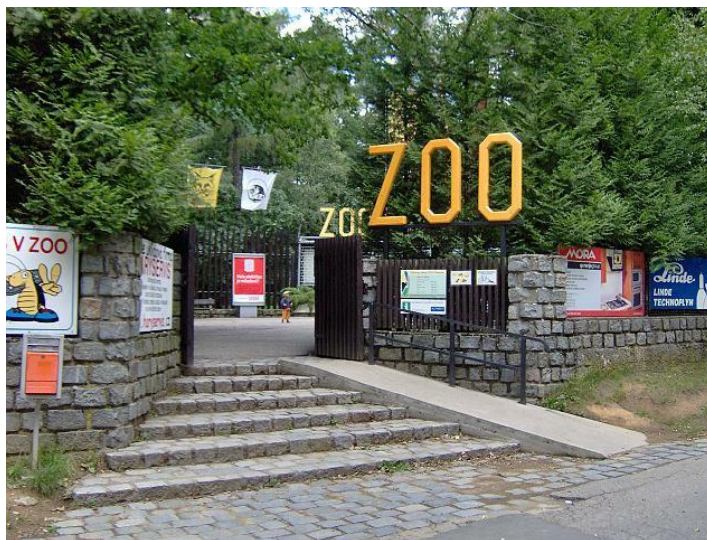
Do lesa si samozřejmě svůj kreslicí stůl neponesete, proto si obrázky musíte pořádně zapamatovat, abyste je mohli doma nakreslit co nejpřesněji.

Ve složce najdete potřebné dva bílé papíry.

Hodnotit kresby se budou za 30 minut a poté dostanete vaši výplatní pásku s penězi.

PŘÍLOHA 2: Text ke stanovišti III.

**ZOO Svatý Kopeček
Rok 1959**

Stojíme u bran olomoucké zoologické zahrady, která již od svého založení v roce 1956 bojuje o přízeň veřejnosti a o přežití. Blíží se rozhodnutí, které ZOO na Svatém Kopečku na několik let uzavře a přesune do Bezručových sadů v Olomouci. Zaměstnanci ZOO se snaží rozhodnutí zvrátit a shánějí nové druhy pro zatím prázdné výběhy. Nové, exotické druhy zvířat stojí hodně peněz, které však ZOO nemá. Kdo ví, kdyby se jim to povedlo, bylo by vše možná jinak. Jenže zatím v ZOO mají jen velké stádo vysoké zvěře a zrušení visí na vlásku...

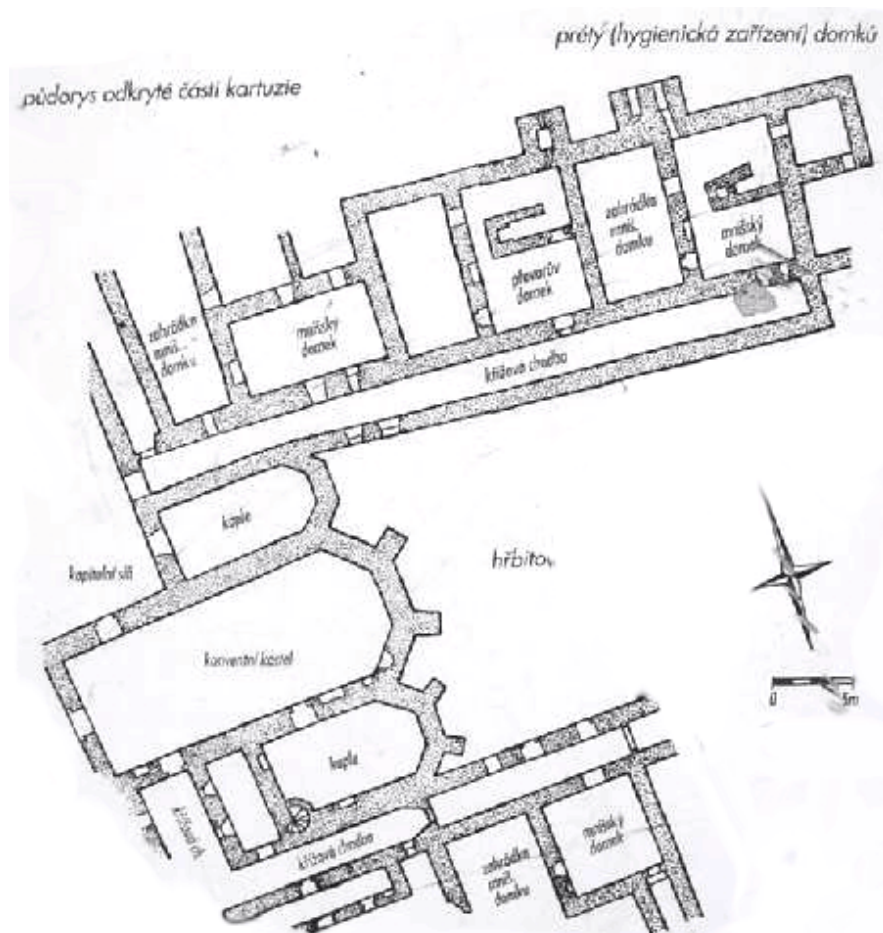

ZOO na Svatém Kopečku jste si jako místní obyvatelé a nadšení turisté velmi oblíbili a chcete se pokusit o její udržení. Protože jste zároveň nadaní výtvarníci, napadne vás uspořádat aukci vlastních obrazů zvířat právě zde v lese před ZOO. A vydražené peníze věnujete na nákup exotické zvěře a vybavení výběhů.

Ve složce najdete dva žluté tvrdé papíry. Je jen na vás zda do dražby věnujete jeden nebo dva obrazy. Důležité však je, aby byla zvířata pěkně barevná a pečlivě nakreslená a obraz měl i pozadí.

PŘÍLOHA 2: Text ke stanovišti IV.

Kartouzka u Dolan – archeologický průzkum
Rok 1962

Právě jste se ocitli uprostřed lesa v nadmořské výšce 300 m n. m. se skupinou archeologů pod vedením Václava Buriana z Vlastivědného muzea Olomouc. Zapáleně zkoumáte vykopávky kartuziánského kláštera ze středověkého období.

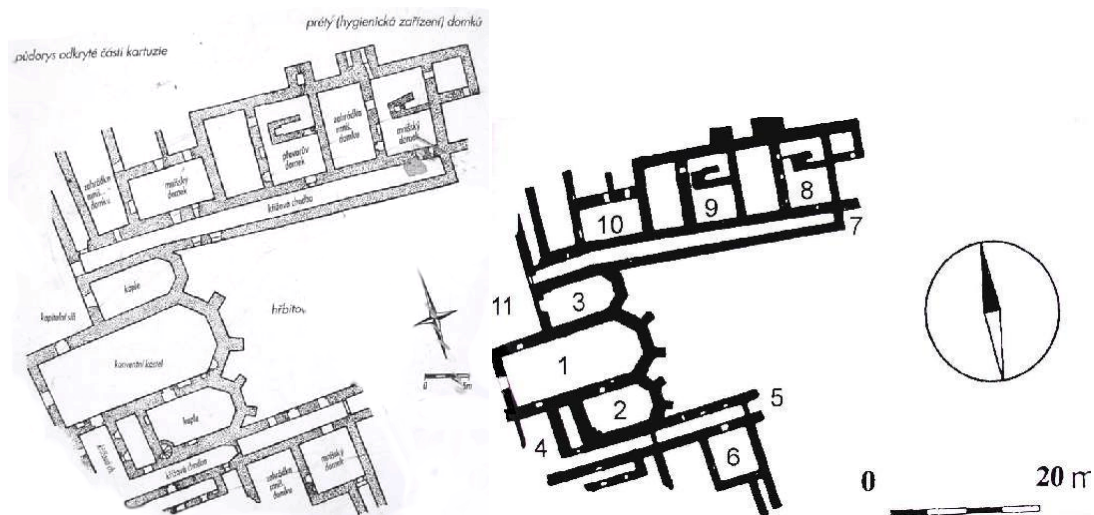
Z původního kláštera zůstaly pouze rozbořené kousky zdí a vy se postupně pídíte po tom, kde se co nacházelo a jaký půdorys klášter měl.

Máte ale štěstí, že již máte nakreslený předběžný plánec půdorysu od pana Buriana. Ale i tak je náročné najít alespoň nějakou místnost v té hromadě kamení.

Spojte své síly dohromady, a pokuste se společně vymezit v prostoru co nejvíce původních místností nebo zdí. Tím, že se postavíte společně po obvodu místnosti a roztažením rukou naznačíte, kudy zeď procházela, můžete naznačit, kudy vedla. Plánek by vám v hledání měl pomoci.

PŘÍLOHA 2: Text ke stanovišti V.

Kartouzka u Dolan – archeologický průzkum
Rok 1975

Archeologický průzkum kláštera trval již 13 let. Všechny nálezy, které jste tu našli, je potřeba roztřídit a zaznamenat. Máte také dost informací k tomu, aby bylo možné navrhnout původní vzhled kláštera.

Jako zkušení archeologové jste byli pověřeni Václavem Burianem, abyste nakreslili, jak asi vypadal původní kartuziánský klášter. Z půdorysu už víte, že se zde nacházely domky (pokoje) mnichů, dvě kaple, kostel, křížová chodba, nejrůznější další místnosti, zahrada a hřbitov.

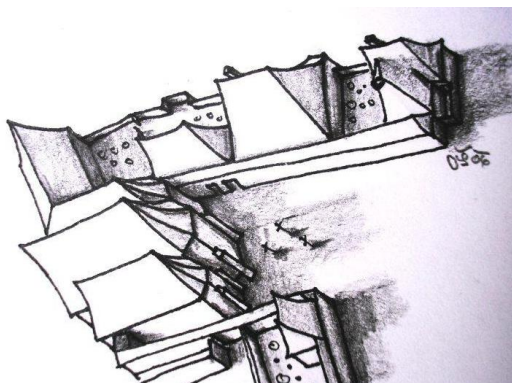
Zapojte svou fantazii a zkuste nakreslit kartuziánský klášter ukrytý v dolanských lesích.

Ve složce na práci najdete vhodný bílý papír.

PŘÍLOHA 2: Text ke stanovišti VI.

Kartuziánský klášter

Rok 1389

Roku 1389 se do nově zbudovaného kláštera stěhují první mniši kartuziánského řádu a zabydlují se ve svých prostých domcích. Kde se budou odloučeni od světa o samotě věnovat modlitbám a svým myšlenkám.

Najdi si klidné osamocené místo zde ve zdech kláštera a vyzkoušej si chvíli klid, jako kartuziánský mnich. Vnímej sebe a své blízké okolí všemi smysly. Zaposlouchej se do ticha, pozoruj barvy místa kolem sebe, vnímej vůni lesa a nechej se unášet v tichu a klidu svými myšlenkami.

Ve složce najdeš tři bílé papíry, na které můžeš volně barevně zaznamenávat své pocity, nálady a myšlenky.

Pokus se zůstat opravdu úplně potichu a v klidu jako zkušený mnich při svém rozjímání. Konec bude oznámen zazvoněním na zvoneček 3x po sobě.

PŘÍLOHA 2: Text ke stanovišti VII.

Kameny Kartouzky někdy v minulosti

Zdi kartuziánského kláštera podle pověsti skrývají tajemství věčné paměti. V kamenech jsou zapsány příběhy všech, kdo přichází do těchto míst. Tak se aspoň traduje od dob, kdy jistá žena z Dolan prožila tento příběh. Stalo se to za jasného letního dne, zrovna ve chvíli, kdy žena položila na zem košík plný čerstvě natrhaných ostružin, posadila se do trávy a opřela se zády o jednu z kamenných zdí. Najednou její sluncem rozpálenou hlavu ochladil ledový stín. Žena polekaně vzhlédla nahoru a spatřila obrovskou postavu zahalenou v černém rouchu. Tmavá kapuce dávala vyniknout bělosti obličeje, z něhož zářily tyrkysově modré oči tak oslnivým pohledem, že žena se pod jeho uhrančivou silou nemohla ani pohnout z místa. Postava poklekla ke kamenné zídce, opřela o ni hlavu a zdálo se, jako by něčemu naslouchala. Po chvíli se postava opět vztyčila a ohromená žena uviděla, jak záhadná bytost drží rozevřenou objemnou knihu, jejíž vrchní čisté stránky byly v mžiku popsány skřípajícím neviditelným perem. Postava ještě jednou pohlédla na údivem zkamenělou ženu, a aniž pohnula úzkými rty, pronesla hlubokým hlasem naléhavé varování: „Ať každý člověk, který vstoupí na tato místa, kde se zapisují lidské životy do paměti Věčnosti, se zamyslí nad tím, co kdy provedl zlého, neboť jen takto může zmírnit trest, který navrhla neviditelná ruka popisující stránky kroniky lidských osudů.“

Pozorně prozkoumejte kamenné zdi bývalého kláštera. Pozoruj je, dotýkej se jich. Je v nich ukryta nejen síla, ale jsou i krásné. Přemýšlej o tom, kdo všechno se jich od jejich postavení mohl dotýkat stejně jako ty dnes.

Poté si najdi kus kamenné zdi, která tě něčím zaujme...prasklinou, rostlinkou, povrchem kamenů, čímkoli a pokus se ji zaznamenat do papíru. Ve složce najdeš jeden tenký papír. Přilož papír na zed' a snaž se opatrně prsty vtlačovat a zahlazovat papír mezi kameny. Tak aby postupně kopíroval tvar kamenů. Poté si vezmi křídlo, jedné nebo dvou barev, které jsou ti příjemné, a přejížděj po papíře namačkaném na kamenech. Postupně tak zachytíš na papír otisk kamene. Pokud budeš chtít, můžeš si takovýchto záznamů udělat i více.

U práce přemýšlej o svých vlastnostech. Zda je všechno, co v životě děláš dobré, nebo jestli máš něco, na co příliš pyšný/á nejsi. Pokud na nějakou takovou špatnou vlastnost nebo skutek přijdeš, napiš si to na úzký proužek papíru, který najdeš ve složce.

PŘÍLOHA 2: Text ke stanovišti VIII.

Husité Rok 1425

Za husitských válek, dne 2. 2. 1425, byla Kartuzie přepadena husity pod vedením Smila z Moravan.

Husité toto sídlo obsadili, důkladně opevnili a z této pevnosti pod vedením hejtmana Prokopa Holého, potom zle dotírali na město Olomouc a městské statky v okolí. Ještě téhož roku byla vydána Olomoučanům za úplatu 6000 dukátů, kteří ji v zájmu zajištění bezpečnosti města rozbořili.

Tak byla ukončena krátká historie zdejší kartuzie.

Rekonstrukce husitského vozu

Řeholníci i husité toho po sobě ve zdejších lesích mnoho zanechali. Archeologové zde našli různé předměty denní potřeby i husitské zbraně. Tyto nálezy velmi pomohli historikům udělat si představu o husitském válečnictví.

Porozhlédněte se teď po blízkém okolí a pokuste se najít kousky předmětů a zbraní. Povalovat se jich tu budou jistě spousty.

Zřejmě nebudou úplně v původním stavu, vy však máte velkou představivost a tak si jistě dokážete chybějící části domyslet a nakreslit.

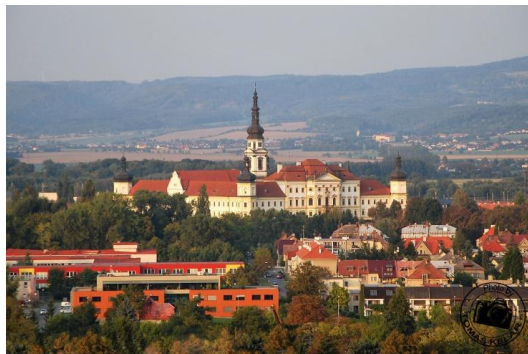
PŘÍLOHA 2: Text ke stanovišti IX.

Ostatky převora a vzácné knihy z kartuzie.

Rok 1425

Bazilika Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku u Olomouce

Klášter Hradisko v Olomouci

*Stach obchází okolo, vždyť husitská vojska drancují náš kraj!
Oblehli a dobili i tento kartuziánský klášter.*

Řeholníci naštěstí stačili včas uprchnout a odnesli s sebou i *ostatky svého převora Šrama a vzácné tisky z místní knihovny. Vše ukryly do bezpečí za hradby města Olomouce.*

Říká se, že je snad zachránila tajná chodba vedoucí přes Svatý Kopeček až do kláštera na Hradisku v Olomouci.

Právě jste se stali kartuziánskými mnichy prchajícími před husity a vaším úkolem je dostat velmi vzácnou knihu co nejrychleji a bezpečně ke vchodu do baziliky Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku u Olomouce.

Protože tohoto svazku se smí dotknout a nahlížet do něj pouze povolání osoby, nesmíte se knihy po celou dobu za žádnou cenu dotýkat holými rukama a nesmíte dovolit, aby se otevřela.

Pro přepravu knihy musíte sestavit nosítka. K jejich výrobě použijte spadlé větve a přírodniny, které najdete v lese a provaz. Až vyrobíte nosítka, vymyslete, jak na ně umístíte knihu bez dotyku rukou.

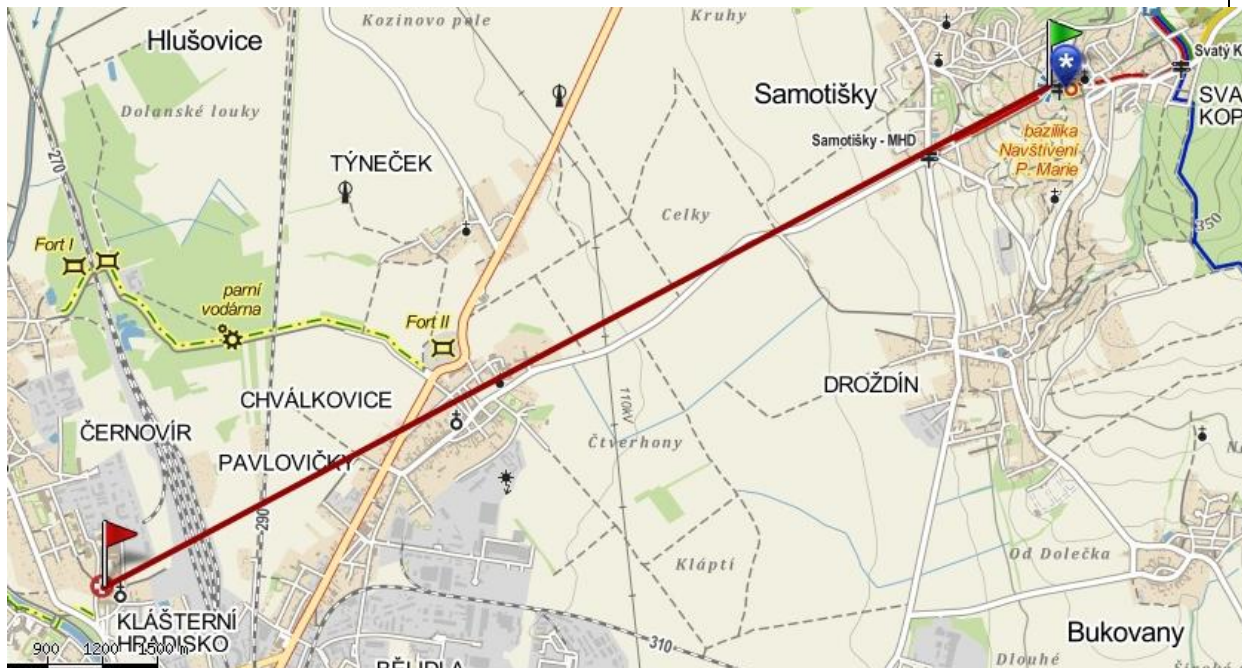
Rozhodněte se, kterou cestou se vydáte, a jaká bude vaše strategie - kdo bude mít jakou funkci. Potom se vydejte na cestu.

Nosítek se po celou dobu cesty musí dotýkat alespoň jednou rukou čtyři lidé. Pátý člen vaší výpravy nese mapy a určuje, kudy se co nejlépe a nejrychleji dostanete k bazilice. Ve funkci nosičů a navigátorů se můžete během cesty podle potřeby vystřídat.

Na cestě musíte být hbití, tiší, ostražití a opatrní, protože na husity můžete narazit na každém kroku a kniha se nesmí poškodit nebo dostat do jejich rukou.

Pokud se vám podaří knihu zachránit, budete po zásluze odměněni.

PŘÍLOHA 2: Text ke stanovišti X.

Pokud jste rozlepili i tuto obálku, znamená to, že se vám podařilo dopravit knihu včas a v pořádku do bezpečí.

Teď si chvílku vydechněte, posilněte se. Až všichni naberete nové síly, čeká na vás slíbená odměna.

Protože jste ve zkoušce obstáli, budiž vám odměnu oprávnění dotýkat se a nahlížet do této vzácné knihy. Vše, co v ní najdete, užijete moudře a spravedlivě!!

PŘÍLOHA 3 Text I. část 1.

PRAVĚK							
3 miliony let př. n. l. - 4. tisíciletí př. n. l.							
NEJSTARŠÍ A NEJDÉLE TRVAJÍCÍ DĚJINNÁ EPOCHA.							
OBDOBÍ DĚJIN LIDSTVA, ZE KTERÉHO NEJSOU PÍSEMNÉ PRAMENY.							
PREHISTORIE				PŘEDHISTORIE			
OBDOBÍ DO VZNIKU PÍSMÁ.							
ZDROJEM POZNÁNÍ JSOU ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY.							
Za konec se považuje období nástupu helenismu a Římského impéria, popř. období raného středověku v severní Evropě.							
DOBA KAMENNÁ				DOBA BRONZOVÁ		DOBA ŽELEZNÁ	
do roku 3 500 př. n. l.				3 500 - 1 100 př. n. l.		1 100 př. n. l. - vlastně dodnes	
KÁMEN				BRONZ		ŽELEZO	
KAMENNÉ NÁSTROJE							
PLEISTOCÉN		HOLOCÉN					
PALEOLIT		MEZOLIT		NEOLIT		ENEOLIT	
PALAIOS = STARÝ	LITHOS = KÁMEN	MESOS = STŘEDNÍ	LITHOS = KÁMEN	NEOS = NOVÝ	LITHOS = KÁMEN	AENEUS = MĚDĚNÝ	LITHOS = KÁMEN
3 500 000 - 8 000 př. n. l.		8 000 - 6 000 př. n. l.		6 000 - 3 000 př. n. l.		3 000 - 1 900 př. n. l.	
STARŠÍ DOBA KAMENNÁ		STŘEDNÍ DOBA KAMENNÁ		MLADŠÍ DOBA KAMENNÁ		POZDNÍ DOBA KAMENNÁ	
		KERAMIKA		Starší neolit 5600 př. n. l. - 5000 př. n. l. (eventuálně 4900 př. n. l.) -Kultura s lineární keramikou Střední neolit 5000 př. n. l. (nejpozději 4900 př. n. l.) - 4700 př. n. l. -Kultura s vypichanou keramikou Mladší neolit 4700 př. n. l. - 3700 př. n. l. (eventuálně 3500 př. n. l.) - Kultura s moravskou malovanou keramikou		DOBA MĚDĚNÁ	
						LUŽICKÁ KULTURA	
						STARŠÍ DOBA ŽELEZNÁ	
						MLADŠÍ DOBA ŽELEZNÁ	
				Starší doba bronzová 2200 - 2000/1950 př. n. l.		Počátky této doby tradičně zařazujeme do 12. století př. n. l. v starověkém Řecku a starověkém Orientu, do 11. století př. n. l. v Indii a mezi 8. století př. n. l. ve střední Evropě a 6. století př. n. l. v severní Evropě.	
				Střední doba bronzová 2000/1950 - 1400/1300 př. n. l.			
				Mladší doba bronzová 1400/1300 - 1050/1020 př. n. l.			
				Pozdní doba bronzová 1050/1020 - 800/750 př. n. l.			

PŘÍLOHA 3 Text I. část 2.

<p>nejstarší paleolit 2 500 000 - 600 000 př. n. l. starý paleolit 600 000 - 250 000 př. n. l. střední paleolit 250 000 - 40 000 př. n. l. mladý paleolit 40 000 - 10 000 př. n. l. pozdní paleolit 10 000 - 8000 př. n. l. nejstarší paleolit 4/1 mil. př. n. l. starý paleolit 1 mil./300 000 př. n. l. střední paleolit 300 000/40 000 př. n. l. mladý paleolit 40 000/10 000 př. n. l. pozdní paleolit 10 000/8000 př. n. l.</p>	ŽIVÁ KONZERVA	ZEMĚDĚLSTVÍ	ZPRACOVÁNÍ MĚDI	KULTURA LIDU POPELNICOVÝCH POLÍ	DOBA HALŠTATSKÁ	DOBA LATÉNSKÁ
nejstarší paleolit	VÝROBA ODĚVŮ	pěstování obilnin a luštěnin	MĚĎ	KLTURA ÚNĚTICKÁ	700 - 400 př. n. l.	400 př. n. l. - 0
starý paleolit		chov domácích zvířat	USEDLÝ ZPŮSOB ŽIVOTA			
střední paleolit		KERAMICKÉ NÁDOBY	STAVBA TRVALÝCH DOMŮ			
mladý paleolit		Kultura s lineární keramikou	PATRIARCHÁT	KULTURA MOHYLOVÁ	KULTURA BYLANSKÁ	LATÉNSKÁ KULTURA
pozdní paleolit		Kultura s vypíchanou keramikou	ORÁNÍ		PLATĚNICKÁ KULTURA	KELTOVÉ
LOV		Kultura s moravskou malovanou keramikou	TAŽNÁ ZVÍŘATA		KOLO A VŮZ	BÓJOVÉ
SBĚR PLODIN		MEGALITICKÁ KULTURA	KOŇSKÁ VÝSTROJ			

PŘÍLOHA 3 Text I. část 3.

MATRIARCHÁT		Naleziště se táhnou od Skandinávie, před Britské ostrovy, Francii, Pyrenejský poloostrov až po středomořské ostrovy (i severoafrické pobřeží). Další naleziště jsou v severním Německu, na Balkáně, v Palestině, Turecku.		SEKERA	
DŘEVO		MEGALITICKÉ STAVBY		SRP	
KOSTI		MEGA = VELKÝ	LITHOS = KÁMEN	Kultura se šňůrovou keramikou	
PAROHY		STONEHANGE		Kultura nálevkovitých pohárů	
POUŽÍVÁNÍ NÁSTROJŮ				Kultura kulovitých amfor	
PĚSTNÍ KLÍN	PAZOUREK A BULIŽNÍK			Kultura se zvoncovými poháry	
VENUŠE					
ŠPERKY					
PRAVĚKÉ MALÍŘSTVÍ					
MAKARONSKÉ KRESBY					
JESKYNNÍ MALÍŘSTVÍ					
LESCAUX	ALTAMIRA				

Pravěk

Až skončí pravěk, tak budeme si hrát,
už nebudem se muset pořád o svůj holej život rvát.
Až budem díru kopat na mamuta velikou,
tak místo křivý větve zkusíme to motykou,
a místo volámaný starý kosti placatý
na hlínu vymyslíme pazourkový lopaty.
Až skončí pravěk, tak budeme si hrát.

Až skončí pravěk, tak začneme se smát,
už nebudem se muset pořád jenom kořínkama cpát.
Vyženem všechny tygry šavlozubý z jeskyní
a místo na vohništi podpálíme v kuchyni,
napečem plnou mísu sladkejch buchet z kapradí
a kdo chce, ten si šťovík na zahrádce vysadí.
Až skončí pravěk, tak začneme se smát.

Až skončí pravěk, tak přestanem se bát,
přestanem uhlíkama po kamení zubry malovat.
Budem se učit kolem vohně valčík tancovat
a přitom budeme si divočáka grilovat
a všichni vochočený šedý vlci z okolí
budou nám každý ráno nosit tašky do školy.
Až skončí pravěk, tak přestanem se bát.

PŘÍLOHA 4: HODNOCENÍ ZÁJMOVÉ ČINNOSTI HRA(VÝ)TVOR I.

HODNOCENÍ ZÁJMOVÉ ČINNOSTI HRA(VÝ)TVOR

Vážení rodiče, tento hodnoticí list je pro nás velmi důležitý. Prosím, odpovězte na každou otázku co nejkonkrétněji. Vaše upřímné odpovědi pomohou zlepšit naši práci. Odpovědi označte křížkem nebo vyplňte slovním popisem. Děkujeme za vyplnění.

1) Celkové hodnocení kroužku

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková úroveň	☒	☐	☐	☐	☐
Prostředí a vybavenost	☐	☐	☒	☐	☐
Organizace schůzek	☐	☐	☐	☐	☐
Úroveň lektorky	☒	☐	☐	☐	☐
Úroveň náplně schůzek	☐	☒	☐	☐	☐

2) Pokud hodnotíte celkovou úroveň jako velmi dobrou a výbornou, tak v čem konkrétně?

.....

3) Pokud hodnotíte celkovou úroveň jako slabší nebo nedostatečnou, tak v čem konkrétně?

.....

4) Jaké bylo vaše očekávání na začátku školního roku a nakolik se splnilo?

.....

5) Jak jste byli spokojeni v oblasti komunikace?

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková komunikace	☒	☐	☐	☐	☐
Informace o změnách	☒	☐	☐	☐	☐
Informace o akcích	☒	☐	☐	☐	☐
Osobní komunikace	☒	☐	☐	☐	☐
Dostupnost informací	☒	☐	☐	☐	☐

6) Jakému způsobu komunikace a zdroji informací dáváte přednost?

Osobní komunikace	Telefon	Email	Webové stránky
☒	☒	☒	☐

13) Byla podle vás náplň kroužku vyhovující?

Ano

Částečně.

Prosím, napište konkrétní nedostatky: .....

Ne.

Prosím, napište konkrétní nedostatky: .....

14) Jak jste byli spokojeni s prezentací činnosti dětí v kroužku?

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková prezentace	☐	☒	☐	☐	☐
Výstavy	☐	☒	☐	☐	☐
Vystoupení	☐	☒	☐	☐	☐
Akce pro rodiče	☐	☒	☐	☐	☐
Webové stránky	☒	☐	☐	☐	☐

15) Ocenili byste častější pořádání víkendových akcí/výletů?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☐	☒	☐	☐

16) Dovolili byste dítěti jet na dvou denní víkendovou akci/výlet?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

17) Ocenili byste pořádání táborů nebo akcí pro děti v době prázdnin a státních svátků v průběhu školního roku?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

17) Zúčastnili byste se víkendových akcí pro rodiče a děti?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☐	☐	☒	☐

18) Doporučili byste tento kroužek svým známým pro jejich děti?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

19) Ocenili byste vy nebo vaši známí zřízení podobného kroužku pro děti již od 3 do 5 let?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☐	☐	☒	☐

7) Odkud jste se o tomto kroužku poprvé dozvěděli?

Z nabídky DDM Olomouc (přímo v areálu nebo na některé pobočce)

Z plakátu

Z webových stránek

Od známých

Jiným způsobem: .....

8) Jak byla podle vašeho názoru účast v kroužku pro děti přínosná?

Velmi přínosná	Přínosná	Částečně přínosná	Nepřínosná
☒	☐	☐	☐

Prosím, popište v čem konkrétně: .....

.....

9) S jakou náladou odcházelo vaše dítě do kroužku?

Těšilo se už několik dní předem.

Po cestě se těšilo.

Nepozoroval/a jsem žádné změny nálady.

Už několik dní předem se netěšilo a obávalo.

Po cestě se netěšilo a obávalo.

Odmítalo odejít do kroužku.

10) S jakou náladou se vracelo vaše dítě z kroužku?

Z kroužku by nejraději nikdy neodšlo.

Odcházelo spokojeně.

Odcházelo spokojeně a plně zážitků.

Odcházelo spokojeně ale příliš unavené.

Odcházelo spokojeně, plně zážitků ale příliš unavené.

Nepozoroval/a jsem žádné změny nálady.

Odcházelo nespokojeně.

Odcházelo nespokojeně a nešťastně.

Odcházelo s pocitem, že už nechce kroužek znovu navštívit.

11) Vyhovovala vám doba konání kroužku?

Doba vyhovovala.

Doba vyhovovala, ale někdy jsme museli na začátek spěchat.

Doba vyhovovala, ale někdy jsme museli na začátek čekat.

Doba nevyhovovala. Začátek dříve by byl lepší.

Doba nevyhovovala. Začátek později by byl lepší.

12) Byla podle vás délka výuky vyhovující?

Ano, dvě hodiny jsou přiměřené.

Dvě hodiny byly příliš dlouhé.

Dvě hodiny jsou málo.

20) Další vaše postřehy, návrhy a připomínky:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ještě jednou vám děkujeme za odpovědi. Přejeme vám krásné prázdniny a těšíme se na shledanou na letním táboře nebo v novém školním roce.

PŘÍLOHA 4: HODNOCENÍ ZÁJMOVÉ ČINNOSTI HRA(VÝ)TVOR II.

HODNOCENÍ ZÁJMOVÉ ČINNOSTI HRA(VÝ)TVOR

Vážení rodiče, tento hodnotící list je pro nás velmi důležitý. Prosím, odpovězte na každou otázku co nejkonkrétněji. Vaše upřímné odpovědi pomohou zlepšit naši práci. Odpovědi označte křížkem nebo vyplňte slovním popisem. Děkujeme za vyplnění.

1) Celkové hodnocení kroužku

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková úroveň	☒	☐	☐	☐	☐
Prostředí a vybavenost	☐	☒	☐	☐	☐
Organizace schůzek	☒	☐	☐	☐	☐
Úroveň lektorky	☒	☐	☐	☐	☐
Úroveň náplně schůzek	☒	☐	☐	☐	☐

2) Pokud hodnotíte celkovou úroveň jako velmi dobrou a výbornou, tak v čem konkrétně?

probíhaly práce v externích prostorách, výtvarné metody, zábranná práce

3) Pokud hodnotíte celkovou úroveň jako slabší nebo nedostatečnou, tak v čem konkrétně?

4) Jaké bylo vaše očekávání na začátku školního roku a nakolik se splnilo?

že se s sebou bude lépe naučit - naplněno

5) Jak jste byli spokojeni v oblasti komunikace?

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková komunikace	☒	☐	☐	☐	☐
Informace o změnách	☒	☐	☐	☐	☐
Informace o akcích	☒	☐	☐	☐	☐
Osobní komunikace	☒	☐	☐	☐	☐
Dostupnost informací	☒	☐	☐	☐	☐

6) Jakému způsobu komunikace a zdroji informací dáváte přednost?

Osobní komunikace	Telefon	Email	Webové stránky
☐	☐	☒	☒

13) Byla podle vás náplň kroužku vyhovující?

Ano

Částečně

Prosím, napište konkrétní nedostatky: .....

Ne

Prosím, napište konkrétní nedostatky: .....

14) Jak jste byli spokojeni s prezentací činnosti dětí v kroužku?

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková prezentace	☐	☒	☐	☐	☐
Výstavy	☐	☒	☐	☐	☐
Vystoupení	☐	☒	☐	☐	☐
Akce pro rodiče	☐	☐	☒	☐	☐
Webové stránky	☒	☐	☐	☐	☐

15) Ocenili byste častější pořádání víkendových akcí/výletů?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

16) Dovolili byste dítěti jet na dvou denní víkendovou akci/výlet?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☒	☐	☐	☐	☐

17) Ocenili byste pořádání táborů nebo akcí pro děti v době prázdnin a státních svátků v průběhu školního roku?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

17) Zúčastnili byste se víkendových akcí pro rodiče a děti?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☒	☐	☐	☐	☐

18) Doporučili byste tento kroužek svým známým pro jejich děti?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☒	☐	☐	☐	☐

19) Ocenili byste vy nebo vaši známí zřízení podobného kroužku pro děti již od 3 do 5 let?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☐	☒	☐	☐

7) Odkud jste se o tomto kroužku poprvé dozvěděli?

Z nabídky DDM Olomouc (přimo v areálu nebo na některé pobočce)

Z plakátu

Z webových stránek

Od známých

Jiným způsobem: .....

8) Jak byla podle vašeho názoru účast v kroužku pro děti přínosná?

Velmi přínosná	Přínosná	Částečně přínosná	Nepřínosná
☒	☐	☐	☐

Prosím, popište v čem konkrétně: seznámili se s kamarádky, poznali nové výtvarné techniky a zážitky, práce se bavili a zahrát

9) S jakou náladou odcházelo vaše dítě do kroužku?

Těšilo se už několik dní předem.

Po cestě se těšilo.

Nepozoroval/a jsem žádné změny nálady.

Už několik dní předem se netěšilo a obávalo.

Po cestě se netěšilo a obávalo.

Odmítalo odejít do kroužku.

10) S jakou náladou se vracelo vaše dítě z kroužku?

Z kroužku by nejraději nikdy neodešlo.

Odcházel spokojeně.

Odcházel spokojeně a plně zážitků.

Odcházel spokojeně ale příliš unaveně.

Odcházel spokojeně, plně zážitků ale příliš unaveně.

Nepozoroval/a jsem žádné změny nálady.

Odcházel nespokojeně.

Odcházel nespokojeně a nešťastně.

Odcházel s pocitem, že už nechce kroužek znovu navštívit.

11) Vyhovovala vám doba konání kroužku?

Doba vyhovovala.

Doba vyhovovala, ale někdy jsme museli na začátek spěchat.

Doba vyhovovala, ale někdy jsme museli na začátek čekat.

Doba nevyhovovala. Začátek dříve by byl lepší.

Doba nevyhovovala. Začátek později by byl lepší.

12) Byla podle vás délka výuky vyhovující?

Ano, dvě hodiny jsou přiměřené.

Dvě hodiny byly příliš dlouhé.

Dvě hodiny jsou málo.

20) Další vaše postřehy, návrhy a připomínky:

Ještě jednou vám děkujeme za odpovědi. Přejeme vám krásné prázdniny a těšíme se na shledanou na letním táboře nebo v novém školním roce.

PŘÍLOHA 4: HODNOCENÍ ZÁJMOVÉ ČINNOSTI HRA(VÝ)TVOR IV.

HODNOCENÍ ZÁJMOVÉ ČINNOSTI HRA(VÝ)TVOR

Vážení rodiče, tento hodnoticí list je pro nás velmi důležitý. Prosím, odpovězte na každou otázku co nejkonkrétněji. Vaše upřímné odpovědi pomohou zlepšit naši práci. Odpovědi označte křížkem nebo vyplňte slovním popisem. Děkujeme za vyplnění.

1) Celkové hodnocení kroužku

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková úroveň	☒	☐	☐	☐	☐
Prostředí a vybavenost	☐	☒	☐	☐	☐
Organizace schůzek	☒	☐	☐	☐	☐
Úroveň lektorky	☒	☐	☐	☐	☐
Úroveň náplně schůzek	☒	☐	☐	☐	☐

2) Pokud hodnotíte celkovou úroveň jako velmi dobrou a výbornou, tak v čem konkrétně?

Velmi dobrá náplň, kvalitní lektorka.

3) Pokud hodnotíte celkovou úroveň jako slabší nebo nedostatečnou, tak v čem konkrétně?

.....

4) Jaké bylo vaše očekávání na začátku školního roku a nakolik se splnilo?

Na začátku školního roku jsem očekávala, že děti budou mít zájem o kroužek a že se jim bude líbit. To se splnilo, děti se těšily a kroužek jim velmi přišel.

5) Jak jste byli spokojeni v oblasti komunikace?

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková komunikace	☒	☐	☐	☐	☐
Informace o změnách	☒	☐	☐	☐	☐
Informace o akcích	☒	☐	☐	☐	☐
Osobní komunikace	☒	☐	☐	☐	☐
Dostupnost informací	☒	☐	☐	☐	☐

6) Jakému způsobu komunikace a zdroji informací dáváte přednost?

Osobní komunikace	Telefon	Email	Webové stránky
☐	☒	☒	☐

13) Byla podle vás náplň kroužku vyhovující?

Ano
 Částečně
 Prosím, napište konkrétní nedostatky: .....

Ne.
 Prosím, napište konkrétní nedostatky: .....

14) Jak jste byli spokojeni s prezentací činnosti dětí v kroužku?

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková prezentace	☒	☐	☐	☐	☐
Výstavy	☒	☐	☐	☐	☐
Vystoupení	☒	☐	☐	☐	☐
Akce pro rodiče	☒	☐	☐	☐	☐
Webové stránky	☒	☐	☐	☐	☐

15) Ocenili byste častější pořádání víkendových akcí/výletů?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☐	☒	☐	☐

16) Dovolili byste dítěti jet na dvoudenní víkendovou akci/výlet?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

17) Ocenili byste pořádání táborů nebo akcí pro děti v době prázdnin a státních svátků v průběhu školního roku?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☐	☒	☐	☐

17) Zúčastnili byste se víkendových akcí pro rodiče a děti?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

18) Doporučili byste tento kroužek svým známým pro jejich děti?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☒	☐	☐	☐	☐

19) Ocenili byste v vaší známí zřízení podobného kroužku pro děti již od 3 do 5 let?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☐	☐	☒	☐

7) Odkud jste se o tomto kroužku poprvé dozvěděli?

- Z nabídky DDM Olomouc (přímo v areálu nebo na některé pobočce)
- Z plakátů
- Z webových stránek
- Od známých
- Jiným způsobem: .....

8) Jak byla podle vašeho názoru účast v kroužku pro děti přínosná?

Velmi přínosná	Přínosná	Částečně přínosná	Nepřínosná
☒	☐	☐	☐

Prosím, popište v čem konkrétně:

Kroužek byl zájmový, děti se těšily na setkávání a učení se.

9) S jakou náladou odcházelo vaše dítě do kroužku?

- Těšilo se už několik dní předem.
- Po cestě se těšilo.
- Nepozoroval/a jsem žádné změny nálady.
- Už několik dní předem se netěšilo a obávalo.
- Po cestě se netěšilo a obávalo.
- Odmítalo odejít do kroužku.

10) S jakou náladou se vracelo vaše dítě z kroužku?

- Z kroužku by nejdříve nikdy nedešlo.
- Odcházel spokojen.
- Odcházel spokojen a plně zázitků.
- Odcházel spokojen ale příliš unaven.
- Odcházel spokojen, plně zázitků ale příliš unaven.
- Nepozoroval/a jsem žádné změny nálady.
- Odcházel nespokojen.
- Odcházel nespokojen a nešťastně.
- Odcházel s pocitem, že už nechce kroužek znovu navštívit.

11) Vyhovovala vám doba konání kroužku?

- Doba vyhovovala.
- Doba vyhovovala, ale někdy jsme museli na začátek spěchat.
- Doba vyhovovala, ale někdy jsme museli na začátek čekat.
- Doba nevyhovovala. Začátek dříve by byl lepší.
- Doba nevyhovovala. Začátek později by byl lepší.

12) Byla podle vás délka výuky vyhovující?

- Ano, dvě hodiny jsou přiměřené.
- Dvě hodiny byly příliš dlouhé.
- Dvě hodiny jsou málo.

20) Další vaše postřehy, návrhy a připomínky:

.....
 .....
 .....
 .....

Ještě jednou vám děkujeme za odpovědi. Přejeme vám krásné prázdniny a těšíme se na shledanou na letním táboře nebo v novém školním roce.

PŘÍLOHA 4: HODNOCENÍ ZÁJMOVÉ ČINNOSTI HRA(VÝ)TVOR V.

HODNOCENÍ ZÁJMOVÉ ČINNOSTI HRA(VÝ)TVOR

Vážení rodiče, tento hodnoticí list je pro nás velmi důležitý. Prosím, odpovězte na každou otázku co nejkonkrétněji. Vaše upřímné odpovědi pomohou zlepšit naši práci. Odpovědi označte křížkem nebo vyplňte slovním popisem. Děkujeme za vyplnění.

1) Celkové hodnocení kroužku

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková úroveň	☐	☒	☐	☐	☐
Prostředí a vybavenost	☐	☐	☒	☐	☐
Organizace schůzek	☐	☒	☐	☐	☐
Úroveň lektorky	☒	☐	☐	☐	☐
Úroveň naplně schůzek	☒	☐	☐	☐	☐

2) Pokud hodnotíte celkovou úroveň jako **velmi dobrou a výbornou**, tak v čem konkrétně?

velmi příjemná práce pro děti

3) Pokud hodnotíte celkovou úroveň jako **slabší nebo nedostatečnou**, tak v čem konkrétně?

4) Jaké bylo vaše **očekávání** na začátku školního roku a nakolik se splnilo?

že děti budou v kroužku

5) Jak jste byli spokojeni v oblasti **kommunikace**?

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková komunikace	☒	☐	☐	☐	☐
Informace o změnách	☒	☐	☐	☐	☐
Informace o akcích	☒	☐	☐	☐	☐
Osobní komunikace	☒	☐	☐	☐	☐
Dostupnost informací	☒	☐	☐	☐	☐

6) Jakému způsobu komunikace a zdroji informací dáváte přednost?

Osobní komunikace	Telefon	Email	Webové stránky
☒	☒	☒	☐

13) Byla podle vás **náplň** kroužku vyhovující?

Ano

Částečně.

Prosím, napište konkrétní nedostatky:

Ne.

Prosím, napište konkrétní nedostatky:

14) Jak jste byli spokojeni s **prezentací** činnosti dětí v kroužku?

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková prezentace	☒	☐	☐	☐	☐
Výstavy	☒	☐	☐	☐	☐
Vystoupení	☒	☐	☐	☐	☐
Akce pro rodiče	☒	☐	☐	☐	☐
Webové stránky	☒	☐	☐	☐	☐

15) Ocenili byste častější pořádání **vikendových akcí/výletů**?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

16) Dovolili byste dítěti jet na **dvoudenní vikendovou akci/výlet**?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

17) Ocenili byste pořádání **táborů nebo akcí pro děti v době prázdnin a státních svátků** v průběhu školního roku?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

17) Zúčastnili byste se **vikendových akcí pro rodiče a děti**?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

18) **Doporučili byste tento kroužek** svým známým pro jejich děti?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☒	☐	☐	☐	☐

19) Ocenili byste vy nebo vaši známí zřízení podobného **kroužku pro děti již od 3 do 5 let**?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

7) **Odkud jste se o tomto kroužku poprvé dozvěděli?**

- Z nabídky DDM Olomouc (přimo v areálu nebo na některé pobočce)
- Z plakátu
- Z webových stránek
- Od známých
- Jiným způsobem: .....

8) Jak byla podle vašeho názoru **účast v kroužku pro děti** přínosná?

Velmi přínosná	Přínosná	Částečně přínosná	Nepřínosná
☒	☐	☐	☐

Prosím, popište v čem konkrétně:

na děti kroužek má velký smysl a nakojením děláme radost a potěšení

9) S jakou **náladou** odcházelo vaše dítě do kroužku?

- Těšilo se už několik dní předem.
- Po cestě se těšilo.
- Nepozoroval/a jsem žádné změny nálady.
- Už několik dní předem se netěšilo a obávalo.
- Po cestě se netěšilo a obávalo.
- Odmítalo odejít do kroužku.

10) S jakou **náladou se vracelo** vaše dítě z kroužku?

- Z kroužku by nejráději nikdy neodešlo.
- Odcházelo spokojené.
- Odcházelo spokojené a plně zázitků.
- Odcházelo spokojené ale příliš unavené.
- Odcházelo spokojené, plně zázitků ale příliš unavené.
- Nepozoroval/a jsem žádné změny nálady.
- Odcházelo nespokojené.
- Odcházelo nespokojené a nešťastné.
- Odcházelo s pocitem, že už nechce kroužek znovu navštívit.

11) Vyhovovala vám **doba konání** kroužku?

- Doba vyhovovala.
- Doba vyhovovala, ale někdy jsme museli na začátek spěchat.
- Doba vyhovovala, ale někdy jsme museli na začátek čekat.
- Doba nevyhovovala. Začátek dříve by byl lepší.
- Doba nevyhovovala. Začátek později by byl lepší.

12) Byla podle vás **délka výuky** vyhovující?

- Ano, dvě hodiny jsou přiměřené.
- Dvě hodiny byly příliš dlouhé.
- Dvě hodiny jsou málo.

20) Další vaše postřehy, návrhy a připomínky:

.....
 .....
 .....
 .....

Ještě jednou vám děkujeme za odpovědi. Přejeme vám krásné prázdniny a těšíme se na shledanou na letním táboře nebo v novém školním roce.

PŘÍLOHA 4: HODNOCENÍ ZÁJMOVÉ ČINNOSTI HRA(VÝ)TVOR VI.

HODNOCENÍ ZÁJMOVÉ ČINNOSTI HRA(VÝ)TVOR

Vážení rodiče, tento hodnoticí list je pro nás velmi důležitý. Prosím, odpovězte na každou otázku co nejkonkrétněji. Vaše upřímné odpovědi pomohou zlepšit naši práci. Odpovědi označte křížkem nebo vyplňte slovním popisem. Děkujeme za vyplnění.

1) Celkové hodnocení kroužku

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková úroveň	☒	☐	☐	☐	☐
Prostředí a vybavenost	☐	☒	☐	☐	☐
Organizace schůzek	☒	☐	☐	☐	☐
Úroveň lektorky	☒	☐	☐	☐	☐
Úroveň náplně schůzek	☒	☐	☐	☐	☐

2) Pokud hodnotíte celkovou úroveň jako velmi dobrou a výbornou, tak v čem konkrétně?

Hlavní přístup k dětem. Přátelskou výlety a výstavy. Výuka hračky, kroužek.

3) Pokud hodnotíte celkovou úroveň jako slabší nebo nedostatečnou, tak v čem konkrétně?

_____

4) Jaké bylo vaše očekávání na začátku školního roku a nakolik se splnilo?

_____

5) Jak jste byli spokojeni v oblasti komunikace?

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková komunikace	☒	☐	☐	☐	☐
Informace o změnách	☒	☐	☐	☐	☐
Informace o akcích	☒	☐	☐	☐	☐
Osobní komunikace	☒	☐	☐	☐	☐
Dostupnost informací	☒	☐	☐	☐	☐

6) Jakému způsobu komunikace a zdroji informací dáváte přednost?

Osobní komunikace	Telefon	Email	Webové stránky
☒	☒	☐	☐

13) Byla podle vás náplň kroužku vyhovující?

- Ano
 Částečně
 Prosím, napište konkrétní nedostatky: _____
 Ne.
 Prosím, napište konkrétní nedostatky: _____

14) Jak jste byli spokojeni s prezentací činnosti dětí v kroužku?

	Výborná	Velmi dobrá	Dobrá	Slabší	Nedostatečná
Celková prezentace	☐	☒	☐	☐	☐
Výstavy	☐	☒	☐	☐	☐
Vystoupení	☒	☐	☐	☐	☐
Akce pro rodiče	☒	☐	☐	☐	☐
Webové stránky	☒	☐	☐	☐	☐

15) Ocenili byste častější pořádání víkendových akcí/výletů?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☒	☐	☐	☐	☐

16) Dovolili byste dítěti jet na dvoudenní víkendovou akci/výlet?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☒	☐	☐	☐	☐

17) Ocenili byste pořádání táborů nebo akcí pro děti v době prázdnin a státních svátků v průběhu školního roku?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☒	☐	☐	☐	☐

17) Zúčastnili byste se víkendových akcí pro rodiče a děti?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

18) Doporučili byste tento kroužek svým známým pro jejich děti?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☒	☐	☐	☐	☐

19) Ocenili byste vy nebo vaši známí zřízení podobného kroužku pro děti již od 3 do 5 let?

Ano	Spíše ano	Možná	Spíše ne	Ne
☐	☒	☐	☐	☐

7) Odkud jste se o tomto kroužku poprvé dozvěděli?

- Z nabídky DDM Olomouc (přimo v areálu nebo na některé pobočce)
 Z plakátu
 Z webových stránek
 Od známých
 Jiným způsobem: _____

8) Jak byla podle vašeho názoru účast v kroužku pro děti přínosná?

Velmi přínosná	Přínosná	Částečně přínosná	Nepřínosná
☐	☒	☐	☐

Prosím, popište v čem konkrétně: *Získala nová přátelství a dovednosti*

9) S jakou náladou odcházelo vaše dítě do kroužku?

- Těšilo se už několik dní předem.
 Po cestě se těšilo.
 Nepozoroval/a jsem žádné změny nálady.
 Už několik dní předem se netěšilo a obávalo.
 Po cestě se netěšilo a obávalo.
 Odmítalo odejít do kroužku.

10) S jakou náladou se vracelo vaše dítě z kroužku?

- Z kroužku by nejraději nikdy neodešlo.
 Odcházelo spokojené.
 Odcházelo spokojené a plně zázitků.
 Odcházelo spokojené ale příliš unavené.
 Odcházelo spokojené, plně zázitků ale příliš unavené.
 Nepozoroval/a jsem žádné změny nálady.
 Odcházelo nespokojené.
 Odcházelo nespokojené a nešťastné.
 Odcházelo s pocitem, že už nechce kroužek znovu navštívit.

11) Vyhovořovala vám doba konání kroužku?

- Doba vyhovovala.
 Doba vyhovovala, ale někdy jsme museli na začátek spěchat.
 Doba vyhovovala, ale někdy jsme museli na začátek čekat.
 Doba nevyhovovala. Začátek dříve by byl lepší.
 Doba nevyhovovala. Začátek později by byl lepší.

12) Byla podle vás délka výuky vyhovující?

- Ano, dvě hodiny jsou přiměřené.
 Dvě hodiny byly příliš dlouhé.
 Dvě hodiny jsou málo.

20) Další vaše postřehy, návrhy a připomínky:

_____

Ještě jednou vám děkujeme za odpovědi. Přejeme vám krásné prázdniny a těšíme se na shledanou na letním táboře nebo v novém školním roce.